KAV
RAM

SILINMIŞ TARTIŞMALAR

KAUTSKY

Seçilmiş Politik Yazılar

İÇİNİZDEKİ ŞEYTANI UYANDIRIN

KARL KAUTSKY

SEÇİLMİŞ POLİTİK YAZILAR

KAVRAM YAYINLARI
20
Birinci basım: Kasım 1990
ISBN 975 - 366 - 000 - 6

Kapak: Ömer Ülkenciler
Dizgi: Çağdaş Yazımevi Baskı: Şahinler Ofset
Cilt: Gürkan Ciltevi
KAVRAM ◘ Molla Fenari Sokak 5/2 Cağaloğlu, İstanbul (513 89 60)

KARL KAUTSKY

SEÇİLMİŞ POLİTİK YAZILAR

Derleyen: Hatrick Goode
Türkçesi: Celal A. Kanat

İÇİNDEKİLER

Türkçe Basıma Önsöz 7
Giriş 13

1. Tarım Sorunu 15
2. Revizyonizm Tartışması 29
3. Marksizm ve Ethik 45

Ethik ve Materyalist Tarih Anlayışı
Yaşam, Bilim ve Ethik

4. Kitle Grevi 65
5. Emperyalizm 85

Erk Yolu
Birikim ve Emperyalizm
Emperyalizmin Zorunluluğu
Savaş Zamanında Sosyal Demokrasi

6. Diktatorya ve Demokrasi 105

Proletarya Diktatoryası

7. Sosyalizme Geçiş 131

Kapitalizm ve Sosyalizm
Terörizm ve Komünizm

Bibliyografya 153

Türkçe Basıma Önsöz

Çevirisi yapılan bu derlemede, K. Kautsky'nin çeşitli dönemlere ilişkin politik yazılarından seçmeler yer almaktadır.

K. Kautsky Türkiye solunda işitilmiş, ama pek bilinmeyen bir kişiliktir; bilindiği sanılan yönleriyle de, Lenin'in ona yönelttiği eleştirilerden ve bunları gerekçelendirmek için yapılmış alıntılarından tanınır. Oysa, P. Goode'un da belirttiği gibi, Lenin'in *Proletarya Diktatoryası ve Dönek Kautsky*'sini bilmeyen solcu (herhalde Türkiye'de de) pek yoktur. Bu oldukça tuhaf ve yazık ki, tekil olmayan; tersine, yaygın bir fenomendir. *Felsefenin Sefaleti*'ni okuyan merksist sayısı ile, onun eleştiri nesnesi olan, Proudhon'un *Sefaletin Felsefesi*'ni okuyanların sayısı arasında da büyük bir oransızlık olduğu açıktır. Ve aynı şey, biraz eksik ya da biraz fazlasıyla, Bakunin, Bernstein, Plekhanov, Struve, Martov, Bauer, Mach (yahut Kant), hatta Trotsky için de geçerlidir. Bu tuhaf, ama anlaşılabilir tutum marksizmin özgül algılanma ve öğrenilme anlayışından ileri gelmektedir ve bu nedenle de, marksistlerin dünyayı tanıma ve değiştirme etkinliklerini de büyük ölçüde belirlemiş ve yazık ki, olumsuz yönde etkilemiştir.

Şimdilerde, örgütsel, politik, ideolojik ve düşünsel sorgulamanın -yalnızca marksizmde değil, ama daha çok, leninci versiyonuyla marksizmde- geniş ölçekler aldığı ve giderek, daha da geniş ölçeklerde yeniden üretildiği günümüzde, bu tarzın da kökten değiştirilmesi gerektiğine inanıyorum, Çünkü bu tarz, her şeyden önce diyalektiğin ve materyalizmin tam anlamıyla kavranılabilmesini önlüyor, onu vulgerleştiriyor, sığlaştırıyor, aşırı ideolojize ediyor. Kuşkusuz, sonuçta ortaya çıkan şeyler kolay belleniyor; ama bu artık tam da marksizm olmuyor. Yalnızca ve ağırlıklı olarak da söylemiyle, onu andırıyor. Böylece, "marksizm" otantik düzlemini yitirerek, sonunda, hem gerçeklikle ilintisini düşler ve imgeler dünyasına aktarıyor, hem de, sözümona "pür doğrular" deposuna dönüşüyor.

Ayrıca bu tarz, kendisini bu yolla "marksist" diye nitelendirenlerin çelişkili, bütünsel ve derinliğe sahip gerçekliğin tüm yönlerini görmesine de engel oluyor. Bilimsel bir disiplin olarak tarih düzlemini silikleştirerek, kurgusal bir alan yaratıyor. Ve genelde, bilimsel çalışma, çözümleme, sentez ve öngörü yeteneğini kısırlaştırıyor. Doğrular ve yanlışlar bağlamlarından koparılarak, mutlaklaştırılıyorlar.

Bu ise, marksistlerin hem kendi içlerinde, hem de öteki toplumsal dinamiklerle ilişkilerinde önemli tıkanmalara yol açmış bulunuyor.

Bu tıkanmayı aşma çabası kuşkusuz uzun erimli ve çok yönlü olmak zorundadır. Bunun sistematik bir tarih okumasıyla beslenmesi; aslında, tarihsel geriplanın adeta yeniden üretilmesi bu sürecin yalnızca bir boyutudur.

Bu okumada, tarihteki beyaz lekelerin "kapatılması" herhalde yakıcı bir zorunluluk olarak kendisini duyumsatacaktır. Tarihte boşluklar, kesintiler, sıçramalar olamayacağından, imgesel boşlukları kaldırmanın zamanı gelmiş olmalıdır.

Bu bağlamda, Kautsky okunması özel bir anlam taşıyor.

Kuşkusuz bu, çok ideal bir başlangıç sayılmayabilir. Kant, Hegel, Feurbach, Rousseau daha anlamlı bir başlangıç oluşturabilirdi.

Ancak, ülkemiz marksistlerinin ezici çoğunluğunun durumu veri alındığında, pek de ideal olmasa bile, bu seçimin özgül ağırlığı kendisini sezinletmektedir. Bir kez, Kautsky Lenin'in sivri oklarının bir hedefi olarak, "iyi" tanınmaktadır. İkincisi, pratiğe fazlaca vurgun "militan" marksist kesim için, özellikle (bu derlemenin ekseni olan, politik yazılarıyla, "feasible" bir başlangıç noktası olmak şansını içermektedir. Üçüncüsü, kuramsal yeniden yapılandırmanın giderek en büyük sorunsalı olmaya aday gözüken Ekim sonrası pratiği ile doğrudan ilintili bir kişiliği örneklemektedir. (Diktatorya/demokrasi dikotomisindeki yanlış ibr konumlanışın ancak yeni Napolyon'lar üretmekle sonuçlanabileceği tezi adeta Stalin fenomenini önbelirlemektedir.) Ve son olarak, Kautsky, zihinleri sarsmak bakımından, ülkemizdeki mikrokosmozda da, yeterince güçlü bir tabudur.

Zihinleri sarsmaktan söz açılmışken, Lenin ile Kautsky (ve Plekhanov) arasındaki uzun ve kırıcı polemiklerde, pek az istisnalarıyla, - genel sanının tersine- "ortodoksluğu" Kautsky'nin, "revizyonizmi" de Lenin'in temsil ettiğine ilişkin bir tezi not etmek isterim. Ama, bu bir soyutlamadır ve kuşkusuz, Batı işçi sınıfı optiğinden yapılan bir soyutlamadır!..

1800'lerin sonlarında kapitalist bunalım çevrimi genleşme (boom) dönemine girmeye başlar ve bu dönem I. Savaş'ın başlarına dek sürer.

Bunu önceleyen depresyon döneminin karakteristikleriyle nitelenegelen (eski) paradigma, depresyonun sona ermesiyle birlikte bir bunalım yaşamaya başlar. Ve ne bir monist, ne de bir düalist olup, yalnızca bir pluralist olduğunu anlatan Masaryk, bu bunalımı "marksizmin bir bunalımı" diye telaffuz eder. Yıl 1898'dir.

Bir yıl sonra, Kautsky en önemli çalışmalarından birini yayınlar: *Tarım Sorunu.* Ne var ki, konunun özgül alanından ötürü ve erken genleşme evresinde üretilmiş olduğundan, çalışma paradigma bunalımından doğrudan etkilenmez (oysa, kentsel orta katmanlarla ilgili çalışmalar ve bu arada, daha sonra bu konuda Kautsky'nin de yazdıkları, bu bunalımı ister istemez içkinleştireceklerdir). Lenin bu yapıtı över ve narodizmin ütopik projelerine karşı, bunun savlarına sarılır. Genleşme evresinde, "ekonomist" ve bilimsel çözümleyici nitelikleriyle Marks dönemin asıl ruhunu simgelemektedir.

Genleşmenin tükenmesiyle zamanlı olarak, Kautsky ile Lenin arasındaki açı büyümeye başlar. Çünkü, Lenin coğrafi ve tarihsel geriplana sahip tikel voluntarizmini kolayca genelleştirir. Kautsky ise yeterince voluntarizm salgılayamaz. Devrim dinamiğine göre, "sağa" kaymaya başlar. Gerçeklikte ise, Marks'ın (artık gerçekliğe tam tekabül etmeyen) kimi önermelerine sarılmıştır ve bu bağlamda pür marksisttir, ortodoks konumlardadır. Benzer bir örneği ise Plekhanov'dur. Plekhanov'un trajedisi Rusya coğrafyasından çok uzun süreli bir kopuklukla ve Avrupa sosyal demokrasisinin demokratik gelenekleriyle daha dolaysız ilintili bulunmakla bağlıdır.

Lenin ise hem çok daha sonraları Avrupa'ya yerleşmiş, hem de örgütsel bağlantıları nedeniyle Rusya coğrafyasından hiç kopmamıştır. Ve ayırıcı bir özellik olarak, cesurdur. Marks ve Engels'in tezleri "devrim"in gereksinimlerine tam yanıt veremedikleri zaman, onları kolayca bir yana bırakabilir, düzeltebilir, gözden geçirebilir. O daha çok, 1848-50 yıllarının Marks'ına yakındır. Oysa Kautsky için, "bu Marks" asgari ölçüde çekici olmalıdır. Şu sözleri bunu yeterince ima da etmektedir: "Görevimiz devrimi örgütlemek değil, kendimizi devrim için örgütlemektir; devrim *yapmak* değil, ondan yararlanmaktır."

Sıradan bir Avrupa sosyal demokratı ne denli demokratik olduğunu kanıtlamaya çalışırken, Lenin "jakobenlik" suçlamasını kolayca ve hatta gururla kabullenir, "proleter Jakobenizmi" olumlar.

Pekçok Avrupa sosyal demokratı gibi Kautsky de, politik ve ekonomik savaşımı pek ayırmazken, Lenin oldukça belirgin bir ayrım çeker ve ikincisini birincisine bağımlı kılar.

Lenin, coğrafyası gereği, "dar çelik çekirdek" anlayışını vurgularken, Avrupa'dakiler parlamento seçimlerinde elde edecekleri sandalyeleri düşünürler ve geniş yığınlara seslenme yolları ararlar.

Savaş kredileri ve genelde "sosyal yurtseverlik" sorunundaki büyük kopuş, önemli ölçüde, Avrupa sosyal demokrasisinin kitlesel olması, yığınlarla çok karmaşık bir iletişim ağına sahip bulunması ve onların tepkilerine çok daha açık olması gerçeğiyle bağlıdır.

Hatta, emperyalizm tartışması bile, bu partilerde belli bir etkisi olan kimi işçi kesimlerinin ("işçi aristokrasisi") politika belirleme sürecindeki ağırlığından kopuk algılanamaz.

Sonuçta, genleşme Savaş'la sona ererken, uluslararası sosyal demokrasi tarihinin en kalıcı ayrışmasını yaşamaya başlar. Buradaki talihsizlik, tarafların yalnızca kendilerinin "mutlak ve genel doğru"yu taşıdıklarına ilişkin, sınırsız inançlarıdır.

Günümüzde, hem iletişim olağanüstü ölçüde güçlenmiş ve dünya küçülmüştür, hem de demokratizm, en azından insanlığın önemli bir bölümü için, tartışılmaz bir norm olmaya başlamıştır. Bu koşullar anlamlı bir şekilde, bir stabilizasyon dönemine eşdüşmüştür. Böylelikle, ister istemez, ikili bir yaklaşım zorunluluğu doğmuştur marksist harekette: Bir yandan, "ekonomist" ve çözümleyici yönüyle Marks güncelleşmiştir; öte yandan da, koşullara uymadığında, "öğretmenler"e bile karşı çıkabilecek, onları düzeltecek, onları gözden geçirebilecek ölçüde cesur olan yönüyle, Lenin anımsanmalıdır.

Ve demokratizmin norm olarak yerleşmesi sürecinde, Avrupa sosyal demokrasisinin (sosyalizminin) demokratik geleneği ve bu arada, güncelleşmiş uyarılarıyla Kautsky öne çıkmaktadır.

Kautsky okuması elbette bir aklama, bir "iade-i itibar" operasyonu gibi algılanamaz. Bu tür bir algılama sığlığın ancak yeni bir kanıtı olur. Devrimci harekette "itibarlar" alıp veren bir odak yoktur ve hiç olmamıştır. Dolayısıyla, bu yorumun motivasyonu zayıftır.

Elbette, doğruların çok parçalı olması (başkaları gibi) Kautsky için de geçerlidir. Onun pekçok tezi hem uluslarası bağlamda, hem de kendc iç koşullarında haklılık kazanamamış olabilir. Ama bu, Kautsky fenomenini ortadan kaldırmıyor. Üstelik, onun pekçok önermesinin anlaşılması da gerçekliğin bütünselliği bakımından vazgeçilmez bir nitelik alıyor. Son olarak, diktatorya/demokrasi dikotomisine getirilen "egemen" çözümlerin (kendi güncellikleri içinde ne ölçüde "zorunlu" oldukları gerçeğinden bağımsız olarak), geçen onyıllardaki vurgu kaymaları ya da abartmalarıyla birlikte, komünist hareketi nasıl bir açmazla karşı karşı getirdiğini anlamak bakımından da Kautsky okuması önem kazanıyor.

Ve bunlar bile, böyle bir girişim için yeterli sayılmalıdır.

Celâl A. Kanat

Teşekkür

Kautsky'nin çalışmalarının yayınlanması iznini verdiği için ve seçme, çeviri konusundaki değerli öğütleri nedeniyle, Profesör John H. Kautsky'e derin şükran borçluyum. Onun son derece cömert yardımı olmasaydı, bu kitap ortaya çıkamazdı.

Ayrıca, çevirideki yardımlarından dolayı William Geldart, Kathleen Llanwarne ve Vivien von Schelling'e de teşekkür etmek isterim. London School of Economics kitaplık personeli de tikel bir biçimde yardımcı oldular.

Patrick Goode
Brighton

Giriş

1938'de öldüğünde, Karl Kautsky'nin işçi sınıfı hareketi üzerinde görünür hiçbir etkisi yoktu. Ancak, tartışmalarının doruğunda bile, Trotsky gibi amansız bir karşıtı dahi şunu teslim ediyordu: 'Kautsky İkinci Enternasyonal'in hiç kuşkusuz en seçkin kuramcısıydı ve bilinçli yaşamının büyük bir kısmında da, İkinci Enternasyonal'in daha iyi yönlerini temsil etti ve genelleştirdi.'[1] Birinci emperyalist savaşın patlamasından önceki 20 yıl içinde Kautsky, sosyalist hareketin içerisindeki tüm eğilimlerce gerçekten de, marksizm üstüne bellibaşlı otorite olarak kabul ediliyordu. Marks'ın yapıtlarını (*Felsefenin Sefaleti ve Artı Değer Kuramları gibi*) çevirmiş, editörlüğünü yapmıştı; yalnızca politika ve ekonomi çözümlemeleri üstüne değil, marksizmin tüm yönleri üstüne çok verimli bir şekilde yazılar yazmıştı ve 1883'den başlayarak da, materyalist bir toplum bilimi olarak marksizmi inşa etmeyi amaçlayan ilk önemli periyodik olan *Die Neue Zeit*'ın editörlüğünü yürütmüştü. Bu dönem boyunca onun yazıları tüm bellibaşlı Avrupa dillerine çevriliyor ve Birleşik Amerika'da da sık sık yayınlanıyordu.

Kautsky, tikel politik sorunlara uygulanmasından çok, genel bir bilimsel yöntem olarak marksizmi inşa etmekle daha fazla ilgili gözükmektedir. Avusturya Sosyal Demokrat Partisi'nin Hainfeld programını (1883) yazmaya yardımcı olmakla ve Alman SPD'sinin Erfurt Programı'nın (1891) kuramsal kesimini yazmakla birlikte, devrimci hareketin

1 L. Trotsky, (Karl Kautsky', *Political Profiles* içinde, çev. R. Chappell (Londra, 1972), s. 65-9 (Burada, s.69), ilk kez 1919'da yayınlandı. Ayrıca bkz. 'Karl Kautsky', *Writings of Leon Trotsky 1938-39* içinde (New York, 1974), s. 98,99, 8 Kasım 1938'de yazılmış.

karşı karşıya kaldığı sorunlar konusundaki politik polemiklere ancak, önemli ölçüde gönülsüzce katılıyordu. Oysa o, paradoksal bir şekilde, bugün esas olarak, bir toplum bilimi olarak marksizmin açımlayıcısı olduğu için değil de, marksizm tarihindeki en kritik politik tartışmaların kimilerine önayak olan kişi olduğu için anımsanmaktadır. Onun karşıtları, sırasıyla, Bernstein, Otto Bauer, Rosa Lüksemburg, Lenin ve Trotsky oldu.

Onun karşıtlarının yazılarına -tikel olarak Lenin'inkilere- çoğunlukla kolayca ulaşıldığı halde, Kautsky'nin bu tartışmalara katkısı genellikle çevrilmeden kalmış, ya da, önceden çevrilmiş olsa bile, şimdi baskıları tükenmiştir. Bu yüzden, Lenin'in *Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky*'sinin her 100 okurundan birinin bile, Lenin'in saldırdığı Kautsky'nin *Proletarya Diktatoryası*'nı okumuş olduğu kuşku götürür. (*)

Kautsky'nin yazılarından yapılan bu seçmenin amacı bu tartışmalarda onun tuttuğu tarafa İngiliz okurlarının ulaşabilmesini ve böylece, bu tartışmaların daha doğru değerlendirebilmesini sağlamaktır. Burada sunulan materyalin yaklaşık yarısı daha önceden İngilizceye çevrilmiştir; geri kalanın büyük bölümü ise uzun süre elde edilememiştir. Bu seçme Kautsky'nin politik yazılarıyla sınırlıdır; marksizmin bilimsel temeli üstüne, onun daha genel kuramsal çalışmalarıyla ilgilenen okuyucu, onun görüşlerinin kesin açıklaması olan *Die Materialistische Geschichtsauffasung*'a[2] başvurmalıdır.

Kautsky'nin yaşamı ve çalışmalarının ayrıntılı bir özetlemesi için, Gary P. Steenson'ın *Karl Kautsky* 1854-1938 : Marxism in the Classical Years (Pittsburgh, 1979) başlıklı yapıtını, okuyucuya önereceğim. Steenson'ın yapıtının uzunca bir önsözde suretini çıkarmak yerine, Kautsky'nin katıldığı özgül bir tartışmayı ele alan herbir bölüme, bunun politik içeriğinin kısa bir çözümlemesiyle birlikte, bir önsöz yazmaya karar vermiş bulunuyorum. Bibliyografya ise Kautsky'nin çalışmalarının bir seçmesini içermektedir; dönem üstüne geriplan okuması için Carl E. Schorske'nin klasik çalışmasını, *German Social Democracy 1905-1917: The Development of the Great Schism*'i (Harvard, 1955) öneriyorum.

* Bu durum ülkemiz açısından iyice olumsuzdur. Kautsky ülkemizde ilk kez çevrilmekte ve yayınlanmaktadır. (çn.)

2 Berlin, 1972, iki cilt. 'Sınıf, Meslek ve Statü' kesiminin benim yaptığım çevrisi, c. 2, s. 38-42 Bottomore ve Goode (edt.) *Readings in Marxist Sociology*'de çıkacaktır (Oksford, 1983). Ayrıca bkz. P. Goode, 'Materyalist Tarih Anlayışı', Karl Korsch, *A Study in Western Marxism* (Londra, 1979) bl. 6, s. 114-35'de.

BÖLÜM BİR
Tarım Sorunu

Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin (SPD) Erfurt Kongresi (14-20 Ekim 1891), geniş ölçüde Kautsky tarafından yazılmış kuramsal bir kesimle, taktikler üstüne Kautsky ve Bebel tarafından yazılmış bir kesimi bir araya getiren programı kabul etti. Ama SPD'nin özgül bir program çerçevesindeki birliğinin yanıltıcı olduğu ortaya çıktı -üç yıl içinde, revizyonizm tartışmasını doğuran atışmalar başlamıştı.

Başlangıçta, bu tartışma tarım sorununda odaklaştı. Georg von Vollmar[1] SPD'nin, sayısal bakımdan büyük olan köylülüğe çekici gelecek ve sanayi proletaryasının hâlâ çok azını oluşturduğu seçmenlerin büyük bölümünü parti için kazanacak şekilde, programını düzeltmesini savunuyordu. Kuramsal bakımdan, Marks tarafından sanayi kapitalizmine göre formüle edilen kapitalist gelişme yasalarının, -küçük işletmelerin hızla toplulaşması ve orta sınıfların giderek ortadan kaybolması- tarıma uygulanamayacağını ileri sürüyordu. Vollmar bu konumu Frankfurt Kongresi'nde (1894) ortaya attı. Kautsky bir dizi makaleyle[2] yanıt verdi ve onun, yarısından fazlası tarım programına ayrılmış olan, Breslau Kongresi'ndeki (1985) önergesi büyük bir çoğunlukla (63'e karşı 158 oyla) kabul edildi.

1895 sayımlarının sonuçları ise Kautsky'nin bakış açısını kesin şekilde çürütür gibi gözükü-

1 Vollmar için bkz. R. Jansen, *Georg von Vollmar: Eine politische Biographie* (Frankfurt-am-Main, 1958).

2 'unser neuestes Agrarprogramm', *Neue Zeit*, XIII. 1, s. 557-65, 586-94, 610-24.

yordu: 1882 ile 1895 arasında, orta büyüklükteki tarım ocaklarının sayısı hem görece, hem de mutlak olarak artmıştı. Kautsky kritik sorunun tarım ocaklarının fiziksel boyutları olmayıp, kaputalist sömürünün yoğunluğu olduğuna -sermaye toplulaşması zorunlu olarak, tarım ocaklarının toplulaşması anlamına gelmiyordu- ilişkin marksist savı yeniden olumlamak için, *Die Agrarfrage*'yi yazdı (1899). Tarımda ortaya çıkan, zengin kapitalist çiftçiler ile yoksul kır proleterleri şeklindeki sınıfsal kutuplaşma kapitalist tarımın ilerlemesinin amansız yasasıydı: orta katmanlar ise bir ya da öbür sınıfla kaçınılmaz şekilde birleşiyorlardı - onların bağımsız varlıklarını sürdürmelerinin temeli yoktu.

Bu bölümdeki alıntılar *Die Agrarfrage*'den (Stuttgart, 1899) alınmış bulunuyor; s.v-vii 290-5, 306-13.

BU ÇALIŞMA Frankfurt Konferansı'nda önerilen tarım programı üstüne tartışmaların sonucudur. Bu tartışmalar konusunda ne düşünülürse düşünülsün, bunlar modern tarımsal gelişme eğilimleri üzerinde, uluslararası sosyal demokraside olduğu kadar, Alman sosyal demokrasisinde de derin görüş farklılıkları olduğunu; bu yüzden de, sosyal demokrasi için belirgin bir tarım politikasının temel özellikleri üzerinde sağlam bir anlaşmanın olmadığını açık bir şekilde gösterdiler. (...)

BENCE, herşeyden fazla gereksinim duyduğumuz şey, zaten çok olan monografilara ve tarım incelemelerine yenilerini eklemek değildir. Bunlar ne denli övgüye değer olurlarsa olsunlar, tarım üstüne bir veri yoksunluğu söz konusu değildir: Her yıl hükümetler, egemen sınıfların düşünür ve gazeteleri kamuoyunun önüne bir yığın tanıt koyuyorlar. Gereksinim duyulan şey, en değişik olgular yumağını çözecek kılavuz ipliğini ortaya çıkarmaktır, yani, fenomenlerin görüntüsü altında işlev gören ve onları belirleyen temel eğilimlerin araştırılmasıdır. Tarım sorununun çeşitli tikel yönlerini bütünsel bir sürecin parçaları olan fenomenler olarak ele almak söz konusudur: örneğin, küçük ve büyük işletmeler arasındaki ilişkiler, borç durumu, kalıt hakkı, emek kıtlıkları, denizaşırı rekabet, vb. -bugün bunlar, genellikle, ayrı fenomenler gibi araştırılıyorlar.

Bu güç bir görevdir -sorun muazzamdır ve ben de, modern sosyalist bakış açısından yeterli bir hazırlık çalışması olmadığım biliyorum. Doğal olarak, sosyal demokrat kuramcılar kendilerini sanayinin gelişimini araştırmaya adamışlardır esas olarak. Engels ve tikel olarak da Marks tarım koşulları konusunda da önemli şeyler söylemekle birlikte, kural olarak bu, yalnızca rastlantısal değerlendirmeler ya da kısa makaleler içinde oldu. Kapital'in üçüncü cildindeki toprak rantı üstüne kesim bir istisnadır, ama bu da tam olarak bitirilmedi. Marks, yaşamının bu çalışmasını bitiremeden öldü. Ama eğer bunu bitirmiş bile olsaydı, yine de, şimdi aradığımız tüm açıklamaları orada bulamazdık. Kendi çalışma planını izleyerek, yalnızca kapitalist tarımı ele almaktadır o -bizleri bugün esas olarak ilgilendiren ise, kesinlikle, kapitalist toplum içerisinde kapitalizm öncesi ve dışı tarım biçimlerinin rolüdür. (...)

TARIMIN gelişimini araştırırken, burjuva iktisat küçük ve büyük işletmeler arasındaki, onların toprak alanıyla ölçülen ilişkilere büyük vurgu yapmaktadır, Bu alan-boyutlu ilişkiler ancak çok az değiştiğinden, bunlar tarıma, sonayiye göre tutucu bir karakter vermektedir.

Popüler sosyalist anlayış ise, tersine, köylüden mülkiyetini yaban-

cılaştıran ve onu evinden ev çiftliğinden süren borçluluk durumunda, tefecilikte tarımın devrimcileştirici öğesini görür.

İlk anlayışın ne denli yanlış olduğunu gösterdiğimizi sanıyoruz; ama ikincisiyle de koşulsuz şekilde aynı düşüncede olamayız.

Köylülüğün borçluluğunun kapitalist üretim tarzına özgü bir fenomen olmadığı genelde bilinmektedir. Meta üretimi kadar eskidir bu ve Grek ve Roma tarihinin destanlar aşamasından, belgelendirilen aşamaya geçişi temsil eden bir evresinde de büyük rol oynamıştır. Kendi başına, tefeci sermaye, köylülüğü ancak doğurduğu ve başkaldırıcı duruma getirebilir, ama gelişmenin daha yüksek bir üretim tarzına doğru itici gücünü oluşturmaz. Ancak kapitalist üretim evrildiği zaman, büyük ve küçük işletmeler arasındaki rekabet savaşımı geliştiği ve daha çok paraya tasarruf etmenin daha yüksek bir düzeyde, daha avantajlı üretimi kolaylaştırdığı zaman, ancak o zaman, tefecilik sermayenin etkinliğini önemli ölçüde artıran ve ekonomik gelişmeyi hızlandıran kredi durumuna gelir. Ama o zaman bile bu, çoğu bakından kapitalizm öncesi dönemin karakterini koruyan tarımdan çok, sanayi için daha geçerlidir. Bugün bile, toprak mülkiyetinin borçluluğu ancak küçük bir ölçüde, işletmeyi genişletme ve iyileştirme gereksinimiyle belirlenmiştir -çoğu durumlarda bu, yoksulluğun ve sahiplikteki değişmelerin (satış ve kalıtım) bir ürünüdür. Aslında bu, tarımın ekonomik gelişmesini yalnızca ileri götürmemekle kalmaz, gerçekte, onu ilerleme araçlarından yoksun ederek, sınırlandırır da. Bu ölçüde, köylülüğün borçluluğu yalnızca devrimci olmamakla kalmayıp, tutucudur da; köylü üretiminden daha yüksek bir tarza yükselmenin bir aracı olmayıp, köylü üretim tarzını önceki güdük aşamasında tutmanın bir aracı olur.

Eğer, üretim tarzı bakımından borçluluk devrimci bir öğe olmaktan çok, tutucu bir öğe ise, aynı şey mülkiyet ilişkileri bakımından da geçerlidir. Bununla birlikte, köylü mülkiyet ilişkilerinin engellediği yeni bir üretim tarzının ortaya çıktığı bir yerde, borçluluk onun mülksüzleştirilmesini hızlandırmanın bir aracı olabilir. Savaş tutsağı kölelerin fazla sunumunun plantasyon ekonomisinin gelişmesi lehinde olduğu eski Roma'da durum böyleydi; yün ticaretindeki genleşmenin otlakların genişlemesine yol açtığı, Reformasyon zamandaki İngiltere'de de durum böyleydi. Ne var ki, borçluluğun itici güç olmayıp, yalnızca bir mülksüzleştirme kaldıracı olduğunu aşağıdaki örnekten görebiliriz. Güney Almanya'da Reformasyon zamanında, köylülüğün borçluluk konusundaki yakınmaları İngiltere'dekinden çok daha belirgindi, ama bunlar köylülüğün önemli ölçüde mülksüzleştirilmesine yol açmadılar. Özgül köylü mülklerine sahip olan kişiler değişti, ama

mülklerin kendileri değil. Burada tefecilik köylülüğün azalmasını değil, tükenmesini üretti.

Fransız Devrimi'nin ve onun çalkantılarının ardından kırsal alanda üretim ilişkilerinin dönüşümü çoğu kez, tefeci sermayeye mülkiyet ilişkilerini alaşağı etme fırsatları verdi. Hem işletmeleri büyütme eğilimini hem de işletmeleri dağıtma eğilimini destekledi. Köylülüğün borçluluğu büyük toprak sahiplerinin kendi mülkiyetlerini toparlamalarını ve orman alanının genişlemesini kolaylaştırdı. Öte yandan, artan kırsal nüfusun konut ve bir toprak payı isteminin büyümesi malikanelerin dilimlenmesine, borçlu köylü çiftliklerinin parsellenmesine, birçok tefecinin sistematik bir şekilde izlediği bir sürece yol açtı.

Her iki süreç de hâlâ sürüyor; ama denizaşırı rekabet tarımı kârsız duruma getirdiği ve kırsal nüfus artışı bir durgunluğa ulaştığı (gerçekte, çoğu kez düşmüştür) için, önemli ölçüde yavaşlamıştır. Özellikle elverişli durumlar, örneğin kentlerin ve fabrikaların yakınındakiler dışında, toprak rantı ve meta fiyatları artık yükselmiyor; düşmeye başlamıştır ve daha da düşme tehlikesi gösteriyor. Bu eğilim güçlendikçe, tefeci kapitalistler borçlu köylüleri mülksüzleştirmeye azalan bir ilgi duyacaklardır. Zorunlu mülkiyet satışı onları, yalnızca çıkarlarını değil, hatta sermayelerinin bir kısmını bile yitirmekle tehdit etmektedir. Bu tür satışları hızlandırmak yerine, borç ödeme süresini genişleterek, çoğu kez yeni para avanslarıyla zaman kazanmaya çalışmaktadırlar - tıpkı İngiltere'de, tarım bunalımının en açgözlü ve taşyürekli toprak ağalarını bile kiracı-çiftçilerin rantlarının toplanmasını ertelemeye, gelecekteki ödemeleri düşürmeye ve iyileştirmeye girişmeye zorlamış olması gibi. (...)

AMA, ÜRETİM tarzındaki değişikliği zorunlu kılan itici gücü nerede aramamız gerekiyor?

Açıklamamızın ardından, yanıtı bulmak zor olamaz. Yalnızca kendi gelişiminin değil, aynı zamanda tarımın gelişiminin de itici gücü sanayidir. Kırsal alanda sanayi ve tarımın birliğini yıkan, köylüyü bir tür çıktıyla sınırlı bir çiftçiye, piyasanın esintilerine bağımlı bir meta üreticisine dönüştüren, onun proleterleşmesi olanağını yaratan şeyin kentlerdeki sanayi olduğunu görmüş bulunuyoruz.

Ayrıca, feodal çağlarda tarımın, kendi gücüyle çözemeyeceği bir darboğazda olduğunu da gördük. Devrimci güçleri yaratan, feodal rejimi zorlayan ve onu ezecek bir konumda bulunan ve böylece de, yalnızca sanayiye değil, tarıma da yeni yollar açabilen, kentlerdeki sanayi oldu.

Yeni, etkili tarım için; makineler ve yapay gübrelerle, mikroskop

ve kimya laboratuvarıyla devrimcileştirilen tarım için teknik ve bilimsel koşulları üreten ve böylece, büyük kapitalist işletmenin küçük köylü işletmesi üzerindeki teknik üstünlüğünü üreten de sanayi oldu.

Büyük ve küçük işletmeler arasındaki nitel farklılığa ek olarak, aynı ekonomik gelişme bir başka farklılık daha yarattı: salt hane halkının tüketimine hizmet eden işletmeler ile, birincil ya da esas olarak, piyasa için üretim yapan işletmeler arasındaki farklılığı. Bunların her ikisi de sanayiye tabidirler, ama farklı yollardan. Çünkü, birincisi işgücünü satarak (ücretli emek ya da ev sanayi) para kazanma zorunluluğunu doğurur ve bunun sonucu olarak, küçük çiftçiler sanayiye giderek daha bağımlı duruma gelir ve sanayi proletaryasının durumuna giderek daha çok yakınlaşırlar. Benzer olarak, meta üreten işletmeler de sanayiden ek bir gelir elde etmeyi giderek daha zorunlu görürler. Teknik ilerlemede, üretim maliyetlerini düşürme yönünde içkin bir eğilim bulunmakla birlikte, kapitalist tarımda bu, giderek daha çok bindiren karşı eğilimlerle fazlasıyla felç edilir: kiralama rantı ya da ipotek yükümlülükleri yoluyla toprak rantının büyümesi, bu sonuncusunun güçlenmesi ya da kalıtım hakları gereği toprağın parçalanması, kırın kent tarafından giderek daha çok özümsenmesi, militarizmin, vergilerin, absenteeizmin, (*) vb. sonuçları, toprağın tükenmesi, yetiştirilmiş hayvan ve bitkilerin duyarlılığının artması, sonuçta da, kırsal işgücünün sanayi tarafından daha çok özümsenmesi. Bu etkenlerin birleşik etkisi, teknik ilerlemeye karşın, tarımsal üretim maliyetlerinde sürekli bir yükselişe yol açar.

Başlangıçta bu, gıda fiyatlarında genel ve sürekli bir yükselmeye ve böylece, kent ile kır arasındaki, toprak mülkiyeti ile tüketici kitlesi arasındaki antitezin şiddetlenmesine yol açar.

Ama, bu tarımsal koşulları yaratan aynı sanayi, gelişmesiyle dünya ticaretini genişleterek ve denizaşırı gıda rekabetini yaratarak, bunları daha da dönüştürür.

Toprak mülkiyetinin yeterince güçlü olmadığı yerde, İngiltere'de olduğu gibi, rekabet bütün gücüyle onun üzerine çöker; ama, kesinlikle böyle davranarak, onun ile tüketici kitleler arasındaki çatışmayı da yumuşatır. Toprak mülkiyetinin devlet erkini kendi amaçlarına hizmet ettirmeyi başarabildiği yerde ise, yapay olarak şişirilen gıda fiyatları yoluyla, fiyatları yeniden eski üretim maliyetleri düzeyine çıkarmaya çabalar. Dünya ticaretinin ve uluslararası rekabetin şimdiki koşullarında, bunu yeterli bir ölçüde yapmayı asla başaramamıştır ve başaramaz; bu yalnızca, toprak mülkiyeti ile tüketiciler kitlesi, özellikle proletarya arasındaki gerginliğin daha da artmasına yol açar.

(*) Kentte oturup, toprağını ortakçı ya da kiracı yoluyla işletme için.

Toprak mülkiyetine ek olarak, tarım da -kuşkusuz, herşeyden fazla, çiftçinin aynı zamanda nominal toprak sahibi de olduğu yerde- acı çeker; genişlemesine çayır ekonomisini zaman zaman en yoğun pazar-bahçeciliğine (sebzeciliğe) uyarlamak üzere, çok çeşitli üretim yöntemlerine başvurur; ama sonunda heryerde de, en rasyonel araçlar olarak, sanayi ile tarımın birleştirilmesiyle karşılaşır.

Böylelikle, bu diyalektik sürecin sonunda, modern üretim tarzı iki biçim içinde de -küçük köylülerin endüstriyel ücretli emeği ile, büyük çiftçinin tarımsal sanayii- olsa, yeniden başlangıç noktasına döner: *sanayi ile tarım arasındaki ayrılığın ortadan kaldırılmasına.* Ama, ilkel köylü işletmesinde tarım ekonomik bakımdan belirleyici bellibaşlı öğe olsa bile, bu ilişki şimdi tersine dönmüştür. Şimdi, kapitalist büyük ölçekli sanayi egemendir ve tarım da onun buyruklarına uymak, onun gereksinimlerine kendisini uyarlamak durumundadır. Sanayinin gelişme yönü tarım için belirleyici duruma gelir. Eğer birincisi sosyalizme yönelmişse, ikincisi de yönelmek zorundadır.

Bölgenin ulaşılamazlığı ya da sakinleri nedeniyle sanayinin sızmasına karşı kapalı kalmış olan, katışıksız tarımsal kalmış olan bölgelerde nüfusun sayısı, gücü, aklı ve refahı azalır ve bunlarla birlikte, toprak da yoksullaşır, tarımsal işletmeler çözülür. Kapitalist toplumda, katışıksız tarım bir refah öğesi olmaktan çıkar ve bu, köylü açısından, dünyada yeniden öne geçmenin artık olanaksız olması anlamına gelir.

Tıpkı feodalizmdeki tarımsal nüfus gibi, bu öğeler de kendi çabalarıyla kaçamayacakları çıkmaz bir sokaktadırlar. Artan bir kaygı ve umutsuzlukla, bir araya toplanırlar. Tıpkı 18. yüzyılın sonlarındaki gibi, bu kez de onları selamete ulaştıracak ve onlara, daha da gelişme yolunu açacak olan, devrimci kent nüfusu olacaktır.

Kapitalist üretim tarzı devrimci bir sınıf oluşturma koşullarını kırsal alanda görünür bir şekilde zorlaştırırken, kentlerde teşvik ediyor. Çalışan kitleleri orada toplulaştırıyor, onların örgütlenmesi, onların entelektüel gelişimi ve onların sınıf savaşımı için elverişli önkoşulları orada yaratıyor. Kırsal alanı tenhalaştırıyor, kır işçilerini geniş alanlara saçıyor, onları yalıtlıyor, entelektüel gelişme ve sömürücülere karşı direnme araçlarından yoksun ediyor. Kentlerde, sermayeyi daha ve daha az elde toplulaştırarak, biçimsel açıdan, mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesini dayatıyor. Tarımda ise, ancak kısmen, işletmelerin toplulaşmasına yol açmaktadır; öte yandan, onların dağılmasına da yol açıyor. Her ülkede er ya da geç, kapitalist üretim tarzının ilerlemesi sanayiyi, iç pazarın artık yeterli olamayacağı ihraç sanayiine dönüştürür -bu bütün dünya pazarı için üretim yapar. Aynı ölçüde de, katışıksız tarımı, dünya üretimine göre önemi giderek azalan kendi iç

pazarını bile koruyamayan bir işe indirger.

Bu yüzden, kapitalist mülkiyet, sahiplenme ve çıkar biçimleri tarımın gereksinimleriyle çatışmaya girdikçe, ona giderek daha çok bindirip, onu ezdikçe ve kapitalist biçimleri kırmak, kapitalist çıkarları alaşağı etmek tarım için giderek daha ivedi bir konu durumuna geldikçe, gerekli güçleri ve örgütsel çekirdeği kendiliğinden geliştirme yeteneğini giderek yitirdikçe, sanayinin devrimci güçlerinin dürtüsüne de o ölçüde gerek duyar.

Ve bu dürtü de vardır. Sanayi proletaryası tarım nüfusunu kurtarmaksızın, kendisini kurtaramaz. İnsanlık toplumu bir bitki ya da bir hayvan organizması değil, kendi türünde bir organizmadır. Yine de, salt bir bireyler toplamı değil, bir organizmadır ve bir organizma olarak, tek biçimli bir şekilde örgütlendirilmelidir. Bir toplumda, bir parçanın bir yönde ve eşit ölçüde önemli bir başkasının da karşıt yönde gelişebileceğini düşünmek saçma olacaktır. Ancak, bir yönde gelişebilir. Ama, bu organizmanın her parçasının kendi başına, kendi gelişmesi için gerekli itici gücü doğurması zorunlu değildir; organizmanın bir parçasının bütün için zorunlu güçleri yaratması yeterlidir.

Eğer büyük ölçekli sanayinin gelişimi sosyalizm yönünde gidiyorsa ve eğer şimdiki toplumdaki baskın güç o ise, o zaman, sosyalizmi yakalayacak ve kendileri bu dönüşüm için önkoşulları yaratamayan alanları da onun gereklerine uyarlayacaktır. Kendi çıkarı, toplumda birliğin, uyumun çıkarı adına bunu yapmalıdır. (...)

KÖYLÜLERİN yaşam standartının proleterce olduğu yadsınılamaz; gerçekten, kimi durumlarda, proleterin de altında olduğu söylenilebilir. Ancak bu, onun sınıf çıkarlarının proleter duruma geldiği anlamı taşımaz.

Modern proletaryanın karakteristik özelliği hiç de onun yoksulluğu değildir. Binlerce yıldır hep yoksul insanlar olmuştur, ama sosyal demokrat proleter hareket, tersine, son yüzyılın tikel bir ürünüdür - dünyanın en azından bir kitle fenomeni olarak önceden hiç görmemiş olduğu proletaryanın bir ürünüdür. Modern proletaryanın ayırdedici bir özelliği, onon modern üretim sürecinde oynadığı önemli roldür. Bugünün belirleyici tarzı olan kapitalist üretim tarzı ona dayanıyor. O kendisini dünün ve bugünün lumpen proletaryasından belirgin bir şekilde işte böyle ayırt etmekterdir.

Ancak, o lumpen proleter kadar bütünüyle mülksüz de değildir. Bu sonuncunu herşeyden yoksundur, ama en üzücü bir şekilde duyumsadığı şey gıdalardan ve küçük lüks mallardan yoksun oluşudur. Üretim araçlarına sahip olmamakla daha az ilgilidir. Herşey bir yana,

üretim diyarından dışlanmıştır ve sık sık da, buna girmek yönündoe bir istek taşımaz. Ama, çalışmak istemiyorsa da, yaşamak ister ve ancak, mülk sahibi sınıflar kendi tüketim araçlarını onunla paylaşırlarsa yaşayabilir. Lumpen proletaryanın, toplumsal özlemlere sahip olması ölçüsünde, ülküsü üretim değil, tüketim araçlarına ilişkin bir komünizdir, bir araya getirmeye değil, paylaşmaya ilişkin bir komünizmdir; gerçeklikte, toplumsal koşulların şiddet eylemlerine izin verdiği yerde yağmacılığa, şiddet eylemlerinin olanaksız olduğu yerde de dilenciliğe yol açan bir amaçtır bu.

Ne var ki, modern ücretli işçinin karakteristik mülksüzlüğü yalnızca üretim araçlarından yoksunluktur. Tüketim araçlarından yoksunluk bununla ilintilendirilebilir, ama zorunlu bir şekilde değil. Modern ücretli işçi kendi üretim araçlarına sahip olmadığı sürece, bir tüketici olarak konumundan hoşnut olsa bile, bir şekilde mücevherat, mobilya, hatta ufak bir eve sahip olmaya fazlaca yaklaşmış olsa bile, bir proleter olarak kalır. Proleter için, sınıf savaşımı sonucunda kendi konumundaki iyileştirme elverişsiz olmak bir yana, çoğu kez onu bu savaşımı daha enerjik bir şekilde görürecek bir konuma sokar. Bu savaşım onun yoksulluğunun ürünü değil, onunla üretim araçlarımn sahibi arasındaki çatışmanın ürünüdür. Toplumsal barışı yaratabilecek olan şey, mümkün olsa bile yoksulluğun üstesinden gelmek değil, yalnızca, bu çatışmanın üstesinden gelmektir. Ne var ki buna, ancak, işgücünün kendi üretim araçlarının iyeliğini yeniden kazanmasıyla ulaşılabilir.

Burada, modern ücretli proletaryanın bir başka karakteristiğiyle daha karşılaşıyoruz. O bireysel değil, toplumsal üretim araçlarıyla; bireysel işçi tarafından değil, ancak bir işçiler toplumu tarafından işletilebilecek ölçüde geniş olan üretim araçlarıyla çalışır. Bu tür üretim araçlarının iki tür sahipliği mümkündür: Daha sonra, zorunlu olarak, kendi üretim araçlarını çalıştıran işçileri sömüren bir bireyin sahipliği -bu, kapitalist sahipleniştir. Yahut da, kooperatif sahipleniş. Ama, üretim araçlarında özel mülkiyet egemen iken, kooperatif sahipleniş mülkiyet ilişkilerinin asla genel bir biçimi durumuna gelemez; bu yöndeki tüm çabalar, başarılı olmaları ölçüsünde, er ya da geç, kapitalist bir yön izlerler. Ancak, üretim araçlarının toplumsal, yani sosyalist sahiplenilişi biçiminde, onların kooperatif sahiplenilişi evrensel duruma gelebilir. Üstelik, üretim araçlarının toplumsallaştırılmasını hızlandıran başka etkenler de vardır. Ama biz burada, yalnızca, proletaryanın sınıf çıkarlarından doğan ve doğaları gereği, zorunlu bir şekilde, sosyalist bir yönde proletaryanın sınıf savaşımına yol açan etkenleri ele almak durumundayız.

Son olarak, modern ücretli işçinin dördüncü bir karakteristiğine

daha değinmeliyiz: kendi girişimcisinin hane halkından ayrılmasına. Eski zamanlarda, ücretli işçiler genellikle kendi işverenlerinin hane halkının bir uzantısıydılar; yalnızca işçi olarak değil, insan olarak da, onun ailesine dahildiler; iş dışındaki tüm etkinliklerinde bile ona bağımlıydılar. Modern proletarya ise, iş dışında kendi kendisine aittir. İş dışında, kendi kapitalistiyle eşit birisi olarak karşılaşan bir insan olarak, onun özgürlüğü kapitalist üretim tarzının gelişmesiyle ve feodalizmin kalıntılarının yıkılmasıyla birlikte artar.

Modern proletaryayı sosyalist hareketin güçlü itici kuvveti yapan etkenler bunlardır.

Bu karakteristik özelliklerden hiçbiri köylüler arasında bulunmaz. Kendi malikanesinin gerçek (actual) sahibi olan ipotek alacaklısını alın. Göstermiş olduğumuz gibi, onun köylüyle ilişkisi kapitalistin ücretli işçiyle ilişkisi değil, toprak sahibinin girişimciyle ilişkisidir. Köylü ipoteği nedeniyle bir proleter durumuna gelmez; benzer olarak, bir fabrika sahibi de, kendi işini sahip olduğu bir binada değil de, kiralık bir binada yürüttüğü için, bir proleter durumuna gelmez. Köylü hâlâ üretim araçlarının, alet ve donanımının, davarının, kısacası, çiftlik sermayesinin (stock) sahibi olarak kalmaktadır. Kuşkusuz, bu ipotek edilmiş de olabilir, ama yine de, o bir girişimcinin işlevlerini yürütmek durumundadır ve bu yüzden de, proletaryayla çatışma içindedir; tıpkı, yalnızca ödünç sermayeyle üretim yapan, kendi üretim araçlarına sahip olmayan, ama bir sanayi kapitalisti olarak iş görüp, proletaryayla hasmane bir ilişki içinde bulunan fabrika sahibi gibi.

Bu çatışma ücretli işçilerin sömürülmesine bağımlı olan köylüler, yani büyük köylülük arasında en kaba biçimiyle ortaya çıkmalıdır. Ne var ki, işçilerin hareketleri kentlerle sınırlı kaldığı ve yalnızca kent kapitalistlerine karşı yöneldiği sürece, büyük çiftçiler onları sırası geldiğinde çok sempatik görürler. Sosyalist hareketin başlangıcında ona olumlu bir şekilde bakan ve ücretli emek ile toprak rantı arasında, sermayenin kârma karşı bir bağlaşmayı vazedenler önce İngiliz, sonra da Prusyalı büyük toprak sahipleri oldular. Ama, sosyalist hareket kır işçilerini de çekme tehlikesi göstermeye başlar başlamaz, hatta gerçekte, sanayi ücretlerindeki artış kır işçilerini kentlere çekmeye ve geride kalanları daha fazla talepkâr yapmaya başlar başlamaz, bu durum değişir. Bugün, Prusyalı Junkerler sosyalizmin, 'Manchester'lilerden daha gözü-dönmüş karşıtlarıdırlar. (...)

VE BÜYÜK köylülük de bundan geride kalmıyor.

Eğer Almanya'da hâlâ, büyük köylülüğün işçi hareketine düşmanca muhalefet içinde öne çıkmadığı, ama her ikisinin de belli ortak çı-

karlara sahip olduğuna inandığı yöreler varsa bu, bu katmanların sosyal demokrasiye kazamlabileceğini -bu sorunun doğru olarak nasıl ele ahnacağı bilinse bile- kanıtlamayacaktır. Yalnızca, bu yörelerde işçi hareketinin kır işçilerinin koşulları üzerinde olumlu bir etki yapmak açısından hâlâ çok zayıf olduğunu kanıtlar. Bu yakın bir ilerlemenin belirtisi değil, yalnızca geriliğin bir tanıtıdır.

Ücretli işçi istihdam etmeyen ya da en azından, önemli ölçüde etmeyen, kendi işletmesini kendi ailesinin işgücüyle esas olarak götüren, ama piyasa için gıda üretimiyle geçinen orta köylülük ile proletarya arasındaki çatışma büyük köylülükle proletarya arasındaki çatışmadan daha az belirgindir. Burada, kuşkusuz, sömürücü ile sömürülen arasında bir çatışma söz konusu değildir; ancak, ücretli proletarya ile tüm piyasa gıda üreticileri arasında var olan çatışma burada da ayaktadır: alıcılar ile satıcılar arasındaki çatışma.

İşçi tarım ürünleri açısından en iyi tüketici olduğundan, bu iki sınıf arasında bir çıkar uyumu bulunduğu ileri sürülmüştür. İşçinin ücreti artıkça, daha çok tüketebilir. Bu yüzden, diye sürmektedir bu sav, köylülüğün yüksek ücretlerde her türlü çıkarı vardır ve böylelikle de, onların çıkarları proletaryanınkilerle özdeştir.

Böyle bir sav yeni değildir. Bir çıkarlar uyumu bulmak, tekrar tekrar denenmiştir. İşçilere sempati besleyenler imalatçıları, iç pazarı en iyi genişleşme aracı olarak ücretleri artırmaya ve satışlarda bir düşmeden kaçınmaya çağırmışlardır. Bunun tersine, imalatçıların yanında olanlar ise, imalatçıları ücretleri artırmaya zorlamayı amaçlıyorlarsa ne denli budala olacaklarını işçilere gösteriyorlar. Bu, ya gıda fiyatlarını yükseltme anlamına gelecektir ki, o zaman, işçiler bir elleriyle kazandıklarını öbürüyle yitireceklerdir, ya da kârların sınırlandırılması anlanıma gelecektir. Ama kârların yükselmesiyle, daha fazla sermaye birikecek ve iş istemi daha hızlı artacaktır -ki bu, ücretleri yükseltmenin en güçlü aracı olacaktır. Bu yüzden, kârların yüksek olmasında imalatçılarla aynı çıkarlara sahip olacaklardır; onların çıkarları özdeş olacaktır. (...)

TEK TEK SINIFLARIN birbirleriyle ilişkileri ve kapitalist toplumun hareketi onların çıkarlarının dolaylı uyumuyla değil (ya da, ancak çok sınırlı bir ölçüde öyledir), birincil olarak dolaysız sınıfsal uzlaşmazlıklarla belirlenmiştir. (...)

ÇİFTÇİ ürünlerini olabildiğince pahalıya satmak ister, işçi ise bunları olabildiğince ucuza almak ister. Ancak, daha büyük miktarda margarin, Amerikan pastırması ve her türden kurutulmuş gıda tüketimine

yol açarsa, bu ikincisinin daha yüksek ücret alması birincisine yarar verir. Piyasada rekabeti, işçi için böylesine kabul edilebilen rekabeti ortadan kaldırmayı düşünür ve kendi ürünlerinin fiyatlarını yapay bir şekilde artırmak ister. (...)

ANA, GIDA satıcıları ile işgücü satıcıları arasındaki çatışma kesinlikle, bu ikinciler için yıkıcı mı olmak zorundadır? Bu koşullarda, 1848 senaryosunun yinelenmesi ve bir gün, köylülerin ve köylü çocuklarının çizmelerinin proletaryaya karşı yönelip, onu ayaklar altında ezmesi tehlikesi yokmu? (...)

1848'de, ALMANYA'nın tarımsal nüfusu toplam nüfusun yaklaşık dörtte üçünü oluşturuyordu[1]; bugün ise, yalnızca üçte birinden biraz fazladır, daha kesin olarak da, yüzde 37.7'sidir (51.800.000 kişiden 18.500.000'ü). 1882'de, nüfusun beşte ikisinden fazlasını oluşturarak, 700.000 kişi daha artmıştır (yüzde 41.51; 45.222.000'den 19.225.000'i). Fransa'da tarım nüfusu daha güçlüdür, ama orada bile 1876 ile 1891 arasında, toplam nüfusun yüzde 51.4'den 45.5'ine inmiştir.

İngiltere'de 1890'da ekonomik bakımdan etkin olanların yalnızca yüzde 10'u tarımda çalışıyordu. Birleşik Devletler'de bile, tarımda mutlak olmasa bile, göreli bir azalma olmuştur: 1880'de ekonomik bakımdan etkin olanların yüzde 50.25'ni (7.405.000) oluştururken, 1890'da yüzde 44.28'ni (8.334.000) oluşturuyordu. Kuzey Atlantik Devletleri'nde, ekonomik bakımdan etkin nüfusun yalnızca yüzde 22.6'sını, Güney'de ise yüzde 60'dan fazlasını kapsamaktaydı.

Ama, tarımda etkin olanların hiç de tümü gıda satıcısı değillerdir. Onlara ek olarak, işgücü satıcılarına ilişkin, etkileyici bir rakkamla da karşılaşmaktayız. Almanya'da 1895'de tarımda ücretli emeğe bağımlı olan nüfus, İngiltere'de bağımsız üreticilerin ve onların bağımlılarınınki kadar büyüktü.

Ama bu bağımsız üreticiler bile münhasıran, kendi tarım ürünlerinin satışından gelen parayla yaşamıyorlar. Asıl (bahçıvanlık, ormancılık, vb. dışındaki) tarımdaki 2.530.000 bağımsız üreticiden 504.165'i ek bir mesleğe sahiptirdirler.

PROLETARYA Alman diyarındaki en güçlü sınıftır halihazırda. Ordudan, devlet görevlilerinden, vb. ve mesleği olmayanlardan ayrı olarak, 1895'de Almanya'da 20.674.239 ekonomik bakımdan etkin kişi ve

1 Kimi istatistik veriler burdan ve aşağıdaki paragraflardan çıkarılmıştır (s.310 ff., Almanca metin).

hizmetli vardı ve bunlardan, proletaryaya dahil olanlar aşağıdadır:

Hizmetliler	1.339.318
Tarım, sanayi ve ticaretteki ücretli işçiler	10.746.71
Ev hizmetleri	432.491
	12.518.520

Geri kalan 8.155.719 kişiden birçoğu da proletarya alanına girmektedir. 2 milyon çalışan aile bireyinden, 600.000 müstahdem ve 5.500.000 bağımsız üreticiden birçoğu ancak şeklen bağımsızdır ve gerçekte, ev sanayii örneğindeki gibi, sermaye için çalışan ücretli işçilerdir.

Proletarya lehine hızla değişen bu rakamlar karşısında, 1848 belleğini anımsatmak bir anakronizimdir. Sosyal demokrasi bir kez bütün proletarya kitlesini ve görünüşte bağımsız ama gerçekte sermaye için yalnız ücretli işçi olan tüm bağımsız çiftçileri ve imalatçıları 'kavradığı' zaman, o zaman, ona karşı durabilecek hiçbir güç yoktur. Bu kitleleri kazanmak, onları politik ve ekonomik açıdan örgütlemek, onları entelektüel ve moral bakımdan yükseltmek, onları kapitalist üretim tarzının kalıtını devralabilecekleri bir konuma getirmek sosyal demokrasinin başlıca görevidir ve öyle kalmaktadır.

KAVRAM YAYINLARI
Silinmiş Tartışmalar Kitapları
2

PETER KROPOTKİN
ETİKA

"Anarşizim ruhani lideri" Kropotkin'in en ünlü yapıtı. Krapotkin bu çahşmasının başında, iki cilt planladı. Ne ki, yaşamı birinci cildin tamamlanmasına ancak yetti. Ahlak üzerine yazılmış belki de en önemli yapıt.

Ahmet Ağaoğlu'nun 1935 çevrisinden
sadeleştirilerek hazırlanmıştır.

"Bütün hayatını insanların saadeti hakkındaki hulyalara vakfetmiş olan bu ihtiyar asi (kendisi) ve inkılâpçı kendi eseri ile genç nesillere yeni mücadeleler yapmak için ilham vererek, onlara içtimaî adâlet inanı telkin edecek ve kalplerinde fedakârlık alevleri parlatarak hakikî saadetin teklikte değil -bütün-lükte olduğu kanaati verecek ümidinde idi."

h a z ı r l a n ı y o r . . .

BÖLÜM İKİ
Revizyonizm Tartışması

Bu tartışma Kautsky'nin oldukça yardımsever bir şekilde *Die Neue Zeit*'da, 1896 Kasım'ından 1899 yazma dek yayınladığı ve *Die Voraussetzungen des Sozialusmus* başlığıyla kitap biçiminde yayınlanan, Eduard Bernstein'in bir dizi makalesiyle, ciddi bir tarzda başladı.[1] Bernstein Marksizmin temel konumlarına her yönden saldırıyordu. 'Burjuva ekonomisinin kısa zamanda çöküşünü beklemek'[2] hatalıydı; ve Vollmar'ın, büyük kapitalistlerin sayısının azaltılması yerine, 'her dereceden kapitalistlerin sayısında bir artış' olduğu yolundaki savını daha genel terimlerle yineliyordu. 'Orta sınıflar karakterlerini değiştirirler, ama toplumsal ölçekten yitim gitmezler.'[3] Bernstein şu politik sonusu çıkarıyordu: 'Demokrasinin fethedilmesi, demokrasinin politik ve toplumsal organlarının oluşumu sosyalizmin gerçekleşmesi için vazgeçilmez bir önkoşuldur.'[4]

Kautsky'nin Bernstein savına tepkisi geç ve duraksamalı oldu. Bunun ikincil bir nedeni, yani, Bernstein'la 1879'dan gelen sıkı kişisel dostluğuydu, ama birincil neden politikti. Bernstein'in makalelerinin kesin bir eleştirisini yapma konusunda, bunun partide bir bölünmeye yol açmaması için, Kautsky kuşkusuz gönül-

1 Stuttgart, 1899. İngilizce çev. *Evolutionary Socialism*, çev. Edith Harvey, 1909; aşağıdaki alıntılar 1961 New York baskısındadır.

2 Agy., s.xii

3 Agy., s.xiii

4 Agy., s. 163

süzdü. Hatta, düşünce için kendisine gıda vermiş olması nedeniyle Bernstein'a şükranlarını sunacak kadar ileri gitti (Stuttgart Kongresi'nde, Ekim 1898) ve bu yüzden, Plekhanov tarafından sert bir şekilde eleştirildi.[1]

Bernstein'a saldırıyı *Sachsische Arbeiterzeitung*'daki bir dizi makaleyle (28 Ocak'dan 6 Mart 1898'e dek) Parvus başlattı; onu Rosa Lüksemburg'un *Social Reform or Revolution*'u (özgün olarak, 21 Eylül 1898'den beri *Leipziger Volkzeitung*'da yayınlanan makalelerdi) ve son olarak Plekhanov izledi.

Kautsky'nin nihai açıklaması (*Bernstein und das Sozialdemokratische Programm*, Mart 1899) ötekilerinin Bernstein'a karşı coşkulu saldırılarına göre oldukça ılımlıydı. Eleştirisi Bernstein'ın istatistilerinin ayrıntılı şekilde çürütülmesinden, diyalektik materyalizmin olumlanmasından ve SPD'nin program ve taktiklerinin gerekçelendirilmesinden ibaretti. Bir bütün olarak SPD çok genel terimlerle revizyonizmi kınamakta Kautsky'nin yolunu izlemeye eğilimliydi. 1899 Hannover Kongresi'nde (21'e karşı 216 oyla) ve çok daha ezici biçimde, 1903 Dresden Kongresi'nde (11'e karşı 288 oyla) revizyonizm resmen reddedildi. Ama önergeler, hiçbir pratik sonuca yol açmayan, öylesine genel terimler içinde çerçevelendirilmişti ki, tövbekâr olmayan çok sayıdaki revizyonist tarafından bile desteklendiler.

Bu bölümdeki alıntılar *Bernstein und das Sozialdemokratische Programm*'dan yapılmıştır (Stuttgart, 1899, s.79-80, 128-35, 160-66,182-4). Altbaşlıklar Kautsky'nindir.

1 G. Plekhanov, "Ona Ne İçin Teşekkür Etmeliyiz", Karl Kautsky'e Açık Mektup', *Selecteod Philosophical Works* (5. cilt) içinde, C. II (Londra, 1976), s. 340-51, burada s. 340.

Bunalım Kuramı (Zusammenbruchhsteheorie)

TİCARETİ tekelleştirme, rekabeti ortadan kaldırma çabaları daha meta ticaretinin erken bir aşamasında başlar. Reformasyon sırasında, evrensel hoşnutsuzluğun bir kaynağı buydu. Üretimden rekabetin silinmesi, sanayinin bütün dallarının, tek bir örgüt içinde toplulaştırılarak, tekelleştirilmesi. Bu sanayi dalları lüks maddeler değil, geniş kitlelerin gündelik tüketimi için ürünler üretir; artık bunlar küçük bir kente değil, büyük bir devlete, gerçekte dünyaya aittir. Bu tekelleşme ancak Marks'ın 1883'de ölümünden bu yana ekonomik bir önem kazanmıştır. O zamandan bu yana, öylesine yaygın bir fenomen durumuna gelmiştir ki, kapitalist ulusların ekonomik ve politik yaşamı giderek daha fazla bu tekellerin egemenliği altına girmiştir. (...)

KARTELLERE karşı savaşım yeni karteller doğuruyor ve bunun sonucunda, çeşitli türden işler zaman zaman dev bir işletmede birleşiyor. Almanya'da şimdi tanık olduğumuz şey, kömür fiyatını yukarıya iten kömür sendikaları ile kendi fiyatlarını da yükselterek misilleme yapan çelik sanayi arasındaki denetim savaşımıdır. Bu satırlar yazılırken, büyük demir ve çelik atölyeleri kendilerini, kendi madenlerini ele geirerek, kömür kartellerinin denetiminden kurtarmaya çalışıyorlar. Ama tıpkı kömür sendikası gibi, çelik sanayinin kartelleri de fiyatları olabildiğince yükseltmeye bakıyorlar. Avusturya'da demir kartelleri, büyük miktarlarda çeliğe gereksinim duyan tüm sanayi dalları için muazzam güçlükler yaratmışlardır. Sonunda, çelik tüketicileri kendi birliklerini yaratmak durumuda kalacaklar ve böylece bundan sonra, demir atölyelerini ortaklakşa satın alabileceklerdir. Demiryolları gibi, büyük işletmelerin de kendi kömür madenlerine ve kendi atölyelerine sahip oldukları iyi bilinmektedir.

Aynı türden farklı işlerin bir yandan kartel ve tröstlere dönüşmesi ve öte yandan da, farklı türden birçok işletmenin bir işletmede toplulaşması çağdaş ekonomik yaşamın en karakteristik fenomenidir. Bu toplulaşma süreci çok hızlı gidiyor; bu ekonomik gelişme döneminde tek bir gün geçmiyor ki, yeni bir kartelin oluşumu işitilmesin. Üstelik, şeker kartelleri de içinde, tarımsal işletmeler de sevine sevine birleşiyorlar; anlaşıldığı kadarıyla, sütçüler de bir kartel yaratmayı düşünmekteler.

Olsa olsa iki onyıllık bir döneme yayılan bütün bu gelişme ancak, sermayenin toplulaşmasının bir sonucu olarak mümkün olabilmiştir ve buna karşılık, bu da ona güçlü bir şekilde katkı yapmaktadır. Marks'ın sermayenin toplulaşmasına ilişkin kuramının tek yanlı ola-

rak değil, tam olarak doğru olduğu kartel ve tröstlerin varlığıyla yeterince tanıtlanmıştır. Oysa Bernstein, toplulaşma kuramına ilişkin elekştirisiyle, küçük mülkiyetin en önemsiz biçimlerinin varlığını tersine tanıt olarak sunmakta, ama tarım bunalımından ayrı olarak, Marks'ın ölümünden bu yana en önemli fenomenlerden birisi olarak yükümlenici birlikteliklerinin ortaya çıkmasını hiç tartışmıyor. Bunun incelenmesi, üstelik, marksist ekonomiyi anlamak isteyen herkes için kesinlikle zorunludur.

Kartellerin varlığı Marks'ın çözümlemelerinin doğru olduğunu kanıtlandığı halde, Bernstein bunları gözardı ediyor. Onların varlığının Marks'ın kuramının bir başka kısmını, yani bunalım kuramını çürüttüğünü düşündüğü zaman, ancak o zaman bunları tartışmayı anımsıyor.

Yeni Orta Sınıf

Mülk sahibi sınıfların büyümesi konusuna dönmezden önce, bunların Bernstein için kapitalistler olmayıp, kendi gelirleri bazında orta sınıfları oluşturan katmanlar oldukları görüşünü kısaca inceleyelim.

Bu, gerçekte mülkiyet dağılımını yansıtmayan gelir vergisi istatistiklerinin önemini onun neden vurgulandığını da bir ölçüde açıklayacaktır. Onun yorumların birçoğu, başka bir yerde kapitalistlerin sayısındaki büyümeye açıkca yollama yapmakla birlikte, onun görüşünün bu olduğunu gösteriyor.

Eğer onun söylediği tek şey orta sınıfların (*mittelstand*) ölüp gitmediği, yerlerini yeni bir sınıfın ve bağımsız zanaatçı ile küçük tacirlerin yerini de aydınların almakta olduğu ise Bernstein'la aynı düşüncedeyiz. 1895'te *Neue Zeit*'da 'Aydınlar ve Sosyal Demokrasi' üstüne yayınlanan bir dizi makalede buna işaret etmek istemiştim. Bu orta sınıfın ortaya çıkışını zaten tartışmış bulunuyorum. Nüfusun bu katmanını kazanma koşullarını incelemenin partimizin en önemli görevlerinden biri olduğunu ileri sürmüştüm:

> Yeni, çok kalabalık, sürekli olarak artan bir katman ortaya çıkıyor. Onun büyümesi küçük sanayinin ve dolayısıyla, orta sınıfların gerilemesini gizleyebilir.[1]

Toplumun bu katmanının büyümesi esas olarak, egemen ve sömürücü sınıfların işlevlerinin giderek daha çok, kendi hizmetlerini ya parça parça satan -doktorlar, hukukçular, sanatçılar gibi- ya da, her türden memurlar gibi, bir maaş karşılığında satan, becerili ücretli işçiler tarafından devralınması gerçeğinden ileri geliyor. Ortaçağlarda düşünürle-

1 'Die Intelligenz und die Sozialdemokratie', *Neu Zeit*, XIII. 2 (1895), s.10-16, 43-9, 74-80, Burada, s.16.

ri, doktorları, sanatçıları ve kimi yönetsel görevlileri ruhbanlar sağlardı; aristokrasi kamu yönetimine, hukuka, polise ve hepsinden önce orduya da göz-kulak oluyordu. Modern devletin ve modern bilimin yükselmesiyle birlikte, bu iki sınıf da işlevlerinden yoksun edildiler; ayakta kalmalarına karşın, kendi toplumsal önemlerinin yanısırak, çoğu bakımdan, bağımsızlıklarını da yitirdiler.

Ama, devlete, belediye yetkililerine ve bilime, toplumun gelişmesinin dayattığı görevlerle birlikte, onlardan alman işlevler ve bunları yürütecek işgücü yıldan yıla arttı.

Daha başlangıçta, kapitalist sınıf da ticaret ve sanayideki işlevlerini ücretli işçilere, tacirlere ve teknisyenlere devretmeye başladı. Başlangıçta bunlar, emek sürecini örgütlendirme, harekete geçirme ve denetlemekle, üretim araçları alımıyla ve ürünlerin satışıyla, başka deyişle, uzmanlaştırılmış beçerilere artan istem nedeniyle kapitalistin kendisinin yapamayacağı işlevleriyle görevlendirilen yardımcılarıydı kapitalisitin yalnızca. Sonunda, yönetimin bile bir asta devredildiği anonim şirketlerin varlığı dolayısıyla, kapitalist bütünüyle fazlalık durumuna geldi. Anonim şirketlerin bu katmanların büyümesine katkı yaptığı ortadadır. Ne var ki bu, sermayelerin parçalanmasının bir sonucu değildir. (...)

YENİ ORTA sınıfın (*mittelstand*) kökeni bu değildir. Üretim araçlarındaki özel mülkiyet onlar için önem taşımaz. Bağımsız işçiler olarak -ressamlar, doktorlar ya da yazarlar olarak- onların rolü önemsizdir. Üretim araçlarının sermaye olarak iş gördüğü yerde, 'beyaz-yakalı işçiler' (*kopfarbeiter*) bir grup olarak, ücret-kazananlar olarak vardır, kapitalisler olarak edeğil.

Gerçekte, yeni orta sınıfın proletaryanın bir kısmını oluşturduğunu düşünmek de aynı ölçüde yanlış olacaktır.

Bu sınıf burjuvaziden doğmuştur, ailevi ve toplumsal bağlarla da, onunla bağlantılıdır; benzer değerleri savunur. Aydınların burjuvaziyle daha sıkı bağlantılı olan başka kesimleri, kapitalistin işlevlerini devralmış olan müdürler ve yöneticilerdir. Onlar, kendi bakış açıları ve proletaryaya karşıtlıkları bakımından da, kapitaliste daha yakındırlar.

Aydınlar içerisindeki başka meslekler özgül bir politik ya da dinsel duruş gerektirir. Bu politik gazeteciler için de, birçok yasal görevli; örneğin, kamu savcıları, polisler, ruhbanlar vb. için de geçerlidir; yalnızca, ya kendi 'işverenleri'nin bakış açılarını paylaşanlar, ya da, para karşılığında yabancı bir bakış açısını benimsemeye istekli olanlar devlet, kapitalist yayıncılar ve kilise tarafından istihdam edilirler. 'Ay-

dınlar'ın proletaryaya genellikle karşıt olmasının bir başka nedeni de budur.

Ama, aydınlarla proletarya arasındaki en büyük zıtlığı, birincilerin, eğitim ayrıcalığına sahip olmaları dolayısıyla, ayrıcalıklı bir sınıf oluşturması gerçeği doğurur. Aydınların, halk kitlesini bilimin önemini kavrayabilmesine, ve onun temsilcileri önünde diz çökmesine yetecek ölçüde eğitmekte çıkarları vardır, ama kısıtlı mesleki öğrenim çevresine girme yönündeki her çabaya da karşıdırlar.

Açıkcası, kapitalist üretim tarzı kitlesel bir aydınlar katmanı gerektiriyor. Federal devletin eğitsel tesisleri bu gereksinimi karşılayamıyordu. Bu yüzden, burjuva rejim yalnızca temel değil, yüksek öğrenimin de iyileştirilmesi ve genişletilmesinden yana olmuştur hep. Bunun, yalnızca üretimin gelişmesini teşvik etmekle kalmayıp, sınıf çatışmasını da yumuşatacağı varsayılıyordu; mesleki dünyaya girmenin bir yolunun yüksek öğrenim olduğu veri iken, yüksek öğrenimin evrensel ölçekte yaygınlaştırılmasının proletaryayı burjuvaziyle bütünleştireceği apaçık görülüyordu.

Ama, the bourgeois standard of life[1] (burjuva yaşam standartı) ancak, yüksek öğrenimin, bu bir ayrıcalık olduğu zaman, zorunlu bir bağıntısı (correlate) durumuna gelir. Evrensel olduğu zaman ise, proletaryayı burjuvaziyle bütünleştirmek bir yana, onu bir 'beyaz-yakalı işçi'ye bir proletere indirir. Halk kitlesinin yoksunluğunun belirtilerinden biri de budur.

Yaygın öğrenimin önemli ölçüde genişlemiş olduğu ve sonuç olarak da, öğrenimin kendi ayrıcalıklı statüsünü yitirdiği ülkelerde aydınlar öğrenime düşman durumuna gelirler. Böylece, modern üretim tarzının gereksinimleri ile bu antientelektüel katmanlar arasında bir çelişki ortaya çıkar. Bunlar kapitalistlerin kendilerinden daha az ilerici duruma gelir ve gerici'lerin, ziraatçilerin ve boşta kalmış zanaatçıların saflarına katılırlar. Kadınların öğrenim görmesine en güçlü karşıtlık üniversite profesörleri ve öğrenciler tarafından, bellibaşlı bilimciler tarafından dile getirilir. Mesleki dünyadaki konumlar rekabetinden yahudi aydınları dışlayanlar ve yüksek öğrenimi daha pahalı, dolayısıyla yoksullar için ulaşılmaz kılmak için elden gelen herşeyi yapanlar onlardır. Bu, doğallıkla, öğrenim de içinde olmak üzere her tür ayrıcalığa karşı en kararlı bir şekilde savaşan proletaryanın en enerjik karşıtlığını ve uzlaşmazlığını uyandırır.

Tüm engellere karşın, yaygın öğrenim genişlemeyi sürdürüyor ve böylece, aydın katmanları, birbiri ardından proleterleşiyor. İş okullarımızdaki çok sayıdaki küçük iş adamını, müzik ve sanat okullarımızda-

1 Özgün metinde İngilizcedir.

ki müzisyen, heykeltraş ve teknik ressamları, teknik kurumlarımızın her yıl ürettiği makinist ve kimyacıları düşünün. Sermayenin toplulaşması da ticaret, sanat ve uygulamalı bilimler alanlarını etkiler; çünkü, bu kesimlerde, ayakta kalabilecek bağımsız bir iş kurmak için gereken sermaye miktarı giderek büyüyor. Bağımsız bir iş kurmak için gereken sermaye miktarı büyüdüğünden, ticaret, sanat ve uygulamalı bilim alanları da sermayenin toplulaşmasından etkileniyor. Böylece, bu alanlardaki becerili işçilerin sayısı artarken, bağımsız duruma gelmenin olanakları azalıyor ve yaşamboyu ücretli emek öznesi olmak onların yazgısı durumuna geliyor. Meslekten işçilerin büyümesinin bir sonucu olarak, aydınların durumu giderek daha umutsuzlaşıyor; çünkü artık, yapay kısıtlamalar yaratarak ya da loncavari birlikteliklerin oluşturulmasıyla, kendisini rakiplere karşı koruyamamaktadırlar. Yoksunluk toplumun bu kesimlerini de etkilemeye başlar ve onların yoksunluğunun ölçüsü doğrudan, burjuvazinin yükselen yaşam standartına göre ölçüldüğünden, bu daha da sancılı olur. Bu yaşam standartını korumak beyaz-yakalı işçiler için bir ölümkalım sorunudur. kol işçisinin fiziksel yoksunluğu esas olarak onun yaşam koşullarında, sonra giyiminde ve ancak en sonra, gıda tüketiminde ortaya çıktığı halde, beyaz-yakalı işçide bu sıra tersinedir. O, gıda üzerinde tasarruf yapmakla başlar.

Burjuva görüntüyü korumaya çalışmaları ne denli zor olursa olsun, aydınların bütün bu proleterleşmiş katmanları sonunda, proleter sınıf savaşımında kendi proleter yüreğini bulur, çıkar sağlar ve buna etkin biçimde katılır. Bu mağaza yardımcıları, heykeltraşlar ve müzisyenler için de geçerlidir. Ve gerisi gelecektir.

Liberal ekonomistler kapitalist üretim tarzının bir orta sınıf yarattığını kanıtlamak için 'aydınlar'ın hızlı büyümesine işaret ederlerken, bu büyümeye proleterleşme sürecinin eşlik ettiği olgusunu dikkate almazlar.

Kapitalistlerin yönelimini paylaşan kesinlikle antiproleter kesimler ile, proleteryanın bakış açısını kesinlikle paylaşan gruplar arasında bir yerde, kendi görüşü bakımından sınıf çatışmasının üzerinde durarak, ilgisiz kalan geniş bir aydınlar katmanı vardır.

Bu orta katmanın eski küçük burjuvaziyle paylaştığı şey kendi toplumsal konumundaki muğlaklıktır. Güvenilemez olduğu kadar, proletaryaya karşı tutumunda değişiklik de yapabilir. Bugün sermayenin açgözlülüğünü protesto ederken, yarın proletaryanın görgüsüzlüğüne çıkışacaktır. Bugün insan onurunu savunmak için çağrılar yaparken, yarın onu sırtından bıçaklayarak, toplumsal barışı korumaya çalışacaktır.

Ama o, eski küçük burjuvaziden biri olumlu, biri olumsuz, iki bakımdan farklıdır. Soyut düşünme bakımından eğitilmiş ve daha çok daha fazla entelektüel kültüre sahip olmasıyla ayırt edilir. Genelde, bu toplumsal grup, kendisini sınıf çıkarlarının dargörüşlülüğü üzerinde görmeye; ne denli üstün olduğu ve anlık ve tikel çıkarlardan etkilenmediği, zihninde bir bütün olarak toplumun çıkarlarını tuttuğu ve temsil ettiği şeklindeki idealist yanılsamanın altında kalmaya eğilimlidir.

Orta sınıfın eski küçük burjuvaziye göre olumsuz yönü savaş yeteneğinden yoksun olmasıdır. Önceleri, sermayenin arkadan vurma çabalarına direnebilecek, savaşçı bir sınıf iken, şimdi çağdaş aydınlarımız proletarya ile kapitalizm arasında bir yerde konumlanmış olup, artık kendisini egemen sınıflara karşı nasıl savunacağını bilmemektedirler. Sayıca az olan, birleşik sınıf çıkarlarına ya da doğru örgütlenme biçimine sahip olmayan, mülkiyeti olmadığı halde yine de bir burjuva yaşam standartı isteminde bulunan orta sınıflar, ayakta kalmaları için kendisine savaş aracı sağlamaya yetecek zenginlikte olan bir başka sınıfla birleşerek savaşabilirler yalnızca. Aydınların orta katmanları, bu 'kültür aristokrasisi' burjuvazinin kendisi muhalefette olduğu sürece, bir grup olarak muhalefette kalabilirdi; ama şimdi, burjuvazi kendisini kabul ettirdikten bu yana, itaatkâr bir duruma gelmiş, savaş yetenek ve isteğini yitirmiştir; güçlüye yaranmak dışındaki her ilerici adım ahlaksızlık olarak reddedilir; gerçekte, korkak ve bizanten bir duruma gelmiştir.

Sınıf savaşımından nefret ederler ve onlara göre, bunun ortadan kaldırılması, en azından zayıflatılması gerekir. sınıf savaşımı ayaklanma, başkaldırı, devrim demektir; ve bu güçler toplumsal devrim tarafından fazlalık duruma getirilmek durumundadır.

Şunları söylerken, daha sonra kendi görüşlerini değiştirmeye başlayan Bernstein'a karşı polemiğe girmeye çalışmıyordum:

> kapitalist sömürüye doğrudan karışmamış olanlar arasında, toplumsal sorunla ilgilenmeyen, yani, işçiler için 'birşeyler' yapılması gerektiğiyle -bu 'birşeyler' ne olursa olsun- ilgilenmeyen, dürüst ya da bağımsız bir entelektüel zor bulunurdu. Stumm ve Eugen Richter, sırasıyla, patriyarkal-mutlakiyetçi ve Manchesterli işadamı olan bu insanlar artık aydınlardan gelecek anlamlı bir desteğe güvenemezlerdi. Sermayenin kınanması ve proletaryayla -savaşan (proletaryayla) olmasa bile, en azından sömürülen proletaryayla- dayanışma moda duruma gelmiştir ve Harcourt'un, 'şimdi hepimiz sosyalistiz' şeklindeki sözleri bu çevreler için doğru olmaya başlıyor.

Şair ve ressamlarımızın, düşünür ve gazetecilerimizin kendi kafe ve salonlarında atölye ve konferans salonlarında saygılarını sundukları sosyalizm proleter ve devrimci sosyalizm değil, *Komünist Manifesto*'da 1847'de yer alan 'hakiki sosyalizm' anlayışına, mutsuz bir şekilde çok benzeyen bir türden sosyalizmdir.[1]

Sık sık, bu kesimler kendilerini sosyal demokratlara katılmaktan yalnızca proleter zalimliğin engellediğini ilan etmişlerdir. Onları işe karışmaktan gerçekte alakoyan şey dış neden değil, onların karakter ve öngörü yoksunluğudur. Darkafalı kapitalistten daha üstün olsalar bile, yine de, ne verili toplumsal düzeni korumanın, ne de proletaryanın sonul zaferini engellemenin mümkün olduğunu anlamaz gözüküyorlar. Ya, toplumun gelişme çizgisini değiştirme konusundaki güçsüzlüklerinin farkında değillerdir, ya da, bunu teslim edecek ve burjuva toplumdan kopacak güç ve yüreklilikten açıkca yoksundurlar. [2]

Çok azı bu kopuşu göze alabilmekte ya da başarabilmektedir. Bu tin şövalyeleri arasında proletaryanın kimi gerçek taraftarları kesinlikle vardır, ama proletarya gerçekten muzaffer olana dek onlar ortaya çıkmazlar. Aydınların savaşım için ona takviye sağlamasını bekleyemem, ama onlardan gelecek herhangi bir şiddetli muhalefetten korkmak da gerekmez.

Bu birkaç gösterge güçlenen aydınların, proletaryanın gözardı edemeyeceği bir sınıf olduğunu gösteriyor. Onları proletaryaya çevirmeye çalışmak çok şey beklemek olacaktır, ama onları 'mülk sahipleri' arasına katmak da, daha büyük bir hata olacaktır. Bu katman kapitalist toplumu karakterize eden tüm çelişkileri, yoğunlaşmış bir şekilde birleştiriyor, ama yine de, bir bütün olarak toplumsal organizmada olduğu kadar bu mikrokozmosda da proleter tohum yeşeriyor. (...)

ORTA SINIF aydınların büyümesini yadsımak olanaksızdır; keza, çalışan sınıfların belli katmanlarının yaşam standartında bir yükselme olduğu da teslim edilmelidir. Ancak, bu fenomenlerden hiçbiri sermayenin toplulaşmasma, proletaryanın artan sömürülüşüne, toplumsal çatışmanın yoğunlaşmasına ilişkin marksist doktrini çürütmez. Mülk sahiplerinin sayısındaki artışın çökme kuramıyla çeliştiği kuşkusuz

1 *Neue Zeit*, XIII.2,s. 76,77.

2 Agy.

ileri sürülebilirdi. Ne var ki, Bernstein böyle bir artışın olduğunu gösterememiştir. Kuram ve istatistik tanıtlar durumun böyle olmadığını bizlere gösteriyor.

Politika ve Ekonomi

Bernstein kooperatiflerin, sendikaların ve sözümona belediye sosyalizminin önemine dikkatimizi çekmiştir. Hiç kuşkusuz, bu organlar proletaryanın kurtuluşuna değerli katkılar yapabilirler ve yapmaya da devam etmelidirler. Ama, Bernstein'ın en kararlı karşıtlarının bile itiraz ettiği şey bu değildir. (*) Gerçekten, Parvus partimiz önderliğini, sendikalarla yeterince ilgilenmediği için defalarca eleştirmiş ve Bernstein'a en şiddetli biçimde saldırılmış olan bölgede, Saksonya'da olduğu kadar hiçbir yerde, tüketici kooperatiflerinin iyi gitmediğini dile getirmiştir.

Bu yüzden, bu konuda hiçbir tartışma söz konusu değildir. Bu organlardan hangisinin proletaryanın kurtuluş savaşımını teşvik etmek üzere işe girişmesi gerektiğini belirlemek söz konusu olduğu zaman, farklılıklar ortaya çıkar, Farklılıkların doğmaya başladığı yer budur; Bernstein bunları yalnızca duyumsatmış, ama açıkça dile getirmemiştir. Zaman zaman, sosyalizmin bu sorununa değinir, ama sonra bunu yeniden geçiştirir. Kooperatiflerin, sendikaların ve belediye politikasının etkililiği (leistungsfahigkeit) sorunu, bunların devlet politikasıyla ilişkisi sorunuyla bağlantılıdır. (...)

EĞER PROLETARYA ekonomik güce sahip olmasaydı, politik hakları da asla kesinlikle kazanamayacaktı. Onun ekonomik gücünün temeli onun üretim sürecinde oynadığı roldür ve bu, hükümetin iyi niyetine bağlı değildir. Hükümetler ve kapitalistler, her yerde, kapitalist üretim tarzını olabildiğince çabuk olarak genişletmeye heveslidirler. Bu işe proletarya kitlesini artırma, onu özgül alanlarda toplulaştırma, eğitme ve örgütlendirme -başlangıçta, yalnızca üretim amacıyla, ama sonra, fabrikanın örgütlenmesi de sınıf savaşımını etkiler- demektir. Böylelikle, hükümetlerin ve kapitalistlerin eylemleri giderek, ulusun ekonomik yaşamının ücretli emeğe bağımlı olmaya başladığı bir duruma yol açar; proletarya kendi gücünün bilincinde olduğu ölçüde, egemen olmaya başlar.

Proletaryanın ekonomik gücü her yerde, demokratik ülkelerde olduğu kadar despotik ülkelerde de, İsviçre'de olduğu kadar Rusya'da da artıyor ve bu, yüzyılımızın en önemli olayı olan, işçi sınıfının kaçınıl-

(*) İngilizce metinde, "not" yerine "now" yazılarak, tümce olumlu durumda sunulmuştur ("budur.") -çn

maz zaferi için temel oluşturur. Eğer Bernstein'ın eleştirileri doğru olsaydı ve sermaye ile proletarya toplulaşması *Komünist Manifesto*'da betimlendiği tarzda ortaya çıkmış olmasaydı, o zaman, proletarya politik bakımdan örgütlenmeye ne denli çaba gösterirse göstersin, hükümetler ve kapitalistler onunla baş edebilecek kadar güçlü olacaklardı. Gerçekte ise, her yenilgiden sonra daha kalabalık, daha birleşmiş ve daha uzlaşmaz bir şekilde ortaya çıkan bu düşmana karşı umutsuzca savaşımlarında kendi kendilerini parçalıyorlar.

Bu gücün bir sonucu olarak işçi sınıfı birçoğunu zaten elde etmiş olduğu ve elde etmeye de devam edeceği politik haklar için devletten istemde bulunabilir.

İşçi sınıfının, kendi politik haklarından kendisini örgütlemek ve böylece, kendi gücünü daha da artırmak için yararlanacağı bütünüyle açıktır. Sendikalarda iyice örgütlenmiş, eli altında zengin tüketici derneklerine, sayısız basımevine ve geniş ölçüde dağıtılan bir basma sahip olan bir proletaryanın seçimlerde ve parlamentoda, bu araçlara sahip olmayan bir proletaryadan daha iyi sonuçlar elde edeceğini hiç kimsenin sorgulamadığı da ortadadır. Ne var ki, proletaryanın temel gücü ekonomik gelişme sonucunda onun otomatik bir şekilde kazandığı güçten ibarettir. Ve tüm öteki biçimler üstünde kendi izini bırakan en yüksek sınıf savaşım biçimi tikel ekonomik örgütlerin savaşımı değil, proletaryanın bütününün en güçlü toplumsal örgüt -devlet- için verdiği savaştır. Hakiki ve son kertede de, en belirleyici politik savaşım budur.

Kuşkusuz bu, ekonomik ile politik savaşım arasındaki ilişkinin her zaman ve her koşulda aynı olacağı, işçi sınıfının en büyük ve en hızlı ilerlemeyi politik savaşım aracılığıyla yapacağı ve ekonomik örgütle için, onlar eliyle verilen savaşımın ikincil önem taşıdığı anlamına gelmez.

Ekonomik ve politik savaşımın göreli önemi, tıpkı kapitalist sanayinin dalgalanmaları gibi, dalgalanmaktadır. Bu sonuncusu genleşme ve bunalım dönemlerinden geçer; politika alanında da büyük savaşım ve hızlı ilerleme dönemleri -politik 'devrim' zamanları- vardır ve bunları, ekonomik örgütlerin gelişiminin ve toplumsal 'reform'un öne geçtiği durgunluk dönemleri izler. Sanayi ve politika alanındaki dalgalanmalar yalnızca benzer değil, ilintilidir de.

Genleşme zamanları doğal olarak, genel toplumsal hoşnutsuzluğun en az olduğu, kendi çabasıyla yükselme isteğinin en fazla başarı şansına sahip olduğu ve devleti sorgulama gereğinin gevşediği zamanlardır. Yalnızca kapitalistler değil, işçiler de politikayı daha az önemli olarak ve dolaysız somut üstünlükler sunan ekonomik örgütleri ve iş-

letmeleri de, daha önemli olarak görürler.

Bir bunalım sırasında, katışıksız ekonomik ilerleme olanakları azalır; en güçlü ekonomik kurum olan devlet yardım etmek durumundadır; yitirilen zemini yeniden kazanmak için devleti ele geçirmek gerekir, daha fazla toplumsal hoşnutsuzluk vardır, çelişkiler daha keskinleşir ve genel eğilim politik savaşım yönündedir.

Kuşkusuz, katışıksız ekonomik etkinliğe göre politik savaşımın yoğunluğu ve göreli önemli yalnızca, kapitalizmin bir genişleme mi, yoksa bir bunalım mı döneminden geçmekte olduğuna bağlı değildir. Başka etkenler de yavaşlatıcı ya da hızlandırıcı bir etki yapar. Ama, her durumda, ekonomi ve politika arasındaki ilişki üzerinde ekonomik çevrimin büyük bir etki gücü vardır.

1848 devrimi bir ekonomik bunalım sırasında patladı. Onun geri gelmesinin, o bir kez yenildikten sonra düşünülemeyeceğinin nedenlerinden biri de, -Haziran çatışmasında böylesine kahramanca savaşmış olan proletaryadan burjuvazinin duyduğu korkudan ayrı olarak- 1850'de sanayinin büyümesi oldu. 1885'de, *Engels The Revelations of the Communist Trials in Cologne*'a girişinde şöyle yazıyordu:

> 1848 devrimini hazırlamış olan 1847 sanayi bunalımının üstesinden gelinmiştir; yeni ve önceden düşünülemeyecek bir endüstriyel genleşme dönemi başlıyor. Kafasında gözleri olan herkes için, 1848 devriminin kendisini tüketmiş olduğu ortadaydı.

1850'de, Marks ve Engels *Neue Rheinische Zeitung*'un incelemesinde şunu açıklamış bulunuyorlardı:

> Burjuva toplumun üretici güçlerinin bir burjuva toplumda ancak mümkün olabildiği ölçüde arttığı genel genleşme koşullarında, hakiki devrimden söz edilemez. Böyle bir devrim ancak, her iki etkenin modern üretici güçlerin ve burjuva üretim ilişkilerinin birbirleriyle çelişkiye girdiği yerde mümkündür.

Bir sonraki büyük ekonomik büyüme dönemi 1871 idi. Ama 1850'den farklı olarak, başarısız bir devrimi değil; halk ayaklanmalarının değil de, hanedan savaşlarının oluşturduğu, oldukça başarılı bir Avrupa devrimini izledi. 1866 ve 1870 olayları hâlâ askıdaydı: Avusturya mutlakiyetçiliğinin ve Fransız İmparatorluğu'nun çöküşü, Almanya'nm birleşmesi ve genel oy hakkının sağlanması, son olarak da Komün'ün kahramanca savaşımı. Bu olaylar işçilerin politikaya ilgisini azaltmaya, politik savaşımların hızlı başarısına olan inancı yıkmaya ve önplana ekonomik ilerlemeyi koymaya yaramadı. Genleşme döne-

minin ardından biraz böyle olsa bile kısa sürdü ve 1849 sonrasındaki tepki nedeniyle, sendikal ve kooperatif yaşam yeni yeni yeşermeye başladı. Böylece, İngiltere dışında, politik savaşım önplanda kaldı: 'devrimci' kaldı.

Şimdi, birkaç yıldır, bir ekonomik genleşme dönemine tanık olmaktayız; yine de, bu tikel dönem 1871'den daha uzun sürmektedir. Bu, temeldeki ekonomik bazın daha gelişmiş olmasından ve bizim, bu gelişmenin bir sonucu olarak daha belirgin duruma gelen bir politik durgunluk döneminden geçiyor olmamızdan ileri geliyor.

Böylelikle, 1850'ye benzer bir durumda, politik gericilik (reaction) ve endüstriyel büyüme durumunda bulunuyoruz. Ama bu arada, yarım yüzyıllık bir kapitalist gelişme, proleter sınıf savaşımları ve özgür toplu pazarlık haklarını korumuş olan bir kuşak söz konusu olmuştur. 1850'nin durumu eğer Avrupa anakarasındaki işçi hareketinde bir kesinti yarattıysa; 1899'daki durum yalnızca, ekonomik savaşımın baskın hale geldiğini ve işçilerin bu anda, senkikalar ve dernekler yoluyla politik etkinlik yoluyla olduğundan daha çok şey elde edebileceklerine inandıklarını göstermektedir.

Bernstein'ın kitabı gücünü kısmen bu durumdan alıyor. Onun küçük ölçekli pratik ekonomik çalışma üstüne vurgusu gerçekte var olan gereksinimlere denk düşmektedir; önemli ve hızlı politik dönüşümler -kadastroflar- olasılığıyla ilgili kuşkuculuğu geçen yılların deneyimiyle bütünüyle uyuşuyor. Bernstein'ın kitabını okuyan 'pratik' insanlar onun kuramlarına ilgisizdirler; onların bilmeye ilgi duydukları tek şey, onun şimdiki görevler ve şimdiki koşullarla ilgili söylediklerıdir.

Ama, onun zayıflığı da, kesinlikle, tikel bir duruma denk düşmesinden ileri geliyor. Kitabın açık niyeti şimdiki durum için bir kılavuz olarak iş görmek değil, 'sosyalizme giden yol' için bir kılavuz olarak iş görmektir; yalnızca şimdiki görevlerle değil, genelde 'sosyal demokrasinin görevleri'yle ilgilendiğini söylemektedir.

Genleşme evresi 1850'de başladığında, Marks ve Engels gelecek döneme ilişkin kendi taktikleri için uygun sonuçlar çıkardılar, ama kapitalizmin bütün gelişmesinin incelenmesinden çıkarmış oldukları sonuçları da hemen bir tarafa atmadılar. Eğer, Bernstein'ın ileri sürdüğü tek şey, şimdiki genleşme ve gericilik (reaction) evresinde politik bakımdan fazla birşey elde edilemeyeceği, bu yüzden de, bu dönem sürdüğü sürece, küçük kısmi reformlar yapmaya ve bu amaca ulaşmak için, sendikalarla, belediyelerle, kooperatiflerle, vb. çalışmaya kendimizi adamamız gerektiği olsaydı, o zaman, bu program partimiz tarafından kesinlikle kabul edilecek ve desteklenecekti.

Oysa Bernstein'a göre, şimdiki durum toplumun normal halidir.

Politik durgunluğun demokrasi ve toplumsal reform yolunda yavaş, ama emin ilerleme olduğunu ileri sürmektedir; şimdi tanık olduğumuz genleşmenin sınırsız ölçüde uzayacağım düşünmekte ve bu yüzden de, toplumun ve devletin gelişme doğrultusu konusunda iyimser bir anlayış taşıyabilmektedir. Politik durgunluk ve ekonomik genleşme sona erer ermez, bu gelişmenin parçalanması gerekir.

Bernstein'a, geleneksel devrimci laflar ile hakiki bir reformist tutum arasındaki zıtlık gibi gözüken şey, kısmen, bizim üretim tarzımıza ilişkin fenomenlerin bütünlüğünden türeyen anlayış ile bunun evrelerinden yalnızca birini dikkate alan anlayış arasındaki zıtlıktır yalnızca.

'Kadastrofik durumlar için taktikler'den söz ediyor. Bunların nedere bulunacağını ise göstermiyor. Kesinlikle kuramsal temeli nedeniyledir ki, sosyal demokrasinin taktikleri son derece uyarlanabilirdir. Her olasılık için hazırlanmıştır ve toplumsal gelişmenin tikel bir temposuna yönlendirilmiş değildir. Bunalım ve genleşme, kadastroflar ve yavaş barışçıl gelişme durumları için hazırlanmıştır. Sosyal demokrasinin dirimselliği de, gerçekte, onun uyarlanabilirliğinden ileri gelir.

Kadastrofları karşılamak için de, tüm dönemlerde küçük ölçekli barışçıl çalışma yürütmek için de taktikler hazırlamak gerekmez. Onun taktikleri bunalımları, kadastrofları, devrimleri de gözardı etmez, bunlar üzerinde spekülasyon da yapmaz. Her durumdan yararlanır ve kendisini asla peşinen bağlamaz. (...)

Bağımsız ya da Bağımlı Politika

EĞER BERNSTEİN'ın yazılarının bir etkisi olduysa, bu herşeyden önce, karşıtlarımız tarafından bizimle ilgili yayılan yanlış anlayışları düzeltmek ve çözümlerimize yeni bir dirimsellik ve derinlik vermek - gerçekte, bizim yaşam boyu çalışmamızın önemli bir bölümünü bu almıştır-olmuştur.

Bağımsız bir politik parti olarak proletaryanın polisiye anlamda (*polizeisinn*) değil, politik-ekonomik anlamda devrimci olması gerektiği ortadadır. Bernstein 'toplumsal düzenin temel dönüşü' sözünün yerini, 'toplumsal dönüşüm' sözünün almasını öneriyor. Ama, bu son lafın yeni ve eski toplum düzeni arasındaki temel çatışmayı -zaman zaman Bernstein'ın kendisinin de yadsıdığı bir çatışmayı- dile getirdiğini kimse iddia etmeyecektir. Aslında, onun sosyalizmi liberalizmin yetkinleştirilmesine benziyor.

'Devrimci' sözünün yanıltıcı olabileceğini seve seve kabul ederim ve bu, gerçekten de, iyi bir neden olmadıkça kullanılmamalıdır. bunu yanlış kullanarak, hataya yol açılmamalıdır. Yoksa, bunu hiç kullan-

mamamız mı gerekiyor? Özgül süreçleri tanımlamak ve çözümlemek için, bir kavram olarak bu kesinlikle zorunludur. Verili toplumsal biçimleri aşmayan bir toplumsal gelişme çizgisi ile, bütünüyle farklı yapıya sahip, daha yüksek bir toplumsal düzene yönelen bir gelişme çizgisi arasında ayrım yapmak söz konusu olduğunda; partimiz yazınıyla yüzeysel biçimde bile olsa tanış olan hiç bir kimsenin; toplumsal devrim ve politik ayaklanma kavramlarının bütünüyle farklı kavramlar olduğundan kuşku duyamayacağı gerçeğinden ayrı olarak, 'toplumsal dönüşüm' lafıyla yetinilemez. Toplumsal devrim, bir kimsenin ilke olarak amaçlayabileceği bir erektir; oysa politik ayaklanma, yalnızca elverişliliği bakımından değerlendirilmesi gereken, bir amaca giden bir araçtır yalnızca.

Ayaklanma hem toplumsal, hem de politik devrimden farklıdır. Polis dili kullanılmadığı zaman, politik devrimden, ulusun politik yaşamının nabzını, ters bir etki yapan karşı-devrimci bunalımlara karşıt olarak, yoğunlaştıran ve hızlandıran, önemli bir politik bunalımı anlarız. Ayaklanma ya da 'yasadışı güç kullanlımı' böylesi bir politik bunalım sırasındaki bir episod, çok önemli bir episod olabilir; ancak, devrimin kendisi açısından asla yanıltıcı da olmaması gerekir. Meclisin toplantıya çağrılması gibi oldukça yasal bir eylem, tıpkı Bastille'in zaptedilmesi kadar, devrimin bütünsel bir parçasıdır. Hiç kimse buna, 1789 büyük Fransız ayaklanması diye yollama yapmayacak ve hiç kimse, politik yaşamda hiçbir yankısı olmayan yasadışı şiddet eylemlerine devrim diye de yollama yapmayacaktır. Örneğin, hiç kimse İngiliz komisyonuna karşı Hind yerlilerinin yasadışı direniş eylemlerini devrimler diye nitelemeyecektir.

'Yanlış anlamalardan kaçınmak' için, Bernstein 'devrim' sözcüğünü, genellikle, bunu yalnızca yasadışı eylem olarak gören polisin ve devlet savcılarının kullandığı anlamda kullanıyor. Asıl bilimsel ve politik anlamında kullanmıyor.

Toplumsal devrim -Bernstein'in kullandığı anlamda değil- her bağımsız proleter politik partinin zorunlu olarak çaba göstermesi gereken zorunlu sonul erektir. Proletaryayı bağımsız bir politik parti olarak örgütleyen bir kimse, ne denli pasif ve sade, ya da geleceğe ilişkin olarak ne denli kuşkulu olursa olsun, böylelikle toplumsal devrim olanağını hazırlamış olur. Tersine olarak, proletaryayı öbür partilerden ayırmak ve onu politik bakımdan bağımsız kılmak isteyen bir kimse, toplumsal devrimin zorunluluğunun bilincini onlarda uyandırdığı ölçüde, bunu daha açık bir şekilde başaracaktır.

Öte yandan, sosyal demokratların politikasının, proletaryanın popüler bir parti içinde özümsenmesini, reformizmi ve sonul ereğimiz

olarak devrimin bir yana bırakılmasını gerektirmediğini görmüş bulunuyoruz.

Böylece, bütün toplumsal devrim sorunu belirgin şekilde pratik ve çağdaş bir önem taşır. Kimileri, devrim sorunu üzerinde dalaşmanın zaman yitirmek, ortaya çıkmamış yumurtalar konusunda spekülasyon yapmak olduğunu düşünebilirler. Şimdiki durumda, işçi hareketindeki iki akım da aym şeyi amaçlıyor: Sosyopolitik ve demokratik reformları. Öyleyse, deniliyor, bunlar amaçlanmalı ve şimdiki sorunlarla ilintisi olmayan konular üzerinde dalaşmalarla, birlik parçalanmamalıdır. Ancak, politikamızın sonul ereğiyle ilgili olarak devrimi mi amaçlayacağımız, yoksa reformlarla mı yetineceğimiz sorusunun çağdaş bir politik parti olarak proletaryanın örgütlenmesi ve propogandası sorunuyla sıkıca ilintili olduğunu görmüş bulunuyoruz.

Durum böyle olmasaydı, devrimci bakış açısının vurgulanması anlamsız olacaktı ve bu, reformistlerin, 'devrimci lafazanlık' dedikleri şeylere karşı saldırıları için de eşit ölçüde geçerlidir. Ne var ki, burjuva demokrasisi kadar sosyal demokrasi için de bir ölümkalım sorunu olan bir soru, yani, proletaryanın sınıf savaşımına, bağımsız bir politik örgüt olarak doğrudan mı, yoksa toplumun tüm demokratik katmanlarını kucaklayan bir halk partisinin (*Volkspartei*) bir kısmı olarak mı girişmesi gerektiği sorusu üzerindeki savaşımın konuşma tarzları konusundaki dalaşmanın temelinde yattığı görüldüğü zaman, bu çatışmanın yoğunluğu kavranabilir duruma gelir.

BÖLÜM ÜÇ
Marksizm ve Ethik

1905 Eylül'ünde, Kautsky parti gazetesi *Vorwarts*'ın (İleri), Eisner önderliğindeki yazı kurulu çoğunluğuyla bir tartışma içine girdi. Kautsky, onların 'ethik eğilimler'ine karşı savaşmak zorunda kalırken, materyalist tarih anlayışına dayalı kısa bir ethik özeti vermeye karar verdiğini belirtiyordu.[1] Kautsky, daha önce, Bernstein'ın provokatif bir şekilde, *Evolutionary Socialism*'in son kesimine 'İkiyüzlülüğe Karşı Kant' ('Kant against Cant') başlığını koyarak, Hegelci diyalektiğin, işçi sınıfı hareketinde bir basamak ele geçirmeye çabalayan ikiyüzlülük için rahat bir sığınak olduğunu ileri sürdüğü sırada, revizyonizm tartışmasında yapmış olduğu gibi, yenikantçılığa karşı materyalizmi savunuyordu.[2]

Yenikantçılık, bu sırada Alman entelektüel yaşamındaki değişik, ama etkili bir eğilimdi. Kimi sosyalisteler kantçı ethiği marsizmle kaynaştırmaya çabalayalrak, Kant'ı sosyalizmin bir kurucusu olarak saymaya bakıyorları; bunun yenikantçılığm epistemolojik temelindeki rolüne ise, çok daha az belirgin bir ilgi vardı. Çeşitli yenikantçılık doktrinleri yenikantçı sosyalist Karl Vorlander tarafından, *Kant und Marx. Ein Beitrag zur Theorie des Sozialismus* (Tübingen, 1911) içinde, çok yöntembilimsel şekilde özetlenmiştir (Kautsky üstüne, özellikle, s.240-9).

Kautsky'nin *Ethics*'i ... en belirgin biçimde bir revizyonist olmayan bir yenikantçı, Otto Bauer tarafından eleştirildi. Bauer'in, marksizm bilimi ile ethik arasındaki ilişkiye ilişkin anlayışı şöyleydi:

1 Ethics'e Ocak 1906 önsözü... (1922 baskısı), s.vii

2 E. Bernstein, *Evolutionary Socialism*, (New York, 1961 baskısı), s. 223

sosyalizmin varoluş durumuna geleceğinin kabul edilmesi beni henüz onun için savaşmaya yöneltimiyor. Toplumsal sorunu artık bilimsel bir konu olarak değil de, pratik tutum gerektiren bir konu olarak alırsak, o zaman, bu kesinlikle ahlaksal bir sorun olur. Ancak bilim, bizlerin ahlak sorununu başkarılı bir şekilde öne koyabilmemizden önce ve birinci gelmelidir.[1]

Daha özgül olarak, kantçı ethik, 'bilimin ortaya çıkardığı sınıfsal deyişlerin naif ahlaksal yargısını ethik kuşkuculuğun mağlaklaştırdığı her zamanda gerileyebileceğimiz son tabya'yı temsil eder. [2]

Aşağıda çevrilen ilk alıntı bu sava Kautsky'nin yanıtıdır. *Ethik und Materialistische Geschichtsauffassung*'dan alınmıştır. (Stuttgart, 1906), s.127-44. Altbaşlıklar Kautsky'nindir. İkinci alıntı, 'Yaşam, Bilim ve Ethik' ise 'Lebin, Wissenschaft un Ethik', *Neue Zeit*, XXIV.2 (1906), s.516-29'dandır. Bu da, Kautsky'nin Ethik'inin bir değerlendirmesi olan Bauer'in 'Marxismus und Ethik'ine, *Neue Zeit*, XXIV.2, s. 485-99'a bir yanıttı... Bu sonuncusundan alıntılar Bottomore ve Goode'nin (edt.) *Austro-Marxism*'inde, s.78-84'de çıkmıştır.

1 O. Bauer, 'Marxismus und Ethik', *Neue zeit*, XXIV. 2,s.485-99; alıntı Bottomore ve Goode'un (edt.) *Austro-Marxism*'inde (Oksford, 1978) çevrildi, s. 78-84. Alıntı s. 81.

2 Agy., s.82

Ethik ve Materyalist Tarih Anlayışı

Üretim Tarzı ve Onun Üstyapısı

AHLAKSAL standartlar toplumla birlikte, ama ne sürekli olarak, ne aym oranda, ne de, toplumsal gereksinimlerle aynı şekilde ya da aynı ölçüde değişir. Onlar, ortak pratik durumuna geldikleri için, kabul edilmiş standartlar olarak görülmeye ve yaşanmaya başlanir. Bununla birlikte, bir kez norm olarak sıkı bir şekilde oturdukları zaman, teknik ilerleme, üretim tarzımn gelişimi ve toplumsal gereksinimlerin dönüşümü sürerken, bunlar uzun bir süre bağımsız bir varoluş götürmeye devam edebilirler.

Ahlak için geçerli olan şey, üretim tarzının üzerinde duran, daha karmaşık ideolojik üstyapının geri kalanı için de geçerlidir. Bu kendi temelinden kopabilir ve bir dönem, kendi bağımsız yaşamını götürebilir.

Bu olgunun bulunması marksist mantığın gücüne karşı koyamayan, ama ekonomik gelişmenin sonuçlarını en hoşnutsuz biçimde ele alan ve toplumun gelişiminin bağımsız bir itici gücü olarak, kantçı bir tarzda *tine* (geist) sığınmak isteyen çevrelerde coşkulu bir biçimde selamlandı. tinsel öğelerin toplumda, bir zaman için bağımsız olarak işlev görebileceği olgusunu kabul etmeyi çok yerinde buluyorlardı. Bu buluşun etkileşim ilkesinin ardındaki uzun arayışı oluşturacağı bekleniyordu: Ekonomi tini etkiler, öte yandan da tin ekonomiyi etkiler ve bunların her ikisi de toplumun gelişimini öyle bir şekilde denetlerler ki, ya toplumsal ilerlemeye dürtü sağlayan şey (ilk dönemde) ekonomik etkenler ve sonraki bir dönemde tinin eylemi olur, ya da, alternatif olarak, her iki etken de eşzamanlı ve birbirleriyle sıkı işbirliği içinde, ortak bir sonuç üretmek için işlev görürler. Başka deyişle, katı ekonomik zorunluluğun doğrultusunu koparmak ve düzeltmek, arada bir de olsa, bizim istenç ve isteklerimizin gücü içerisindedir.

Ekonomik alan ile tinsel üstyapı -ahlak, din, hukuk, sanat, vb. arasında bir etkileşim olduğu kuşkusuzdur. Burada, buluşun entelektüel etkisine yollama yapıyoruz, çünkü bu, aletlerle birlikte aklın da oynayacağı bir role sahip bulunduğu teknik alana dahildir: teknik, düşünen insan varlığının bilinçli buluşu ve alet kullanımıdır.

Öbür ideolojik etkenler gibi, ahlak da ekonomik ve toplumsal gelişmeyi teşvik edebilir. Onun toplumsal anlamını oluşturan da kesinlikle budur. Özgül davranış normları özgül toplumsal gereksinimlerden doğduğu için, onların toplum kaynaşmışlığına katkısı, onlara yol açan toplumun tikel varoluş tarzına onların uygun olması derecesinde, artacaktır.

Bu yüzden, ahlak toplumsal yaşam üzerinde yararlı bir etki yapar. Ne var ki bu, yalnızca, o topluma bağımlı kaldığı sürece ve onu üreten toplumsal gereksinimleri karşılamaya devam ettiği sürece, geçerlidir.

Ahlak toplumdan bağımsızlık kazanır kazanmaz ve değişen dış dünyadan etkilenmeye artık kapalı duruma gelir gelmez, yeni bakışlar yaratma yeteneğini yitirir ve zaten var olanları, bunların çelişkilerini ortadan kaldırma çabasıyla, yalnızca yeniden düzenlemeye indirgenir. Çelişkilerin çözülmesi, birleşik bir bakışın yakalanması, çelişkilerin yaratmış olduğu sorunların çözümü -düşünen bir kafanın görevi budur. Ama bütün bunlar, halihazırda kazanılmış ideolojik üstyapıyı takviye etmeye olanak verir; yeni bir üstyapının kendisini yaratamaz. Ancak yeni çelişkilerin ve yeni sorunların ortaya çıkması gerçek ilerlemeyi sağlayabilir. Ama insan aklı çelişkileri ve sorunları kendiliğinden üretmez; bunlar yalnızca, çevremizdeki dünyanın onun üzerindeki etkisinin bir sonucu olarak üretilirler.

Ahlaki ilkeler bir kez bağımsız duruma geldiklerinde, toplumsal ilerlemede oynayacak bir role artık sahip olmazlar. Katı, tutucu bir öğe durumuna gelir ve ilerlemeye bir engel oluştururlar. Böylelikle, insan toplumunda hayvanlar dünyasında olanaksız olan birşey yer alabilir: Ahlak vazgeçilmez bir kaynaştırıcı güç olmaktan, toplumun yaşamı üzerinde dayanılmaz bir köstek olmaya yönelir. Bu da bir etkileşim tarzıdır, ama bizim antimateryalist ahlakçılarımızın anladığı anlamda değil.

Tikel ahlaki ilkeler ile tikel toplumsal gereksinimler arasındaki önemli çatışmalar, ilkel toplumda da ortaya çıkabilir; ancak, sınıfsal ayrımların başlamasıyla, bu çelişkiler derinleşir. Sınıfsız bir toplumda tikel ilkelere bağlılık basit bir alışkanlık konusu olduğu halde (zira, değişikliklerin olması için, üstesinden gelinmesi gereken şey yalnızca alışkanlık gücüdür), bu noktadan sonra, tikel ilkelerin korunması, ayrıca, kazanılmış çıkar sorunu -genellikle, en güçlü çıkarların- durumuna gelecektir. Artık, sömürücü sınıfları bastırmak için güç ve fiziksel icbar kullanmak söz konusu olacaktır. Egemen sınıfların çıkarlarına hizmet eden davranış biçimlerini sürdürmek için, bastırma 'ahlak'ın eli altında yer alır.

Sınıfsız toplum böylesi icbar yöntemleri olmadan yönetebilir. Kuşkusuz, burada bile ağır basan toplumsal düzene her bireyin bağlanmasını sağlamak için toplumsal içgüdüler yetmez; toplumsal normlara uymak içgüdüsü, tıpkı özünü koruma ve yeniden üretme içgüdüleri gibi, bireyden bireye, büyük ölçüde değişir. Birincisi her zaman ağır basmaz; ama sınıfsız toplumlarda başkalarının, eninde sonunda da

toplumun görüşü başkaları için yeterli bir icbar, cezalandırma ve caydırma biçimini oluşturur. Bizde, bir ahlak ve görev duygusu yaratan toplum değildir. Kimse bizi gözlemediği zamanlarda da bilincimiz (vicdanımız) işlev görür ve böylesi durumlarda, başkalarının görüşü hiçbir rol oynamaz; belli koşullarda, sınıfsal uzlaşmazlıklarla ve karşılıklı çelişkili ahlaki standartlarla yüklü bir toplumda, bilincimiz bizi çoğunluğun görüşüne karşın iş yapmaya da yöneltebilir.

Bununla birlikte, sınıfsız bir toplumda kamuoyu kamunun, genelde kabul edilmiş davranış standartlarına uymasını sağlamak için politika yapmamn uygun bir biçimi olarak işlev görür. Tek bir bireyin; kendi toplumunun oybirliği sağlannuş görüşüne meydan okuyacak güce nadiren sahip olabilecek şekilde, ufak bir konumu vardır. Bu yüzden, kamuoyu toplumsal yaşamın dingin akışını sağlamak için başka icbar ya da cezalandırma aracı gerekmeyeceği ölçüde, icbara başvurur. Ve eğer, bugünün sınıflı toplumlarına baksak bile, bireyin kendi sınıfının, ya da -eğer kendi sınıf kökenini terk etmişse- katıldığı sınıf yahut partinin görüşünün devletin başvurduğu icbar güçlerinden çok daha fazla değer taşıdığını görürüz. Hapis, eziyet, hatta ölüm utanca ve aşağılanmaya yeğ tutulur.

Ne var ki, bir sınıfın kamuoyu karşıt sınıf üzerinde bir etki yapmaz. Sınıfsal uzlaşmazlıklar olmadığı sürece, toplum bireyi, onun kendi içgüdüsü toplumsal istenilere bağlılığı sağlamaya yetmediği zaman, kamuoyu aracılığıyla denetim altında tutmayı başarabilir. Ama, artık toplum karşısında bireyin değil de, başka bir sınıf karşısında bir sınıfın söz konusu olduğu durumda, kamuoyununun yetersizliği ortadadır. Bu noktada, yönetici sınıf, eğer egemen kalacaksa, başka bastırma araçları kullanmak zorundadır; daha üstün (superior) fiziksel ya da ekonomik güce, daha üstün örgütlenmeye ve daha üstün zekaya gerek duyar. Düzeni sağlamak için papazlar askerlerle, polis ve yargıçlarla birleşir ve kesinlikle, kurulu ahlakı koruma görevi şimdi kiliseye düşer. Din ile ahlak arasındaki bu halka; eğer, ilkel komünist ve gentile (putperest) toplumların çözülüşü sırasında güçlenen yeni dinler, ruhbanlığın hiçbir özel statü getirmediği sınıfsız topluma kökleri uzanan eski doğal dinlere şiddetli bir şekilde karşı iseler, çok daha kolayca kavranır. Eski dinlerde, kutsallık ile ahlak arasında hiçbir bağlantı yoktur. Öte yandan, yeni dinler ise, ethik alanı ile tanrıya ve ölümden sonraki yaşama inanç alanı arasında sıkı bir bağıntı kuran ve birini öbürüne bağımlı kılan felsefe zemini üzerinde yeşermişlerdir. O zamandan bu yana, din ve ethik yönetim araçları olarak birbirlerine sıkıca bağlantılandırılmıştır. Ahlakın insanın toplumsal doğasının bir ürünü olduğu ve geçmişte yeşeren ahlak biçimlerinin de tikel toplumsal

gereksinimlere uygun olarak böyle olduğu, kuşkusuz doğrudur: ahlakın ve bu toplumsal gereksinimlerin dinle hiçbir ortak yanı olmayabilir. Ama, insanların yönetici sınıfın çıkarlarına göre davranmasını sağlamak için gereken tikel ahlak biçimi, kuşkusuz, dinin desteğine ve tüm ruhani aygıta yakıcı bir gerek duyar. Bu olmadan, onun parçalanması, tersi durumdan çok daha hızlı bir şekilde olacaktır.

Eski ve Yeni Ahlak

Aynı zamanda, ekonomik gelişme ilerler ve yeni ahlak standartları gerektiren yeni toplumsal gereksinimler yaratırken, ömrünü tüketmiş ahlak ilkeleri de yürürlükte daha fazla kaldıkça, toplumun egemen ahlakı ile onun üyelerinin yaşam ve özlemleri arasındaki çelişki de büyüyecektir.

Ne var ki, bu çelişki farklı sınıflarda farklı yollardan dile getirilir. Varlığı eski toplumsal koşullara dayalı tutucu sınıflar eski ahlaka sıkı sıkıya bağlı kalırlar. Ama yalnızca kuramda; gerçek pratikte ise yeni toplumsal koşulların etkilerine bütünüyle direnemezler. Ethik kuramla pratik arasındaki ünlü çelişkinin işin içine girdiği nokta burasıdır. Bunun, her ahlakın doğal bir özelliği olduğuna genelde inanılır: yaşaması belirgin bir biçimde istenen, ama gerçeklikte olanaksızlaşan bir takım kurallar ortaya çıkar. Ama burada, kuram ile pratik arasındaki çelişki yine iki ayrı biçim alabilir. Kendilerinin güçlü bir konumda olduklarına inanan sınıflar ve bireyler, geleneksel ahlakı başkaları için kuşkusuz zorunlu görürlerken, açıkca reddederler. Öte yandan, kendilerini zayıf duyumsayan sınıflar ve bireyler ise ahlak kurallarını, açıkca vazetmekle birlikte, gizliden gizliye reddederler. Böylelikle, gerilemekte olan sınıfların tikel tarihsel durumuna bağlı olarak, bu evre ya sinizm, ya da ikiyüzlülük üretir. Ama aynı zamanda da, görmüş olduğumuz gibi, bu sınıflar içinde, uyma içgüdüsünün gücü hızlı bir şekilde azalır; bu, onların kendilerini kişisel riske atmaktan kaçınarak, kendi savaşlarını vermek üzere paralı-askerler gönderme olanağının ve özel çıkarların güçlenmesinin bir sonucudur.

Bu gelişmeler tutucu yönetici sınıflarda, genellikle ahlaksızlık başlığı altında sınıflandırılan fenomenler üretir.

Öte yandan, materyalist ahlak filozofları ahlaksız sınıflar ve toplumlar olması olgusundan, evrensel ve zamandışı (timeless) bir ahlak, herhangi bir sımfın ya da toplumun ahlak ölçüsü olarak kullanılabilecek, değişen toplumsal koşullardan bağımsız bir standart olması gerektiği sonucunu çıkarırlar.

Bununla birlikte, insan ahlakının, zaman ve mekandan bağımsız olmasa bile, yine de, değişen toplumsal koşullardan daha eski olan yö-

nü, yazık ki, insanlığın hayvanlarla paylaştığı toplumsal içgüdüdür kesinlikle. Ahlakın özgül olarak insani olan yanı -ahlak kuralları- ise sürekli değişime tabidir. Böyle bile olsa bu, bir sınıfın ya da toplumsal bir grubun ahlaksız olamayacağını kamtlamaz: yalnızca, ahlaki değerlerin söz konusu olduğu yerde, mutlak bir ahlakın olmasından daha fazla, mutlak bir ahlaksızlık olmadığını kanıtlar. Bu bakından da, ahlaksızhk göreli bir kavramdır. Mutlak ahlaksızlığın tek biçimi, insanın toplumsal hayvanlardan devralmış olduğu toplumsal içgüdülerin ve erdemlerin olmaması olacaktır.

Öte yandan, eğer ahlaksızlık ahlaki kurallara uyamamak gibi alınırsa, o zaman bu, tüm zamanlar ve tüm insanlar için geçerli bir ethik standarttan sapmaktan çok, bir birey ya da grubun davranışı ile ahlaksal inançları arasındaki bir çelişkiyi, bu birey ya da grup tarafından kabul edilen ve istenen kurallara uyamamayı dile getirir. Bu yüzden, herhangi bir halkın ya da sınıfın kabul edilmiş standartlarını, bunları, yalnızca bizim kendi tikel standartlarımıza uymadıkları için ahlaksızca diye betimlemek anlamsızdır. Ahlaksızlık her zaman, ancak başka birisininkinden değil de, kendi ahlakından bir sapma olabilir. Bir durumda, tikel bir fenomen, örneğin cinsel ilişki özgürlüğü ya da mülkiyete karşı ilgisizlik, kesin monogamiyi kabul eden ve mülkiyetin kutsallığının zorunlu olduğunu düşünen bir toplumda ahlaki çöküşün ürünü olabilir; bir başka durumda ise, kendi ilerlemesi için ne bir kadının özel sahiplenilmesine, ne de tüketim mallarının ya da üretim araçlarının özel sahiplenilmesine gerek duyan, sağlıklı bir toplumsal organizmanın oldukça ahlaki bir ürünü olabilir.

Ahlaki Ülkü

Bununla birlikte, değişen toplumsal koşullar ile durgunlaşmış bir ahlak arasındaki büyüyen çelişki kendisini, tutucu yönetici sınıfta, ahlaksızlığın artması, sinik ve ikiyüzlü bir duruşun benimsenmesi biçiminde -sık sık, toplumsal içgüdünün zayıflamasının da eşlik ettiği bir süreçtir bu- ortaya koyarsa, savaşım veren ezilen sınıflardaki sonuçlar çok farklı olur. Bu sınıfların çıkarları egemen ahlaka yol açan toplumsal temellere bütünüyle karşıtır. Onların buna uymakta hiçbir nedeni yokken, karşıt bir şeyler yapmaları için her türlü nedenleri vardır. Egemen toplumsal düzene karşıtlıklarının ne denli bilincinde olurlarsa, kendi ahlaki öfkeleri o denli güçlenecek ve eski geleneksel ahlaka karşı, toplumun bütününe uygulamak isteyecekleri yeni bir ahlak oluşturmaya o denli eğilim duyacaklardır.

Bu şekilde, yükselen sınıflar, kazandıkları güç kadar atak duruma gelen bir ahlaki ülkü kazanırlar. Ve aynı zamanda da, görmüş olduğu-

muz gibi, sınıf savaşımı bu aynı sınıflarda toplumsal içgüdülerin gelişmesini sağlayacak ve böylece, bu yeni ahlaki ülkünün atılganlığına, bu yönde artan coşku eşlik edecektir. Böylelikle, tutucu ya da çözülen sınıflarda, ahlaksızlığın büyümesini üreten bu gelişme, yükselen sınıflarda, aynı isimle anılan felsefeyle karıştırılmaması koşuluyla, ethik idealizm diye anabileceğimiz bir fenomenler dizini oluşturur. Karıştırılmamalıdır, çünkü, çoğu kez materyalizm felsefesine eğilimli olanlar, bu yükselen sınıflardır; buna karşılık, çözülen sınıflar gerçekliğin kendilerine ölüm cezası verdiğini ve biricik kurtuluş umutlarının, ilahi ya da ethik, doğaüstü güçlerde yattığını anlar anlamaz, materyalizmden yüz çevirirler.

Yeni ahlaki ülkünün içeriği her zaman açık değildir. Birçok bakımdan, yeni ülkünün taraftarlarınca hiç bilinmeyen, derin bir bilimsel toplumsal-organizma anlayışından değil, daha çok, derin kökleri olan toplumsal bir gereksinimden, var olandan bütünüyle farklı birşeye, gerçekte var olanın tam tersi olan birşeye duyulan yakıcı istek ve coşkudan doğar.

Çünkü, sınıflı toplum var olduğu sürece, sınıf çatışmaları keskinleşir keskinleşmez, yönetici sınıfın ahlakı değişmez bir şekilde yaltakçılığı, eşitsizliği ve sömürüyü korumuştur. Sonuçta, tarih boyunca, savaşım veren sınıfın ahlaki ülküsü, Fransız Devrimi'nin anlatım kazandırdığı bu ülkü her zaman, az çok aynı olmuştur: Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik. Zaman ve mekan ne olursa olsun, sanki başından beri aynı ahlaki ülkülere ulaşmak için çabalamak insan soyunun göreviymiş gibi, sanki insanlığın gelişimi, durmaksızın kendi önüne koyduğu bu ülküye giderek yakınlaşmaktan oluşuyormuş gibi, bu ülkünün, insan yüreğinde değişmez bir şekilde şekillendiği görülecektir.

Ne var ki, daha yakından baktığımızda, ahlaki ülkünün farklı tarihsel dönemlerdeki bu benzerliğinin yalnızca yüzeysel olduğunu ve o zamanın toplumsal durumundaki farklılıklara denk düşen, önemli toplumsal erek farklılıkları bulunduğunu görürüz.

Mülkiyet ve üretime ilişkin ilgili tutumlarına göre, özgürlük ve eşitliğin herbir durumda bütünüyle farklı bir anlam taşıdığını anlamak için hıristiyanlığı, Fransız Devrimi'ni ve bugünkü sosyal demokrasiyi karşılaştırmamız yeterlidir. İlkel hıristiyanlık mülkiyetin, tüketim amacıyla herkes arasında eşit bir şekilde paylaşılmasını gerektiren eşitlik biçiminin özlemini duyuyordu. Ve özgürlükle de; tarladaki zambakların salınıp durması, ama onların tüm gereksinimlerinin yine de karşılanması gibi, her türlü çalışmadan özgürlük kastediliyordu.

Fransız Devrimi de eşitlikten mülkiyet haklarının eşitliğini anlıyordu. Ama özel mülkiyet de kutsal olarak ilan ediliyordu. Bu bağ-

lamda özgürlük, insanın kendi becerisine göre azami kâr sağlamak üzere kendi mülkiyetinden ekonomik yaşamda yararlanma özgürlüğü anlamına geliyordu.

Son olarak, sosyal demokrasi ne özel mülkiyete yaslanıyor, ne de onun eşit dağılımı isteminde bulunuyor. Onun toplumsallaştırılmasını istiyor ve isteminde bulunduğu eşitlik de, toplumsal emeğin ürünleri üzerinde herkesin eşit hakkıdır. Ve nihayet, onun isteminde bulunduğu toplumsal özgürlük, ne çalışmadan kurtulma, ne de üretim araçlarını yönlendirme ve isteğe göre üretim yapma özgürlüğüdür; daha çok, tüm emek-tasarruf eden makinelerin ve yöntemlerin geniş kullanımı ve tüm sağlam kişilerin çalışmaya çekilmesi yoluyla, zorunlu emeğin azaltılmasıdır. Böylelikle, özgür olunamayacak, ama toplum tarafından düzenlenmesi gereken çalışma gereği her bir kişi için öyle bir asgariye indirilebilecektir ki, herkes, bilimsel ve sanatsal işlerle, özgür yaşamın ürünleriyle ilgilenmek üzere artan boş zamandan yararlanabilecektir. İşgününün azami kısaltılmasıyla, toplumsal -burada, politik olandan söz etmiyoruz- özgürlük: modern sosyalizmin özgürlükten anladığı işte budur.

Bu yüzden, aynı ahlaki özgürlük ve eşitlik ülküsünün çok farklı toplumsal ülküleri kucaklayabildiği açıktır. Bununla birlikte farklı dönemleri ve ülkelerin ahlaki ülküleri arasındaki dış benzerlik doğaüstü bir güç dolayısıyla, insani varlıklarda bulunan zamandışı ve evrensel bir ahlak yasasının sonucu değil, yalnızca, tüm değişikliklerin ötesinde, sınıfsal egemenliğin temel karakteristiklerinin insan toplumunda hep aynı kalmış olmasının sonucudur.

Ne var ki, yeni bir ahlaki ülkü yalnızca sınıfsal uzlaşmazlıklardan ortaya çıkamaz. Tutucu sınıfın içerisinde bile, kendi sınıflarına toplumsal bağlılıkları zayıf olan ve sınıf bilinci gelişmemiş bulunan bireyler olabilir. Aynı zamanda onlar, geleneksel ahlak ile toplumun gereksinimleri arasındaki çelişkiyi kabul etmelerine yetecek ölçüde akıllı olmalarına ek olarak, kendilerini her türlü ikiyüzlülükten ve sinizmden tiksinmeye götüren güçlü toplumsal içgüdülere ve erdemlere de sahiptirler. Böyle bireyler, kendileri için yeni ahlaki ülküler bulacakları aşamaya da ulaşmalıdırlar. Ama bu ülkülerin herhangi bir toplumsal güce sahip olup olmaması, bunların sınıfsal ülküler durumuna gelip gelmemesine bağlıdır. Bir ahlaki ülkü, ancak bir sınıf çatışmasının itici gücü olarak, herhangi bir etki yapabilir. Çünkü, toplumsal gelişmeyi ilerletmek ve gereksinimleri, üretici güçlerin daha yüksek gelişme düzeyiyle uygun duruma getirmek için gerekli güce sahip olan, yalnızca sınıf savaşıdır; kendi bildikleri gibi davranan bireylerin yarımyamalak çabaları değil. Ve ancak toplumun dönüşümü yoluyla, bu

ahlaki ülkü bir uygulanma şansına sahip olur.

Şimdiye dek, kendine özgü bir yazgıyla, bu ahlaki ülküye hiç ulaşılmamış olduğu doğrudur. Bunun nedeni, bu ülkünün kökeni ele alındığında kolayca kavranılabilir. Bu ahlaki ülkü, yürürlükteki statükoya karşıtlığın ortaya çıkardığı istekler ve özlemler karmaşasından başka birşey değildir. Sınıf savaşının itici gücü olarak, yükselen sınıf için erkteki sınıfa karşı güç toplamanın ve savaşıma atılmanın bir aracı olarak bu ahlaki ülkü statükoyu bozmanın güçlü bir kaldıracıdır. ne var ki, eskinin yerinde yer alan yeni toplumsal düzen, bu ahlaki ülkünün uygulanmasına değil, verili maddesel koşullara, teknik gelişmenin durumuna, eldeki doğal kaynaklara, komşu toplumların doğasına ve yeni toplumun öncellerine, vb. bağlıdır.

Bu yüzden, yeni bir toplum kendisini ortaya çıkaranların ahlaki ülküsünden önemli ölçüde sapabilir -eğer onların ahlaki öfkesine bu maddesel koşullara ilişkin göreli bir bilgisizlik eşlik ediyorsa, bu çok daha fazla böyle olur. Ve böylelikle, kendi tarihsel yükümlülüğünü bir kez yerine getirip, eskinin yıkılması için itici bir güç olarak hizmet ettiği zaman, bu ülkünün şaşmaz bir şekilde yayılacağı düşüncesinin bir yanılsama olduğu kanıtlanmış bulunuyor.

Ahlak kuramı ile pratiği arasında, tutucu sınıflar içinde nasıl çatışma çıktığını, böylece, bu ahlakın herkes tarafından istenen, ama kimse tarafından uygulanmayan, dünyevi varlıkların ötesinde ve uygulanması yalnızca doğaüstü varlıklara bırakılan birşey olarak görülmeye başladığını yukarda izlemiş bulunuyoruz. Bu durumda, devrimci sınıfın söz konusu olduğu yerde, ahlak kuramı ile pratiği arasında farklı türden bir çatışmanm doğduğunu görüyoruz: ahlaki ülkü ile, toplumsal devrim sonucunda ortaya çıkan gerçeklik arasındaki çatışma. Burada yine, ahlak herkesin uğrunda çabaladığı, ama kimsenin ulaşamadığı birşey olarak, dünyevi araçlarla ulaşılamayacak birşey olarak görülür. Bu durumda ahlakçıların, ahlakın semavi (göksel) kökenlere sahip olduğunu ve bizlerin, onu hiç kavrayamadan, imgesine uzaktan özlemle sürekli olarak tapmaya mahkum olmamızdan bizim, yeryüzüyle bağlı olan hayvansal doğamızın sorumlu olduğunu ileri sürmelerine şaşmamak gerekir.

Tarihsel materyalizm, ahlakı bu semavi doruklardan yeniden yeryüzüne indiriyor. Onun hayvansal kökenini kabul etmeyi ve onun insan toplumundaki dönüşünün, teknik yeniliklerin öne çıkardığı şekliyle, toplumun geçirdiği dönüşümlerle nasıl koşullanmış olduğunu öğreniyoruz. Ve ahlaki ülkü şimdi katışıksız olumsuz yanıyla, var olan ahlaki düzene karşı bir çelişki olarak önümüze serilmiştir. Sınıf savaşının itici gücü olarak, devrimci sınıfların güçlerini bir araya top-

lama ve esinlendirmenin bir aracı olarak onun önemini kabul ediyoruz. Ama aynı zamanda da, ahlaki ülkü bir yönlendirme duygusu sağlama yetisini yitiriyor. toplumsal gelişmenin gerçekte hareket ettiği yön moral ülkünün değil, verili maddesel koşulların bir işlevidir. Bu maddesel koşullar, daha önceki dönemlerde, yükselen sınıfların ahlaki istekleri ve toplumsal ereklerince bir ölçüde belirmenmiştir; ama bu, olağan şekilde, bilinçli bir süreç olmuştur. Yahut, 18. yüzyılda olduğu gibi, bilinçli bir toplumsal uyanış bir yön sunduğu zaman bile, bunun toplumun ereklerinin oluşumu üzerindeki etkisi sistemli ve tutarlı olmamıştır.

Ahlaki ülküyü toplumun gelişimindeki yönlendirici bir güç olmak statüsünden ilk kez tam olarak yoksun eden ve bizlere, toplumsal ereklerimizi özellikle, verili maddesel temellerin bilgisinden türetmemizi öğreten, materyalist tarih anlayışı oldu. Böylece, tarihte ilk kez olarak, devrimci gerçekliğin toplumsal ülküye ulaşamamasından, yanılsama ve düşkırıklıklarından nasıl kaçınılabileceğini göstermiştir. Bunlardan gerçekte kaçınılıp kaçınılamayacağı ise toplumsal organizmanın gelişme ve devinim yasalarına, onun güçlerine ve çeşitli organlarına ilişkin ulaşılmış öngörü düzeyine bağlıdır.

Bu, moral ülkünün toplumdaki rolünden yoksun edileceği anlamına gelmiyor; yalnızca, bu rolün doğru oranlamalara indirileceği anlanıma geliyor. Toplumsal ve ahlaki içgüdü gibi, ahlaki ülkü de bir erek değildir -varoluş için yapılan toplumsal kavgada bir güç ya da bir silahtır; ahlaki ülkü sınıf savaşımının özgül koşullarına elverişli özgül bir silahtır.

Proletaryanın sınıf savaşımının bir örgütlenme biçimi olarak sosyal demokrasi sömürüye ve sınıf egemenliğine karşı ahlaki ülkü ve ahlaki öfkeden vazgeçemez. Ama bu ülkünün bilimsel sosyalizmde, gelişme ve devinim yasalarının, proleter sınıf savaşımının zorunlu eğilimleri ve ereklerini değerlendirme amacıyla, bilimsel olarak araştırılmasında bir yeri yoktur.

Sosyalizmde, bir bilimcinin aynı zamanda da bir savaşçı olduğu kuşkusuz doğrudur; çünkü bir insan varlığı, birbiriyle ilgisi olmayan iki parçaya ayrılamaz. Örneğin, Marks gibi bir insanda, ahlaki bir ülkünün varlığı onun bilimsel araştırması içinde sık sık ortaya çıkar. Ama o bunu olabildiğince süzmeyi amaçlar sürekli ve doğru olarak. Zira, bilimde bir ahlaki ülkü, eğer erekler buyurmaya kalkışma aşamasına gelirse, bir hata kaynağı durumuna gelir. Bilim zorunluluğun kabul edilmesi dışında, hiçbir şeyle asla ilgilenmez. Buyruklar çıkarma aşamasına ulaşabilir; ama bu, yalnızca, zorunluluğu öngörmenin bir sonucu olarak yapılmalıdır. 'Fenomenler dünyası'nda bir zorunluluk

olarak temellenmiş olduğu gösterilemeyecek bir buyruk ileri sürmekten kaçınmalıdır. Ethik her zaman bir bilim nesnesi olarak kalmalıdır; bilimin amacı ahlaki içgüdüleri ve ahlaki ülküleri araştırmak ve kavramsallaştırmaktır; ama, ulaşılacak sonuçların türüne ilişkin herhangi direktifleri onlardan türetmemelidir. Bilim ethikin üstünde durur; onun sonuçları da, zorunluluğun ahlaki ya da ahlak dışı olabilmesinden daha fazla ahlaki ya da ahlak dışı değildir.

Böyle bile olsa, yeni bilgiler bulma ve yayma sürecinde ahlak bir yana atılmış olmaz. Yeni bilimsel ilerleme çoğu kez, oturmuş alışkanlıklar durumuna gelmiş olan geleneksel ve derin-köklü tutumların yok edilmesi anlamına gelir. Sınıfsal uzlaşmazlıklarla kuşatılmış toplumlarda yeni bilimsel bilgi, tikel olarak da toplumsal koşullara ilişkin olanı, genellikle, tek tek sınıfların çıkarlarına zarar anlamı da taşır. Yönetici sınıfların çıkarlarıyla bağdaşmayan bilimsel bilginin bulunması ve yayılması onlarla savaş ilanına denktir. Bu süreç yalnızca yüksek bir zeka düzeyi değil, ayrıca savaşım yetisi ve isteği, yönetici sınıflardan bağımsızlık ve hepsinden önce de, derin bir ahlaki duyarlılık -güçlü toplumsal içgüdüler, ezilen ve savaşım veren sınıflara hizmet etmeye dönük içten bir istekle birlikte, doğruyu bilme ve yayma yönünde yorulmayan bir uğruş- varsayar.

Bununla birlikte, egemen tutumların geçerlilik iddialarının reddedilmesi ve hasım sınıfın çıkarlarının toplumsal gelişme yoluna çıkardığı engellerin üstesinden gelmeye yönelik bir esin olarak onun salt olumsuz rolüne ek olarak, eğer olumlu bir yönelim sağlamaya ve yerine getirilecek görev olarak gördüğü toplumsal buluşun amaçlarını işaret etmeye çabalarsa, bizzat bu istek yanlış yönelticı de olabilir.

Bilimsel sosyalizmin sınıf savaşımının bilinçli ereğini ahlaki bir erekten ekonomik bir ereğe dönüştürmesi gerçeği, onun yüceliğinden herhangi birşey yitirmesine neden olmaz. Artık, ilk kez olarak, tüm önceki toplumsal reformcuların kendi önlerinde sallanan, ama hiç ulaşılamayan ahlaki bir ülkü gibi gördükleri şeye ulaşmanın ekonomik koşulları vardır; artık, dünya tarihinde ilk kez olarak, bunu ekonomik gelişmenin zorunlu sonucu, yani sınıfların kaldırılması gibi görebiliriz. Meslekler arasındaki tüm farklılıkların kaldırılması değil, işbölümünün kaldırılması da değil, ama en kesin şekilde, üretim araçlarındaki özel mülkiyetten ve halk kitlelerinin maddesel üretimin gereksinimlerine kölece tabi kılınmasından kaynaklanan toplumsal farklılıkların ve uzlaşmazlıkların ortadan kaldırılması. Üretim araçları öylesine güçlü duruma gelmiştir ki, daha bugünden, özel mülkiyetin çerçevesini kırmaktadırlar. Emek üretkenliği öylesine güçlü duruma gelmiştir ki, çalışma süresinin önemli bir şekilde azaltılması halihazır-

da tüm işçiler için mümkündür. Öyleyse, iş bölümünün ya da uzmanlaştırılmış mesleklerin değil, ama zengin ile yoksul arasındaki, sömürücüler ile sömürülenler arasındaki ve bilgililer ile bilgisizler arasındaki uzlaşmazlığın ortadan kaldırılması için temel koşullar güçleniyor.

Ama bu arada, iş bölümü artık, binlerce yıldır kendisine kapalı kalmış olan alanı, ev işlerini (domestic hearth) kapsamaya başlayacak ölçüde büyümüştür. Kadınlar buradan çıkarılıyor ve uzun bir zamandır, özellikle erkeklerin tekelinde kalmış olan işbölümü alanına giriyorlar. Böylelikle, erkekler ile kadınlar arasındaki doğal farklılıklar ortadan kalkmış olmuyor kuşkusuz; bu farklılıklar, erkekler ve kadınlardan, varlığı sürdürmek ya da yenilemek için beklenen ahlaki istemlerdeki farklılıkların yanısıra, birçok toplumsal farklılığa da izin vermektedirler; ama bu süreç, yine de, kadınların evde köleleştirilmesinden ve iş bölümü içinde istihdamdan dışlanmalarından kaynaklanan, devlet ve toplumda cinsiyetler arasındaki tüm farklılıkların ortadan kalkması anlamına gelmeyecektir. Bu yüzden, yalnızca, bir sınıfın bir başkasınca sömürülmesinin kaldırılmasına doğru değil, kadınların erkeklere tabi olmasının kaldırılmasına doğru da yöneliyoruz.

Aynı zamanda, dünya ekonomisi de öylesi boyutlar alıyor ve uluslararası ekonomik bağlar öylesine sıkı duruma geliyor ki, üretim araçlarında özel mülkiyetin yanısıra ulusal uzlaşmazlıkların kaldırılması, savaşın ve silahlanma işinin sona ermesi ve uluslar arasında kalıcı barış için de önkoşullar güçleniyor.

İşte, ahlaki bir ülkü daha parlak bir ufuk açmaktadır! Ve buna, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, adalet ve insanlık gibi ahlaki ülkülerle kendinden geçilerek değil, sağlam ekonomik görüşler temelinde ulaşılmıştır!

Ve bu perspektif ortaya çıkacak, bizim umduğumuz ve istediğimiz koşullara bağlı, salt bir beklentinin perspektifi olmak yerine, ortaya çıkması gereken, zorunlu olan bir durumun perspektifidir. Kuşkusuz, daha yüksek bir gücün bizlere bu ülküleri sağlayacağı gibi, kaderci anlamda zorunlu değil; buluşcuların teknikleri iyileştirmesini kaçınılmaz kılması, kâr arayışı içindeki kapitalistlerin bütün ekonomik yaşamı devrimcileştirmesi, ücretlilerin daha kısa iş süresi ve daha yüksek ücret kollaması, örgütlenmeleri ve kapitaliz sınıf ile onun devlet erkine karşı savaş ilan etmeleri, devlet erkini ele geçirmeyi ve kapitalizmin egemenliğini alaşağı etmeyi amaçlamaları anlamında, zorunlu ve kaçınılmaz. Sınıf savaşımı, proletaryanın zaferi kaçınılmaz olduğu

için, sosyalizm de kaçınılmazdır.

Yaşam, Bilim ve Ethik

Modern toplumda, eylemlerimizi yönlendiren evrensel bir yasa olduğu varsayılan Kant'ın kategorik buyruğunun (imperative) pratik ve olanaklı olmadığının kanıtlandığı koca bir dizi durum vardır. Bunun nedeni, Bauer'in de kabul ettiği gibi, onun katışıksız bir biçimsel karaktere sahip olması ve evrensel yasaların iş görebileceği tikel bir toplumun örgütlenmesini, tikel bireylerin iyi niyetinin basit bir sonucu olarak öngörmesidir. İçinde yaşadığımız toplum açısından, 'evrensel yasalar'a, yani, bireyin istencinin özgür olduğu, bireye yönelik çelişkili bir istemler sistemine sahip olmak olanaklıysa; ancak o zaman, Kant'ın 'salt pratik aklın temel yasası' anlamlı olur. O zaman da, bu istemlerin karşılanıp karşılanmaması yalnızca bireyin istencine bağlıdır. Kant toplumdaki çatışmaları yalnızca, bireysel insanın içerisindeki bir çatışmadan, onun toplumsallığı ile toplumsal olmayışı (unsociability), kendi *Idea for a Universal History*'sinde[1] dile getirdiği gibi, 'insanların toplumsal olmayan toplumculluğu' arasındaki çatışmadan türetiyordu. Toplumsal çatışmaların bireyin istenç ve bilincinden bağımsız olan etkenlerden doğduğu konusunda bir düşüncesi yoktu. Sonuç, toplum çatışmalarının yalnızca tikel bireyler arasındaki çatışmalar olmayıp, aynı zamanda da sınıfsal çatışmalar olduğudur; bunlar yalnızca, tikel çıkarlar ile toplumun bütününün çıkarları arasında yinelenen çarpışmalara neden olmazlar, bireyin dahil olduğu çeşitli topluluklara ilişkin yinelenen görev çatışmalarına da neden olurlar.

Tüm ethikin temel yasası, -hayvanlar dünyasının derinliklerinden insanlığın doruğuna varana dek- tüm ahlaki deyiş ve duyusamaların altında yatan kategorik buyruğa gelince, tikel çıkarlar ile bütünün çıkarları çatışmaya girdiklerinde, ağır basan sonuncusu, terkedilmesi gereken de birincisi olur. Eğer Kant'ın saf pratik akla ilişkin temel yasası bu şekilde anlaşılırsa, o zaman, yöntem konusunda hâlâ muazzam bir fark kalmakla birlikte, en azından sonuç konusunda Kant'la aynı düşüncede oluruz. Çünkü, temel ethik yasamızı gözlemlenen gerçeklikten, deneyimden, insan ile hayvanlar arasında ayrım yapmaksızın, genelde toplumun özünden çıkarmaktayız. Tersine, Kant ve tüm kantçılar (ister, Bauer'in vulger kantçılar dedikleri olsun) bağlayıcı gücün tüm deneyimin üzerinde ve ötesinde olmasından türeten bir temel ethik yasası arıyorlar. Bu yasa öncesiz-sonrasız bir geçerlilik ileri sür-

1 Kant, *-Idea for a Universal History from a Cosmopolitan Point of View*, çev. L.W.Beek, *Immanuel Kant on History* İçinde, Edt. L.V.Beck (New York, 1963), s.11-26, burada s.15

mektedir ve akılla donatılmış tüm varlıklar için geçerlidir (Kant için bu, azizler ve melekler için de, Tanrının kendisi için de geçerlidir), ama aklı olmayan hayvanlar için değil. Bu ahlaki yasa havadan, tüm deneyimi önceleyen (ante-dates) saf pratik aklın çözümlenmesinden derlenmiştir. Kant ve tilmizleri onun öncesiz-sonrasız doğruluğunun ve zorlayıcı gücünün güvencesini kesinlikle onun katışıksızlığında, onun herhangi bir dünyevi deneyimle bozulmamış olmasından görüyorlar.

Bu yüzden, eğer temel ethik yasanın içeriğinin her iki durumda da aynı olduğunu kabul edersek, kantçı ethik ile biz..nkisi bu yöntemler çatışması nedeniyle, ateş ile su kadar ayrılmış olurlar. Ama onların bağdaşmazlığı, eğer bu temel yasadan yalnız bir klişeden ötesi beklenirse ve her iki anlayışın gerçekte altında yatan toplum kavramı -bu, Kant için bilinçsiz ve tutarsız kalsa bile- çözümlenirse, daha çok ortaya serilmiş olacaktır.

Kesin konuşulursa, Kant bireyi ve insanlığı yalnızca kabul eder. Onun için tikel toplumlar yalnızca, birbirlerine zarar veren ya da yardım eden, ama temel konularda herkesin kendisine güvenmek durumunda olduğu bireyler toplamıdır. *Idea for a Universal History*'sinde, Kant insan toplumu ile bir orman arasında çok karakteristik bir karşılaştırma yapar:

> herbir ağaç başkalarına gereksinim duyar, zira başkalarından hava ve ışık almak çabasıyla yukarıya tırmanmalıdır ve böylelikle de, güzel, düzgün bir şekil alır. [1]

Bir ormanda tüm bireyler aynı işlevleri görürler; sıkıca etkileşirler, birbirlerinden ışık ve toprak alabilirler, ama öfkeli fırtınalara karşı birbirlerini de destekler ve korurlar. Fakat tüm bireyler benzer bir şekilde iş gördüğünden, aralarında bir işbölümü olmadığından, bir ormanı oluşturan ağaçların sayısı sınırsızdır. Bu sayı yalnızca dış koşullara bağlıdır. Bir hektarı ya da bütün bir anakarayı kapsayan, yüzlerce ya da milyonlarca ağaç olabilir. Kant'ın insan toplumu ile bir orman arasında gördüğü biricik ayrım insanların özgür istence sahip olması ve onların etkileşiminin, onların isteklerine iyi ya da kötü niyetlerine bağlı olmasıdır.

Toplumun birlikte yaşayan bireylerin bir toplamından öte birşey, bir organizma olduğu; bunun hücrelerinin, bireylerin yalnızca etkileşim içinde olmayıp, işbölümü dolayısıyla belirgin işbirliği biçimlerine -onların iyi ya da kötü niyetine değil, üretici güçlerin doğasına bağlı olan işbirliği biçimlerine- de sahip oldukları konusunda, Kant'ın bir

1 Agy., s.17

fikri yoktu. Toplumlar iş bölümünün türüyle ayırt edilirler ve her toplumsal organizmanın boyutu belirgin sınırlara sahiptir; bu iş bölümü toplumsal organizmanın çeşitli organlarını, toplum içerisindeki daha küçük örgütleri, yani, yerel ve mesleki nitelikteki organları da yaratır. Bu organlar birbiriyle çok sıkı bağımlılık içinde iş görür, hep işbirliğine yönelmişlerdir, ama burjuva toplumda her zaman çok sert çıkar çatışmaları içindedirler. Bireylerin istek ve eylemlerini bütün bu etkenler belirler. Daha yüksek düzeyde gelişmiş bir insan toplumunda, her birey onun organlarından yalnız birisine değil, birkaçına dahildir. Başka birçok bakımdan olduğu gibi, burda da toplumun organizması hayvanların ya da bitkilerinkinden çok ayrıdır. Burjuva toplum geliştikçe, bireyin tümlüğe ilişkin görevleri giderek daha muğlaklaşır ve bireyin, bu tümlüğün tikel organlarına ilişkin görevleriyle çapraşık hale gelir. Toplumun organlarını oluşturan tikel örgütlerin çıkarları arasında, artan bir çatışma olasılığı vardır. Birey açısından en sızılı olan ve çoğu kez de onun yanıtlayamadığı bilinç (vicdan) sorularına yol açan, bu sonuncu türden çatışmalardır. Kant'ın kategorik buyruğu tümü içinden en az bunlara yanıt getirebilmektedir; tıpkı, kendi ethikinde Kant'ın ekonomik koşulların zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkan toplumsal çatışmaları bütünüyle devredışı bırakması -ve kendi yöntemini izleyerek, böyle yapması gerekir gibi. (...)

[Daha sonra Kautsky şunu sorar: benim ethik bakış açım Bauer'in durumunu nasıl ele almaktadır? Yani, X diye bir işçi bir grev-kırıcı olmak ile açlık arasında seçim yapmakla karşı karşıyadır.]

DOSTUMUZ X öylesine güçlü biçimde gelişmiş bir sınıf duyusuna sahiptir ki, onun bir sendika örgütüne dahil olduğu kesinlikle varsayılabilir. O zaman, böylesine müşkül bir durumda kalır mı? Bu, olağanüstü bir talihsizliğin sonucu olabilir. Böyle bir durumda, grevkırıcılığı ile ailesinin yıkımından başka bir seçenek yoksa, kendi açısından o dayanışma için çağrı yapmak hakkına sahiptir: toplumsal görevler karşılığında, mütekabil toplumsal haklar vardır. her durumda, kendi güçlükleri karşısında kendisine yardım edecek, daha iyi durumdaki meslektaşlarının örgütüne destek için başvurmak, bir grevkırıcısı olmaktan daha iyidir.

Ama varsayalım ki, X'in meslektaşları da tümüyle benzer bir müşkül içindedirler -grev onların tüm enerjilerini tüketmiştir; eşleri ve dostları açlığa gitmektedir. O zaman, şu sorular ortaya çıkar: Grevi sürdürmekte bir anlam var mıdır? X bunu bitmiş olarak görmeyecek midir? Ama yine, bu sorular kategorik, salt biçimsel bir buyrukla değil, yalnızca, savaşımın amaç ve özverisinin anlamı ağırlıklandırılarak

yanıtlanabilirler. Hiç kimse işçilerden, kötü bir patrondan kurtulmak ya da kahvaltı molasını on dakika uzatmak için ailelerini perişan etmelerini istemeyecektir. Ancak, savaşımın amacının herşeyi, yalnızca kendi yaşamını değil, eşinin ve çocuğunun yaşamını da riske atmaya değecek ölçüde büyük olduğu durumlar da vardır kesinlikle. Örneğin, bütün ülkeyi yıkıma götüren ve sakinlerini katleden kötü bir sistemin devrilmesinin söz konusu olduğu, politik bir grevde. Ama böyle bir durumda, zorunlu coşku ve kararlılık asla saf pratik aklın çözümlemesiyle değil, yalnızca savaşımın kendisiyle ve bunun amaçlarının öneminin ve araçlarının zorunluluğunun kabulüyle kazanılacaktır. Ethik açıklık ve belirlilik ancak bilimden ve herşeyden önce de yaşamdan derlenebilir; bilimin ve yaşamın üzerinde olduğu varsayılan ethik diyarından asla gelemez. (...)

(Şimdi Bauer, kendi kuşkuculuğunu marksist ethikin göreliliğiyle gerekçelendirmeye bakan bir ethiksel kuşkucunun durumunu sunmaktadır, oysa kantçı ethik bu kuşkuculuğu olanaksız kılmaktadır.)

EĞER BİR KUŞKUCU doğru bir düşünceyi anlamsızlığa dönüştürmekte acele ediyorsa, bu o düşüncenin kendisinin yanlış olduğunu hiç de kanıtlamaz. Bu kuşkucu, Kant'a alelacele saldırma yerine, marksist ethik konusunda doğru bilgilendirmeyi amaçlamışsa, yalnızca, hiçbir ethikin mutlak olmadığını ve ahlaksal kuralların değişebileceğini değil, ayrıca tikel zamanlar, toplumlar ve sınıflar için ethik kuralların zorunlu da olduğunu, ethikin bir alışkanlık konusu olmayıp, bireyin isteğiyle seçtiği birşey olmayıp bireyden daha güçlü olan, onun üzerinde duran güçlerce belirlendiğini de kabul edecektir. Kuşkuculuk, zorunluluğun kabulünden nasıl doğabilir? (...)

BAUER çok ayrı iki fenomeni karıştırmaktadır: tikel bireylerin eylemleri ile bütün sınıfların görüşlerini. Birincisi bakımından, materyalist tarih anlayışı, bu zorunluluğu kabul etse bile, her bireyin eyleminin zorunluluğunu her zaman ortaya koymaz. Ama, her bireysel eylem için geçerli ahlaki yargıların zorunluluğunu ortaya koyar ve teslim eder. Toplumsal güdüleri ve toplumsal erdemleri yaratan toplumun doğasını ortaya koyar; böylelikle, bir insanın kendi yararı için tümlüğe ihenet etmemesi her zaman ahlaksızlık olarak kınanır ve tümlük için yapılan özveri de, her türlü övgünün ötesinde kabul edilir. Materyalist tarih anlayışı ayrıca, değişen toplumsal koşulların, yani sınıfsal uzlaşmazlıkların genel ahlaki görüşlerde ürettiği ve mütekabil tikel ahlaki buyruklar yaratan düzeltimlerin zorunluluğunu da ortaya koyar. Ahlaki yargılar için, bunların zorunluluğunun gerekçelendiril-

mesinden daha sağlam bir temel olabilir mi? (...)

AHLAKİ yargıların ahlaki değerlendirilmesi, yani, tikel bir toplum ya da sınıf biçiminin ethikinin ahlaki takdiri tikel eylemler üstüne ahlaki yargılardan bütünüyle farklıdır. Bu, çeşitli sınıfların ya da toplum biçimlerinin bireysel üyelerinin eylemlerini değil; bu sınıf ve toplumların karakteristiği olan iyi ve kötüye ilişkin ahlaki anlayışı, hak ve yükümlülüklere ilişkin görüşleri değerlendirmek demektir.

Ama genelde böyle bir değerlendirme mümkün müdür? Her toplumun temelinde yatan ilkel toplumsal içgüdü ve erdemlerin bir sınıfta, bir başka sınıftan daha güçlü şekilde gelişip gelişmediğini saptamak kesinlikle mümkündür. Bu ölçüde, birisi öbüründen daha ahlaki olabilir. Ama bunun ötesine geçmek ya, tikel bir dönem, ülke ya da sınıfın belirgin ahlaki görüşlerinin başka dönemlerin, ülkelerin ve sınıfların başka belirgin ahlaki görüşlerinden daha çok mu, daha az mı ahlaki olduğunu ölçmek için bir standart bulmak mümkün müdür? Kuşkucuları bu şekilde sosyalizme çekmenin zorunlu olduğu konusunda Bauer'le anlaşılırsa, bunun anlamı, bir kılavuz olarak Kant'ı kullanarak, proleter ethikin burjuva ethikten daha gerekçeli olduğunu göstermektir. *Nota bene*: Söz konusu edilen, tikel koşullardan çıkan göreli bir meşruiyet değil, zamandan ve mekandan bağımsız, mutlak koşulsuz bir meşruiyet ve üstünlüktür.

Ethik, bireyin toplumsal görevlerinin kuramıdır.

Şimdi, belirgin bir toplum biçimini ve onun belirgin ethikini, toplumun birey eylemlerini ölçtüğü ölçünün aynısıyla ölçmek nasıl mümkündür? Bunu yapabilmek için, tıpkı bir toplumun birey üzerinde durması gibi, daha yüksek bir gücün de farklı toplum biçimleri üzerinde durduğunu ve onlara egemen olduğunu varsaymamız gerekir. Gerçekten, Kant için bile, kategorik buyruk zorunlu bir şekilde tanrı düşüncesiyle bağlantılıdır. Hıristiyan Tanrısı'nın yerine öncesiz-sonrasız saf aklın, doğadan ve toplumdan kaynaklanmayan, ama doğanın ve toplumun üzerinde duran aklın tanrıçasını koymuş olan yenikantçılar da benzer güçlüklerle karşı karşıyadırlar. Eğer birisi mutlak bir ahlaka ulaşmayı amaçlarsa, tüm deneyimin üzerinde duran böyle bir doğaüstü güce inanmak zorundadır.

Ama tanrının yollarına akıl sır ermez ve saf aklınkiler de böyle gözükür. Kantçı çevrelerden, hangi ethikin, burjuva mı, proleter ethikin mi daha değerli olduğu sorusuna asla açık bir yanıt almayız; onlar arasında, bu konuda çok değişik görüşlere rastlarız, ama tutucular ve liberaller, sosyalistlerden çok daha güçlü bir şekilde temsil edilmişlerdir. Bu yüzden, kategorik buyruk bizim kuşkucumuzu zorunlu bir

şekilde sosyalizme götürmez.

Kategorik buyruğun bakış açısından bakarsak, bu 'evrensel hukuk sistemi'nin nasıl pratiğe sokulabileceği düşüncesine, burjuva mı, yoksa proleter ethike mi daha yüksek bir değer verildiğine bağlıdır. Burjuva toplum tarafından verilen biçimleri 'evrensel hukuk sistemi'nin mümkün olduğu biricik biçimler olarak alınmaktardır; hatta bir kantçı olarak bile, proleter ethike karşıt olarak, burjuva ethikte daha yüksek bir ahlakın somutlaşmış olduğunu görecektir. O zaman, sözgelimi, 'evrensel hukuk sistemi'nin daha tam bir birey özgürlüğü gerektirdiği ve proleter 'terörizmi'yle bağdaşmadığı düşüncesine ulaşacaktır.

Tersine olarak, sosyalist üretim tarzının gederek daha mümkün duruma geldiğine ve zorunlu olduğuna inanan bir kimse ise kolayca, 'evrensel hukuk sistemi' olasılığı ölçütünün, pekala sosyalizm için de geçerli olduğu sonucuna varacaktır. O zaman, zafer tacını da proleter ethike sunacaktır.

Kantçı toplum mekanizması ile burjuvazinin ve proletaryanın toplumsal rolü konusunda sahip olduğu düşüncelere uygun olarak, bu iki ethik arasında karar verecektir. Bu kantçı için bile, hangi tarafı tutacağına karar vermesine yardım eden şey onun ekonomik anlayışı ve öngörüsüdür, kategorik buyruk değil. Kategorik buyruk muğlak ve müphemdir; ekonomi bilgisi ise belirgin ve açıktır. Bu yüzden kendi kategorik buyruklarına karşın, kantçılar burjuva ve proleter ethik konusunda öylesine farklı görüşlere sahiptirler ki, her ethik kuşkucu bunu bir eğlence konusu olarak görür. Kendi ethik göreciliklerine karşın, marksistler, belirgin bir ekonomik bakış açısına sahip oldukları için, sağlam bir şekilde proletaryanın ve onun ethikinin ardında yer alırlar. Sosyalist olan kantçılar kendi sosyalist inançlarını, yaşamdan değil de kitaplardan türetmiş olmaları ölçüsünde, Marks'tan öğrenmiş oldukları şeylere borçludurlar, Kant'tan öğrenmiş oldukları şeylere değil.

BÖLÜM DÖRT
Kitle Grevi

Bu sorun, SPD içinde iki dönemde tartışma konusu oldu: Rus Devrimi'ndeki kitle grevleri dalgasının esinlendirdiği 1905-6 yıllarında ve Prusya'da genel oy hakkı için savaşta bir silah olarak, 1910'da. Burada çevrilen makale bu son döneme ilişkindir.

4 Şubat 1910'da Alman hükümeti Şansölye Bethmann-Hollweg'in seçim reformu üstüne öneri taslaklarını yayınladı. Bunlar, genel oy hakkı getiren köklü bir reform yerine, endüstriyel işçi sınıfının büyük oranda eksik temsil edildiği, üç-sınıflı seçim sistemini sürdürüyorlardı. Buna karşılık SPD'li işçiler de, giderek artan bir destek bulan bir dizi Pazar gösterileri örgütlediler. Madencilik ve yapım sanayilerinde, bu gösterilerle çakışan bir dizi grev yapıldı, Mart'tan itibaren, oy hakkı gösterileri grevdeki işçiler tarafından açıkça desteklenmeye başladı. [1]

Rosa Lüksemburg genel oy hakkının kazanılması için kitle grevinin kullanılmasını coşkulu bir biçimde destekliyordu. Görüşlerini, SPD'nin gündelik gazetesi olan *Vorwärts*'ın (İleri) basmayı reddettiği 'Was weiter?' başlıklı bir makalede toparladı. Kautsky cumhuriyetçi ajitasyonla ilgili kesimi yayınlamayı kesinlikle reddetti ve sonra da, makalenin hepsini yayınlamayı reddetti.[2] Rosa Lüksemburg'a yanıt olarak, 'Was nun?' başlıklı kendi makalesini yazdı.

Kautsky'nin ana savı; kendisinin Lüksemburg'a yorduğu 'devirme staratejisi'ne (niederwerfungsstrategie) belirtik bir

1 Bkz. J.P.Nettl, *Rosa Luxemburg* (Oksford, 1969), s. 281 ff.

2 Agy., s. 285.

biçimde karşı koyduğu bir 'yıpratma stratejisi'ni (ermattungsstrategie) Alman işçi sınıfının benimsemesi gerektiğiydi. Bu terimleri belirtmese de ünlü askeri tarihçi Hans Delbrück'ten almıştı; Delbrück bu ayrımı ilk kez 1881'de önermişti ve onun çalışmaları, o zamanlar, SPD (Franz Mehring gibi) ile Alman Yüksek Komutanlığı kuramcıları tarafından yakından incelenmişti. [1]

Kitle grevi tartışması Kautsky ile SPD'nin sol kanadı arasında açık farklılıkların ortaya çıktığını belirginleştirdi; yine de bu, dört yıl sonraya, savaşın patlamasına dek, belirgin bir politik ayrışmaya yol açmadı (bkz. bölüm 5).

Aşağıdakiler *Der Politische Nassenstreik*'dan (Berlin, 1914), s.224-55'den (Was nun?'nın yeniden basımı, *Neue Zeit*, XXXVIII. 2(1910), s.33-40, 68-80) aktarılmıştır.

1 Bkz. Perry Anderson, 'The Antinomies of Antonio Gramsci', *New Left Review*, 100 (Kasım 1976-Ocak 1977), s.5-78, özellikle s.61-5.

MODERN askeri bilim iki tür strateji arasında ayrım yapmaktadır: Devirme stratejisi (*niederwerfungsstrategie*)[1] ile yıpratma stratejisi (*ermattungsstrategie*).

Birincisi; düşmanı karşılamak ve düşmanın devrilmesine ve savaşım yeteneğinin yok edilmesine yol açan belirleyici darbeler vurmak üzere, güçleri hızla bir araya toplamaktadır. Yıpratma stratejisinde ise, başkomutan başlangıçta herhangi bir belirleyici muharebeye girmekten kaçınır; her tür manevralarla karşıt orduyu hareket halinde tutmaya, ona zaferler kazanarak, birliklerinin moralini yükseltme fırsatı vermeye çalışır; süregen tüketmeler ve tehditlerle onu yavaş yavaş yıpratmaya ve ısrarlı bir şekilde onun direncini düşürmeye, onu felç etmeye çabalar.

Olağan savaş stratejisi devirme stratejisidir. Başta, bu her savaşçı için muhakkak daha çekicidir; daha yalın, daha açık ve daha esinlendiricidir. Başkomutan, cepheden saldırı stratejisiyle kendi amacına ulaşma konusunda bir perspektife sahip olmadığı zaman, yıpratma stratejisini benimsemeye oturacaktır. Ama o zaman bile, bunu yapmakta zorunlu bir şekilde serbest değildir. Yıpratma stratejisi zafer ve talan umuduyla muharebeye girişmeyen; kendi davaları, canları ve kanları için, ne olursa olsun, her durumda savaşacak savaşçıları gerektirir. karşıt ordunun ulaşamayacağı donanım kaynakları da gerektirir. Yıpratma stratejisi, eğer bu ordunun asker, erzak ve silah sağladığı bölgeleri karşı taraf ele geçirmeyi başarırsa, sona erer.

Anibal'ın Roma'ya karşı savaşında devirme taktiği zorunluydu; çünkü o, yalnız başarılarla moralini ayakta tutabildiği, yağma ve ücretle bir araya getirilmiş paralı bir ordunun başındaydı. daha uzun bir savaşta, güçlükler ve hastalıklar sonucunda, bu ordu savaşkanlığını yitirebilirdi.

Romalılar için ise durum farklıydı. Onların askerleri, Anibal'ın savaşların katılaştırdığı paralı-askerleri için açık bir muharebeye başlangıçta uygun olmayan köylü milisleriydi. Ama savaş uzadıkça, düşmanları için eşitten öte bir duruma geldiler. Eşzamanlı olarak, yıpratma taktikleriyle onları yormalarında da bir tehlike yoktu. Bizzat kendi varlıkları için, kendi yuvaları için savaşıyorlardı. Yine de, Fabius Cunctator (İkircimli Fabius), karşıtlarının elleri altında, Roma'yı ele geçirecek, hatta kuşatabilecek güçleri olmadığından emin olana dek, Anibal'a karşı görünüşte kararsız bu taktiği uygulayamayacaktı.

Son yüzyılın başlangıç ve bitiş onyıllarında devrimci sınıfların

1 Bu terimin doyumsatıcı bir İngilizce karşılığı yoktur. Perry Anderson'un, 'The Antinomies of Antonio Gramsci', *New Left Review*, 100 (1976-77). s. 61'deki çok aydınlatıcı tartışmasına bakınız.

stratejisinin karşılaştırılması da aynı türden bir ayrım göstermektedir. Elverişli koşulları çakışması dolayısıyla, 1789-1793 dönemi boyunca Fransa'daki devrimciler birkaç belirleyici darbeyle atak bir saldırı sonucunda, egemen rejimi yıkmayı başardılar. Parti kurma olasılığını dışlayan ve halk kitlesinin yasal araçlarla hükümeti etkilemesini önleyen mutlak polis devletinde, devirme stratejisi devrimci sınıf için biricik olanaktı. Hükümet, kendisine karşı kalıcı bir direnişte bir araya gelmeyi amaçlayan karşıtlarını her türlü örgütlenme ve dayanışma aracından yoksun etme olanağma hep sahip olduğu için, yıpratma stratejisi başarılı olamayacaktı.

Bizim partimiz kurulduğu zaman, bu devirme stratejisi tam çiçeklenme halindeydi hâlâ. Garibaldi'nin Güney İtalya'daki başarıları, sonuçta başarısız bile kalsa, Polonya ayaklanmasının parlak savaşımları Lassalle'ın ajitasyonuna ve Internationale'in kurulmasına öngeliyordu. Bunları hemen Paris Komünü izledi. Ama, bu momentte, devirme taktiğinin gününü doldurduğunu açık biçimde gösteren Komün oldu. Büyük bir kentin baskın (dominant) olduğu politik koşullarda; kırsal alandan hızla silahlı birlikler aktarmayı olanaksızlaştıran yetersiz ulaşım araçlarıyla, sokak savaşı için birçok olanaklar sunan sokaklar inşa etme ve silahlanma tekniğiyle birlikte, bu uygun düşüyordu.

İşte bu sırada, devrimci sınıfın yeni stratejisi için; Engels'in, Mark'sın *Class Struggles in France*'ına Önsöz'ünde eski devrimci stratejiye böylesine sert bir şekilde karşı çıkardığı ve pekala bir yıpratma stratejisi olarak nitelendirilebilecek yeni bir strateji için temeller atılıyordu. Şimdiye dek bu strateji bizlere parlak sonuçlar getirmiş, proletaryanın gücünü yıldan yıla artırmış ve onu, giderek, Avrupa politikasının merkezine sokmuş bulunmaktadır.

Ancak, yeni bir stratejinin uygulanmasının yalnızca daha yüksek bir öngörünün ürünü olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. Yıpratma savaşının önceleri, devrimci bir sınıf için olanaksız olduğuna işaret etmiştik. Bunun için, ilkin, genel oy hakkıyla, toplanma ve basın özgürlüğüyle, dernekleşme özgürlüğüyle zemin hazırlamak gerekiyordu.

Yıpratma stratejisinin her tür savaşı gereksiz kıldığını düşünmek de eşit ölçüde yanlış olacaktır. Durum hiç bir zaman tümüyle böyle olamazdı. Yıpratma stratejisi devirme stratejisinden yalnızca şu bakımdan farklıdır ki, sonuncusundan (devirme stratejisinden) ayrı olarak bu stratejiyi, doğrudan belirleyici savaşıma gitmeyip, uzun bir süre onu hazırlar ve ancak, karşıtının yeterince zayıf olduğunu bildiği zaman onu başlatır. Büyük bir belirleyici çatışma olmadan güç kaynakları elinden alınabilirse, karşıt olağanüstü ölçüde demoralize edilmiş olacaktır. Romalıların Anibal'a karşı yönelttiği yıpratma startejisi

onları, belirleyici Zama karşılaşmasında, Kartaca generallerine karşı sonunda dövüşmek zorunluluğundan kurtarmadı. Ama bu sonul karardan önce bile, yıpratma stratejisi karşıtlarının başlatmaya çabaladığı her muharebeden kaçınamaz.

Bu yüzden, doğru konuşmak gerekirse, proletaryanın yıpratma stratejisinin yeterli olacağı ve onu, politik erk için büyük sonul savaşımdan esirgeyeceği görüşü, kesinlikle Engels'in değildi. Revizyonistler, bunu bu şekilde yorumlamışlarsa, onun 'Politik Vasiyeti'ne el uzatmış olurlar.

Ancak, kendi 'Politik Vasiyeti'nde Engels'in formüle ettiği biçimiyle yıpratma stratejisi revizyonist taktiklerinden, şu bakımdan da ayrılmaktadır ki, Engels proletarya ile mülk sahibi sınıflar arasındaki sınıfsal uzlaşmazlığın sürekli keskinleşmesi ve uyuşmazlığından hareket ettiği halde, revizyonistler sürekli olarak, sınıfsal uzlaşmazlıkların zayıflatılmâsını ummaktadırlar. Onlar kendi ereklerine varmak için öbür ordularla bağlaşmalar yapmaksızın, kendi ordularının gücünden umut kestiler; karşıt güçler kanadında bir bağlakşık bulacaklarına ve onun yarımıyla, hiçbir belirleyici muharebe yapmadan, karşıtlarını konumlarından sürmeyi başarabileceklerine inanıyorlar.

Engels'in anlamında yıpratma stratejisi, uygun biçimde yönlendirilmesi durumunda, kendi ordusunun gücüne ve güvenilirliğine en güçlü şekilde inanç besler. Bu strateji ancak böylesi bir güven koşuluyla mümkündür. Ne var ki, tüm burjuva partilerine karşı da güvensizdir. Gerçi, onlar arasındaki farklılık ve uzlaşmazlıkları gözardı etmez ve bunlardan, olabildiğince yararlanmaya bakar. Ama bu partilerden her birini bir düşman olarak kabul eder ve onları zayıflatmaya, örgütsüzleştirmeye, özgüvenlerini ve halk kitlelerinin onlara saygısını yıkmaya bakar ve öte yandan da, kendi örgütünü bıkmadan güçlendirmeye, kitlelerin güvenini kazanmaya ve böylece, karşıtlarının çöküşünü ve kendi zaferini hazırlamaya çalışır.

Kitleleri bir burjuva partisine güvenmeye çağırarak ve kitleler önünde bu partinin sorumluluğunu üstlenerek partimiz ve gücümüzü kuvvetlendirmeye çabalamak anlamına gelen her politikayı, Engels ahmaklık ya da ihanet olarak görecektir. Bu şaşırtıcı taktiğin avantajları, bunun pratikte tam olarak sınanması için bir fırsatın bulunduğu Fransa'da görülebilir. Politik erke katılım; sosyalist partinin, şimdi bakan olarak, devlet hazinesinden hırsızlığı savunan eyyamcıları ön plana çıkarması ve Fransız proletaryasımn geniş çevrelerinde, sosyalist partinin böylesi bir yozlaşma ve çürüme yatağı olarak kabul edilmesi gibi olumlu (edifying) bir sonuç doğurmuştur.

Yıpratma stratejisini Engels'in kullandığı anlamda kullanmak ke-

sinlikle kolay değildir. Ancak Alman sosyal demokrasisi, antisosyalist yasa koşullarında, hem Most taraftarlarının devirme stratejisi uygulanması istemine karşı, hem de Höchberg ve Schramm'dan Vierek'e, bu dönemin revizyonistlerinin, hareketimizin savaşçı karakterini zayıflatarak burjuvazinin sempatisini kazanma çabalarına karşı, bu stratejiyi başarıyla uygulayabildi.

Ama, Engels'in 'Vasiyet'inde bir atlama vardır; yani o, muhtemelen öngördüğü bir durumda proletaryanın izlemesi gereken savaş yöntemi konusunda hiçbir şey söylememiştir. Yani, yıpratma stratejimizin karşı konulamaz etkileriyle umutsuzluğa sürüklenirse, karşıtımız bizleri tabanımızdan ayırmak için atak bir harekete bir gün kalkışabilir. Engels kendi 'Vasiyet'ini yazarken, bunun yanıtı Belçika'da zaten verilmişti. On yıl sonra, başka bir dizi pratik deneyimin doğrulanmasının ardından, bu Alman sosyal demokrasisi arasında da bir anlayış buldu. Belli koşullarda kitle grevi proletaryanın politik savaşımından, yıpratma stratejisini devirme stratejisine aktarmanın -eğer birincisi yetersiz ya da olanaksız olursa- bir aracı olabilirdi. Buradaki 'kitle grevi' sözü savaşçı bir grev anlamında alınmalıdır. Partimiz, işin durdurulmasının 1 Mayıs'ın en uygun kutlanışı olacağını ilan ettiği 1890'dan bu yana, bunu seve seve kabul etmiştir.

Eğer bugün, bir kitle grevi patlatmaya çalışmanın görevimiz olup olmadığı sorulursa bu, partimiz açısından önceki yıpratma stratejisini sürdürmenin olanaksız duruma gelip gelmediğini ya da buna ciddi bir tehditin bulunup bulunmadığını sormakla aynı şeydir.

Kendiliğinden, yardımımız olmadan ani bir olayın, örneğin bir sokak gösterisinin kanlı biçimde dağıtılmasının ardından ortaya çıkmış olan bir kitle grevinin perspektifleri sorunuyla ilgili olmadığımızı anımsayın. Buna kafamızı yormak anlamsız olacaktır, çünkü böyle bir olayın hangi koşullarda yer alabileceğini bilmiyoruz ve bunun üzerinde de bir etkimiz olmaz. Burada tartıştığımız şey, yıpratma stratejimizin elverişli olmaktan çıkıp çıkmadığı; durumda, bir devirme stratejisinin daha fazla başarı vaad edeceği ölçüde bir değişiklik olup olmadığı; eski stratejinin olanaksız duruma gelip gelmediği; bunun sürdürülmesinin kendi saflarımızın demoralize olmasına yol açıp açmayacağı; kendi saflarımızı korumak ve bunları özveri ve güvenle doldurmak için, askeri bir kavramı politikaya uyarlayarak, devirme taktiği dediğimiz yeni bir taktiği, eşit oy hakkının karşıtlarının direncini şiddetli bir saldırıyla kırma taktiğini uygulamanın zorunlu olup olmadığı sorusudur.

Tartışmak durumunda olduğumuz ilk soru şudur: Durumumuz gerçekten öyle midir ki, bizlere kalan biricik tercih, bir kitle grevi ile kit-

le eyleminin çökmesi arasındaki tercih olsun?

Her strateji gibi yıpratma stratejisi de, tek başına bunu mümkün ve elverişli kılan tikel koşullarla bağlantılıdır. Her koşul altında bunu uygulamaya kalkışmak aptallık olacaktır. Bunu kullanarak onyıllarca parlak başarılar elde etmiş olmamız gerçeği, kendi başına, buna sarılmak için bir neden değildir. Değişen koşullar bu stratejiyi terketmemizi gerektirebilir.

Eğer düşman bizleri tabanımızdan koparmak ya da uzaklaştırmakla tehdit ederse, yıpratma stratejisi savaşta olanaksız ya da elverişsiz duruma gelir. Bu koşullarda ayakta kalmak için, başarı kazanmazdan önce onu devirmek durumundayız. Eşit olarak, birliklerin demoralize olması ve cesaretlerini yitirmesi, korkaklık ve kaçış tehlikesi doğması, ancak atak bir darbenin orduya cesaret vererek onu bir arada tutması söz konusu olursa da, yıpratma staratejisinin terkedilmesi gerekir.

Karşı karşıya olduğumuz biricik tercihin düşmanı devirmek ya da alçakca teslim olmak arasında kaldığı bir çıkmazda isek, böyle bir darbe için saldırıya geçmek kaçınılmaz duruma gelebilir.

Son olarak, düşmanınızın kendisi bir köşeye sıkışmışsa, hızlı ve enerjik davranırsak, ona güçlü, belki de öldürücü bir darbe vurmamıza izin veren elverişli bir durum varsa, devirme stratejisine geçmemiz gerekir.

Bu savları askeri alandan politikaya uyarlamak konusunda daha fazla tartışmak gerekmiyor.

Jena Parti Konferansı, her durumda, savaşçı grev anlamında, savaşım yöntemlerimizden biri olarak kitle grevini kabul eder ve bu yüzden, bir vesileyle, yıpratma stratejisinden devirme stratejisine geçişin bizim için mümkün olduğunu açıklarken, başlangıçta, biraz önce anılan iki durumdan yalnızca birincisini akılda tutmuştur -düşman tabanımızı (base, üs) tehdit ettiği zaman; oy hakkına ya da, proleter örgütlenme ve propagandanın başka yaşamsal koşullarına saldırarak, savaşımımızın önceki yöntemlerimizi kullanmasım olanaksızlaştırması durumunu.

Şimdi ise durum böyle değildir.

Ama belki de, şu an kitlelerin bağhlığını savaşım yöntemlerimizde sürekli ve hızlı bir tırmanmayla sağlayabileceğimiz için, kitle grevi zorunlu duruma gelmiştir? Aksi taktirde, onlar bizi terk edip, başka partilere mi kayarlar, ya da, düşkırıkhğı ve hoşnutsuzluk içinde, hiçbir şey elde edemedikleri için politikaya bütünüyle sırtlarını mı dönerler?

Yoldaş Lüksemburg, 'üç milyonluk parti'nin karşısındaki şu 'almaşıktan söz ederken, buna inanmış gözükmektedir: 'Ya, ne pahasına olursa olsun, ileri; ya da, çoktan başlamış olan kitle eylemi başarısız-

lıkla çökecektir'. Bu almaşığın, her kitle hareketinin iç mantığının sonucu olduğu varsayılmaktadır. (...)

BU YÜZDEN, Yoldaş Lüksemburg, kitle grevi zorunluluğunu verili durumun koşullarından değil, nerede ve ne zaman olursa olsun, her kitle eylemi için geçerli olan genel psikolojik değerlendirmelerden türetiyor. Bunlar her zaman bir doruğa ulaşmalı, her zaman yeni, daha güçlü biçimler almalıdır, Bir kitle eylemi bir kez başladığmda, sokak gösterilerinden gösteri grevine, gösteri grevinden savaşçı greve doğru, hızla ileri gitmelidir -ama ya sonra? Bize, bunun ötesinde hangi 'doruk' kalmıştır?

Yoldaş Lüksemburg'un burada ileri sürdüğü bu anlayış Rus devriminin koşullarına, devirme taktiğinin yerinde olduğu o koşullara pekala uygundu. Ancak, partimizin yıpratma stratejisinin dayandığı deneyimlerle tam olarak çelişmektedir. Bu strateji, kesinlikle, proletaryanın inatçı bir savaşçı olduğu, inatçılık ve direngenlik bakımından öbür sınıflara üstün olduğu; eylem yöntemlerinin seçiminde yalnız bunlarm etkisi ve uygunluğunu dikkate alarak, yıllarca kitle eylemleri yürütebileceği; sonul ve en çarpıcı yöntemlerini kullanmak için, önceden uygulanan yöntemlerinden üstün olmak gereğinden daha inandırıcı, başka nedenlere de sahip olması gerektiği gerçeğinin kabulüne dayanmaktadır.

Yoldaş Lüksemburg, tekrar tekrar, Avusturya modeline yollama yapmaya başlamıştır. Burada, oy hakkı savaşımı 12 yıldan fazla sürmüştü; daha 1894'de, Avusturyalı yoldaşlar kitle grevinin uygulanmasını kabul ediyorlardı ve ancak, Yoldaş Lüksemburg için her kitle hareketinin 'iç mantığı' olan böyle bir doruğa-çıkış olmaksızın, kendi parlak kitle hareketlerini 1905'e dek devinim içinde tutmayı başardılar. Oy hakkı savaşımlarında, Avusturyalı yoldaşlar asla sokak gösterilerinin ötesine geçmediler; ama onların coşkuları da yok olmadı, eylemleri de çökmedi.

Ve inatçılıkta, Alman proletaryası Avusturya proletaryasıyla kesinlikle eşdeğerdedir.

Eğer, oy hakkı savaşımında sokak gösterilerinin ve gerektiğinde, yerel protesto grevlerinin ötesine geçmek için, daha çarpıcı yöntemler benimsemek ve yıpratma stratejisinin yerine cepheden saldırı stratejisini koymak için başka nedenler olmasaydı, eğer kitle grevini bastırmanın bircik nedeni her kitle eyleminin 'iç mantığı'nda yatsaydı, o zaman böyle bir gerekçelendirme çok daha elverişsiz olurdu.

Başından bu yana, sosyal demokrasi yıpratma stratejisini kabul etti ve bunu tam olarak geliştirdi. Yalnızca, verili politik haklar buna bir

temel sağladığı için değil; ayrıca, marksist sınıf savaşımı kuramı (kitleleri başarılarla ya da yeni duyumlarla ister elektriklendirebilsin, isterse elektriklendiremesin) her zaman, sınıf çıkarlarım enerjik bir şekilde temsil ettiği sürece sınıf-bilinçli proletaryaya dayanabilmenin güvencesini verdiği için de, böyle davrandı.

Proletarya, kendisine böylesine amansızca kötü davranan şimdiki toplum düzenini alaşağı etmeye bütün yüreğiyle çabalıyor. Bu toplum düzenini alaşağı etmenin mümkün olduğuna ilişkin bir belirti varsa, o zaman, kimse onu tutamayacak ve eğer sosyal demokrasi böyle yapmayı isterse, onu da nefretle bir kenara itecektir.

Ama bugün işler öyle değil. Bugün, burjuva toplumun düşmanı olan yalnızca bir parti var: sosyal demokrasi. Proletarya, onu daha hızlı olarak zafere götürebilecek başka bir parti, onu hepten zafere götürecek, götürebilecek başka bir parti görmüyor; şimdiki üretim tarzı içerisinde bile, burjuvazinin çıkarlarıyla çatışma halindeki kendi sınıf çıkarlarını temsil edecek başka bir parti görmüyor.

Proleterler bir burjuva partisine, devrimci sabırsızlıktan ötürü değil, bilgisizlikten ötürü yönelebilirler.

Ama bu sabırsızlık; eğer onlar düşkırıklığı içinde olurlarsa, eğer sosyal demokrasi onların beklentilerini yerine getirmezse, karşıtına, bıkkınlığa ve demoralizasyona da dönüştürülebilir mi? Bu kesinlikle mümkündür. Ama bu ne zaman olacaktır? Partimiz, yerine getiremeyeceği beklentiler uyandırırsa; yapabileceğinden daha fazlasını vaad ederse.

Bugün durum böyle mi?

Eğer sosyal demokrasi kitlelere, Prusya'da birkaç ay içinde, ne pahasına olursa olsun, eşit oy hakkını yürürlüğe sokturacağım vaad etmişse, o zaman, eylemini hızla bir şekilde yoğunlaştırmak için her çabayı harcamasaydı ve kitleleri, kendi sonu ve en çarpıcı eylem yöntemlerini kullanmak üzere harekete geçirmeseydi, kitleleri şiddetli bir düşkırıklığına uğratırdı. O zaman, gerçekten de bir almaşıkla karşı karşıya kalırdı: ya, sonuç ne olursa olsun, herşeyi göze almak, ya da, önemli bir dönem için kendi çekiciliğini azaltabilecek, kritik bir moral çöküntüye katlanmak.

Ancak, Prusya sosyal demokrasisi asla böyle vaadlerde bulunmamıştır. Tam tersine. Prusya'da oy hakkı savaşımının başka her yerdekinden çok daha zor olduğunu, çünkü burada, yalnızca, birkaç sandalyenin el değiştirmesiyle sonuçlanacak bir seçim reformunun söz konusu olmayıp, Junkerlerin yönetiminin çökmesinin söz konusu olduğunu sürekli olarak vurgulayanların kesinlikle marksistler olduklarına yollama yapabiliriz. Onların (Junkerlerin) yönetimi, Prusya'da

şimdi var olan oy hakkı biçimine dayanmaktadır. Bunu sonuna dek, diş ve tırnaklarıyla savunacaklardır. Prusya'da özgür oy hakkının kazanılması Bavyera'da, ya da Baden'de, ya da Avusturya'da olduğundan çok daha farklı birşey anlamına gelmektedir: Junkerlerin devrilmesiyle çakışmaktadır bu.

Gerçekten de, bu anlayışı 1905 ve 1906'da, Eisner ve Stampher yoldaşlarla polemikte geliştirdiğimi anımsatabilirim. O sıralarda, onlar en enerjik eylemler için bastırıyor ve Alman koşullarında, ancak devrimci bir durumda anlamlı olabilecek politik kitle grevlerine bizleri götürecek ajitasyondan geri durduğum için, bana saldırıyordu. Eisner ve Stampfer oy hakkı savaşımı sorununda bir 'oportünist küçükburjuva' bakış açısı benimsediğim ve kitle grevi konusunda Rus devrimine ihanet ettiğim için, bana böyle ders veriyorlar!

O zaman da, bugünkü gibi, aym anlayışı savunuyordum,

Eğer partimiz Junkerler ve Prusya hükümeti gibi güçlü bir karşıtla birkaç ay içinde başa çıkmayı vaad etmiş olsaydı, bu son derece sorumsuzca olurdu. Bunu asla yapmadık. Alman sosyal demokrasisi, 'hızla artan eylemlerle birkaç ay içinde şimdiki rejimin devrilmesi' belgisini asla atmadı; yalnızca 'eşit, gizli ve doğrudan oy hakkı kazanılana dek Prusya'da barış yok' belgisini attı.

Bunu vaad ettik, bunu tutmak zorundayız. Ancak, bunun tek anlamı; yoldaşlarımızın büyük başarıyla bugün halihazırda kullandığı eylem yöntemlerini uygulamaya devam etmenin yararlı olduğudur; bundan bıkmak değil, tersine, bunları daha güçlü bir şekilde geliştirmenin yararlı olduğudur. Ama biz 'ne pahasına olursa olsun, ileri' gitmek ve 'sokak gösterilerini, artık yerini olayların alması gereken', yerlerini daha çarpıcı yöntemlerin alması gereken bir araç olarak kabul etmek konusunda en ufak bir yükümlülükte bulunmadık.

Yoldaş Rosa Lüksemburg'un sözünü ettiği almaşık kendisini, sanki biz kitle grevi için propaganda geliştiriyormuşuz gibi, sanki sokak gösterilerinin bizlere yetmediğini ve kitle eylemi yöntemlerinde hızlı, süregen bir artışın zorunlu olduğunu ileri sürüyormuşuz gibi sunmaktadır.

Eğer biz böyle bir propaganda geliştirirsek; kitleler arasında, proletaryanın eli altında bulunan en çarpıcı yöntemleri kullanarak, düşmanı devirmek için koşar adım ileri gidebileceğimiz beklentisini uyandırırsak, o zaman derhal bir almaşıkla karşı karşıya gelirdik. Ya, kitlelerde derin bir düşkırıklığı uyandıracağız, ya da, güçlü bir sıçrayışla Junkerler'in boğazına sarılacağız; ya onları devirmek, ya da onlar tarafından devrilmek.

Bugün, bu almaşık henüz ortada yoktur. Bugün eylem yöntemleri-

mizi seçerken daha özgürüz.

Kitlelerin bizi yüzüstü bırakacağı endişesi de, bu yüzden, bizleri, devirme taktiğine geçmek anlamına gelecek daha çarpıcı yöntemler kullanmaya itecek bir neden değildir.

Her savaşımda çatışmaların yoğunlaştığı, bunların uzunluğunun yalnızca küskünlüğü artırdığı doğrudur. Ayrıca, ekonomik gelişmelerin de sınıf çatışmalarını keskinleştirmesi; örgütlerin genişlemesiyle ya da teknikteki ilerlemelerle güç (erk) kaynaklarındaki büyüme de söz konusudur. Ama biz burada, kitle eylemlerini yoğunlaştırmanın bu kerteli, kendiliğinden gelişen 'iç mantığı'nı değil; bir 'belgi'yle, partinin yöntemsel ajitasyonuyla harekete geçirilecek, daha yeni, daha çarpıcı eylem yöntemlerini benimsemeyi ele almaktayız.

Kitleleri düşkırıklığına uğratma endişesi de bunun için bir neden oluşturmuyor. Yoldaş Lüksemburg'un andığı almaşık, biz kendimiz kendi ajitasyonumuzla bunu yaratmadığımız sürece, bizim için söz konusu değildir. Jena önergesinde aktarılan nedenden ayrı olarak, yıpratma stratejisini terk edip, kitle eyleminin savaşım yöntemlerini hızla yükselterek ve yoğunlaştırarak, devirme stratejisine geçmek için ancak bir neden olabilirdi: eğer karşıtımız kendisini köşeye sıkışmış bulsaydı, -o zaman, bu durumdan olabildiğince hızla yaparlanmak durumunda olurduk ve bu da, en etkili biçimde, bir kitle greviyle yapılırdı.

Şimdiki durum böyle mi? Belirleyici soru budur. Verili bir anda kitle grevini yaymanm yerinde olup olmaması, bu soruyu yanıtlamaya bağlıdır; kitle toplantılarının iç mantığına değil.

İlk bakışta, sanki şimdiki durum sokak gösterilerinin bir ürünüymüş gibi görünebilir. Şöyle denebilirdi: Sosyal demokrasinin daha çarpıcı yöntemler benimsemesi sayesinde, kitleler elektriklenmiş ve hükümeti köşeye sıkıştırmışlardır. Ama girdiğimiz yolda, yani yöntemlerimizi -kitleleri daha ve daha çok elektriklendirecek ve hükümeti süregen biçimde köşeye sıkıştıracak, kitlelerin ezici saldırısı önünde çökene dek onu köşeye sıkıştıracak şekilde- sürekli olarak yoğunlaştırma yolunda ilerlemeyi sürdürmedikçe; bu coşku hızla tükenecek ve hükümet yeniden saygınlık, güç ve akıl toplayacaktır.

Durum bu olsaydı, o zaman, proletaryayı daha çarpıcı savaşım yöntemleri kullanmaya yöneltmek için bütün gücüyle çalışmayan bir kişi, proletaryaya karşı günah işlemiş olurdu.

Ama bana öyle geliyor ki, durum bütünüyle farklıdır.

Sokak gösterilerinin büyük coşku uyandırdığı ve hükümetin bir köşeye sıkıştırılmış olduğu doğrudur. Ancak, böyle bir yolla, daha fazla gürültüsüzce, coşku uyandırmak ve hükümetin hem saygınlığını, hem de gücünü azaltmak mümkünse, bu yalın yöntemi neden çok da-

ha önce benimsemedik.

Durum bunun tersidir. Prusya koşullarında, sokak gösterilerinin başarısı ve onların büyük moral etkisi, ancak sosyal demokrasi büyük kitlelerin bir partisi durumuna geldikten ve kitleler büyük ölçüde ajite edildikten sonra mümkün oldu. Ancak, kitleler arasındaki en derin ajitasyondan doğmuş oldukları içindir ki, sokak gösterileri kendi muazzam boyutlarını ve derin etkilerini kazandılar; kitleler arasında coşku ve yüreklilik, hükümet ve hükümet partileri arasında da kargaşa ve panik uyandırdılar.

Kitleler arasındaki bu güçlü düşmanlık çok derin kökleri olan nedenlerden, yıllardır etkin olan ve yıllarca da var olmaya devam edecek olan nedenlerden kaynaklanmıştır. Bunların neler olduğunu *Road to Power* başlıklı kitabımda göstermiş bulunuyorum ve burada, bunları ancak kısaca özetlemem gerekiyor.

Gıda fiyatlarındaki artış yaygın doyumsuzlukların bellibaşlı nedenidir. Sınıf çatışmalarını tırmandıran ve kitlelerin devrimci ruh durumunu yükselten nedenlerden biri olarak bu artışa *Road to Power*'da yollama yaptığımda, *Trade Union Correspondence Journal*, bu nedenle beni bir sendika düşmanı olarak ilan etmeyi zorunlu gördü. Sendikaların sözümona çıkarları adına başımı kuma gömmediğim ve sosyalizme barışçıl evrim kuramı açısından pek uygun olmayan olguları gördüğüm için, çok rahatsız olmuştu. Bugün, bu devekuşu politikasının gerçekte bir 'Sisyphus çalışması' olacağı herkes için açıktır. Aklı başında hiç kimse, bir zamandır enflasyonun ücretlerdeki tüm artışları geride bıraktığından artık kuşku duymuyor -ama kuşkusuz, aklı başında hiç kimse de bunu, sendikalara karşı bir sav gibi görmeyecektir. Enflasyon kitleleri sendikalara karşı değil, var olan devlet ve toplum düzenine karşı savaşım vermeye itiyor.

Son dönemlerde çılgınca boyutlara ulaşmış olan silahlanma yarışı bunun etkilerini daha da güçlendiriyor; ayrıca, orduya ek olarak, ondan çok daha hızlı bir şekilde artan donanma harcamaları da gündemdedir şimdi. Çünkü, donanmada, teknoloji düzeyi vurucu güçler kitlesinden daha büyük bir rol oynuyor ve bu düzey, ancak zorunlu para miktarı artırılabilirse, hızlı bir şekilde yükseltilebilir.

Böylelikle, sınıf çatışmalarını giderek keskinleştiren vergilerin büyümesi, yönetici sınıf silahsızlanmayı kabul edemeyeceği için, uluslararası durumu da, daha çok tehdit ediyor. Bundan ayrı olarak, giderek dayanılmaz bir duruma gelen vergi yüküne yol açacak, tek bir çıkış yolu vardır: savaş.

Bu koşullar uluslararasıdır; her yerde, kitleler arasında ajitasyonun artmasına, ama aynı zamanda da, yönetici sınıflar arasında çatışmala-

rın artmasına; yalnızca, uluslararası belirsizliğin artmasına değil, burjuva dünyasının kitleleri -küçük burjuvazi, entelektüeller, tüccarlar ve küçük kapitalistler ile, bu dayanılmaz koşulların tüm avantajlarını devşiren ve tüm yükü başkalarına yıkmaya bakan yüksek finans ve büyük sanayi tekelleri, toprak mülkiyeti arasındaki çatışmanın da artmasına yol açmaktadırlar.

Bu genel uluslararası durum Prusya'da daha da kötüdür; burada, Junkerler Elbe'nin doğusundan başlayarak, devlete egemendir ve böylece, öbür sınıfların zararına olarak, daha da büyük avantajlar devşirmektedirler. Bu ise, yüklerin daha ağırlaşması ve genel durumun daha da dayamlmaz bir hale gelmesi demektir.

Avrupa'da, Prusyalı Junkerler kadar kaba kuvvete borçlu olan başka bir sınıf herhalde yoktur. Avrupa yönetici sınıfları arasında, daha bilgisiz, dünya ticaretinden coğrafi bakımdan kopmuş ve kendi konumunu üstün bilgiyle koruma zorunluluğuyla hiç karşılaşmamış herhangi bir sınıf nadirattandır.

Bu yüzden de, kendi kaba kuvvetlerinin ancak Almanya'nın ulusal birliği yönünde bir işlev gördüğü zaman reel bir etkiye sahip olduğu konusunda Junkerlerin hiçbir fikri yoktu. Başarıları kendilerinde, bir kaba kuvvet kültü geliştirmişti ve onlar bu yönü, daha uluorta ve daha meydanokurcasına, kendi ayrıcalıklı konumlarını tehdit altındaymışcasınaöne çıkardılar -yani, bu konum toplumun gelişme gereksinimleriyle daha fazla çelişki içine girmektedir. Onlar zararlı duruma geldikleri ölçüde, daha ahmak, küstah ve zorba durumuna geldiler. Kuşkusuz bu, en çok proletarya ve onun sınıf partisi için apaçıktır. Ama, burjuva kitleler ve partilerin de, Junkerlerin gıda ve hammadde fiyatlarını yapay olarak arttırmalarıyla, vergi yükünü başkalarına yıkmalarıyla, bürokrasi ve ordudaki tüm yüksek konumlar üzerinde tüketici bir hak iddiasında bulunmalarıyla ve hükümeti, sarayı ve polisi, rahatsız edici bir muhalefete karşı yöneltilecek silahlar gibi kullanmalarıyla, onların zalimliği ve keyfiliğinin, giderek daha çok farkına vardığı açıktır.

Son olarak, bu Junker rejimi proletaryanın gerçek sömürücü ve karşıtları için de bir yük durumuna geliyor. Gerçekten, Rusya, Prusya ve Japonya dışındaki bütün kapitalist dünyanın çoktan anlamış olduğu şeyi yani, işçi sınıfımn kaba kuvvetle ezilemeyecek kadar güçlü bir duruma gelmiş olduğunu onlar da kavradıkları zaman, bu rejim uğursuz ve tehlikeli görünüyor. Hükümetler ve sömürücüler de savaşçı proletaryadan bütünüyle aynı şekilde nefret ediyorlar; ama ileri devletlerde, onun ilerlemesini kısmen engellemeye ilişkin biricik olanağın, polis devletininkilerden daha ince araçlar kullanılmasında yattığı-

nı; proletaryanın saflarını bölen, onun en enerjik öğelerinin bir kesimini yozlaştıran ve başka bir kesimini de zayıflatan görünüşteki ödünlerle bunun daha çabuk yapıldığını kabul etmişlerdir. Bir dönem için, İngiltere, Amerika ve Fransa'da bunu yapmayı da başarmışlardır.

Prusya'da ve Prusya dışında, Almanya'nın geri kalanında kapitalist sömürünün daha akıllı savunucuları Junkerlerin ve onların hükümetinin ahmakça zalimliklerinin proletaryanın saflarını nasıl daha sıklaştırdığını, onların duyum ve düşüncelerini giderek nasıl daha devrimcileştirdiğini dehşetle görmektedirler.

Bu yüzden, yalnızca çalışan kitleler değil, burjuva dünyanın geniş katmanları da giderek daha güçlü bir şekilde Junker rejimine karşı çıkıyorlar; çok değişik, içsel olarak çelişkili nedenlerle de olsa, tümü de bu rejimin Almanya'yı uçuruma ittiği inancında, giderek daha çok birleşiyorlar.

Bu nefret en fazla, yüksek yaşam pahalılığından, vergi yükünden ve bürokratik kötü-davranıştan en çok acı çeken alt katmanlarda somutlanmıştır ve en güçlüdür. Bu katmanlar doğallıkla, sosyal demokrasiye eğilimlidir; onu kendi koruyucusu ve savunucusu gibi görmektedirler. Sokak gösterilerimize böylesine dürtü ve önem kazandıran nedenler bunlardır. Her Reichstag seçiminin gösterdiği gibi, bunlar seçmenlerimizin saflarım da büyütüyorlar. Bu ise önümüzdeki yıl seçimi Prusya Junkerler hükümeti için ve bütünüyle, hatta kısmen onlarla birlik içinde olanlar için, amansız bir karar günü durumuna getirmekle tehdit ediyor. Önümüzdeki seçimlerde bizim 125 sandalye almamız olasılığını karşıtlarımız hesaba katıyorlar.

Diyelim ki, daha 1.5 yıl vardır ve insanlar çabuk unuturlar. Onların öfkesinin bu arada ortadan yiteceğinden korkmamız gerekir mi? Yani, akıllıca bir hareketle, hükümet kendisine yeniden saygı kazandıracak popüler bir belgi bulacak ve son zamanlarda böylesine tam olarak çöken nefreti, kini bütünüyle zayıflatacak mı? Coşku tuzlanmış balığa benzemez; bundan yararlanmak istiyorsak, hemen yararlanmalıyız. Bugün, Reichstag seçimleri alanında savaş veremediğimizden, bir başka alanda vermeliyiz ve bu da, ancak kitle grevi olabilir.

Birçok kişi böyle düşünecektir ve eğer, kitleler arasındaki şimdiki ajitasyonun ürettiği nedenlerin önümüzdeki Reichstag seçimleri sırasında artık elde tutulamayacağını umuyorsak, bu uslamlama çizgisinden yana söylenecek çok şey vardır. Ancak, bu varsayım temelsizdir.

Enflasyon, vergi yükü ve Junkerlerin zalimliği öyle kolay kolay değişmeyecek koşullara dayanmaktadır: bunlar 1910'da nasılsa, 1911'de de öyle önemli kalacaklardır -hatta daha da fazla; çünkü silahlanma yarışı sürüyor. Kuşkusuz, hükümet tüm yeni istemleri bir

sonraki seçimlerden sonraya ertelemek için mümkün herşeyi yapacaktır -onlar açısından bunları hızlandırmak için bir neden vardır, ama bu öyle istenildiği gibi yapılamayacaktır. İngiltere'de tutucular güçlü gidiyorlar. Liberal kabineyi donanmayı güçlendirmeye zorlamış bulunuyorlar. Eğer, beklendiği gibi, bu yıl içinde dümeni ele alırlarsa, o zaman silahlanma daha da hızla artacaktır.

Ne var ki, enflasyon düşmeyecektir. Bu konuda ne beklenilmesi gerektiğini bilmek isteyen bir kimse, uluslararası gıda piyasası için belirleyici olan Amerikan koşullarını iyice gözlemlemelidir. Fiyatlarda yeni bir artışa hazırlıklı olmalıyız.

Kimileri işsizliğin kitlelerin nefretine hiç de önemsiz olmayan bir katkı yaptığını ve bir yıllık zaman içinde, bunalımın üstesinden gelineceği için, bunun önemli ölçüde düşeceğini ileri sürebilirler. Önümüzdeki yılın iş dünyası açısından daha elverişli olması ölçüsünde, bu doğrudur. Ancak, iş dünyasının böylesine parlak olup olmayacağı kuşkuludur. Ve işveren örgütleri bu kez, son refah dönemindekinden daha bile fazla olarak, tüm nimetlerin kaymağını toplayacak; işçilerin ise refahtan alacağı biricik tat, daha yüksek fiyatlar olacaktır; çünkü refah, meta fiyatlarında artış demektir.

Öte yandan, refah dönemlerinde işçilerin, haklarından yoksun olmalarından ve kötü davranıştan, nefret etmeyecek ölçüde hoşnut oldukları da sanılmamalıdır. Tam tersine, bunalım dönemlerinde işçilerin, bir iş bulmak ya da işte kalmakla, bütünüyle gevşedikleri için, özellikle, politik kitle grevi de içinde her türden grev yoluyla savaşamaz ve ihtiyatlı bir durumda oldukları da ileri sürülebilirdi.

Mutlak olarak alındığında, bir sav öbürü kadar sakattır. Hem bunalım, hem de refah dönemlerinde proletaryanın her eyleminin engellerle karşılaşması ölçüsünde, bunların her ikisi de doğrudur. Bunalım, proletaryanın savaş gücünün refah zamanlarındaki kadar açık şekilde ortaya çıkmasına izin vermez; onun devrimci baskısı, tersi durumdan daha az açıktır. Proleter bir politikacı savaşım aracını seçerken, bu koşulları hesaba katmak durumundadır. Bunalım döneminde, büyük sokak gösterileri kitle grevleri yapmaktan daha kolay olacaktır. Refah döneminde ise, bir kitle grevi konusunda işçiler bunalım sırasındakinden muhtemelen daha coşkulu olurlar.

Ama biz yalnız refah ve bunalım dönemleriyle değli, refah ile bunalım arasındaki değişmelerle de igilenmeliyiz ve bu geçiş dönemleri, öyle gözüküyor ki, işçilerin eyleme en yakın olduğu dönemlerdir. Refahın erken dönemleri yokluğun, ürkütücü güvensizliğin ve bunalımın yozlaştırıcılığının hâlâ canlı olarak anımsandığı dönemler gibi gözükürler ve refah, eşzamanlı olarak, işçide bir güç duyumsaması ve bir

savaş isteği uyandırır.

Bu yüzden, 1880'lerin sonunda, antisosyalist yasanın çökmesine yol açan Alman proletaryasının devrimci savaş ruhu ve 1890 Reichstag seçimlerindeki parlak başarı kısmen, uzun bir bunalımın ardından, 1888'den sarkan refah tarafından teşvik edilmiş bulunuyordu.

Bu dönemi anımsayan bir kimse şimdiki durumla birçok benzerlikler bulacaktır: O zaman da kendi sonuna yaklaşan, çalışan sınıflardan giderek daha enerjik bir direniş gören ve (uluslararası ilişkilerdeki artan güçlüklerle cebelleşmek durumunda kalan ve, 1890 seçiminin çöküşe yol açmasına dek, ne içte, ne de dışta hiçbir başarı elde edemeyen) burjuvazinin kendisinde, giderek daha az coşku ve güven uyandıran bir rejim vardı.

Ama o zamandan bu yana geçen iki onyılda dünya yerinde durmamıştır: bugün durum yönetici sınıflar için çok daha tehdit edici, bizim için ise daha umut vericidir.

O sırada Prusya'daki bellibaşlı devlet adamı, tüm karştılarını alt etmiş olduğu üç şanlı savaşın saygınlığıyla desteklenen bir dahiydi. Alman halkının birlik özlemini en azından Alman burjuvazisi için doyumsatıcı bir biçimde karşılamış ve Alman Reich'ım Avrupa'daki bellibaşlı güç durumuna yükseltmişti. Bugün ise, ne dostları, ne de düşmanları arasında bir saygınlığı olmayan, dünyanın alay ettiği Reich'daki en ahmak ve geri partinin tutsağı olan bir Reich Şansölyesi'ne sahibiz.

O sırada, kısmen önemsiz bir nitelik taşıyan -İspanya ve İsviçre'yle ama kısmen de, ulusun kendisini tehdit eder görünen Fransa ve Rusya'yla çatışma- uluslararası güçlükler vardı. Bu sonuncular örneğinde hükümet, olağanüstü bir durumda, bütün ulusu ardında bulabiliyordu. Bugün ise, İngiltere'yle savaş tehlikesi vardır ve burada, bir ulus olarak ne Almanya, ne de İngiltere tehdit edilmekte; yalnızca ancak birkaç sömürücü kliği için yaşamsal sorunlar olan sömürge iyeliği sorunları dışında, ulus için savaşılacak hiçbir yaşamsal sorun bulunmamaktadır. Bu tür bir savaş özveriler getireceğinden -ve amansız özveriler getirecektir- halk kitlesi başarısızlık durumunda, kendisini savaş-çığırtkanı hükümetten kolayca ayıracak ve ona karşı dönecektir. Silahlanma yarışı, bir savaşa varmasa bile, coşku dışında birşey uyandırmaktadır -artan bir direnişle karşılaşmaktadır. 1880'lerde, Rusya ve Fransa karşısında silahsızlanmayı sosyal demokrasiden başka kimse istemiş değildi. bugün ise, İngiltere karşısında silahsızlanma istemi partimiz çevrelerinin çok ötesine geçmiştir.

Ve partinin kendisi, bu arada nasıl da büyümüştür! 1887-1907 arasında, oyları dört kat arttı. 1911 seçimlerinde, 1890'dakine benzer bir

sıçrama yapmayı başarırsa -ve durum çok umut vericidir- bu, oylarını iki katına çıkarması demektir, o zaman da atılan tüm oyların mutlak çoğunluğunu elde edebilmiş olacaktır.

Açıkcası, böyle bir sıçramaya bel bağlayacak ölçüde iyimser değiliz. Ama herkes kabul eder ki, güçlü bir atılım yapacağız ve bu da, birkaç yıl içinde, atılan oyların mutlak çoğunluğunu kazanmamıza olanak verecektir.

Önümüzdeki Reichstag seçimlerinde bu ortaya çıkarsa, olağan bir seçim zaferinden daha öte bir anlama gelecektir. Şimdiki durumda, halk kitlesine yönelik güçlü ajitasyon ve yoğun iç ve dış durum karşısında, böyle bir zaferin tek anlamı, hükümetin bütün yönetim sistemi için bir kadastrof olabilir ancak.

Bundan hiç kuşku duymuyorum ve önümüzdeki seçimler, bu sistemi temellerine dek sarsacaktır.

Ya seçimler, yönetici öğelere, diyalektiği öğretebilir ve onları, artık eski tarzda devam edemeyeceklerini anlamaya zorlayabilir, böylece de, onlar sosyalizmin yükselen dalgasını önlemek için batının yöntemlerini kullanmaya karar verebilirler; emekçi halkın daha geniş katmanlarını ödünlerle kazanmaya çabalayabilirler.

Daha yüksek derecede nefret ve çatışmaların güçlü bir şekilde yoğunlaşması durumunda, eğer yatıştırıcı bir etki yapacaksa, önemli ödünler vermek durumunda kalacaklardır: Prusya açısından, Reichstag oy hakkı ödününden daha azı yetersiz olacaktır.

Alternatif olarak ve bu daha olasılı gözükmektedir, zaferimiz tersine bir etki yatarabilir: Egemen çevreleri, yürürlükteki hukuk temelinde baş edemedikleri bu hareketi kaba kuvvetle ezmeye yöneltebilir.

Son olarak, bir üçüncü olasılık daha vardır ve bu hepsinden daha muhtemeldir: Yönetici rejim başını yitirir, vahşet ile ödün arasında çaresizce yalpalamaya başlar, hem bu politikaları tutarlı bir şekilde izlemez, böylelikle zalimlikleri yalnızca nefret doğurur, hem de, ödünleri yalnızca bi zayıflık izlenimi uyandırır - her iki önlem de söndürmek istedikleri alevleri, yalnızca daha da harlandırır.

Koşullar ne olursa olsun, Reichstag seçimleri savaşımlarımız için yeni ve daha geniş bir temel yaratacak bir duruma yol açmadan edemez: eğer anılan son iki seçenek yer alırsa, kendi iç mantığıyla, bugünkünden çok farklı, yeni geniş bir temel üzerinden savaş verebileceğimiz, belirleyici daha büyük savaşımlara hızla yol açacak bir duruma...

Bütün bu planda, söz konusu fenomenal şaşırtıcı tarihsel duruma anahtar olarak, önümüzdeki Reichstag seçimlerinde ezici zaferi almış bulunuyoruz. Yalnızca bir tek şey yitirmemize ve bizim açımızdan el-

verişsiz olan durumun daha da karmakarışık olmasına neden olabilirdi: Kendi hesabımıza düşüncesizce bir eylem. Eğer sabırsızlığın bizleri şaşırtmasına izin verir ve olgunlaşmamış meyvayı koparmaya çalışırsak; eğer bizim için zaferin hiç de kesin olmadığı bir alanda bir kuvvet denemesi kışkırtmaya kalkışırsak, durum böyle olacaktır.

Her savaşımda bir deneme yapıldığı doğrudur; ancak, daha baştan yenilginin dışlandığı muharebeye giren bir general büyük törenleri biraz zor hak eder.

Ama biz, elverişli koşullardan akıllıca yararlanmamız sayesinde, önümüzdeki tartışma götürmez bir büyük zaferi görmeyi başarmışsak; eğer bu zafer karmaşık ve kaygan bir alanda muharebe vermeyi kışkırtan yeni bir stratejiye geçişle yalnızca tehlikeye düşürülebilecekse, o zaman, kesin zaferden önce böyle bir muharebeye atılmak, böylelikle zaferin kendisini tehlikeye sokmak olağanüstü bir aptallık olur. Mantıklı hiç bir general savaşı, zaferinden emin olduğu ve karşıtıyla karşı karşıya geleceği bir alandan, sonucun kuşkulu olduğu başka bir alana aktarmayacaktır. (...)

BU YILIN sendikal savaşımlarından, maddesel bakımdan bizim istediğimiz ölçüde başarılı olmasa bile, oy hakkı savaşımının güçlenmesini ve öfkenin artmasını bekliyoruz. Şimdiki ajitasyon döneminin bizlere, Yoldaş Lüksemburg ve dostlarına geldiği ölçüde kısa ömürlü gözükmemesinin nedenlerinden biri de budur. Ama, oy hakkı ve seçim savaşımının bu araçlarla güçlenmesi; eğer bunlar bizleri, kendimizin suçlu olduğu yenilgilere; bizim kendimizin, kendi özgür istencimizle, sonucu oldukça kuşkulu olan ve savaşımlara değip değmediğine bakılmadan çetin savaşımlar içine proletaryayı sokarak neden olduğumuz yenilgilere uğratırlarsa, kendi karşıtına dönecektir.

Proletaryayı politik kitle grevine çağırırsak ve bu, ezici çoğunluğun çağırısına denk düşmezse, en kötü yenilgi bu olacaktır -ve bu olasılık da göz önüne alınmalıdır.

Eğer, zorunlu olmadığı halde, bizlere ağır yenilgiler getirecek savaşımları kışkırtsaydık, önümüzdeki Reichstag seçimlerine beslenen tüm umutları boşa çıkarmış olacaktık. Hükümet ve partileri bundan daha iyisini isteyemezlerdi. Almaşıklarından kurtulmak için gerek duydukları şeyin tam kendisini biz kışkırtmış olacaktık.

Bugün bizim ajitasyonumuz kitle grevine değil, önümüzdeki Reichstag seçimlerine dönük olmalıdır.

Yoldaşlarımız, eyalet devletlerinin seçim adaletsizlikleri için çareyi Reichsatg seçimlerinde aramışlar ve parlak başarılar elde etmişlerdir: 1903'de Saksonya'da, partimiz bu eyaletteki 23 sandalyeden

22'sini ele geçirmiştir. Şimdi, herhalde daha büyük bir moral etkiyle, Prusya için eşit bir rövanş almanın tam sırasıdır.

Hareketi dalganma halinde tutalım, gösterilerle yormayalım; yönetici sınıfların otoritesini yıkmak ve onların halka zararını ve hasımlığını göstermek için her fırsatı kullanalım. Ama kitlelere şunu da gösterelim ki, oy hakkı savaşımında, seçim yasalarındaki birkaç değişiklikten ötesi vardır; Junker rejiminin devrilmesi, yüksek fiyatlardan ve yeni vergilerden kâr elde eden tüm öğelerin devrilmesi söz konusudur; böyle bir savaşım, oy hakkı önerilerinin kabul edilmesiyle sona eremeyecek olan uzun ve sert bir savaşımdır; halkın en kötü düşmanlarına ezici bir darbe indirmenin en yakın makul fırsatı önümüzdeki Reichstag seçimleridir; bu amaç için tüm güçlerimizi toplamamız gerekmektedir.

Şimdiye dek kullanılan yıpratma stratejisini sürdürelim ve kendi savaşım araçlarımızı seçerken ellerimizi bağlı tutmayalım. İç mantığıyla, bizleri sonul ve en belirleyici savaşım araçlarımızı yanlış yerde ve yanlış zamanda kullanmaya, böylece bizi bunları boşa harcamaya zorlayabilecek bir almaşığın içine itecek ajitasyona karşı uyanık olalım.

Kesinlikle, büyük ve ciddi savaşımlarla karşı karşıya gelinmesi ve yıpratma stratejisinden devirme stratejisine geçilmesi gerekecek noktaya yakın olduğumuza inandığımız içindir ki; sabırsızca , zamansız eylemlere girişmeye ve son rauntlarımızı açılış çatışmalarında harcamaya izin vermemek çok daha zorunlu oluyor.

Kitlelerde, önümüzdeki haftalarda çok daha çarpıcı yöntemler kullanacağımıza bel bağlayabilecekleri ve kitle grevleriyle hükümetin direncini ezmeye çalışacağımız beklentisi uyandırmakla ilgili ajitasyon; bizleri bir almaşığın içine, bir ikileme, duruma artık egemen olamadığımız, ama durumun bize egemen olduğu bir havaya sokan böyle bir ajitasyon; bizleri, koşullara bakmaksızın, ne pahasına olursa olsun hücuma geçmek ya da herkes tarafından alay edilmek seçeneğiyle karşı karşıya getirmeyi amaçlayan bir ajitasyon; böyle bir ajitasyon, büyük sonul savaşıma yol açma vaadinde bulunan belli bir zaferle karşı karşıya bulunduğumuz şu anda olduğundan, asla daha tehlikeli olmayacaktır.

Eğer Yoldaş Lüksemburg bu anlamda ajitasyona cesaret verseydi, onu izlemeyecektik.

Kitleleri, kitle grevi düşüncesiyle yalnızca ilgilenmeye ve bu konuda tam olarak bilgilenmeye çağırmayı amaçlamışsa, iş tümüyle farklı olacaktır. Bunu yapmanın çok talihsizce ve hatalı bir biçimini seçmiş olacaktı, ama bu, bu anlamda onunla anlaşmaktan geri kalma-

mızı da gerektirmez.

Alman Reich'ının bütün varlığı boyunca, toplumsal, politik ve uluslararası çatışmalar hiç bugünkü gibi keskin olmadı. Kesinlikle, önümüzdeki Reichstag seçimleri egemen sistem için amansız bir yenilgiyi kaçınılmaz kıldığı içindir ki, onların safındaki tezcanlıların, daha başarılı olmak umuduyla, büyük savaşımlara atılma olasılığını hesaba katmalıyız. Böylesi savaşımları kışkırtmamıza hiçbir neden yok. Ama bu, karşıtlarımızın yaptığı her şeyi barışçıl bir şekilde kabul etmemiz ve çaresizce bir kenarda durmamız gerektiği anlamına da gelmez. Önümüzdeki Reichstag seçimlerinden önce bile, şiddetli patlamalara ve kadastroflara, proleteryanın tüm gücünü ve kuvvetini kullanmaya zorlanacağı patlamalara ve kadastroflara neden olabilecek, öngörülmemiş şeyler dışlanılmış değildir. Böylesi durumlarda, var olan rejimi silip atmak için pekala bir kitle grevi mümkün olabilir.

Bizleri, her koşulda kitle grevi ya da moral yıkım gibi bir almaşıkla karşı karşıya getirecek bir ajitasyonu başlatmak, bana, ne denli yanlış geliyorsa; önümüzdeki büyük muharebe için barutumuzu kuru tutmayı da o denli zorunlu görüyorum ve bana, aynı ölçüde muhtemel gözüküyor ki, önümüzdeki Reichstag seçimlerinde bununla savaşılacaktır. Öngörülmemiş birşeyin olabileceğini kestirmek değil de, böylesi durumlarda kitle grevinin bütünüyle umutsuzca olduğunu ileri sürmek de bana aynı derecede, hatta daha fazla saçma geliyor.

Şimdiki durumda, esinlendirici ataklığı inatçı direngenlik ve soğukkanlı akıllılıkla bağlamayı bilmemiz koşuluyla, tüm kartları elimizde tutmaktayız.

BÖLÜM BEŞ
Emperyalizm

Kautsky'nin son ve gerçekten en radikal 'ortodoks' marksizm açıklaması onun *The Road to Pover*'ında (1909) bulunmaktadır. Bu kitap Kautsky ile, reformist parlamenter çalışma yolunun şimdilik, partinin politik erke ulaşmak için izleyebileceği tek yol olduğunu ileri süren revizyonist Max Maurenbrecher arasındaki polemikten doğdu.[1] Kautsky'nin eleştirisi öylesine radikaldi ki, SPD yürütme kurulu onu ikinci baskıda birkaç değişiklik yapmaya ve kitabın içeriğinden kişisel sorumluluğunu kabul etmeye zorladı.[2]

Bu, Kautsky'nin radikalizmindeki en yüksek nokta oldu ve Lenin sık sık, bu kitabın politik doğruluğunu belirtti.[3] Ama, 1914'de emperyalist savaşın patlamasıyla, devrim kendisini somut bir sorun olarak sunduğunda Kautsky hızla merkezci bir konuma geriledi. Savaşın ileri kapitalist devletlerin izlediği militarist bir politikanın sonucu olduğunu ileri sürdü -emperyalizm kapitalizm için ekonomik bir zorunluluk değil, kapitalizmin kendi çıkarlarına bile uymayan bir politikaydı. Politik olarak bu Kautsky'yi, savaşı coşkulu biçimde destekleyen SPD'deki sağ şovenist kanat ile Lüksemburg ve Liebknecht çevresindeki devrimci muhalefet arasında, pasifist bir konum almaya götürdü.

Lenin hemen şöyle düşündü:

1 Bkz. G. Fülberth, 'Karl Kautskys Schrift *Der Weg zur Macht* und seine Kontroverse mit dem Parteivorstand der SPD 1909', Giriş, s. vii-xxiii, 1972 Europaische Verlagsanastalt baskısı. Ayrıca, U. Ratz (edt.), 'Briefe zum Erscheinen von Karl Kautsky *Weg zur Macht*', *International Review of Social History* (1967), C. 12, kısım 3, s. 432-77.

2 G. Fülberth, 'Karl Kautskys Schrift', s.xxi.

3 V.I.Lenin, 'Ölü Şovenizm ve Yaşayan Sosyalizm', *Colletced Works*, C.21, (Londra 1964), s. 94.

> Kautsky ... şimdi başka herkesten daha çok zararlıdır. ...Oportünistler açık bir beladır. Kautsky'nin başında bulunduğu Alman 'Merkez' ise gizli, üzeri diplomatik şekilde boyanmış, işçilerin aklını ve bilincini kirleten ve başka herşeyden daha tehlikeli olan bir düşmandır. [4]

Onun emperyalizm üstüne bu dönemdeki yazıları esas olarak Kautsky'ye karşı yönelikti -hem Kautsky'nin savlarının bilimsel bir eleştirisini yapmak, hem de Kautsky'nin politik eğiliminin emperyalizmin bir ürünü olan işçi aristokrasisindeki toplumsal temelini nitelemek için. [5]

Bu noktada Lenin'in, Kautsky'nin yorulmaksızın kınanmasında, görünürde tek başına olduğu anımsatılmaya değer: Kautsky'nin kuramsal hatalarını eleştiren Trotsky gibiler bile Kautsky'ye politik olarak saldırmayı reddediyor ve devrimci öğeler ile Kautsky ve taraftarları arasında birliği ileri sürmeye devam ediyorlardı. Lenin'in partisi dışındaki marksistlere gelince, Kautsky'nin bir 'ortodoks marksist' olarak şöhreti herhalde 1917 Ekim devrimine dek ayakta kaldı.

Aşağıdaki dört alıntıdan birincisi, 'Erk Yolu' *Der Weg zur Macht*'dan, bl. 9, 'Yeni Bir Devrimler Dönemi' (Berlin, 1910 bas.), s.112-29'dan aktarılmıştır. İkinci alıntı, 'Birikim ve Emperyalizm' 'Der Imperialismur', kesim IV, 'Akkumulation und Imperialismus', *Neue Zeit*, XXXII.2 (1914), s. 908-22'dendir. Üçüncü alıntı, 'Emperyalizmin Zorunluluğu' Zwei Schriften Zum Umlemen' (Lensch ve Cunow'un çalışmalarının değerlendirilmesi), *Neue Zeit*, XXXIII.2 (1915), s.33-42,71-81,107-16,138-46, burada s.110-16'dandır. Son alıntı, 'Savaş Zamanında Sosyal Demokrasi' ise 'Die Sozialdemokratie im Kriege', *Neue Zeit*, XXXIII. 1 (1915), s. 1-8'dendir.

4 V.I Lenin, 'Shlyapnikov'a Mektup', 17 Ekim 1914.

5 Bkz. R. Dornhorst, 'Batı Avrupa Komünist Partileri: Sosyalizme Ulusal Yolların Kökeni', *Revolutionary Communist* (Nisan 1977), no. 6, s. 5-22; R. Dornhorst ve P. Newman, 'Komünistler İçin Hangi Yoldan İleri? Sosyalizmin İngiliz Yolunun Eleştirisi', *Revolutionary Communist* (Kasım 1977), no. 7, s. 4-21.

EMPERYALİZMİN sömürge politikası yalnız Avrupa uygarlığı insanlarının bağımsız gelişebileceği varsayımına dayanmaktadır. Başka ırklardan insanlar az çok acınacak çocuklar, aptallar ya da yük hayvanları olarak görülür -her durumda, bizim isteklerimize göre denetlenebilecek aşağı türden varlıklardır. Sosyalistler bile, bir sömürge politikası -kuşkusuz, ethik bir sömürge politikası- izlediklerinde, bu varsayımı götürdüler. Aman gerçeklik onlara partimizin temel ilkesinin -tüm sade insanların eşitliği- yalnız bir laf değil, çok gerçek bir güç olduğunu derhal öğretmektedir. (...)

1880'LERİN İKİNCİ yarısından bu yana, kapitalizm yeni yaşamı üretim araçları ihracından çıkarmıştır. 1880'lerin ilk yarısında, mamul mal ihracı bakımından, genişleme yetisinin sona erdiği ortaya çıktı. Ancak, bu beklenmedik ve çarpıcı genleşmeye yol açan üretim araçları ihracı yalnızca, onun, geleneksel ekonomik koşulları hızla varoluş dışına sürerek, Avrupalı olmayan uygarlıklara kapitalist bir üretim tarzı aşılaması nedeniyle mümkün oldu. Bu, Doğu'da eski düşünce tarzının sürdürülmesini olanaksız kıldı. Avrupa kökenli yeni üretim tarzıyla birlikte, eskiden barbar olan halklar kendi düşünsel yeteneklerini hızla Avrupa düzeyine yükseltiler.

Ancak, bu yeni ruh Avrupa'ya sevgi duymuyor. Yeni ülkeler eskinin rakipleri durumuna geldiler. Oysa, rakipler *düşmanlardır*. Doğu ülkelerinde Avrupa tininin varlığı bunları Avrupa'yla dost kılmadı, aynı düzeydeki düşmanlar durumuna getirdi. Bu doğrudan açık bir duruma gelmiş değildir. *Güç bilincinin* toplumun yaşamında oynadığı rolü ve bağımsızlık kazanma erkine sahip olan, ama henüz bu olgunun bilincinde olmayan bir yeni-yükselen sınıf ya da ulusun ne denli uzun bir süre tabi bir konumda kalabileceğini görmüştük. Şimdi, bu kendisini gösteriyor. Doğu halkları Avrupalılarca öylesine sık yenilgiye uğratılmışlardır ki, direnmenin umutsuz olduğu düşüncesindeydiler. Avrupalılar da aynı görüşteydi. Onların, yabancı halkları aldatan ve hayvanmış gibi sahiplenen sömürge politikası bunun üzerinde temelleniyordu.

Ama Japonlar bu buzu kırdıkları anda, bunun bütün Doğu üzerinde dolaysız bir etkisi oldu. Hem bütün Uzakdoğu, hem de bütün Muhammed dünyası yabancı egemenliğine direnmek üzere bağımsız politikalarla ayaklandılar.

Bu emperyalizmi bir engelle karşı karşıya getirdi. Artık yoluna devam edemezdi. Oysa, kapitalizm sürekli genişlediği ve genişlemesi gerektiği için, eğer sömürüsü bütünüyle dayanılmaz duruma gelmez-

se, sürekli ilerlemek zorundaydı. (...)

ASYA VE AFRİKA'da her yerde başkaldırı ruhu ve bununla birlikte, Avrupa silahlarının kullanımı da yayılıyor; Avrupa'nın sömürüsüne direnç artıyor. Kapitalist sümürüyü, bu sömürüye karşı devrimin tohumlarını da ekmeksizin, bir ülkeye aşılamak olanaksızdır.

Başlangıçta, bu kendisini artan komplikasyonlarda, sömürge politikalarında ve bunların maliyetinin büyümesinde dile getirir. Bizim sömürge şampiyonlarımız, sömürgelerin şimdi bize dayattığı yükler karşısında, geleceğin getireceği zengin ödüllere yollama yaparak, bizleri teselli ediyorlar. Gerçeklikte ise, sömürgelerin korunması için askeki harcamaları şu andan başlayarak sürekli arttırmak gerekiyor ve hepsi bu kadarla da kalmayacaktır. Asya ve Afrika ülkelerinin çoğunluğu öyle bir duruma yaklaşıyorlar ki, şimdi kesintili olan ayaklanmalar sürekli duruma gelecek ve sonunda, yabancı boyunduruğunun yıkılmasına yol açacaktır. İngiltere'nin Doğu Hindistan'daki iyelikleri bu aşamaya en yakın durumdadır; bunların yitirilmesi İngiliz devletinin yıkımına eşdeğerdedir.

Rusya ile Japonya arasındaki savaştan bu yana, Uzakdoğu'nun ve Muhammed dünyasının Avrupa kapitalizmini topraklarından atmak üzere ayaklanmış oldukları gerçeğine dikkat çekmiştim. Onlar, Avrupa proletaryasının savaştığı düşmanın aynısıyla savaşıyorlar. Kuşkusuz, onların aynı düşmanla savaşmalarına karşın, aynı ereğe sahip olmadıklarını unutmamalıyız. Onlar proletaryayı sermayeye karşı zafere götürmek için değil, yabancı kapitalizmin yerine, yerli, ulusal sermayeyi koymak için ayağı kalkmışlardır. Bu konuda hiçbir yanılsama beslemiyoruz. Tıpkı Boerlerin ahlaksız köle sahipleri olmaları gibi, Japon yöneticileri de sosyalistleri son derece amansızca kovuşturuyor ve Genç Türkler de, grevdeki işçilere karşı harekete geçme zorunluluğunu duyumsuyorlar. Bu yüzden, Avrupa kapitalizminin Avrupalı olmayan karşıtlarına karşı eleştirel-olmayan bir tutum benimsememeliyiz.

Ama bu, söz konusu karşıtların Avrupa katipalizmini ve onun hükümetlerini zayıflattığı ve bütün dünyada bir politik kargaşa öğesi getirdiği olgusunu da değiştirmiyor.

1789'dan 1871'e sanayi burjuvazisinin her yerde kendi hızlı gelişimini kolaylaştıran politik koşulları ele geçirmesine dek, Avrupa'da nasıl bir sürekli kargaşa döneminin sürdüğünü görmüş bulunuyoruz. Benzer bir sürekli politik kargaşa dönemi de, Rusya ile Japonya arasındaki savaştan bu yana, 1905'den bu yana Doğu'da yaşanmaktadır. Uzakdoğu'nun ve Muhammet dünyasının halkları ile Rusya halkları, birçok bakımdan, 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başında Batı Avrupa

burjuvazisininkine benzer bir konumdadırlar şimdi. Kuşkusuz, koşullar tam olarak aym değildir. Dünyamn yüz yıl daha yaşlanmış olması önemli bir farktır. Bir ülkenin politik gelişimi yalnız kendi toplumsal koşullarına değil, çevresindeki bütün dünyanm, bu ülkeyi etkileyen koşullarına da bağlıdır. Rusya, Japonya, Hindistan, Çin, Türkiye, Mısır'daki, vb. farklı sınıflar, büyük devrimden önce Fransa'daki sınıflar gibi, birbirleriyle benzer bir ilişki içinde olabilirler. Ama onlar o zamandan bu yana İngiltere, Fransa ve Almanya'da yer alan sınıf savaşımlarının deneyimleriyle etkilenmişlerdir. Öte yandan, onların, ulusal bir kapitalist üretim sistemine elverişli koşullar için verdikleri savaşım aynı zamanda, yabancı sermayeye ve yabancı egemenliğine karşı da bir savaşımdır -Batı Avrupa halklarının, 1789-1871 devrimci dönemi sırasında vermek durumunda kalmadıkları bir savaşımdır.

Yüzyıl öncesinin Batı'sındaki olayları basit bir şekilde yinelemekten Doğu'yu engelleyen bu farklılıklar ne denli büyük olursa olsun, yine de durum, Doğu'nun şimdi benzer türden bir devrimci döneme - barışçıl gelişme ve dünyanm bu parçası için güvenli bir ulusal bağımsızlık koşulları elde edilene dek sürecek olan komplolar, coups d'état (devlet darbeleri), ayaklanmalar, tepkiler ve yeniden ayaklanmalar, süregen dönüşüm dönemine- girdiğini kesin kılacak ölçüde benzerdir.

Ama dünya politikası sayesinde, Doğu (bu sözcüğü en geniş anlamda kullanırsak) Batı'yla politik ve ekonomik açıdan öylesine sıkı bir şekilde bağlantılıdır ki, ulaşılmış olan devletler arasındaki politik denge şimdi, üzerinde onların etkisi olmayan, beklenilmeyen dönüşümler sonucunda, dengesiz bir durum alıyor; barışçıl bir çözümün olanaksız gözüktüğü ve sonuç olarak bir tarafa bırakılmış olan (Balkan devletleriyle ilişkiler gibi) sorunlar birden ortaya çıkıyor ve bir çözüm isteminde bulunuyor şimdi. Her yerde kargaşa, güvensizlik ve belirsizlik vardır; silahlanma yarışınm doğurduğu artan heves bir doruğa doğru itiliyor. Bir dünya savaşı tehdit edici ölçüde yakına gelmiştir. Son onyılların deneyimi savaşın devrim anlamına geldiğini ve politik erk içinde en büyük değişikliklerle sonuçlandığını kanıtlıyor. 1891'de, Engels hâlâ, eğer kendisiyle birlikte bir devrim getiren ve bizi zamansız bir şekilde erke oturtan bir savaş patlarsa, bunun büyük bir talihsizlik olacağını düşünüyordu. Proletarya bir zaman daha, şimdiki devlet çerçevesinden yararlanarak, bir savaşın ürettiği bir devrimin riskinden daha güvenli bir şekilde işleri götürebilirdi.

O zamandan bu yana, durum önemli ölçüde değişmiştir. Bugün proletarya, savaştan daha güvenli bir şekilde nefret edebilecek ölçüde güçlüdür. Eğer şimdiki yasal çerçeveden, sağlayabileceğinden daha çok güç toplanmışsa, eğer bu çerçevenin dönüşümü daha da ilerlemek

için bir koşul durumuna gelmişse, artık zamansız bir devrimden söz edemeyiz.

Proletarya bütün gücüyle savaştan nefret ediyor. Savaş narası atılmasını önlemek için herşeyi verecektir. Ama tüm çabasına karşm savaş patlayacaksa, proletarya bugün, bu savaşın sonucunu güvenle bekleyebilecek biricik sınıftır.

Küçük burjuvazinin durumu ise farklıdır. kendi demokratik geçmişine giderek daha sadakatsiz duruma geldikçe, hükümetlerin ardından sürünmekte ve onlardan yardım ummaktadır; onlara ve onların kalıcılığa güvendiği ölçüde, onların yıkımı apaçık duruma geldiği ve saygınlıkları şeytana geçtiği zaman, daha çok dehşete kapılmaktadır.

Aynı zamanda, onların keseleri üzerinde, büyük kapitalist şirketlerden ve devletin istemlerinden gelen, artan bir baskı da vardır. Bu ise, onların yönetici sınıflara güvenini artırmıyor. (...)

GEÇTİĞİMİZ on yıl küçük burjuvazi arasında, kesinlikle, proletaryaya karşı artan bir nefret yeşertmiştir, Proletarya, politikasım önümüzdeki muharebeleri tek başına vereceği beklentisi üzerine dayandırmalıdır. Ama Marks, kapitalist ile proleter arasındaki ara konumu nedeniyle küçük burjuvazinin bu ikisi arasında, bazen o yana, bazen bu yana, ileri geri yalpaladığını zaten belirtmiş bulunuyordu. Ona bel bağlayamayız, o her zaman -kitle olarak- güvenilmez bir bağlaşık olarak kalacaktır; bireyler ise mükemmel parti yoldaşlarımız olabilirler, yahut, onların bize karşı hasımlığı daha da artabilir. Ama bu bir gün, dayanılmaz vergi yükünün ve yönetici sınıfın ani bir moral çöküşnün etkisiyle, küçük burjuvazinin *en masse* (kitlesel olarak) bizim safımıza geçmesi ve belki de, karşıtlarımızı silip süpürmesi, zaferimize karar vermesi olasılığını dışlamaz. Onun yapabileceği en akıllıca hareket de kesinlikle budur; zira muzaffer proletarya sömürücü olmayan herkese, tüm sömürülen ve ezilenler, bunun yamsıra, bugün küçük burjuvazi ve küçük köylüler gibi sürünenlere de, yaşam koşullarında muazzam bir iyileşme sunmaktadır.

1891'den bu yana, proletarya yalnızca sayısal bakımdan büyük ölçüde artmış, yalnızca kendi örgütünü pekiştirmiş değildir, ayrıca modal üstünlüğü de muazzam ölçüde artmıştır. Almanya'da iki onyıl önce, sosyal demokrasi hâlâ, Reich yöneticilerinin, Reich'ın kurulması için verdikleri savaşımlarda kazanmış oldukları büyük bir saygınlıkla karşı karşıya bulunuyordu. Bugün ise, bu saygınlık rüzgarlara karışmıştır.

Öte yandan, emperyalizm düşüncesi giderek daha fazla yıkıma uğradıkça, sosyal demokrasi büyük bir ülkü için, büyük erek için savaşa-

bilecek ve böyle bir erekten kaynaklanan tüm özveriyi ve tüm enerjiyi yerine getirebilecek biricik parti durumuna geliyor.

Bunun tersine, karşıtlarımızın saflarına ise ilgisizlik ve duraksama ekiliyor, çünkü onlar rüşvet ve beceriksizliğin kendi önderlerini yozlaştırdığının farkındadırlar. Her gün güçlükleri artarken, giderek daha çok kendilerinin bütünüyle beş-para etmediklerini ortaya koymadan edemeyen, koyması muhakkak olan önderlerine de, davalarına da artık inanmıyorlar. (...)

KUŞKUSUZ, yönetici sınıfın ahlaki yıkımı, halk kitlelerine ulaşamadığı yerlerde en üst durumdadır. sistemin bütün çürümüşlüğünü ortaya sermek için, Rusya ile Japonya arasındaki savaş gibi bir kadastrof gerekiyor. Normal dönemlerde, ancak zaman zaman, beceriksizce bir eylemin, herşeyi utançla gizlemekte olan örtüyü bir köşesinden kaldırdığı olur. Sınıf bilinçli proletarya böylesi sergilemelerden pek etkilenmez. Yönetici sınıflarla her bakımdan uzlaşmaz olmuştur ve onların ahlaki nitelikleri konusunda yamlsamalar beslemez.

Küçük burjuvazi şimdilik bize ne denli hasım da olsa, var olan düzenin sağlam bir destekçisi olmaktan uzaktır. Toplumun tüm öteki destekçileri gibi, o da sarsılıyor ve tüm eklemleriyle gıcırdıyor.

Var olan düzenin güvenliği gerçeklikte olduğu gibi, halkın bilincinde de düşüyor. İşlerin artık bir kuşaktır olduğu gibi gidemeyeceği, genel bir belirsizlik dönemine girdiğimiz; hızla zayıflamakta olan şimdiki durumun, bir kuşak daha ayakta kalamayacağı yolunda bir duyumsama vardır.

Bu genel belirsizlik döneminde, proletaryanın dolaysız görevleri açıktır. Bunların neler olduğunu göstermiş bulunuyoruz. Savaşımını üzerinde yürüttüğü devletin temelleri değiştirilmeksizin, herhangi bir ilerleme yapamaz. Almanya'daki doğrudan görevi ise tüm enerjisiyle, Reich'da ve tekil devletlerde, tikel olarak Prusya ve Saksonya'da, demokrasi için savaşmaktır; onun uluslararası açıdan dolaysız görevi de dünya politikasına ve militarizme karşı savaşımdır.

Bunları yerine getirmek için elimizdeki araçlar da, bu görevler kadar açıktır. Kullanılmış olanlarına ek olarak, kuramsal olarak daha 1890'ların başında kabul etmiş olduğumuz ve elverişli koşullarda uygulanabilirliği o zamandan bu yana defalarca sınanmış olan kitle grevi de şimdi söz konusudur. 1905'in şanlı günlerinden bu yana bir ölçüde geriplana kaymışsa, bu yalnızca, onun her durumda etkili olmadığını, her koşulda onu uygulamaya kalkışmanın aptallık olacağını kanıtlar. (...)

VESVESELİ dostlar sosyal demokrasinin, bir devrim *yoluyla* devlet erkini zamansız olarak kazanabileceği endişesi içindedirler. Ama, eğer bizler için devlet erkinin zamansız elde edilmesi söz konusu olursa, bu kazanımdan, devlet erkinin devrimden önce, yani proletarya gerçek politik erki kazanmazdan *önce* oluşması çıkacaktır. Sosyal demokrasi, bunu kazanmadığı sürece, kendi politik gücünü bir burjuva hükümete *satarak*, devlet erkinde bir pay elde edebilir yalnızca. Bir sınıf olarak proletarya bununla asla birşey kazanamaz; en iyi durumda bile, kazançlı çıkacak biricik kişiler bu satışı yapan *parlementerler* olacaktır.

Sosyal domokrasiyi, proletaryayı kurtarmanın aracı olarak gören bir kimse kendi partisinin yürürlükteki çüremeye katılmasına kesinlikle karşı çıkmalıdır. Bizleri, kitleler arasındaki en dürüst öğelerin güveninden yoksun edecek, savaşmaya hazır ve istekli proletaryanın tüm katmanlarının nefretini bize kazandıracak, ilerleme yolumuza engel oluşturacak birşey varsa, o da sosyal demokrasinin herhangi bir blok politikasına katılımıdır.

Böyle bir politika yalnızca, partimizi kendi ilerlemeleri için bir araç gören öğelere *-çıkarcılar ve mevkii düşkünlerine-* yararlı olur. Böylesi öğelerden ne ölçüde az çekersek, savaşımımız için o ölçüde iyi olur. (...)

EĞER ŞİMDİ işçi sınıfı eliti Avrupa kültürü uluslarının, en büyük özgür örgütlerde birleşmiş, en güçlü, en uzak-görüşlü, en özverili, en cesur katmanıysa, tüm sınıfların en öz verili ve uzak-görüşlü öğelerini de bu savaşıma çekecektir, kendi saflarındaki en geri öğeleri eğitecek ve örgütleyecek, onları iyimserlik ve anlayışla esinlendirecektir. Kendi elitini kültürün doruğuna çıkaracak ve bütün dünya üzerinde, kölelik, sömürü ve bilgisizlikten doğan her türlü yoksulluğa sonunda bir son verecek muazzam ekonomik dönüşümü yönetebilecektir.

Bu yüce savaşımda ve bu zaferde pay sahibi olmaya çağrılanlara ne mutlu!

Birikim ve Emperyalizm

(...) üretim sürecinin kesintisiz akışı üretimin çeşitli dallarının doğru oranda üretim yapmasını gerektirir. Ancak, kapitalist üretim tarzı içerisinde, bu orantıyı bozacak süregen bir dürtü vardır; çünkü bu tarz ülkel bir alan içerisinde sanayi üretimini tarımdan çok daha hızlı geliştirme eğilimine sahiptir. Bir yandan bu, sanayi kesimini sürekli etkileyen ve çeşitli üretim dallarının doğru orantısının tekrar tekrar kendisini yeniden oluşturduğu dönemsel bunalımlarm güçlü bir nedeni

durumuna gelir. Ama öte yandan, sanayiye ve ayrıca tüketicilere gıda ve hammadde sağlayan tarımsal alanı genişletme hamlesi de kapitalist sanayinin giderek artan genişleme yetisiyle, daha güçlü bir durum alır.

Tarım kesiminin sanayi için önemi iki katına çıktığından, sanayi ile tarım arasındaki oransızlık da kendisini iki yolla ortaya koyabilir. Birincisi, tarım kesimlerinde sanayi ürünleri piyasası (*absatz*) sanayi üretimi kadar hızlı artmayabilir -bu, *fazla üretim* olarak ortaya çıkar. Ve o zaman sonuç, tarımın, hızla büyüyen sanayi üretiminin gerek duyduğu kadar gıda ve hammadde sağlayamamasıdır -bu da *enflasyon* biçimini alır.

Altın üretimindeki değişiklikler ya da (karteller, ticaret yahut vergilendirme politikaları, vb. yoluyla) üreticiler ile tüketiciler arasındaki güç ilişkilerindeki dönüşümler gibi, başka nedenlerden değil de, sanayi ve tarım üretimi arasındaki oransızlıktan doğmaları ölçüsünde, her iki fenomen de karşılıklı olarak dışlayıcı (exclusive), ancak sıkıca ilintili gözükmektedirler. Her ikisi de, enflasyon da, fazla üretim de, söz konusu oransızlıktan ortaya çıktıklarında, kolayca birbirlerinin içine geçerler. Bunalımlar her zaman fiyatlardaki bir artışla başlar; bunalım fazla üretim olarak ortaya çıkar ve fiyatlarda bir düşmeye yol açar.

Ama, öte yandan da, kapitalist endüstri uluslarının bunlarla değişim ilişkisine sahip tarım kesimini genişletme yönündeki süregen çabası en değişik biçimler alabilir. Bu özlemin kapitalizmin varlığı açısından yaşamsal bir koşul olduğu veri olup, bunun anlamı, bunlardan herhangi birinin kapitalist üretim tarzı için vazgeçilmez bir zorunluluk olması değildir.

Bu eğilimin tikel bir biçimi *emperyalizmdir*. Buna bir başka biçim, özgür ticaret biçimi öngelmektedir. Yarım yüzyıl önce, kapitalizmin son sözü bu kabul edilmekteydi; bugün, emperyalizmin böyle olması gibi.

Özgür ticaret İngiltere'nin kapitalist sanayiinin ezici üstünlüğü nedeniyle egemen olmaya başladı. Büyük Britanya dünyanın atölyesiydi ve buna karşılık dünya da, İngiltere'nin sanayi ürünlerini alıp, ona gıda ve hammaddeler sağlayacak tarım alanı olmak durumundaydı.

Özgür ticaret, bu tarımsal bölgenin İngiliz sanayiinin gereksinimlerini karşılamak üzere genişlemekte kullanacağı en önemli araçtı; bu araçla, söz konusu herkesin kâr edeceği varsayılıyordu. Gerçekte, kendi ürünlerini İngiltere'ye ihraç eden ülkelerin toprak sahipleri İngiltere'nin sanayicileri kadar özgür boyalı yün tacirleri oldular.

Yine de, bu güzel uluslararası-uyum düşü hızla sona ermeye başladı. Kural olarak, sanayi tarımdam üstündür ve ona egemen olur. Bu,

kıra göre kent için daha önce de geçerliydi ve şimdi ise, tarım devletine göre sanayi devleti için geçerli olmaktadır. Tarımsal olarak kalan bir devlet politik ve ekonomik bakımdan geriler; her iki bakımdan da bağımsızlığını yitirir. Ulusun bağımsızlığını ve kendi kendine yeterliliğini koruma ya da kazanma savaşımı zorunlu olarak, uluslararası kapitalist dolaşım çevrimi içerisinde, -şimdiki koşullarda kapitalist sanayi olması gereken- kendi büyük sanayiini kurma özlemini üretir. Yabancı sanayi ürünlerinin tarım devletine satışımn gelişmesi bunun için bir dizi ön koşul yaratır. Bu iç prekapitalist sanayiyi yıkar ve böylece, ücretli işçi olarak sermayenin tasarrufunda olan özgür işgücünü ortaya çıkarır. Kendi ülkelerinde istihdam bulamazlarsa, bu işçiler güçlü bir sanayiye sahip başka ülkelere göçerler; ama anayurtlarında kalmayı yeğ tutarlar ve kapitalist sanayinin kurulmasını kolaylaştırırlar. Yabancı sermaye başlangıçta, demiryolu yapımıyla ülkeyi ulaşılabilir kılmak için, sonra da, yalnız tarımı değil, çıkarım sanayilerini -madenciliği- içeren hammaddeler üretimini de geliştirmek üzere, tarım ülkesine akar. Öteki kapitalist işletmeleri bunlara ekleme olanağı artar. Bundan sonra, bağımsız bir kapitalist sanayi geliştirip geliştirememek devletin politik erkine (gücüne) bağlıdır büyük ölçüde.

Başlangıçta, tarım devletlerinden İngiliz sanayiine karşıt sanayi devletleri geliştirenler, Avrupa'nın batı devletleri ve Amerika'mn doğu devletleri oldular. Bunlar özgür ticarete karşı gümrükler oluşturdular; İngiliz sanayi atölyesi ile tüm öteki alanlardaki tarımsal üretim arasında bir işbölümü kurma konusundaki İngiliz amacının yerine, dünyanın büyük sanayi devletlerinin dünyanm hâlâ özgür tarım alanlarını, bunlar direniş gösteremediği sürece, bölüşülmesini önerdiler. İngiltere buna karşı çıktı: Emperyalizm başladı. Aym zamanlarda ortaya çıkan, tarımsal alanlara sermaye ihracı sistemi, emperyalizmi tikel olarak teşvik ediyordu.

Bugün, kapitalist devletlerde sanayinin büyümesi öylesine hızlıdır ki, 1870'lerden bu yana kullanılmış olan yöntemleri izleyen piyasa genişlemesi artık yetersiz kalıyor. O zamandan bu yana, kapitalistler, tarımsal bölgelerde var olan ilkel ulaşım araçlarıyla, özellikle, önceleri büyük ölçekli gıda ve hammadde ulaştırmanın mümkün tek biçimi olan su yollarıyla yetinmişlerdir. O zamandan bu yana, demiryolları aşağı yukarı bilhassa, yüksek sanayili, yoğun nüfuslu bölgelerde yapılmıştır. Şimdi ise, bunlar seyrek nüfuslu tarım bölgelerine açılmanın bir aracı durumuna geliyor; onların ürünlerinin piyasaya ulaşmasına olanak veriyor, ayrıca da, onların nüfus ve üretimini artırıyorlar.

Ama bu alanlar kendilerine demiryolu sağlama araçlarına sahip değillerdi. Bunun için gereken sermaye ve ayrıca, yönelimli işgücü sa-

nayi uluslarınca sağlandı. Bunlar sermaye yatırdılar; böylece, kendi demiryolu malzemeleri ihracatlarını artırdılar; ama bunun yanısıra, yeni açılmış alanlarının gıda maddeleri ve hammadelerle, kapitalist ulusların sanayi ürünlerini satın alma yetisini de artırdılar. Tarım ile sanayi arasındaki maddesel değişim böylelikle muazzam ölçüde artırıldı.

Ancak, bu yabanilik içinde bir demiryolu kârlı bir iş olacaksa, bu mümkün bile olsa, bunun yapımı için zorunlu işgücü gerekmektedir. Bunun için de, yabancı kapitalistlerin çıkarlarını koruyacak ve aynı zamanda da, onların çıkarlarına körcesine teslim olacak ölçüde güçlü ve acımasız bir devlet erki olmalıdır. Doğal olarak, konuya en titiz yaklaşan, bu kapitalistlerin devlet erkidir (gücü). Aynı şey, zengin maden yataklarının ya da büyük sulama şebekeleri yapımıyla -ancak, kapitalist ülkelerden sermaye ihraç ederek mümkün olan işletmeler- artırılan piyasa ürünleri (cash crops), örneğin pamuk üretiminin sömürülmesi olanağının bulunduğu yerlerde de geçerliydi.

Böylece, sanayi devletlerinden tarımsal alanlara sermaye ihracını artırma hamlesiyle, bu bölgeleri onların devlet erkine (gücüne) tabi kılma özlemi de arttı.

Ek olarak, çok önemli bir etken daha ortaya çıktı: Sermaye ihracı, yöneltildiği tarımsal bölge üzerinde çok değişik etkiler yapabiliyordu. Bir tarım ülkesinin çok zayıf bir konumda olduğu; kendi genliği, hatta bağımsızlığı adına, bir sanayi devleti olmaya çabalaması gerektiği olgusuna değinmiş bulunuyoruz. Kendi bağımsızlıklarına karar verecek zorunlu güce sahip olan tarımsal devletlerde, onlara ithal edilen sermaye yalnızca demiryolları yapımında değil, onların sanayiini geliştirmekte de -Birleşik Amerika ve Rusya'da olduğu gibi- kullanılacaktı. Bu koşullarda, eski kapitalist devletlerden sermaye ihracı, yalnızca bir zaman için, onun kendi sanayiinin ihracını gerektirir. Tarım bölgesinde güçlü sanayi rekabetinin oluşumuyla, bu sonuncusu (onun kendi sanayii) derhal felç edilir. Bu gelişmeye karşı koymak isteği tarımsal bölgeleri kendi sanayilerini geliştirmekten alakoymak ve onları, bütünüyle tarımsal üretimle sınırlı kalmaya zorlamak üzere, onları doğrudan (sömürgeler olarak) ya da dolaylı (etki alanları olarak) bir şekilde ele geçirme yönünde, kapitalist devletler için bir dürtü durumuna gelir.

Emperyalizmin, özgür ticareti ortadan kaldıran en önemli temelleri bunlardır.

Şimdi bu, kapitalist dünya politikasının olası son fenomenal biçimini mi temsil ediyor, yoksa bir başka biçim mümkün mü? Başka deyişle: Emperyalizm sanayi ile tarım arasında dünya ticaretini genişlet-

menin, kapitalizm çerçevesindeki hâlâ olası biricik biçimini mi sunuyor?

Sorun budur.

Tarım ülkelerinde demiryolları yapımının, madenler çıkarımının, hammadde ve gıda üretiminin kapitalizm için yaşamsal bir zorunluluk durumuna gelmiş olduğundan kuşku duyulmaz. Kapitalist sınıfın bunu reddetmesi adeta intihar etmesidir ve bu, tüm burjuva partiler için geçerlidir. Tarımsal bölgelerin üzerinde egemenlik kurmak, onların nüfusunu hiçbir hakları olmayan köleler durumuna düşürmek hiçbir burjuva partisinin ciddi olarak karşı çıkmayacağı bu savaşımla çok yakından bağlantılıdır. Bu bölgelerin köleleştirilmesi; yalnız ya onların nüfusunun ya da kapitalist sanayi ülkeleri proletaryasının kapitalizm boyunduruğunu kıracak ölçüde güçlenmeleri durumunda sona erecektir.

Yalnızca sosyalizm emperyalizmin bu yönünün üstesinden gelebilir.

Ama emperyalizmin başka bir yönü daha vardır. Tarım bölgelerine sahip olma ve köleleştirme savaşımı kapitalist sanayi devletleri arasında güçlü çatışmalar doğurmuştur; bu çatışmalar, eskiden yalnızca orduyu etkileyen silahlanma yarışının şimdi donanmayı da etkilemesi sonucunu vermiştir; son kertede bu, uzun zamandır öngörülen dünya savaşının bir gerçeklik durumuna gelmesine neden olmuştur. Emperyalizmin bu yönü de kapitalizmin süregiden varlığı için, ancak kapitalizmin kendisiyle birlikte üstesinden gelinebilecek bir zorunluluk mudur?

Dünya savaşından sonra silahlanma yarışını sürdürmek için kapitalist sınıfın kendi bakış açısından değil, çoğu kez, kimi silahlanma çıkarları açısından bile ekonomik bir zorunluluk yoktur.

Tam tersine, devletler arasındaki çatışmaların son derece tehdit ettiği şey, kapitalist ekonomidir. Bugün her uzak-görüşlü kapitalist kendi yoldaşlarına şöyle seslenmelidir: Dünya kapitalistleri, birleşiniz!

Öncelikle, yalnız bir ya da başka bir emperyalist devleti değil, bir bütün olarak emperyalist devletlerin tümünü tehdit eden daha gelişmiş tarım bölgelerinin artan muhalefetiyle karşı karşıyayız. Bu, hem Uzakdoğu ve Hindistan'ın uyanışı, hem de Yakındoğu ve Kuzey Afrika'daki Panislam hareket için geçerlidir.

Buna, sanayi ülkelerindeki proletaryanın yeni bir vergilendirme yüküne karşı artan direnişi eşlik etmektedir.

Üstelik, savaştan önce bile, Balkan Savaşı'ndan bu yana hem silahlanmanın, hem de sömürgeci genişlemenin maliyetinin sermaye birikimi ve sermaye ihracının hızla ilerlemesini tehlikeye atan, bu yüzden

de, kapitalizmin kendi ekonomik temellerini tehdit eden bir düzeye ulaşmış olduğu apaçık durumuna gelmiştir.

Yurtiçindeki endüstriyel birikim teknik ilerleme sayesinde hâlâ sürüyordu. Ama kapitalistler artık ihracat için bastırmadılar. Barış zamanında bile Avrupa devletlerinin kendi iç borçlarını karşılamakta güçlük çekmiş olmaları bunu zaten göstermiş bulunuyor. Ödemek durumunda oldukları faiz haddi artmıştır. (...)

SİLAHLANMA yarışı ve bunun sermaye piyasası üzerindeki istemleri artarak sürmeye devam ederse, savaştan sonra da durum daha iyi değil, daha kötü olacaktır.

Böylelikle, emperyalizm kendi mezarını kazıyor. Kapitalizmi geliştirme aracı olmaktan, bir engel durumuna geçiyor.

Ancak, emperyalizm henüz kaynaklarının sonuna gelmiş de değildir. Salt ekonomik bakımdan alındığında, eski kapitalist devletlerin artan sanayileri için mütekabil bir tarımsal üretim genişlemesi, üretmek mümkün olduğu sürece, daha da gelişebilir. Kuşkusuz bu, dünya sanayiinin yıldan yıla büyümesi ve henüz gelişmemiş olan tarım bölgelerinin sürekli azalmasıyla, giderek daha zorlaşıyor.

Bu engele ulaşılana dek, kapitalizm proletaryanın artan politik muhalefetiyle harap edilebilir, ama ekonomik bir çöküntüyle ortadan kalkması için bir neden yoktur.

Tersine, emperyalizmin şimdiki politikasımn sürdürülmesi böylesi bir ekonomik yıkımı, aşağı yukarı zamansız bir şekilde getirecektir.

Emperyalizmin bu politikası artık daha fazla sürdürülemez.

Kuşkusuz, eğer emperyalizmin şimdiki politikası kapitalist üretim tarzının sürdürülmesi için zorunluysa, o zaman, anılan etkenler yönetici sınıflar üzerinde kalıcı bir izlenim bırakamaz ve onları, kendi emperyalist eğilimlerine farklı bir yön vermeye teşvik edemezler. Ama bu, ancak emperyalizm, her büyük kapitalist devletin bu tür öteki krallıklarla çatışarak kendi sömürge imparatorluğunu genişletme savaşımı, kapitalizmi genişletmenin çeşitli araçları arasından yalnızca birini temsil ediyorsa olasılıdır.

Emperyalizmden, Marks'ın bir zamanlar kapitalizmden söz ettiği gibi söz edilebilir: Tekel, rekabeti ve rekabet de tekeli üretiyor.

Dev fabrikaların, dev bankaların ve milyarderlerin amansız rekabeti küçükleri yutan büyük mali güçler karteli düşüncesine yol açmıştır. Emperyalist büyük güçlerin dünya savaşından da, onlar arasındaki en güçlünün bir federasyonu sonucu doğabilir ve bu, silahlanma yarışına son verecektir.

Bu yüzden, salt ekonomik açıdan, kapitalizmin bir başka yeni ev-

reyi, kartellerin politikasının dış politikaya aktarılmasını, bir ultra-emperyalizm evresini yaşayabilmesi dışlanmış değildir; biz, kuşkusuz, buna karşı da, emperyalizmle savaştığımız kadar enerjik bir şekilde savaşmalıyız. Bunun tehlikeleri silahlanma yarışı ve dünya barışını tehdit yönüyle değil, farklı bir yönde yatmaktadır.

Burada yapılan açıklama, Avusturya'nın Sırbistan'a verdiği ültimatomlar bizleri şaşırtmasından önce yazılmıştır. Onun Sırbistan'la çatışması yalnız emperyalist eğilimlerden doğmuyordu. Doğu Avrupa'da milliyetçilik hâlâ devrimci bir itici güç olarak rol oynuyor ve Avusturya ile Sırbistan arasındaki şimdiki çatışmanın, emperyalizmin yanısıra, milliyetçilikte de kökleri bulunmaktadır. Avusturya Bosna'yı ilhak ederek ve Arnavutluk'u kendi etki alanına çekmekle tehdit ederek, emperyalist bir politika izlemeye çabalıyordu.

Böylece bu; kendisini Avusturya tarafından tehdit ediliyormuş gibi duyumsayan ve şimdi, kendi hesabına, Avusturya'nın varlığı için bir tehlike durumuna gelen Sırbistan'da ulusal direnişi doğurdu.

Emperyalizm Avusturya açısından bir zorunluluk olduğu için değil; ama yapısı dolayısıyla, Avusturya'nın kendi emperyalizminin tehditi altına girmiş olması nedeniyle, dünya savaşı çıktı. Ancak, içsel bakımdan birleşmiş olan ve kültürel açıdan çok gerisinde yer alan tarımsal bölgeleri ilhak eden bir devlet emperyalist politikalar izleyebilirdi. Ama bu durumda, ulusal açıdan parçalanmış, yarı-Slav bir devlet kültürü kendi karşıtının komşu bölgelerini kültürüyle aynı düzeyde olan bir Slav komşusu aleyhine emperyalist politikalar izlemeyi amaçlıyordu.

Kabul edildiği üzere, emperyalist öteki büyük güçler arasında yaratmış olduğu çatışma ve anlaşmazlıklar sonucunda, bu politika böylesine muazzam, beklenilmeyen neticeler doğurabilirdi. Şimdiki dünya savaşının koynunda gizlediği bütün sonuçlar henüz gün ışığına çıkmış değildir. Başlangıçta, emperyalist eğilimleri ve silahlanma yarışının güçlenmesine yol açılabilir -bu durumda, ortaya çıkacak olan barış yalnızca kısa bir silah-bırakımı (mütareke) olacaktır. Salt ekonomik açıdan, sonuçta emperyalistlerin kutsal bir bağlaşmasıyla emperyalizmi eritecek bu güçlü patlamayı önleyecek hiçbir şey yoktur. Savaş sürdükçe, tüm katılanları tükettikçe, silahların çarpışmasının hızla yinelenmesine ilişkin bir korku yarattıkça, şimdi pek olanaklı gözükmese de, bu son çözüme daha fazla yaklaşacağız.

Emperyalizmin Zorunluluğu

Emperyalizmden ne anlamamız gerektiğini bilmek istiyorsak bu sözcüğün nasıl doğduğunu ve daha önceleri neyi anlattığını kendimize

sormalıyız. Sözcük Latinceden türemiştir ve dünya hakimiyetiyle (weltreich) ya da bir imparatorlukla (imperium)[1] bağlantılı politik özlemleri dile getirir. Bildiğim kadarıyla, ilk kez Fransa'da, Birinci Napolyon imparatorluğunda, onun politikaları bu isimle nitelendirildiği zaman ortaya çıktı. Bugün, Fransız yoldaşlarımızın bu sözcüğü benzer bir anlamda Almanya için (Almanya'da benzer özlemler saptadıklarını düşünüyorlar), Kaiser'in dünya gücü (erki) özlemlerini dile getirmek üzere kullanmalarının kaynağı budur. Fransız yoldaşların kapitalizmin en modern evresinin Almanya'yla sınırlı olduğuna inanmaları anlamında bir Alman emperyalizminden söz ettiklerini varsayarken Cunow yanılıyor. Onlar hiç de bunu kasdetmiyorlar. Onlar, tıpkı bizim Fransız bonapartizminden ya da Rus çarlığından söz etmemize benzer bir anlamda bu sözcüğü kullanıyorlar.

Sözcüğün, 1890'larda İngiltere'de bir başka anlamı daha vardı. Sömürgeleri İngiltere'ye daha sıkı bağlayarak, küçük Britanya'nın yerine daha büyük bir Britanya koymak özlemini dile getiriyordu. Bu yolla, daha büyük bir hakimiyet, imparatorluk[2] yaratılacaktı. Bu yüzden, bu sözcük; sömürgelere sahip olma çıkarının belirleyici etkeni oluşturduğu tikel bir tür imparatorluk politikasını da dile getirmekteydi. Yani, özel gümrük politikası önlemleriyle, bunlar ana ülkeye daha sıkı bir şekilde bağlanılı hale getirilecekti. Sömürgelere sahip olmak konusuna artan ilgi, daha sonra, yeni toprakların ele geçirilmesine, böylelikle, öteki güçlerle çatışmalara ve donanmanın silahlanmasında bir artışa da yol açtı.

Büyük bir sömürge imparatorluğu ve silahlanma yönündeki benzeri eğilimler bir ölçüde daha önceki bir zamanda, ama aynı çağda da, öbür kapitalist güçler arasında ortaya çıktı. İngiltere bu yeni politikaya dürtü vermedi, ama adını verdi. Buna, genelde emperyalizm denildi.

Biz marksistler, böylesi özlemleri kimliklendirmekle yetinmedik. Çeşitli ülkelerde aynı zamanda ortaya çıktığından, bunların yasalarla yönlendirildiğini gördük ve nedenlerini araştırdık. Yeni emperyalizmin kapitalizmin yeni içsel koşullarından nasıl ortaya çıktığını araştırırken[3] Cunow'un şimdi yapamadığım ilk kez benim yaptığıma inanıyorum. Yeni tür emperyalizmin ya da dünya politikasının yüksek maliyenin, sermaye ihracının önemindeki artışın bir sonucu olduğunu göstermiş bulunuyorum. Mali sermaye üstüne çalışmasında [4], Hilfer-

1 Özgün metinde Latince.

2 Özgün metinde İngilizce.

3 'Altere und neuere Kolonialpolitik', *Neue Zeit*, XVI. 2, (1898), s. 769-81, 801-16

4 R. Hilferding, *Das Finanzkapital.*

ding sermayenin bu en modern evresinin sanayi sermayesine para sermaye tarafından, yani, bankalar tarafından egemen olunmasına nasıl yol açtığını ve bunun, sanayi sermayesinin karakterini nasıl tümüyle dönüştürmesi gerektiğini, ilk kez olarak gösterdi. Bu yeni evreye mali sermaye evresi dedi. Bunu; 'banka sermayesi, bu yüzden de, -bu tarzda, gerçeklikte, sanayi sermayesine dönüştürülmüş olan- para biçimindeki sermaye' olarak niteledi.[1]

Zaten iyi bilinen 'emperyalizm' sözcüğünü kapitalizmin bu en yeni evresini anlatmak üzere kullanırken çok titiz davranmadı. Ayrıca, emperyalizm sözcüğünü bir 'ekonomik evre'ye değil, tikel türde bir politikaya yollanma yapmak için de kullandı. Onun açısından, emperyalizm mali sermayenin yeğlediği politikadır.

Neden olarak mali sermaye ile, sonuç olarak emperyalizm arasındaki bu ayrımı korumak için her türlü gerekçeye sahip olduğumuza inanıyorum. Bu, emperyalizmin tikel bir politikalar sistemi olarak anlaşıldığı linguistik kullanıma da denk düşmektedir. Emperyalizmle ilgilenen çeşitli yazarlar bu politikanın ayrıntıları üzerinde ayrılmakta, ama hemen hepsi de onu bir 'ekonomik evre' olarak değil, bir politik sistem olarak; 'daha yüksek bir aşamanın ileri kapitalizmi' değil de, egemen kapitalist katmanların politikası olarak kabul etmekte anlaşmaktadırlar.

Emperyalizm, tıpkı yerini aldığı Manchestercilik gibi, tikel bir tür kapitalist politikadır. Bu terim de, zorunlu bir şekilde bağlantılandırılsa bile, özgül bir 'ekonomik evre'yi dile getirmiyordu. (...)

(...) 'ZORUNLU' sözcüğü, birbirinden iyice ayrılması gereken, tümüyle farklı iki anlam içeriyor. Verili bir durumda 'kaçınılmaz' olanı ve ayrıca, verili gereksinimlerimizin karşılanması açısından 'vazgeçilmez' olanı anlatıyor. Her iki tür zorunluluk da eylemle ilgili olarak dikkate alınmaktadır. Birisi bunun amaçlarını, öbürü ise koşullarını belirliyor. Bu aktör geçmişten gelen tikel zorunlu bağlantılara ilişkin bir bilgi olmadan edemez. Deneyimi ona, tikel nedenlerin tikel sonuçlar ürettiğini öğrettiğinden, 'nedenlerinin ortaya çıkmasına izin vermeyerek' ya da 'bunları ortadan kaldırarak' tatsız sonuçlardan kaçınmaya değil, nedenlerini teşvik ederek, kabul edilebilir sonuçlar oluşturmaya yönelmiştir.

Pratik politika açısından, emperyalizmin zorunluluğu sorusu, tarihin akışı içinde emperyalizmin ortaya çıkmasının zorunlu olup olmadığı değil, -bunu baştan teslim ediyoruz-; ama bunun proletarya açısından bir zorunluluk olup olmadığı, onun varoluş koşullarının bunu

1 Agy., s. 283

gerektirip gerektirmediğidir. Emperyalizm savunucuları bu sonuncu iddiayı desteklemişlerdir; sanayiin ve bu yüzden de proletaryanın sömürgeler olmadan, güçlü bir filo olmadan, yüksek gümrükler olmadan var olamayacağını ve bu yüzden, emperyalizmin zorunlu olduğunu ileri sürmektedirler. Bizimle bağlaşık biçimde, proletarya her zaman, bu tür bir politikanın sanayiye yardımcı olmaktan çok, zararlı olduğunu savunmuştur. Eğer şimdi o emperyalizmin zorunluluğunu enerjik bir şekilde olumlarsa; emperyalizmin saf felsefenin değil, pratik politikanın bir sorusu olduğunu düşünen herkesin, savaşın etkisi altında, Cunow'un kendisine sadık olmadığını varsayacağından kuşku duyulabilir. Onun alay ettiği boş yanılsamalar, emperyalizme karşı savaşımda, savaştan önce onun ileri sürdüğü kendi anlayışlarıdır.

Ama, eğer bir fenomene karşı savaşıyorsak, birçok durumda, yalnızca ona karşı çıkmakla yetinmemeliyiz. Çoğu kez, ardında doldurulması gereken bir boşluk bırakmaksızın, kendi zorunlu bağlamı dışında düşünülemez. Eğer etkili bir şekilde savaşmak istiyorsak, olumsuzluk yerine, önerecek daha iyi birşeye sahip olmamız gerekir. Kuşkusuz, bu daha iyi olan seçenek mümkün olmalıdır. Verili maddesel koşullarla buna ulaşılabilmelidir. Burada da deneyim, geçmişin zorunlu bağlantılarına ilişkin bilgi bize yardım eder. İstenen sonucu üretmek için, hangi nedenlerin onu uzaklaştırdığını ya da ortaya çıkardığını bilmemize izin verir bu; ama aynı zamanda da, bundan yana koşulların ne ölçüde hazır olduğunu bize gösterir. Etkinliğimizin başlangıç noktası bu yüzden, her zaman zorunlu-olan olmalı, ancak işlemlerimizin ereği de her zaman bunun ötesine geçmelidir.

Geçmişe ve artık gelecek açısından hiçbir pratik sonuç taşımayacak ölçüde ardımızda kalmış olan olaylara ilişkin olarak, başka bir gelişmenin düşünülüp düşünülemeyeceğini sormak elbette aptallık olur. Ama Gunow mali sermayenin belirlendiğinden ayrı, bir başka makul politikanın dışlandığını iddia etmek niyetinde midir? Bir bütün olarak sosyalizm, geçmişten farklı olarak gelecekteki gelişmeleri tasavvur etmesinde başka neye bağlıdır?

Kuşkusuz, gerçeklik beklentilerimizden sapabilir, ama bir şey kesindir: Genelde gelecekteki gelişmeleri düşünmek istiyorsak ve herhangi bir durumda bir sonuca varmıyorsak, o zaman, bunları geçmişten bütünüyle farklı olarak tasavvur etmeliyiz. Çünkü, şu nokta sorgulanmaz: Beğenilsin ya da beğenilmesin, gelecek zorunlu bir şekilde, geçmişte var olandan farklı olacaktır.

Böylelikle, zorunluluk anlayışımızda yeni bir bakış açısına varıyoruz. Gelecekte yalnızca bir zorunluluğu mutlak kesinlikle kabul edebiliriz: Var olan herşey er ya da geç bozulacaktır (decay). Olan her şey

ortadan yok olacaktır ve olmalıdır. Bu, Cunow'un kendisinin bir evre yani, geçici bir fenomen dediği emperyalizm için de geçerlidir. Aşılacak, 'ortadan kaldırılacak'tır; çözülmesi bir zorunluluktur. Biricik sorun, bunun ne zaman başlayacağıdır.

Savaş Zamanında Sosyal Demokrasi

Partimiz yaklaşan bir savaşı önlemenin yol ve araçlarını sık sık tartışmış, ama önleyecek güce sahip olmadığı bir savaş sırasında tutumun ne olacağını çok daha az tartışmıştır.

Barışı korumaya yönelik ajitasyonunda sosyal demokrasi, hâlâ tüm gücünü hiç engelsiz biçimde seferber edebilirdi. Ama baştan, savaşın patlamasıyla, askeri yasalar altına alındığı ve hareket özgürlüğünün engellendiği gerçeğini de dikkate almak durumundaydı. Ne hükümet savaşın patlamasından olduğu kadar güçlü, ne de partiler öylesine zayıftır.

Ancak, bizim böylesine duyarlı bir soruna büyük bir dikkatle yaklaşmamız anlaşılır olsa bile, bunu barış zamamında daha ayrıntılı bir şekilde tartışmamış olmamız üzücüdür. Bir savaş sırasındaki konumumuz, barış için ajitasyondan çok daha komplike bir sorundur. Savaş zamanı içerikli sorunların barışçıl, tarafsız bir şekilde tartışılması için en elverişsiz olan zamandır. O zaman nesnellik adeta olanaksızdır, birçok kimse bunu bir suç gibi görür.

Savaş yalnızca yaklaşan bir tehlike olduğu sürece, konu bizim için çok basittir: Şimdiki koşullarda, her savaş genelde uluslar için ve tikel olarak da proletarya için bir talihsizliktir. Yaklaşan bir savaşı hangi araçlarla önleyebileceğimizi tartışmaya alıştık; ama hangi savaşların yararlı, hangilerinin zararlı olduğunu hiç tartışmadık.

Savaşı önleme konumunda olmadığımız zaman, yani savaş patlar patlamaz, bu durum derhal değişir. Barışın sağlanması için zamanın olgunlaşmış görülmediği sürece, pratik sorun artık şudur: Ya savaş, ya barış. Ya da; ya savaş, ya kendi ülkesinin yenilmesi.

Savaşın patlmasından sonra bile, bir partinin kendi ülkesine zarar vermeksizin, savaşa karşı eyleme girişmesi pekala düşünülebilir. Örneğin, eğer bu karşıtlık her iki tarafca da aym zamanda ve eşit başarıyla yürütülmüşse. Bu biçimde, onlar yenilgi yerine barışı getirebilirlerdi. Ama pratik bakımdan böyle bir şeye asla çabalanmış değildir. Böyle bir olayın olasılığını hep tartıştık. Bu olasılığı bütünüyle bir yana atabiliriz. Öyleyse, savaşın patlamasından sonra geriye kalan tek soru şudur: Zafer mi, yenilgi mi?

Pratikte ülkenin yenilgisi için çalışma durumunu dışladığımızı söylemek gerekmez. Böylelikle, sorun savaşa tutkulu bir şekilde mi,

yoksa şerhlerle mi karşı çıkılması sorusuna indirgenmiş olur. Bu soruya asla a priori bir yanıt verilemez; bu bütünüyle, ne tür bir savaş verildiğine bağlıdır.(...)

FRANSIZ yoldaşlarımız cumhuriyetçiler olarak Kaiserreich'a karşı savaşım vermek zorunda olduklarını duyumsuyorlar. Ama, aynı savaşım yükümlülüğü çoğu Alman sosyal demokratı tarafından da duyumsanıyordu; çünkü savaş onlara, genel ve eşit oy hakkına, dernekleşme hakkına, basın özgürlüğüne sahip ve çarlık despotizmine karşı bir ülkenin savaşımı gibi görülmektedir. Almanlar hem çara, hem de cumhuriyetçilere karşı, Fransızlar ise Alman 'emperyalizmi'ne karşı ve Rus mutlakiyeçiliği için savaşıyorlar. Ama, proleter ve demokratik çıkar nerede kalıyor?

Fakat, eğer şimdiki durumda, ne bir saldırı savaşı ölçütü, ne de proleter çıkar ölçütü tüm ülkelerdeki yoldaşlar için eşit ölçüde açık ve bağlayıcı bir anlayış doğuramıyorsa, belirleyici ölçüt için üçüncü bir olasılık kalıyor. Kimin saldırgan olduğu, kimin saldırdığı tartışılabilir. Avrupa demokrasisini hangisi daha çok tehdit etmektedir? Almanya'nın Fransa karşısındaki zaferi mi, yoksa Rusya'nın Almanya karşısındaki zaferi mi? Ama bir şey açıktır: Kendi ülkesinin düşmanının kendi sınırlarını aşmasını önlemekte, böylece en amansız biçimiyle, düşman istilası biçiminde savaşın deşhet ve yıkımını önlemekte her ülkenin ve her ülke proletaryasının ivedi bir çıkarı vardır. Her ulusal devlet içinde, proletarya da kendi ulusal alanının bağımsızlık ve birliğini korumak için tüm enerjisini kullanmalıdır. Demokrasinin, proletaryanın savaşımı ve zaferi için zorunlu olan bu temelin elzem bir parçası budur.(...)

ANAYURDU yıkım ve talandan korumanın, ulusu parçalanmaktan ve yabancı egemenliğinden korumanın ölçütü bakımından, bir savaşın patlamasıyla, bununla ilgili olgular bir saldırı savaşı ya da proleter çıkarlar ölçütünden çok daha açık olurlar. Ancak, belli bir ölçüde özgür olan bir ülkede, yalnızca, güçler ilişkisi ve karşıtın sunduğu tehlikelerin ölçüsü söz konusu olur. Eğer düşman baştan, savaşa girmiş olduğu öteki ülkeyi istila edemeyecek ölçüde zayıfsa, o zaman, güçlü ülkenin sosyal demokrasisi öbür iki ölçütten hiçbirisi bu eyleme karşı değilse, kendi hükümetinin savaşı sürdürmesine en kararlı biçimde muhalefet edecek ve ona mümkün olan her yerde karşı çıkacaktır.

Bizim konumumuz için bu üç ölçütten hangisinin, tikel ülkelerdeki yoldaşlarımızın tutumu üzerinde belirleyici etkiye sahip olduğunu saptamak olanaksızdır.

Çoğu durumlarda, bunlar kesin şekilde ayrılmayacak ve duyumla değil de, akılla (*Verstand*) belirlendiği ölçüde onların kararını bu üçü birlikte belirleyecektir. Buna basının tutumuyla bir yargıya varılabilmesi ölçüsünde, halk arasında, saldırganın kim olduğu ölçütü baskın gözükmektedir.(...)

BU ÖLÇÜTE GÖRE, saldırgan ülkenin sosyalistleri, öteki ülkenin onlara getirdiğinden daha fazla savaş kredilerini reddetme yükümlülüğü altındadırlar. Eğer saldırgan ülkedeki sosyalistler savaş kredilerini kabul ederlerse, ya korkaklıklarını ya da açık bir hakkı kabullenme konusundaki yeteneksizliklerini tanıtlamış olurlar. Bu da, onların adiliğinin bir kanıtı olur.

Eğer bir ya da başka bir ülkedeki sosyalistler kendi devletlerinin -doğrudan ya da dolaylı olarak, bağlaşıklarına saldırarak- saldırılan bir devlet olduğu inancındaysalar, eğer bağlaşıklarını zayıflatma, onları zayıflatma anlamına geliyorsa, o zaman sonuç, düşman kamptaki yoldaşlardan tiksinme, hatta nefret olmalıdır. (...)

ÜSTELİK her ulustaki sosyal demokrasi, savaşı ancak bir savunma savaşı olarak görmek ve kendi ereğini, düşmanı 'cezalandırmak' yahut aşağılama olarak değil de, yalnızca düşmana karşı kendisini koruma olarak belirlemek zorundadır. Bu anlayış savaşın nedenlerini karşıtın kişisel ahlaksızlığında ya da adiliğinde değil, nesnel koşullarda aradığından, karşıtını aşağılayarak ya da sakatlayarak (bu, ancak, gelecekteki yeni savaşların nedeni olacaktır) değil, savaşa yol açan koşulları -yani, emperyalist çatışmaları ve silahlanma yarışını- değiştirerek, barışı getirecek güvenlik için çabalayacaktır.

Kuşkusuz, şu anda tıpkı savaşın patlamasını engelleyemediğimiz gibi, barış koşullarını da dikte edecek ölçüde güçlü değiliz. Barışı böylesi bir temele yerleştirmenin mümkün olup olmadığını ve ne ölçüde mümkün olduğunu bilmiyoruz. Bugün kesinlikle öngörülemeyen güçler ilişkisine bağlıdır bu. Ama, proleter praksis ve sosyal demokrat partilerin savaştan sonraki uluslararası işbirliği açısından, onların barışı hangi temelde talep ettiklerini bilmek önemli bir fark yaratacaktır: Silahsızlanma ve dünya politikası konusunda anlaşma temelinde mi, yoksa kimler olurlarsa olsunlar, yenilen ulusların parçalanması temelinde mi?

BÖLÜM ALTI

Diktatorya ve Demokrasi

Kautsky 1917 Şubat Rus Devrimi'ni olumlu karşıladı. Bunun karakterini, feodalizmin kalıntılarını yıkması anlamında burjuva ve tüm sınıflara politik erk kanallarını açtığı için de demokratik olarak tanımladı. Üstelik, bunu Rusya barış partisinin bir zaferi olarak gördü; Alman hükümeti buna cömert koşullar sunmak durumunda kalacaktı. [1]

Bu, Alman sosyalist hareketi içerisindeki yeni gelişmeleri hızlandırdı. SPD içindeki sosyalist muhalefetin 143 delegesinin 6-9 Nisan'da Gotha'da toplanan konferansı, 44'e karşı 72 oyla, SPD'den kopmaya karar verdi. Kautsky azınlıktaydı. Ne var ki, yeni partinin, Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'nin (USPD) ereklerini açıklayan manifestosu bir karşı oyla kabul edildi. Bu manifesto selfdeterminasyona dayalı sosyalist bir barış, silahlanmanın sınırlandırılması ve uluslararası arabuluculuk çağrısında bulunuyordu. [2]

Kautsky 1917 Ağustos'unda *Die Neue Zeit* editörlüğünden alındı ve bu görev sağ kanattan H. Cunow'a verildi. Bu, onun Ekim Devrimin'e karşı ilk tepkisini ayarlamasının neden zor olduğunu açıklayabilir. Kınamasını dile getirmezden önce, aşağı yukarı bir yıl geçti. *Sozializtische Auslandspolitik*'deki bir makalede (Ağustos 1918), sosyal de-

1 K. Kautsky, 'Die Aussichten der russiischen Revolution', *Neue Zeit*, XXXV.2 (1917), s.9-11.

2 Gary P. Steenson, *Karl Kautsky* 1854-1938: *Marxism in the Classical Years* (Pittsburgh, 1979), s.197, 198. USPD üstüne standart çalışma ise Prager, *Geschichte der USPD'dir* (Berlin 1922)

mokrat partileri bolşeviklerle savaşmaya çağırdı. Lenin bu makaleyi okuduğunda, Bonch-Bruyevich'in anımsadığı gibi, 'sözcüğün tam anlamıyla öfkelenerek, ... gece geç saatlere dek olmak üzere, her gün bu dikkatedeğer ölçüde vurucu çalışmayı yazmaya oturdu'[3] - Lenin'in *The Proletarian Revolution and Renegade Kautsky*'de, Kautsky'ye karşı amansızca saldırısına yollama yapılmaktadır.

Lenin'in eleştirisinin ne ölçüde haklı olduğuna okuyucu, *Proletarya Diktatoryası*'ndan çevirdiğimiz uzunca alıntılardan[4] bir karara varabilir.

3 Lenin'in Collected Woks, C. 27, s.512'deki dipnotta aktarılıyor.

4 Alıntılar K. Kautsky'nin Die Diktatur des Proletariats'ındadır (Viyana, 1918). Bölüm başlıkları Kautsky'nindir.

Proletarya Diktatoryası

1. Sorun

DÜNYA tarihinde ilk kez olarak, şimdiki Rus Devrimi sosyalist bir partiyi büyük bir ülkenin yöneticisi yapmıştır. Bu, 1871 Mart'ında Paris'te proletaryanın erki ele geçirmesinden çok daha büyük bir olaydır. Ancak, Paris Komünü Sovyet Cumhuriyeti'ni bir bakımdan aşmaktadır. O bütün proletaryanın yapıtıydı. Onda tüm sosyalist eğilimler yer alıyordu, hiçbiri kendisini dışlamamış ya da dışlanmamıştı.

Tersine olarak, şimdi Rusya'yı yöneten sosyalist parti ise öbür sosyalist partilerle savaşarak erke gelmiştir. Öteki sosyalist partileri yönetim organlarından dışlayarak, erkini yürütmektedir.

İki sosyalist eğilim arasındaki uzlaşmazlık küçük kişisel kıskançlıklara dayanmıyor, -temelden farklı iki yöntem arasındaki uzlaşmazlıktır bu: demokratik ve diktatoryal yöntemler arasındaki uzlaşmazlıktır. Her iki eğilim de aym ereği taşıyor: proletaryayı ve böylece, sosyalizm aracılığıyla insanlığı kurtarmak. Ama, birinin izlediği yol, öbürü tarafından, yıkıma götürecek, yanlış bir yol olarak görülüyor.

Rusya'daki proleter savaşım gibi devasa bir olayı, taraf olmaksızın, karşıya almak olanaksızdır. Herbirimiz, taraf olmak, tutkulu bir şekilde bağlanmak zorunluluğunu duyumsamaktayız. Bugün Rus yoldaşlarımızı meşgul eden sorunların yarın Batı Avrupa için pratik önem taşıyan sorunlar olacağı veriliyken; bu tikel olarak zorunludur; gerçekte bunlar, bizim propaganda ve tektiklerimiz üzerinde zaten belirleyici bir etki yapmaktadır.

Bu yüzden, proletarya için demokrasinin önemini, proletarya diktatoryasının ne anlama geldiğini ve bir hükümet biçimi olarak diktatoryamn proletaryanın kurtuluş savaşımı için ne tür koşullar yarattığını inceleyeceğiz.

2. Demokrasi ve Politik Erkin Ele Geçirilmesi

Demokrasi ile sosyalizmi -bununla, üretim araçlarının ve üretimin toplumsallaştırılması kasdediliyor- ayırmak üzere, zaman zaman, hareketimizin sonul erek ve amacının bu ikincisi (sosyalizm) olduğu; oysa demokrasinin, yalmzca, bu amaca dönük bir araç ve belirli durumlarda da, hiçbir amaca hizmet edemeyen, hatta bir engel oluşturun bir araç olduğu ileri sürülmüştür.

Bununla birlikte, daha sıkı bir çözümleme bizim ereğimizin bizatihi sosyalizm olmayıp, ister bir sınıfın, 'ister bir partinin, isterse bir cinsiyetin ya da bir ırkm olsun, her biçimdeki sömürü ve baskı'nın ortadan kaldırılması (Erfurt Programı) olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu ereğe proleter sınıf savaşammı destekleyerek ulaşmaya bakıyo-

ruz, çünkü, en alttaki sınıf olarak proletarya, sömürü ve baskının tüm nedenlerini uzaklaştırmaksızın, kendisini kurtaramaz; ve çünkü, tüm sömürülen ve ezilen sınıflardan, giderek daha çok güç, kuvvet ve savaşım dürtüsü kazanan ve zaferi kaçınılmaz olan da sanayi proletaryasıdır. O nedenle, sınıfsal kökeni ne olursa olsun, sömürü ve baskının her gerçek karşıtı bugün proleter sınıf savaşımıyla birleşmelidir.

Eğer, bu savaşımda önümüze sosyalist üretim tarzı amacını koyuyorsak, bunun nedeni, şimdiki teknik ve ekonomik koşullar altında, ereğimize ulaşmanın biricik aracının bu olduğunun görülmesidir. Eğer, bu konuda yanıldığımız ve proletaryanın ve insanlığın kurtuluşuna, Proudhon'un hâlâ inandığı gibi, salt ya da en elverişli şekilde, üretim araçlarında özel mülkiyet temelinde ulaşılabileceği gösterilmiş olsaydı, o zaman, sosyalizmi bir yana bırakmak zorunda kalırdık. Bu, sonul ereğimizi terketmemizi hiç de getirmeyecekti: aslında, bu ereğin bizzat kendi çıkarları sosyalizmi bir yana bırakmamızı buyuracaktı.

Bu yüzden, demokrasi ve sosyalizm, birisi araç, öbürü de amaç olması temelinde ayrılamazlar. Her ikisi de aynı amaca dönük araçlardır.

Onlar arasındaki ayrım başka yerde yatmaktadır. Demokrasi olmadan, proletaryanın kurtuluşuna dönük bir araç olarak sosyalizm düşünülemez.

Ama, demokrasi olmadan da, üretimi toplumsallaştırmak mümkündür. İlkel koşullarda; Rusya'da ve Hindistan'da günümüze dek var olmaya devam eden köy komünizmiyle ilintili olarak Engels'in 1875'de işaret ettiği gibi, despotizm için doğrudan bir temel kurmak komünist bir ekonomi açısından mümkündü.

Sözümona 'kültür' sisteminde, Java'daki Hollanda sömürge politikası bir zaman için, halkı sömüren hükümet açısından tarımsal üretimin örgütlenmesini bir toprak komünizmi biçimine dayandırıyordu.

Ne var ki, toplumsal emeğin demokratik olmayan örgütlenmesinin en çarpıcı örneğini 18. yüzyılda, Paraguay'daki Cizvit devleti oluşturur, Cizvitler, yönetici sınıf olarak, yerli kızılderili nüfusun emeğini, diktatoryal güçler kullanarak, ama zora başvurmaksızın, hakikaten dikkate değer bir tarzda örgütlediler; çünkü, tebalarının desteğini kazanmayı başarmışlardı.

Ancak, modern bir insan için, bu tür bir ataerkil sisteme katlanılamaz. Böyle bir sistem ancak, yöneticinin bilgi bakımından yönetileni çok aştığı ve bu ikincisinin, kendisini, kesinlikle aynı düzeye yükseltemeyeceği koşullarda mümkündür. Özgürlük için savaşım veren bir sınıf yahut katman böyle bir vesayet sistemini kendi ereği olarak göremez; ama çoğunlukla, bunu kesin olarak reddeder.

Öyleyse, bizim için, demokrasisiz sosyalizm söz konusu değildir.

Modern sosyalizmden söz ettiğimizde, yalnızca üretimin toplumsal örgütlenmesini değil, toplumun demokratik örgütlenmesini de kast ederiz. Dolayısıyla, bizim için, sosyalizm demokrasiyle ayrılmazcasına bağlantılıdır. Demokrasisiz sosyalizm olamaz.

Ne var ki, bu önerme kolayca tersyüz edilemez. Sosyalizm olmadan da, demokrasi pekala mümkündür. Sosyalizm olmadan, saf bir demokrasi bile düşünülebilir -örneğin, üretim araçlarının özel mülkiyeti temelinde, herkes için ekonomik koşulların tam eşit olduğu küçük köylü topluluklarında.

Demokrasi, neden, sosyalizme ulaşmanın yetersiz bir aracı olmak durumundadır?

Politik erkin ele geçirilmesi söz konusudur. Önceleri burjuvazi tarafından yönetilen demokratik bir devlette, sosyal demokratların parlamento seçimlerinde çoğunluğu kazanmaları olanağı varsa, yönetici sınıfların, demokrasinin yönetimini engellemek için ellerindeki tüm zor araçlarını kullanacakları ileri sürülmüştür. Bu yüzden, proletaryanın demokrasi yoluyla değil, ancak devrim yoluyla politik erki kazanabileceği iddia edilmiştir.

Demokratik bir devlette proletaryanın güç kazandığı her zaman, yönetici sınıfların zor kullanarak, yükselen sınıfın demokrasiden yararlanmasını boşa çıkarmaya çalışacağı beklenilmelidir. Ama bu, demokrasinin proletarya için yararsızlığını kanıtlamaz. Yukarda belirtilen koşullarda, yönetici sınıflar eğer zora başvurmuşlarsa, kesinlikle, demokrasinin sonuçlarından korktukları için bunu yapmışlardır. Onların şiddet eylemleri gerçekte demokrasiyi altüst edecektir.

Yönetici sınıfların demokrasiyi yıkmaya çabalayacaklarını ummamız bu yüzden, demokrasinin proletarya için değersizliğini ileri sürmek için bir gerekçe oluşturmaz. Bunun yerine; proletarya için demokrasiyi dişiyle, tırnağıyla savunmanın zorunluluğuna işaret eder. Kuşkusuz, o zaman, o bunu savunmak için zorunlu çabayı harcamayacaktır. Ne var ki, proletaryanın çoğunluğu, demokratik haklarına, bunlar kaldırılırken saf saf bekleyecek denli bağlı olmaktan da uzaktır. Tersine, eğer karşıtları halkın haklarını şiddet eylemleriyle kaldırmaya çabalarlarsa, onların kendi haklarını politik bir altüs-oluşa yol açacak ölçüde şiddetle savunmaları çok daha fazla olasıdır. Proletarya demokrasiyi ne denli gözetir, ona ne denli daha tutkulu bir şekilde bağlı kalırsa, bu sonucun ortaya çıkması da o denli daha olasıdır.

Öte yandan, burada betimlenen olayların her durumda kaçınılmaz olduğu da düşünülmemelidir. Böylesine yüreksizliğe gerek yok. Devlet demokratik olduğu ölçüde, devlet erkini yürütme araçları -ordu da-

hil- halkın istencine (milis), bağlı olacaktır. Bir demokraside bile bu erk araçları, proletaryanın sayısal bakımdan henüz zayıf -örneğin, bir tarım devletinde- ya da, örgüt yahut bilinç yoksunluğu dolayısıyla politik bakımdan zayıf olduğu durumlarda, proleter hakeketleri zorla ezmekte kullanılabilir. Ama, demokratik bir devlette proletarya, var olan özgürlükleri kullanarak politik erki ele geçirebilecek sayıya ve güce ulaşabildiği aşamaya gelirse, o zaman, kapitalist diktatorya demokrasiyi zorla ortadan kaldırmak için gereken kaynakları toplamakta zorlanacaktır.

Proletaryanın politik erki barışçıl araçlarla elde etmesini Marks gerçekten de mümkün görüyordu ve bu, Amerika'da olduğu gibi, İngiltere'de de muhtemeldi. Enternasyonal'in 1872 Hague Kongresi'nden sonra, Amsterdam'da bir açık toplantıda konuşurken, başka şeylerin yanırısa, şunları da söylemişti:

> İşçi, emeğin yeni örgütlenmesini kurmak üzere, bir gün politik erke sahip olacaktır. Eğer, böyle şeyleri gözardı eden ve küçümseyen eski Hıristiyanlara benzemek ve 'bu dünyanın saltanatı'nı reddetmek istemiyorsa, kurumları zorla ayakta tutan eski politik biçimleri altüst etmek durumundadır.
>
> Ne var ki, bu ereğe ulaşma yollarının her yerde aym olması gerektiğini hiç ileri sürmüş değiliz.
>
> Çeşitli ülkelerin kurumları, tarzları ve geleneklerinin dikkate alınması gerektiğini biliyoruz ve işçilerin kendi amaçlarına barışçıl araçlarla ulaşabilecekleri, Amerika, İngiltere ve belki de, eğer sizin sisteminizi daha iyi tanımış olsaydım, ekleyebilirdim ki, Hollanda gibi ülkeler bulunduğunu yadsımıyoruz. Ama bu tüm ülkeler için geçerli değildir.

Marks'ın beklentisinin yerine gelip gelmeyeceğini bekleyip görmek gerekiyor.

Kuşkusuz, yukarda anılan devletlerde, mülk sahibi sınıfların, proletaryaya karşı zor kullanmaya artan bir eğilim duyan kesimleri vardır. Ama, proletaryanın artan gücünü dikkate alan ve onun ruh durumunu ödünlerle denetlemek isteyen başka kesimler de vardır. Savaş, sürdüğü sürece, her yerde halk kitlelerinin politik özgürlüğü üzerinde bir kısıntıyı temsil etmekle birlikte, yine de İngiliz proletaryasının, oy hakkınm önemli ölçüde genişletilmesini kazanmasına olanak verdi. Çeşitli devletlerde demokrasinin proletaryanın erki alma yolunu nasıl etkileyeceği ve ne ölçüde, her iki tarafın da, barışçıl yöntemler lehine şiddet yöntemlerinden kaçınabileceği anlamına geldiğini bugünden

öngörmenin bir yolu yoktur. ama, bu süreçte demokrasinin önemini yitirmesi de söz konusu değildir. Bir yanda, halkın haklarının yüzyıllarca olmasa bile, onyıllardır sıkı sıkıya oturmuş olduğu, bu hakların devrim yoluyla ele geçirilmiş, korunmuş ya da geliştirilmiş olduğu ve sonuç olarak, yönetici sınıfların bunlara saygı duymayı öğrenmiş bulunduğu demokratik bir cumhuriyette ve öte yanda da, en güçlü araçları kullanarak askeri bir despotizmin şimdiye dek halk üzerinde sınırsız bir denetim uyguladığı ve bu yüzden, onları denetim altında tutmaya alışkın olduğu bir toplulukta, geçiş biçimleri kesinlikle çok farklı olacaktır.

Ama, demokrasinin bir proleter rejime geçiş tarzı üzerindeki bu etkisi bizim için, onun sosyalizm-öncesi dönemdeki önemini tüketmez. Bizim için, onun bu dönemdeki en önemli işlevi, proletaryanın olgunlaşması üzerindeki etkisidir.

3. Demokrasi ve Proletaryanın Olgunlaşması

Sosyalizm, kendisini mümkün ve sorunlu kılan özgül tarihsel koşullar gerektirir. Bu, kuşkusuz, genelde kabul edilmiştir. Ancak, sosyalizm için olgunlaşmış bir ülkede modern bir sosyalizmin şekillenmesi için hangi koşulların yerine getirilmesi gerektiği sorusu üzerinde, aramızda bir görüş birliği kesin olarak yoktur. Böylesine önemli bir soruda birlik bulunmaması bir felaket değildir -gerçekte, bu sorunla şimdi ilgilenmek durumunda kalmamız sevinilecek bir konudur. Çünkü, bu gereksinim, çoğumuz açısından sosyalizmin artık, savaşın başlangıcında birkaç yeni dönüşümün bizleri inandırdığı gibi, birkaç yüzyılda gerçekleşmesini beklediğimiz birşey olmamasından kaynaklanmaktadır. Artık, sosyalizm pratik bir soru olarak bugünün yerini almıştır.

Öyleyse, sosyalizme geçişin önkoşulları nelerdir? Her bilinçli insan eylemi bir istenci önvarsayar. Sosyalizm istenci, onu getirmenin ilk koşuludur. Bu istenç büyük ölçekli sanayiin varlığı tarafında oluşturulmuştur. Toplumda küçük sanayiin egemen olduğu yerde, nüfusun çoğunluğu küçük sanayi sahiplerinden oluşur. Hiçbir şeye sahip olmayanların sayısı azdır ve mülksüz insanın özlemi de küçük bir işletme sahibi olmaktır. Belli koşullarda bu özlem devrimci bir biçim alabilir, ama bu koşullarda devrim sosyalist bir devrim olmaz, çünkü var olan zenginliği, herkesi bireysel bir mülk-sahibi yapacak tarzda yeniden dağıtmayı üstlenmiştir basitce. Küçük sanayi her zaman, bireysel işçiler hesabına, üretim araçlarının özel mülkiyetini koruma ya da kazanma isteği üretir; kolektif sahiplik, yani sosyalizm istenci değil.

Büyük ölçekli sanayiin zaten oldukça gelişmiş ve küçük sanayi

üzerindeki egemenliğinin tartışma götürmez olduğu büyük ölçekli sanayiin dağıtılmasının geriletici, gerçekteyse olanaksız bir adım olacağı, büyük ölçekli sanayideki işçilerin üretim araçlarının sahipliğini ancak kolektif bir biçimde özleyebileceği ve var olan küçük sanayiler, artık kendi sahipleri bile bunlardan geçinemeyecek kadar kötüleştikleri zaman, kitlelere, önce bu istenç aşılanmış olur. Sosyalizm istenci bu koşullarda büyümeye başlar.

Ama aynı zamanda, sosyalizmin oluşması için maddesel olanak sağlayan da, büyük ölçekli sanayidir. Ülkedeki ayrı işletmelerin sayısı ve onların birbirlerine bağımlı olma ölçüleri büyüdükçe bunları kolektif biçimde örgütlemek daha zorlaşır. İşlerin sayısı düştükçe ve onlar arasındaki ilişkiler daha sıkı ve birleşik duruma geldikçe, bu zorluk azalır. Sonul olarak, sosyalizmin hammaddelerini temsil ettikleri söylenebilecek olan istence ve maddesel koşullara ek olarak, başka birşey daha gerekir: onu gerçekten ortaya çıkaracak güç. Sosyalizmi isteyenler güçlü -onu istemeyenlerden daha güçlü- olmalıdır.

Bu etkeni de, büyük ölçekli sanayiin gelişimi üretmiştir. Bu, sosyalizmde bir çıkarı olan proleterlerin sayısında bir artış ve kapitalistlerin sayısında ise bir azalış, yani, proleterlerin sayısına göre bir azalış anlamına gelir. Proleter olmayan ara katmanlara -küçük çiftçiler ve küçük burjuvazi- göre, kapitalistlerin sayısı bir zaman için artabilir. Ama, devlet içinde en hızlı artan sınıf proletaryadır.

Bütün bu etkenler doğrudan ekonomik gelişmeden ortaya çıkar. İnsan işbirliği olmaksızın, kendiliğinden doğmazlar; proletaryanın müdahalesi olmaksızın, yalnızca, kendi büyük ölçekli sanayilerinin büyümesinde çıkarı olan kapitalistlerin etkinlikleriyle ortaya çıkarlar.

Başlangıçta, bu gelişme endüstriyeldir ve kentlerle sınırlıdır. Bunun tarımda yalnızca uzak bir yankısı vardır. Sosyalizm kendi dürtülerini tarımdan değil, sanayiden ve kentlerden alır. Ama, onun oluşması için -yukarda anılan üç etkene ek olarak- dördüncü bir etken daha gerekir: Yalnızca, proletaryanın sosyalizmde bir çıkarı olması, yalnızca, gerekli maddesel koşulları elinde bulundurması ve sosyalizmi oluşturmak için zorunlu güce sahip bulunması değil; ayrıca onu ayakta tutabilecek ve uygun doğrultularda geliştirebilecek yetiye de sahip olması gerekir. Ancak o zaman, sürekli bir üretim tarzı olarak sosyalizm gerçekleşebilir.

Eğer sosyalizm bir olanak durumundaysa, proletaryanın olgunluğu uygun bir endüstriyel gelişim aşamasının sağladığı maddesel koşulların olgunluğuyla bir arada bulunmalıdır. Ne var ki, bu etken otomatik bir şekilde, proletaryanın bir müdahalesi olmaksızın, endüstriyel gelişme ve kapitalist kâr güdüsüyle üretilmeyecektir. Bu, sermayeye

muhalefet yoluyla, etkin bir şekilde elde edilmelidir.

Küçük sanayi baskın durumda kaldıkça, iki ayrı kategoride, mülksüz insan vardır. Çıraklardan ve köylülerin oğullarından oluşan birinci kategori için, mülkiyetten yoksun oluş yalnızca geçici bir koşuldur. Onlar bir gün mülkiyet sahibi olmayı umarlar ve bu yüzden, özel mülkiyet onların çıkarına uygundur. Geri kalanı ise; eğitimden, bilinçten ve birlikten yoksun oldukları için, topluma fazlalık olan -gerçekten bir yük bir asalaklar sınıfından, lumpen proletaryadan oluşan mülksüzlerdir.

Onlar kuşkusuz ellerinden geldiğinde, mülk sahiplerini mülksüzleştirmeye hazırdırlar; ama yeni bir tip ekonomi kurma konusunda ne bir istence ne de bir yeteneğe sahiptirler.

Kapitalizmin erken aşamalarında sayıları çarpıcı bir şekilde artan bu mülksüz yığınlardan kapitalist üretim tarzı yararlanır. Kapitalizm onları yararsız, hatta tehlikeli asalaklar olmaktan, üretimin ve dolayısıyla toplumun vazgeçilmez ekonomik temeli durumuna dönüştürür. Bu süreçte, onların hem sayısı, hem de gücü artar, ama onlar yine de cahil, kaba ve yeteneksiz kalırlar. Kapitalizm bütün işçi sınıfını bu düzeye inmeye bile zorlar. Fazla mesai, işin monoton ve ruhsuz karakteri, kadın ve çocuk emeği -kapitalizm bu araçlarla, çalışan sınıfları eski lumpen proletaryanın düzeyinin altına indirmeyi sık sık başarır. O zaman, proletaryanın yoksullaştırılması, tehlikeli bir ölçüde hız kazanır.

Bu yoksullaşma, kitlelerin artan yoksunluğuna bir son verme çabası olarak, sosyalizm yönündeki ilk dürtüyü doğurur. Bununla birlikte, bu yoksunluğun proletaryayı kendisini daha da kurtaramaz duruma getirdiği de görülmektedir. Burjuva merhamet, proletaryanın, sosyalizm yoluyla selamete ermesini getirecekti.

Bu merhametten hiçbir şey beklenmemesi gerektiği hızlı bir şekilde ortaya çıktı. Ancak, sosyalizmde bir çıkarı olanlardan, yani proleterlerden sosyalizmi pratiğe sokacak yeterli bir güç beklenebilirdi. Ama onlar umutsuzluğa düşmüş durumda değil miydi? Hayır, hepsi değil. Yoksunluğa karşı çarpışmak için zorunlu gücü ve cesareti koruyan bir katman hâlâ vardı. Bu küçük grup, ütopyacıların başaramadığını başaracak, devlet erkini ele geçirecek ve bir darbeyle, proletaryaya sosyalizmi getirecekti. Blanqui ve Weitling'in anlayışı buydu. Örgütlenmek ve kendilerini yönetmek açısından çok cahil ve düşük durumda olan proleterler de, bir bakıma Cizvitlerin Paraguay'da kızılderilileri örgütleyip, yönettikleri gibi, kendi seçkinlerinden oluşan bir hükümet tarafından, yukardan örgütlenecek ve yönetileceklerdi. (...)

(...) BİR KİTLE savaşımı olarak proleter sınıf savaşımı demokrasiyi

önvarsayar. Zorunlu 'koşulsuz' ve 'saf demokrasi'yi değilse bile, en azından, kitleleri örgütlemek ve onları düzenli bilgilendirmek için gereken ölçüde demokrasiyi. Bu ise gizli yöntemlerle asla yeterince yapılamaz. Bireysel tarzlar tıkır tıkır işleyen bir gündelik basının yerine geçemez. Kitleler gizli şekilde örgütlenemez ve herşeyden önce, gizli bir örgüt demokratik olamaz. Böyle bir örgüt şaşmazlıkla, bir bireyin ya da bir önderler rubunun diktatoryasma yol açar. Sıradan üyeler yürütme organlarının işlevine indirgenir. Bu tür bir durum, eğer tam bir demokrasi yoksunluğu varsa, ezilmiş katmanlar için zorunlu duruma gelebilir; ama, bu kitlelerin öz hükümeti değil, daha çok, önderlerin mesihçi komplekslerinin ve diktatoryal alışkanlıklarının ürünü olacaktır. (...)

4. Demokrasinin İşlevselliği

MODERN BİR devlet katı şekilde merkezileşmiş bir organizmadır; modern toplumdaki en büyük gücü temsil eden ve herbir bireyin yazgısım zorla etkileyen -savaş zamanında apaçık olan bir olgudur bubir organizmadır. O zamanlarda, herkes kendi yaşamının ne ölçüde devlet politikalarınca belirlendiğini anlar.

Bugünün bireyi için, devletin rolü eskiden aile biriminin ve yerel topluluğun yerine getirdiği roldür. Ama, bu topluluklar demokratik doğrultularda örgütlenmiş olduğu halde, modern devlet erki, tersine, bürokrasisi ve ordusuyla, nüfus üzerinde egemenlik kurar ve öylesi bir hakimiyet elde eder ki, bir zaman için, toplumsal ve ekonomik bakımdan egemen olan sınıfların üstünde bir üstünlük kazanır ve mutlak bir hükümet durumuna gelir.

Ama hiçbir yerde, bu durum çok uzun sürmez. Sanayi kapitalizminin artan hızının, ekonomik ve toplumsal koşullarda en devrimci üretim araçlarının neden olduğu süregen değişimin ve iş yaşamının hızlı temposunun hızla karar almayı gerektirdiği bir zamanda, bürokrasinin mutlak yönetimi katılığa ve ömür tüketici formaliteler batağına yol açar.

Böylelikle, bürokrasinin mutlak yönetimi keyfi ve yoz işlemlere yol açar. Ve her üreticinin sayısız başka üreticilere bağımlı olduğu, kapitalizm gibi bir toplumsal üretim sistemi ise, eğer bir perspektifi olacaksa, toplumsal ilişkilerin güvenli ve yasal bir temelde işlev görmesini gerektirir.

Böylece, mutlak devlet üretim koşullarıyla giderek daha fazla çatışma içine girer ve onlar üzerinde bir köstek durumuna gelir. Devlet erk organlarını kamu eleştirisine açmak, devlet örgütlerinin yanısıra, özgür yurttaş örgütleri kurmak, belediyeler ve eyaletler düzeyinde öz-

yönetim getirmek, yasama gücünü bürokratik aygıttan uzaklaştırmak ve onu merkezi bir meclisin halkın özgürce seçtiği bir parlamentonun denetimine tabi kılmak, giderek daha ivedi duruma gelir.

Hükümetin denetlenmesi bir parlamentonun en önemli görevidir ve bununla bağlantılı olarak, onu ikame edebilecek başka bir kurum yoktur.

Yasaların bir uzmanlar komitesince tasarlanıp, sonradan onay için bütün halka sunulabilmesi gibi bir yöntemle yasama gücünün barokrasiden alınabilmesi, pratikte nadiren mümkün olmakla birlikte, düşünülebilir bir şeydir. Ama, halkın doğrudan yasama işlevi görmesinin en ateşli savunucuları bile hükümetin halk tarafından doğrudan denetlenmesinden söz etmezler. Devletin merkezi yürütme organının etkinlikleri, örgütsüz ve şekilsiz bir halk kitlesi tarafından değil, ancak bir başka merkezi örgüt tarafından denetlenebilir.

Devletin mutlak erkinin üstesinden gelmeye yönelik bu çabalar modern bir devletteki, bu erke katılanlar dışında, yani bürokratlar, subaylar, saray soyluları, kilise görevlileri ve devlete kârlı işler çeviren büyük bankerler dışında, tüm sınıfların karakteristiğidir. Kır soylularını, küçük ruhbanları ve sanayi kapitalistlerini kapsayan öteki sınıfların birleşik baskısı karşısında, bu mutlak rejimin zayıflaması muhakkaktır. Az ya da çok basın özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ve bir parlamento tanımak zorunda kalır. Bu süreç tüm Avrupa devletlerinde başarıyla yürütülmüştür.

Ne var ki, bu süreçte, herbir sınıf devlete, kendi tikel çıkarlarına uygun bir biçim vermek ister. Parlamento oluşumu savaşımında, yani oy hakkı savaşımında bu amaç tikel bir şekilde apaçıktır.

Alt sınıfların, 'halk'ın belgisi genel oy hakkıydı. Oy hakkında yalnızca ücretlilerin değil, küçük çiftçilerin ve küçük burjuvazinin de bir çıkarı vardı. Her yerde ve tüm koşullarda, nüfusun büyük çoğunluğunu bu sınıflar oluşturur. Proleterlerin sayısal üstünlüğe sahip olup olmaması ekonomik gelişme aşamasına bağlıdır. Ama bu etken çalışan sınıfların genel üstünlüğünü hiçbir şekilde etkilemez. Sömürücüler nüfusun küçük bir azınlığından ötesini asla oluşturmazlar.

Uzun erimde, hiçbir modern devlet oluşumu, bu kitlelerin akımına direnemez ve bu yüzden de, bugünün toplumunda, genel oy hakkından başka bir oy verme biçimi saçma bir durum doğurur. Hızlı değişim temposuyla kapitalist toplumda, nüfusun katı bir şekilde sınıflandırılması olanaksızdır. Tüm toplumsal ilişkiler değişmeyen bir akışkanlık içindedirler. Bu yüzden, statüye göre oy hakkı söz konusu değildir. Ama iyi bir örgütlenmeye sahip olmayan bir sınıf şekilsiz, akışkan; kesin bir şekilde tanımlanması olanaksız bir kitledir. Sınıf

yasal değil, ekonomik bir kategoridir ve sınıf üyeliği de sürekli değişir. Küçük sanayi baskın olduğu sürece kendisini bir mülk sahibi gibi duyumsayacak birçok kol işçisi, büyük ölçekli sanayi baskın duruma geçer geçmez, kendisini bir proleter gibi duyumsayacaktır. İstatistik bakımından hâlâ mülk sahibi ve bağımsız girişimciler sınıfı arasında sayılsa bile, gerçekte bir proleter durumuna gelmiştir. Sayıma dayalı bir oy hakkının, mülk sahipleri sınfının parlamentoda bir tekel olarak kalmasına olanak vermesi de mümkün değildir. Her para devalüasyonu onu çağdışı kılacaktır. Ve son olarak öğrenim temeline dayalı bir sayım da, halkın öğrenim düzeyini yükseldikçe, giderek daha çok anlamsızlaşıyor.

Böylece, en değişik etkenler genel oy hakkını her yönüyle, bugünkü toplumda biricik rasyonel yöntem olarak eşit oy hakkıyla birleştirmekte ve bu konuyu artan bir netliğe kavuşturmaktadır. Herşeyden önce, toplumdaki en alt sınıf olarak, konumu bakımından en etkili silahı kendi sayısal gücü olan proletarya açısından biricik rasyonel yöntem budur. O ancak, nüfusun en büyük sınıfı olduğu ve kapitalist toplum artık çalışan sınıflarm çoğunluğunu köylülük ve küçük burjuvazinin oluşturmayacağı bir noktaya dek geliştiği zaman, kendisini kurtarabilir.

Ama, yalnızca, oy hakkının genel ve eşit haklı olması değil ayrıca ayrım gözetilmemesi de proletaryanın çıkarınadır. Örneğin, kadınlar ve erkekler ya da ücretliler ve mülk-sahipleri ayrı seçmen kategorileri oluşturmamalıdır. Böylesi bir ayrıştırma yalnızca, genel toplumsal durumları gereği proletaryaya dahil olan, ama olsa olsa şeklen ücretli olarak listelenmeyen tikel grupların ondan ayrılması tehlikesini doğurmakla kalmaz; ayırca, proleter bilincin sınırlandırılması gibi, daha büyük bir tehlike de doğurur. Proletaryanın büyük tarihsel misyonu esasında toplumun genel çıkarının proletaryanın uzun erimli sınıfsal çıkarlarıyla çakışmasından kaynaklanır -ama bu sonuncusu, her zaman, onun tikel anlık çıkarlarıyla özdeş de değildir.

Başlıca toplumsal ilişki tarzları ve genelde toplumun amaçlarına ilişkin anlayışıyla, proletaryanın sınıf bilincinin en yüksek düzeye çıkartılması onun olgunluğunun bir özelliğidir. Tek başına bilimsel sosyalizm bu anlayışı yalnızca kuram aracılığıyla tam olarak yerine getirebilmekle kalmaz; ayrıca onun pratiği de, proletaryanın yalnız kendi tikel çıkarlarının geliştirilmesi amacıyla değil, bütün süreci dikkate alarak polikaya atılması koşuluyla, bu anlayışı besler ve derinleştirir. Saf mesleki çıkarlarla sınırlanma bilinci de sınırlandırır: bu salt sendikalizmin dezavantajlarından biridir ve sosyal demokrat parti örgütünün üstünlüğünün yattığı yer de burasıdır. Oylamanın kategorilere gö-

re yapıldığı bir sisteme göre, ayrımsız bir oy hakkının üstünlüğü de burada yatmaktadır.

Bu politik haklar uğruna savaşım sırasında, modern demokrasi ortaya çıkar ve proletarya olgunlaşır. Bununla birlikte, aynı zamanda yeni bir etken de ortaya çıkar: azınlıkların korunması, devlete karşıtlık. Demokrasi çoğunluğunun yönetimini anlatır. Ama, bundan daha az olmamak üzere, azınlığın korunmasını da anlatır.

Bürokrasinin mutlak yönetimi süreklilik kazanmaya çabalar; her karşıtlığın şiddetle bastırılması onun yol gösterici ilkesidir. O, hemen her yerde, ancak kendi erkinin şiddetle bastırılması yoluyla devrilebilirdi.

Demokrasi ise farklı şekilde işlev görür. Açıklandığı gibi, çoğunluğun yönetimini anlatır. Ne var ki, çoğunluklar değişir. Demokraside, hiçbir rejim kendisini kalıcı bir şekilde oturtamaz.

Bir sınıfın erke sahip olma koşulları da, en azından, kapitalizm çağı söz konusu olduğu ölçüde, kalıcı değildir. Ama, partilerin gücü sınıfların gücünden çok daha sık bir şekilde değişir ve demokraside, erk için çabalayanlar partilerdir.

Burada, gerçekliğin açık bir şekilde anlaşılması için soyut kuramsal yalınlaştırmalar kuşkusuz vazgeçilmez olsa bile, bunların yine de yalnızca 'son çözümlemede' geçerli olduklarını -çünkü, bunlar ile şimdiki gerçeklik arasında birçok ara etken vardır- unutmamak önemlidir; zira bu sık sık unutulmaktadır.

Bir sınıf yönetebilir, ama hükümet edemez; çünkü, bir sınıf şekilsiz bir kitledir ve ancak bir örgüt hükümet edebilir. Bir demokraside, hükümet eden, politik partilerdir. Ne var ki, her parti başlangıçta bir sınıf çıkarını temsil etse bile, bir parti bir sınıfla eşdeğer değildir. Aynı sınıf çıkarları, farklı taktik işlemlerle, çok ayrı yollardan temsil edilebilir ve bu farklı taktikler temelinde, özdeş sınıf çıkarlarının temsilcileri farklı partilere ayrılırlar. Bu yolla birincil olarak karara bağlanan şey, öteki sınıflara ve partilere ilişkin tutum sorusudur. Herhangi bir sınıfın, devleti tek başına hükümet etmesine olanak verecek yeterli gücü kendi elinde tutması nadir bir durumdur. Eğer bir sınıf erke gelir ve konumunu, tek başına kendi gücüne dayanarak koruyamazsa, bir bağlaşık arayacaktır. Olası çeşitli bağlaşıklar varsa, o zaman, yönetici sınıfın çıkar temsilcileri arasında birkaç görüş ve parti görülecektir.

İngiltere'de 18. yüzyılda Whig'ler ve Tory'ler aynı temel mülkiyet çıkarlarını temsil ediyorlardı. Ama birinciler kent burjuvazisiyle, saray ve onun birleşik güçleri aleyhine birleşerek bu çıkarları geliştirmeye çalıştıkları halde; ikinciler tersine, kendi çıkarlarının en iyi güven-

cesini monarşinin temsil ettiğine inanıyorlardı. Aynı şekilde, bugün de İngiltere'de ve başka yerlerde, tutucular ve liberaller aynı kapitalist çıkarları temsil ediyorlar. Ama kimileri, toprak sahipleriyle bağlaşmanın ve zor (icbar) yoluyla çalışan sınıfların bastırılmasının, bu çıkara en iyi şekilde hizmet edeceğine inanırlarken; kimileri de, böyle bir politikanın talihsiz sonuçlar doğurabileceğinden endişe ediyorlar. Onlar, birincil olarak toprak sahipleri zararına ufak ödünlerle, çalışan sınıfları yatıştırmaya çabalıyorlar. Yükselen sınıflar ile onların partileri için geçerli olan şey, ekonomik ve toplumsal bakımdan egemen olan sınıflar ile onların partileri için de söz konusudur.

Öyleyse, parti ile sınıf zorunlu bir şekilde çakışmaz. Bir sınıf farklı partilere ayrılabilir ve bir parti de farklı sınıflardan gelen üyelere sahip olabilir. Yönetici sınıfın çoğunluğu o zamana dek hükümet eden partinin yöntemlerinin rakip bir partininkinden daha az elverişli ve makul olduğu görüşüne sahip olabileceği için, hükümet eden parti değişse bile, aynı sınıf erkte kalabilir.

Ve bu yüzden, bir demokraside, partilerin hükümeti sınıfların yönetiminden çok daha sık değişir.

Bu koşullarda, hiçbir partinin erkte kalması kesin değildir: herbirisi, azınlıkta kalabilme olasılığı akılda tutmak durumundadır. Ne var ki, tersine olarak -gerçek bir demokrasi olması koşuluyla- devletin doğası da öyledir ki, hiçbir parti hep bir azınlık olarak kalmaya mahkum değildir.

Bir demokraside, bu etkenler azınlıkları koruma pratiğini doğurur. Demokrasi ne denli sağlam kök salmışsa ve onun politik alışkanlıkları etkileme dönemi ne denli büyükse, bu koruma o denli etkili olur ve herbir partinin erk dizginlerine yapışma isteklerine o denli iyi karşı koyulabilir. (...)

PROLETARYANIN haklarının olmadığı yerde, kitle örgütleri geliştirmeyi, ya da normal koşullarda, kitle savaşımları vermeyi başarmak olası değildir. Böyle koşullarda, erkteki rejime sürekli karşıtlık içine atılacak olan, yalnızca, bir yürekli savaşçılar elitidir. Ama bu elit, her gün, bütün sistemin çökmesine neden olma zorunluluğuyla karşı karşıya kalır ve gerçekte, düzenli olarak onunla çarpışır. Onların aklı fikri ufak gündelik politik kaygılarla meşgul olmayıp, özellikle, en önemli sorunlara yönelmiştir. Böylece bir bütün olarak toplumsal ve politik durumu ele almayı öğrenmektedir.

Böyle bir durumda, proletaryanın yalnızca küçük bir katmanı savaşa girmekte, ama ancak en yüce ereklerin uyandırabileceği coşkudan ve en yüksek kuramsal ilgilerden esinlenmektedir.

Ancak, günümüzdeki üretim tarzında, günde yalnızca birkaç boş saate sahip olan proletarya üzerinde demokrasi bütünüyle farklı etkiler yapıyor. Demokrasi büyük miktarda yönetsel çalışmayla yüklü kitle örgütlerine yol açıyor; çeşitli gündelik, sık sık da çok önemsiz sorunları yurttaşın ele almasını ve çözmesini getiriyor. Proletaryanın özgür zamanının tümünü, giderek daha çok, bu 'ufak ayrıntılar' alıyor ve o, giderek daha fazla, anlık başarılarla meşgul olur duruma geliyor. Akıl dar bir çember içinde tutuluyor. Kuramsal anlayış yokluğu, hatta kuramı küçükseme; güçlü ilkeler yerine, oportünizm giderek daha çok olağan duruma geliyor. Marks ve Engels Alman işçilerinin kuramsal bilinci ile Batı Avrupa ve Amerikalıların bilinci arasında uygun bir karşılaştırma yapabilmişlerse, bugün Rus işçilerinde, Almanlara göre, kurama yönelik aynı ilgi üstünlüğünü saptayacaklardı.

Oysa, her yerde, demokrasinin uygulanması için savaşan sınıfbilinçli proleterler ve onların temsilcileri vardır ve bunların birçoğu, yaşamlarını bu davaya adamışlardır. Onlar, demokrasi olmadan hiçbir şeye ulaşılamayacağını biliyorlar. Despotizme karşı savaşımın canlandırıcı etkileri bir elitle sınırlıdır ve bir bütün olarak kitleyi etkilemez. Öte yandan, demokrasinin proletarya üzerindeki yozlaştırıcı etkileri de abartılmamalıdır. Bunlar çoğu kez, demokrasinin kendisinden çok, proletaryanın acısını çektiği özgür zaman yokluğunun sonucudur. Eğer özgürlük zilyedi miskin ve darkafalı insanlara doğal bir şekilde verilmiş olsaydı, hiç olmamasından daha şaşırtıcı olurdu bu. Demokrasi işgününü kısaltmayı başardığı ölçüde, proleter de, vazgeçilmez gündelik görevlerin yanısıra, önemli uzun erimli konulara ayırabilecek daha fazla boş zamana sahip olabilecektir.

Ortada olmayan, bu gelişme için gereken esin değildir. Çünkü, demokrasinin erdemleri ne olursa olsun, kendi başına o kapitalist üretim tarzından doğan çatışmaları, bu üretim tarzının yerini almadığı sürece, çözecek yetkinlikte değildir. Tersine, kapitalist toplumdaki çelişkiler büyük ve öylesine artan bir çatışmaya yol açar ki, proleterler, zihinlerini gündelik kaygılarının üstüne çıkaracak, giderek daha önemli konularla karşı karşıya gelirler. Demokraside, bu bilinç yükselmesi artık bir elitle sınırlı değildir ve gündelik çalışması sırasında, kendi işlerini de yönetmeyi öğrenen bütün bir halk kitlesinin karakteristiği durumuna gelir.

Despotik yönetimden farklı olarak, demokraside proletarya sürekli, devrimle meşgul olmaz. Yıllar, hatta onyıllar boyunca, dikkat gündelik konular üzerinde toplanabilir; ama sonunda, her yerde devrimci düşünce ve savaşım için esin sağlayan durumlar doğması gerekir.

Böylesi bir durum eyleme yol açtığı zaman, bu eylemin zamansız

ve boş bir saldırı olmaması, kazanılan zaferin yeniden yitirilmeyip, başarıyla korunması bir demokraside, despotik bir yönetimde olduğundan çok daha fazla olasıdır. Ve sonuçta bu, yeni bir devrimci dramın salt sinirsel uyarılışından çok daha önemlidir.

5. Diktatorya

Sosyalist bir üretim sisteminin kurulması açısından demokrasi vazgeçilmez temeldir. Proletarya, ancak demokrasinin etkisi altında, sosyalizmin gerçekleştirilmesini sağlayabilmek için gereken olgunluğu kazanır. Son olarak, demokrasi bu olgunluğun en güvenilir göstergesini de oluşturur. Sosyalizm için hazırlanma ile onun gerçekleştirilmesi -her ikisi de demokrasiyi gerektiren bu iki gelişme aşaması- arasında, proletaryanın politik erki kazandığı, ama ekonomik anlamda sosyalizmi henüz kurmamış olduğu bir başka aşama, bir geçiş aşaması vardır. Bu geçiş aşamasında, demokrasinin yalnızca gereksiz değil, gerçekte zararlı da olduğu varsayılmıştır.

Bu bakış açısı yeni değildir. Bunun Weitling tarafından ileri sürüldüğünü görmüş bulunuyoruz. Ne var ki, bu Marks'a dayanmaktadır. Gotha parti programını eleştirirken, 1875 Mayıs'ındaki bir mektubunda Marks şöyle yazar:

> Kapitalist ile komünist toplum arasında, birinden öbürüne devrimci dönüşüm dönemi yatar. Bu dönem aynı zamanda, devletin *proletaryanın devrimci diktatoryasından* başka birşey olamayacağı, politik geçiş dönemidir.

Yazık ki, bu diktatoryayı nasıl düşündüğünü Marks kesin olarak dile getirmemiştir. Sözlük anlamında alındığında, bu sözcük demokrasinin kaldırılmasını (*aufhebung*) anlatır. Kuşkusuz, tek bir kişinin hiçbir yasayla sınırlandırılmamış başınabuyruk yönetimini anlatmak için de sözlük anlamında alınabilir. Kalıcı bir devlet kurumu olarak değil, geçici bir olağanüstü önlem olarak kabul edilmesiyle, despotizmden ayrılması gereken bir yönetimi...

Marks'ın 'proletarya diktatoryası', yani tek bir kişinin değil de, bir sınıfın diktatoryası anlatımını kullanması onun, sözlük anlamında bir diktatoryayı kastetmediğini açığa kavuşturmaktadır.

Yukarda aktarılan pasajda, Marks bir *hükümet biçiminden* değil, proletaryanın politik erki ele geçirdiği her yerde zorunlu olarak doğması gereken bir *durumdan* (state of affairs) söz ediyordu. Onun aklında bir hükümet biçimini tutmadığı gerçeği, onun, İngiltere ve Amerika'da geçişin barışçıl ve demokratik yoldan olabileceğine ilişkin görüşüyle kesin bir şekilde doğrulanmıştır.

Kuşkusuz, demokrasi barışçıl bir geçişi güvencelemez; ama bu, de-

mokrasi olmaksızın da kesinlikle olası değildir.

Bununla birlikte, Marks'ın proletarya diktatoryası üstüne görüşlerini keşfetmek için, kestirime başvurmak bütünüyle gereksizdir. 1875'de bu anlatımdan ne anladığını daha tam olarak açıklamadıysa, bunun nedeni, birkaç yıl önce, 1871'de, *On the Civil War in France* başlıklı kitapçığında bunu zaten yapmış olmasıdır; orada şunları yazmaktadır:

> Komün esas olarak bir işçi sınıfı hükümetiydi, üretici sınıfın sahiplenici sınıfa karşı savaşımının sonucuydu; sonunda, emeğin ekonomik kurtuluşunun ortaya çıkışının politik biçimiydi.

Bu yüzden Paris Komünü Marks'ın kitapçığının üçüncü baskısına yazdığı önsözde Engels'in açık bir şekilde dile getirdiği gibi, 'proletaryanın diktatoryası' idi.

Komün demokrasinin kaldırılmasından çok, genel oy hakkı temelinde demokrasinin en geniş şekilde uygulanmasıydı. Hükümet erki genel oy hakkına tabiydi.

> Komün, Paris'in çeşitli mahallelerinden genel oyla seçilmiş kent konsüllerinden oluşuyordu. (...) Tıpkı, bireysel oy hakkının kendi işçisini seçmekte başka her işverene hizmet etmesi, vb. gibi, genel oy hakkı da komünlere seçilecek insanlara hizmet edecekti.

Bu kitapçıkta Marks özellikle ayrıcalıklı bir sınıfın oy hakkından çok, tüm halkın genel oy hakkından tekrar tekrar söz eder. Onun için, proletarya diktatoryası proletaryanın ezici sayısı nedeniyle, gerçek bir demokraside zorunlu şekilde ortaya çıkan bir durumdu.

Bu yüzden, demokrasiye karşıt olarak diktatoryayı destekleyenlerin Marks'tan alıntı yapmaması gerekiyor. Kuşkusuz, bunların yanlış olduğunun hâlâ gösterilmemiş olduğu söylenilerek. Ne var ki, onlar kendi davalarını desteklemek için başka savlar aramalıdırlar.

Bu sorunu incelerken, bir *durum* olarak diktatoryayı bir *hükümet* biçimi olarak diktatoryayla karıştırmamak için dikkatli olunmalıdır. Saflarımızda bir tartışma konusu olan şey, yalnızca bir hükümet biçimi olarak diktatorya sorunudur. Bir hükümet biçimi olarak diktatorya muhalefeti, onun oy hakkını, basın özgürlüğünü ve dernekleşme özgürlüğünü kaldırarak, haklarından yoksun etme anlamına gelir. Sorun; muzaffer proletaryanın bu önlemleri almaya gerek duyup duymadığı ve bunların, sosyalizm kuruculuğunu yalnızca kolaylaştıracağı mı, gerçekten bunun için vazgeçilmez mi olduğu sorunudur.

İlk durumda, bir hükümet biçimi olarak diktatoryadan söz ederken,

bunun bir sınıfın diktatoryasını kapsayamayacağını, çünkü, zaten görmüş olduğumuz gibi, bir sınıfın yalnızca yönetebileceğini, ama hükümet edemeyeceğini belirtmek gerekir. Diktatoryayla yalnızca bir yönetim koşulunu değil de, özgül bir hükümet biçimini anlatmak isteniyorsa, o zaman, ya tek bir kişinin ya bir örgütün ya da bir proleter partinin diktatoryasından söz etmek gerekir -proletaryanın diktatoryasından değil. Proletarya farklı partilere bölünmüş olduğunda, bu sorun hemen karmaşık bir durum alır. O zaman, bu partilerden birinin diktatoryası artık hiç de proletaryanın diktatoryası değil, ama proletaryanın bir kısmının bir başka kısmı üzerindeki diktatoryasıdır. Eğer sosyalist partiler proleter olmayan katmanlar karşısındaki ilişkileri konusunda bölünmüşlerse, eğer, örneğin bir parti kent proleterleri ile köylüler arasındaki bir bağlaşmayla erke gelecekse, durum daha da karmaşık bir hal alır. Bu durumda, proletarya diktatoryası yalnızca proleterlerin proleterler üzerindeki bir diktatoryası değil, ama proleterlerin ve köylülerin proleterler üzerindeki bir diktatoryası durumuna gelir. Bu koşullarda, proletarya diktatoryası çok tuhaf biçimler alır.

Proletarya yönetiminin demokrasiyle bağdaşmaz bir biçimi, zorunlu olarak alacağı ve alması gerektiği düşüncesinin nedenleri nelerdir? Proletarya diktatoryası konusunda Marks'ı aktaran bir kimse, Marks'ın, ancak özel koşullarda doğabilecek bir durumla değil, her ortamda yer alması gereken bir durumla ilgilendiğini unutmamalıdır.

Şimdi, bir kural olarak proletaryanın ancak nüfusun çoğunluğunu temsil ettiği, ya da en azından, onun desteğini aldığı zaman erke geleceği varsayılabilir. Ekonomik vazgeçilmezliğinin peşisıra, proletaryanın politik savaşımlardaki silahı onun sayısının muazzam kitleselliğidir. Yönetici sınıfların kaynaklarına karşı, ancak, ardında yığınların, yani nüfusun çoğunluğunun bulunduğu yerde, başarı beklenebilir. Marks ve Engels'in ikisi de bu görüştedir ve bu nedenle, *Komünist Manifesto*'da şunu açıklamışlardır:

> Tüm önceki hareketler azınlıkların ya da azınlıklar yararına olan hareketlerdi. Proletarya hareketi ise muazzam çoğunluğun, muazzam çoğunluk yararına olan bağımsız hareketidir.

Bu, Paris Komünü için de geçerliydi. Yeni devrimci rejimin ilk işi seçmenlere çağrı yapmak oldu. En geniş özgürlük koşullarında oylama yapıldı ve Paris'in hemen tüm semtlerinde, büyük çoğunluklar Komün lehile oy verdiler. Muhalefetten 21 adaya karşı 65 devrimci seçildi; muhalefetten seçilenlerin 15'i açıkca gerici ve altısı da Gambetta fraksiyonunun radikal cumhuriyetçileriydi. Bu 65 devrimci Fransız sosyalizminin var olan tüm eğilimlerini temsil ediyorlardı. Birbirleri-

ne karşı ne denli savaşmış olurlarsa olsunlar, hiçbir grup öbürleri üzerinde bir diktatorya uygulamıyordu.

Bir hükümet kitleler içinde öylesine güçlü şekilde kök salmıştır ki, demokratik haklara el uzatmasına en ufak bir neden yoktur. Demokrasiyi ezmek için zor kullanıldığı durumlarda, o da her zaman, zor kullanmaktan kaçınamayacaktır. Zor ancak zorla karşılanabilir.

Ne var ki, kitlelerin ardında olduğunu bilen bir hükümet, yalnız, demokrasiyi korumak için zor kullanacaktır, onu ezmek için değil. Bir hükümetin en sağlam temeli ve muazzam moral otoritenin güçlü bir kaynağı olan genel oy hakkından vazgeçmek bütünüyle intihar demek olacaktır.

Öyleyse, demokrasinin diktatoryayla askıya alınması (*aufhebung*) ancak, bir proleter partisine, nüfusun çoğunluğu onu desteklemese, ya da, gerçekte, ona kesinlikle karşı bile olsa, elverişli koşulların olağandışı bir birleşiminin erki ele geçirme olanağı verdiği, olağanüstü durumlarda düşünülebilir.

Halkın onyıllardır politika içinde eğitildiği ve politik parti düşüncesinin iyi oturmuş bulunduğu yerlerde, böylesine rastlantısal bir zafer pek olası değildir. Kesinlikle böylesi bir durum, ancak, çok geri koşuların bir göstergesidir. Erkin ele geçirilmesinden sonra, seçmenler sosyalist hükümete karşı oy verirse ne olacaktır? O, o güne dek tüm hükümetlerden talep etmiş olduğu şeyi, yani, halkın istenci önünde eğilmeyi ve erk savaşımını demokratik bir temelde götürmeyi mi tercih edecektir; yoksa, erkte kalmak için demokrasiyi ezmeyi mi?

Bir diktatorya halkın çoğunluğunun istencine karşı nasıl erkte kalabilir?

Akla iki olasılık gelmektedir: *Cizvitcilik ve bonapartizm.*

Paraguay'daki cizvit devletine yukarda değinmiştik. Orada, cizvitler kendi diktatoryalarını, örgütlemiş oldukları ve kendileri olmadan bütünüyle çaresiz kalan yerliler üzerindeki muazzam düşünsel üstünlükleriyle ayakta tuttular.

Sosyalist bir partinin bir Avrupa devletinde böylesi bir üstünlük kazanması olası mıdır? Hayır, bütünüyle olanaksızdır. Sınıf savaşımı sırasında proletarya kendi düşünsel düzeyini öbür işçilerin, küçük burjuvazinin ve küçük çiftçilerinkinden daha yüksek olana dek, pekala yükseltebilir. Ama bu sonuncuların kendi politik çıkar ve anlayışlarını da aynı zamanda artıramadıkları bir durumda değil. Bu farklı sınıflar arasındaki açıklık asla aşılamaz bir duruma gelmez.

Kol işçilerinin çeşitli sınıfları arasında, bir entelektüeller katmanı gelişir. Sayısı artar ve üretim süreci açısından, giderek daha vazgeçilmez olur. Bu entelektüellerin çalışması bilgiye ulaşılmasını ve zeka-

nın kullanılıp, geliştirilmesini getirir.

Bu katman proletarya ile kapitalist sınıf arasında bulunur. Doğrudan kapitalizmle ilgili değildir. Yine de, proletaryaya güven duymaz; çünkü onu, yazgısını ele almak bakımından fazla ham bulur. Aydınların, proletarya için özgürlüğü en ateşli biçimde savunan üyeleri, örneğin ütopik sosyalistler bile, sınıf savaşımının erken aşamalarında işçi hareketinin eleştiricisi oldular. Ancak, proletarya kendi savaşımında artan bir olgunluk gösterdiği zaman, bu tutum değişir. Sosyalist hareketi destekleyen entelektüelleri esinlendiren proletaryaya bu güven Almanya'da liberal ve merkezi partilerin ve hatta hükümetlerin, 4 Ağustos 1914'den bu yana, hükümete katılan sosyalistlere bağladıkları umutla karıştırılmamalıdır. Birinci tür güven, proletaryanın kendisini özgür kılacak güç ve yeti kazanmış olduğu inancından kaynaklanır. İkinci tür güven ise, söz konusu sosyalistlerin artık proletaryanın özgürlük savaşını ciddiye almadıkları inancıyla birlikte gelir.

Sosyalist bir üretim sistemi entelektüellerin yardımı olmadan, ya da, onların isteklerine karşıt olarak kurulamaz. Eğer nüfusun çoğunluğu bir proleter partiye güven duymuyorsa ya da onu eleştiriyorsa, o zaman, aynı şey entelektüellerin çoğunluğu için de fazlasıyla geçerli olur. Bu koşullarda, muzaffer bir proleter parti nüfusun geri kalanı karşısında düşünsel bir üstünlükten bütünüyle yoksun olacaktır. Ayrıca, böyle bir parti toplumsal konularda daha iyi bir kuramsal konumda olabilse dahi, bu bakımdan, karşıtlarına göre daha geride kalacaktır.

Paraguay için elverişli olan şey Avrupa için elverişli değildir. Burada, 18 Brumaire 1799'da I. Napolyon'un ve 2 Aralık 1852'de onun yeğeni III. Napolyon'un girdiği yolun göz önüne alınması kalıyor. Bu yol, örgütlenmemiş halk kitlesine üstün olan merkezi bir örgütlenme yoluyla ve askeri güçten ileri gelen bir üstünlükle, hükümet etmekten ibarettir. Bu sonuncu etken, hükümet kuvvetlerine ancak, ya silahsız olan ya da silahlı savaşımdan yorulmuş bulunan kitlelerin karşı çıkması gerçeğine dayanmaktadır.

Sosyalist bir üretim tarzı bu temelde kurulabilir mi? Bu üretim tarzı üretimin toplum tarafından örgütlenmesini gerektirir. Bütün halk kitlesinin ekonomik özyönetimini gerektirir. Üretimin bürokrasi tarafından, ya da, halkın tek bir kesiminin diktatoryası tarafından devletçe örgütlenmesi sosyalizmi oluşturmaz. Sosyalizm geniş halk kitlelerinin hem ekonomik, hem de politik, sayısız özgür örgütün örgütsel disiplinini gerektirir. Tam örgütlenme özgürlüğü gerektirir. Emeğin sosyalist örgütlenmesi askeri kışla modeli üzerinde kurulamaz.

Halka en geniş örgütlenme özgürlüğü sağlayan bir azınlık diktatoryası, böyle davranarak, kendi gücünü ortadan kaldıracaktır. Bu özgür-

lüğü budayarak kendi konumunu korumaya çalışırsa o zaman, sosyalizmin gelişmesi, teşvik edilmek bir yana, engellenmiş olacaktır.

Bir azınlık diktatoryası her zaman, en güçlü desteğini sadık bir orduda bulur. Ne var ki, çoğunluk desteğinin yerine silahların gücünü koyması ölçüsünde, tüm muhalefeti de, kendisini reddeden seçmenlere başvurmak yerine, silahlara başvurarak çare aramaya iter. Bu koşullarda iç savaş politik ve toplumsal uzlaşmazlıkları çözme yöntemi durumuna gelir. Tam bir politik ve toplumsal ilgisizlik ya da karamsarlık yokluğu veri iken, bir azınlık diktatoryasını her zaman, kolayca daha büyük yığınların uzun bir silahlı ayaklanmasına dönüşebilecek, daimi bir gerilla savaşı ya da kanlı darbeler tehdit edecektir. Bu tehditlerin sürüp gitmesi diktatoryanın tüm askersel gücünü özümser. Üstelik, diktatorya kendisini iç savaştan kurtaramaz ve sürekli alaşağı edilme tehlikesi içinde yaşar.

Sosyalist bir toplumu kurmaya, bir iç savaştan daha büyük bir engel yoktur. Günümüzde, yaygın coğrafi işbölümüyle, büyük sanayi işletmeleri iletişim özgürlüğüne, sözleşmelerin çiğnenmezliğine oldukları ölçüde, ağır bir biçimde bağımlıdırlar. Kabul edileceği üzere, bir dış savaş, düşman istila etmese bile, sosyalizm kuruculuğuna çok büyük bir müdahaleye neden olacaktır. Şimdiki Rus Devrimi'nde, her fraksiyondan Rus sosyalistleri, haklı olarak, toplumsal yeniden kuruculuk için barışın zorunluğunu vurgulamaktadırlar. Oysa bir iç savaş, toplumsal ekonominin bir dış savaştan çok daha geniş ölçüde yıkımı demektir; çünkü bu zorunlu olarak, ülkenin içinde yer alıp aynı bir düşman istilasının yaptığı şekilde onu felç ve harap edecek, sonuç olarak da, daha yıkıcı olacaktır.

Ülkeler arasındaki savaşlarda, kural olarak, erkin bir ya da başka bir hükümet tarafından kazanılması ya da yitirilmesi söz konusudur; her ikisinin de bizzat varlığı değil. Savaştan sonra, savaşan hükümetler ve halklar, her zaman dostça olmasa da barış içinde yaşamaya bakarlar.

Bir sivil savaşın tarafları ise, birbirlerine karşı bütünüyle farklı ilişkiler içindedirler. Birbirlerinden birkaç ödün koparmak ve sonra da barış içinde yaşamak için savaşa gitmezler. Üstelik, bir iç savaş demokratik bir savaşımla aym şey de değildir. Bu sonuncusunda, azınlıklar korunur ve azınlıkta kalan ve hükümetten çekilmek durumunda olan bir partinin politik etkinliklerinden vazgeçmesi ya da bunları kısıtlaması hiç de gerekli değildir; kendisini azınlıkta bulan bir parti her zaman, çoğunluk olmak ve böylece, hükümet denetimini kazanmak yönünde çalışma hakkını korur.

İç savaşta ise, her bir parti kendi varlığı için savaşır ve yitiren tam

bir yok oluşla karşılaşır. Bu gerçeğin bilinmesi iç savaşların amansız doğasını ortaya koyar. Tikel olarak, yalnızca silah zoruyla görevde bulunan bir azınlık, bastırmayı başardığı bir başkaldırıyla tehdit edildiğinde, karşıtlarını en kanlı şekilde ezmek, onları denetimsiz bir kıyıcılıkla katletmek eğilimindedir. Paris'te hem 1848 Haziran'ı, hem de kanlı 1871 Mayıs Haftası bunu amansız bir açıklıkla gösterdi.

Kronik bir iç savaş durumu, ya da, bir diktatorya koşullarında bunun alternatifi olan, kitlelerin tam ilgisizlik ve karamsarlığı sosyalist bir üretim sisteminin yapılandırılmasını bütünüyle olanaksız kılar. Ama hani, zorunlu bir şekilde ya iç savaşa ya da ilgisizliğe yol açan bir azınlık diktatoryası kapitalizmden sosyalizme geçişi gerçekleştirecek başlıca araç olacaktı!

Birçok kişi iç savaşı toplumsal devrimle karıştırır; birincisinin ikincisinin bir biçimi olduğunu sanır ve bir iç savaşın kaçınılmaz şiddetini, böyle bir şiddet olmaksızın bir devrimin mümkün olamayacağı bazı üzerinde gerekçelendirmeye hazırlanır. Her devrimde durum hep böyle olmuştur ve hep böyle olacaktır der.

Ne var ki, biz sosyal demokratlar, geçmişte olan şeylerin gelecekte de hep olması gerektiği görüşünde kesinlikle değiliz. Kendi devrim düşüncelerimizi, önceki burjuva devrimlerin örneklerinden şekillendirdik. Ama proletarya devrimi bütünüyle farklı koşullar altında başarılacaktır.

Burjuva devrimler halktan yalıtlanmış bir orduya dayanan bir despotun tüm özgür halk hareketlerinimi ezdiği devletlerde; basın özgürlüğünün, toplanma özgürlüğünün, dernekleşme özgürlüğünün ve genel oy hakkının olmadığı, halkın gerçekte temsil edilmesinin söz konusu olmadığı ülkelerde yer aldı. Böylesi durumlarda, hükümete karşı savaşım kaçınılmazlıkla, bir iç savaş biçimini aldı. Modern proletarya, en azından Batı Avrupa'da, 'saf' demokrasi olmasa bile, belli ölçüde demokrasinin onyıllardır derin kökler salmış olduğu ve ordunun, halktan, kullanılacak ölçüde artık yalıtlanmış olmadığı ülkelerde erke gelecektir. Proletaryanın, halkın çoğunluğunu temsil ettiği yerde politik erki nasıl kazanacağını görmek kalıyor. Bizim açımızdan, Batı Avrupa'da büyük Fransız Devrimi'nin yolunun yineleceğini varsaymak hiç de gerekmiyor. Eğer bugün Rusya 1793 Fransa'sına kimi benzerlikler gösteriyorsa, bu yalnızca, Rusya'nın bir burjuva devrim aşamasına ne denli yakın olduğunu ortaya koyar.

Toplumsal devrim, politik devrim ve iç savaş birbirlerinden ayırt edilmelidir.

Toplumsal devrim yeni bir üretim tarzının yaratılmasıyla, bütün toplumsal yapının derin bir dönüşümünden ibarettir. Onyıllar sürebile-

cek ve bitiş zamanlaması üstüne katı ya da esnek sınırlar konulamayacak uzun bir süreçtir. Ne denli barışçıl tarzda gerçekleştirilirse, o denli başarılı olacaktır. İç ve dış savaşlar bunun ölümcül düşmanlarıdır. Kural olarak, toplumsal devrim bir politik devrimle, yani, o zaman dek politik erkten dışlanmış olan bir sınıfın hükümet makinesini ele geçirdiği bir ülkede sınıfların güç dengesindeki ani bir kaymayla başlar. Politik bir devrim ise, çok hızlı olarak gerçekleştirilen ve sonuçlandırılan, ani bir eylemdir. Gerçekleşme tarzı, yer aldığı devletin türüne bağlıdır. Bir ülkede demokratik öğe -yalnızca biçimsel demokrasi değil, çalışan kitlelerin gücünde somutlanan gerçek demokrasi- ne denli büyükse, politik devrimin barışçıl olma olasılığı da o denli büyüktür. Öte yandan, var olan yönetici sınıfın çoğunluğu desteği olmadan hükümet etmesi ve kendisini, zor kullanarak erkte tutan bir azınlığı temsil etmesi ölçüsünde, politik devrimin bir iç savaş biçimi alması olasılığı büyüyecektir.

Bununla birlikte, toplumsal devrimin gerçekleştiği yerde, iç savaşın hızla sona eren, demokrasiyi getirmeye ve pekiştirmeye hizmet eden, yalnızca geçişsel bir olay olması ve toplumsal devrimin de, bunların etkileri altında ortaya çıkması toplumsal devrim taraftarları açısından canalıcı bir önem taşır. Başka deyişle, toplumsal devrim nüfus çoğunluğunun katılmaya hazır olduğundan daha uzun bir zaman sürmemelidir. Uzak görüşlü bireyler açısından, amaçlarının hemen gerçekleştirilmesi ne denli istenir birşey olsa da, toplumsal devinimin kendisini, sürekli kılacak zorunlu koşullara uymamasının nedeni budur.

Ama, büyük Fransız Devrimi sırasında en büyük tarihsel önem taşıyan sonuçlar getiren, kendisi de bir azınlığın diktatoryası olan, proletaryanın ve küçük burjuvazinin Paris'teki Terör Saltanatı değil miydi?

Oydu. Ama, bunlar, bu sonuçlar ne tür sonuçlardı? Bu diktatorya Avrupa monarklarının devrimci Fransa'ya karşı birlikte verdikleri savaşın bir ürünüydü. Terör Saltanatı'nın tarihsel kazanımı bu saldırıyı başarıyla püskürtmek oldu. Böylelikle diktatoryanın demokrasiden daha iyi savaş verebileceği şeklindeki eski deyişi bir kez daha açıkca kanıtladı. Ne var ki, proletaryanın kendi istediği şekilde toplumu yeniden örgütleme ve politik erki koruma yönteminin diktatorya olduğunu, Terör Saltanatı hiç de kanıtlamadı.

1793 Terör Saltanatı enerjiyle aşılamazdı. Bu, yine de, Paris proletaryasını erkte tutmadı. Bu diktatorya, farklı proleter ve küçük burjuva politik fraksiyonların kendi aralarında savaştıkları bir durum haline geldi ve sonunda, tüm proleter ve küçük burjuva fraksiyonlara sınırsız

bir diktatorya son verdi.

Alt sınıfların diktatoryası kılıcın diktatoryasına yol döşer.

Eğer, bir örnek olarak burjuva devrimi alınıp, devrimin iç savaş ve diktatoryayla anlamdaş olduğu söylenirse, o zaman bundan, bir devrimin kaçınılmazlıkla bir Cromwell ya da bir Napolyon'un yönetimiyle sonuçlanması gerektiği şeklinde sonuç da çıkarmak gerekir.

Ne var ki bu, nüfusun çoğunluğunu proletaryanın oluşturduğu ve onun demokratik şekilde örgütlendiği durumlarda, proleter devrimin kaçımlmaz sonucu değildir. Üstelik, sosyalist üretim koşulları ancak böylesi durumlarda var olabilir.

Proletarya diktatoryası proletaryanın demokrasi temelinde yönetiminden başka bir tanım kabul etmemektedir. (...)

6. Kurucu Meclis ve Sovyet

BOLŞEVİK yoldaşlarımız herşeyi genel bir Avrupa devrimine bağladılar. Bu gerçekleşmediğinden, kendilerini çözülemez görevlerle karşı karşıya getiren bir yol izlemek zorunda kaldılar. Onlar Rusya'yı, güçlü ve acımasız düşmanlara karşı, ordusuz savunmak zorundaydılar. Genel çöküş ve yoksulluk koşulları altında bir refah devleti kurmak zorundaydılar. Kendi özlemleri için gereken maddesel ve düşünsel koşulların azlığı ölçüsünde, yok olan şeyleri çıplak zor ve diktatorya ile yaratmak zorunda olduklarını duyumsadılar. Halk arasında onlara karşıtlık büyümeye devam ettiği ölçüde, bu giderek zorunlu bir durum aldı. Böylece, demokrasinin diktatoryayla ikamesi sakınılamaz hale geldi.

Eğer bolşevikler Avrupa devrimini dizginlerinden boşaltmak için kendilerinin erki ele geçirmelerinden başka birşey gerekmediği şeklindeki beklentilerinde yanıldılarsa, halkın çoğunluğunun sevinçle onlar çevresinde birleşmesi için gereken tek şeyin bu olduğu inançlarında da eşit ölçüde yanıldılar. Muhalefetteyken ve Rusya'da o zamanki tikel durum veri iken, onlar propaganda açısından önemli bir güç toplamışlardı. Devrimin başında, onlar yalnızca bir avuçtu, ama sonunda devlet erkini ele geçirebilecek ölçüde güçlendiler. Fakat, halk kitleleri onların ardında mıydı?

Kurucu Meclis'in -tüm öteki devrimci gruplar gibi, bolşeviklerin de, bir zaman şiddetli bir şekilde talep ettiği; gizli oyla ve herkes için eşit oy hakkıyla, doğrudan genel oy hakkı temelinde seçilmesi gereken Kurucu Meclis'in- göstereceği şey buydu.

Bolşeviklerin erki ele geçirmesinden hemen sonra, Sovyetler İkinci Tüm-Rusya Kongresi tarafından, Kongre'yi protesto ederek terk eden büyük bir azınlığın onaylamamasına karşın, yeni rejim resmen

tanındı. Ama bu çoğunluk bile Kurucu Meclis düşüncesini reddetmiş değildi. Sovyet hükümetini resmen tanıyan önerge şöyle başlamaktadır: 'Kurucu Meclis ve Halk Komiserleri Konseyi olarak tanınmalıdır.'

Öyleyse, bu noktada Kurucu Meclis, Halk Komiserleri Konseyi'ne göre bir üst organ olarak kabul ediliyordu.

3 Aralık'ta, 7 Aralık (*) Devrimi'nin ve 'Kurucu Meclis seçimleri'nin ortaya koyduğu halk isteklerine ters düştüğü gerekçesiyle, Petrograd Kent Konseyi hükümet tarafından dağıtıldı. Yeni seçimlerin var olan genel oy hakkı temelinde yapılacağı duyuruluyordu. Ne var ki, Kurucu Meclis seçimleriyle bağlantılı olarak, hemen bir engel çıktı. 7 Aralık'ta Sovyetler Tüm-Rusya Yürütme Komitesi, şunları açıklayan bir önerge yayınladı:

> Seçilmiş bir temsilciler organı oluşturabilse bile, bu ancak, seçmenlerin kendi temsilcilerini geri çekme hakkının kabul edildiği ve uygulandığı zaman, gerçekten demokratik ve halk istencinin temsiliyeti olarak görülebilir. Demokrasinin bu temel kuralı tüm öteki temsili organlar gibi, Kurucu Meclis için de geçerlidir. (...) Eşitlik temelinde kurulan İşçi, Asker ve Köylü delegeleri Konseyi yurttaşların, köylülerin ya da başka grupların tüm temsili organlarına yeni seçimler yaptırmak hakkına sahiptir ve bu, Kurucu Meclis'i de kapsar. Söz konusu seçim bölgesindeki seçmenlerin yarısından fazlasının isteğiyle, Konsey yeni seçimler yönergesini verir.

Seçmenlerin, görüşleriyle uyuşmadıkları zaman kendi temsilcilerini çekecek bir konumda olmaları demokrasinin temellerine tam olarak uygundur. Öte yandan, Sovyet'in böyle durumlarda neden yeni seçime gitmesi gerektiği, burada bütünüyle açıklığa kavuşturulmamıştır. Ama bu sırada, Kurucu Meclis'e yeni itirazlar yapılmıyordu. Ne Meclis, ne de seçimleri söz konusu değildi.

Oysa seçimlerin bolşeviklere çoğunluk sağlamadığı giderek daha açık bir durum aldı. Böylelikle, 23 Aralık 1917'de *Pravda* Kurucu Meclis'le ilgili, Lenin tarafından hazırlanmış ve Merkez Komitesi'nce kabul edilmiş bir dizi öneri yayınladı. Bunlardan ikisi tikel önem taşıyordu. Seçimlerin, bolşeviklerin erki ele geçirmesinden hemen sonra ve sosyal devrimciler arasındaki bölünmeden önce yapılmış olduğu ileri sürülüyordu; bu yüzden, sol ve sağ sosyal devrimciler aynı aday listesiyle temsil edilmişlerdi? Böylelikle, bu seçimler kamuoyunun

(*) (Yeni takvimle) 7 Kasım olmalı -çn.

gerçek durumu konusunda açık bir görünüm vermiyorlardı.

Bu görüşte olunursa, o zaman, bundan yukarda değinilen 7 Aralık önerisi ışığında, sosyal devrimcilerin olduğu tüm seçim bölgelerinde Kurucu Meclis'e yeni seçimler yapılması gerekeceği sonucu çıkıyordu. Aksi halde, önergenin amacı neydi? Ama 26 Aralık'ta bu çoktan unutulmuştu. Ve Lenin'in önermelerinin, bizi burada ilgilendiren öbürlerinde, birden başka bir şarkı duyulmaya başlandı. Var olan Meclis'in, bir bütün olarak kitlelerin görüşünü dile getirmediği için, çok eksiği olduğunu açıkladıktan sonra, kitlelerin özgürce seçmemiş olduğu bir Kurucu Meclis'in çok şeyi eksik bırakacağını açıklamaya geçiyordu. 'Sovyet Cumhuriyeti (başında bir kurucu meclis olan bir burjuva cumhuriyete göre) demokrasinin çok daha yüksek bir gerçekleşme biçimini temsil etmekle kalmıyor, ama gerçekte bu, sosyalizme geçişin sızısını azaltabilecek biricik biçimi de oluşturuyor.'

Bolşeviklerin, ancak Kurucu Meclis'te bir azınlık durumuna gelmelerinden sonra bu sonuca varılmış olması üzücüdür. Önceleri, bu Meclis'i Lenin'den daha ısrarlı bir şekilde kimse talep etmemişti.

Şimdi, Kurucu Meclis'le çatışma kaçınılmaz duruma gelmişti. Bu çatışma; kendi diktatoryasını Rusya'daki kalıcı hükümet biçimi olarak ilan eden Sovyetlerin zaferiyle de son erdi.

BÖLÜM YEDİ

Sosyalizme Geçiş

Kautsky, Trotsky'nin aynı başlıklı çalışmayla yanıt verdiği *Terrorismus and Kommunismus*'da (Berlin 1919) Bolşevik Devrime'ne saldırısını sürdürdü. Onun, bolşevik yöntemlere ilişkin tek dolaysız deneyimi *Georgia, a Social-Democratic Peasant Republic*'de (Viyana, 1921) özetlenmişti ve bu da, Trotsky'den, *Social Democracy and the Wars of Intervention in Russia* (1918-1921)'de (1922, *Between Red and White* olarak çevrildi, Londra, 1975) övgüye değer bir eleştiri çekti. Kautsky'nin bu tartışmadaki son sözü *Von der Demokratie zur Staatssklaverie* (Berlin, 1921) oldu.

Onun Gürcistan gezisinin koşulları ve buradaki durumun nesnel bir çözümlemesini yapması yönünden, kendi nitelikleri en iyi Kautsky tarafından açıklanmıştır:

> Gürcistan Sosyal Demokrat Partisi'nin çağrılısı olarak, Gürcistan Hükümeti'nin ülkeyi gezmesini rica ettiği İkinci Enternasyonal heyetiyle aynı zamanda burayı dolaştım. Roma'da hastalandığımdan, heyetin varmasından ancak 14 gün sonra ülkeye ulaşabildim ve artık, heyet dönmek üzereydi. Ülkede çok daha uzun bir zaman, Eylül sonundan Ocak başma dek kaldım. Sağlık durumun ve elverişsiz hayat koşulları nedeniyle, heyet gibi ülkenin her tarafını gezemedim. Gürcü dili konusundaki bilgisizliğim de buna eklenmelidir. Yine de, halkla doğrudan ilişki kurabildim ve onların düşüncelerini

öğrenebildim, Benzer şekilde, ülkeyle ilgili, gerek resmi, gerek özel yerli yazına da, dil güçlükleri nedeniyle, çevirmenlerin yardımı olmadığı ölçüde ulaşamazdım.[1]

Onun bolşeviklere ilişkin eleştirisinin ana çizgileri bu kitapta oluşturuldu ve daha sonra, bu sorun üstüne yazdığı çeşitli makaleler kuramsal savlarını geliştirmedi. Menşeviklerle işbirliğini Gürcistan ve Sovyetler Birliği'ndeki karşı devrimle muğlaklaştıran Kautsky'nin Trotsky tarafından yapılan bellibaşlı eleştirisi Kautsky'nin daha sonraki çalışmalarının hiçbirinde yanıtlanmadı.

Aşağıdaki iki alıntıdan birincisi *Georgien. Enie Sozialdemokratische Bauernrepublik. Eindrücke und Beobachtungen* (Viyana. 1921). b11. VIII, 'Kapitalizm ve Sosyalizm', s. 36-44'den alınmıştır. İkinci alıntı ise, *Terrorismus und Kommunismus* (Berlin 1919), s. 108-54'den yapılmıştır. Altbaşlıklar Kautsky'nindir.

1 İngilizce baskıya önsöz, çev. H.J. Stenning (Manceşter, 19217, s. 7. İkinci Enternasyonal heyetinin raporu *L'Internationale Socialiste et la Géorgie* (Paris, 1921) başlıklı Kautsky'nin üç makalesini; aslında, kitabının XII. ve XIII. bölümleri ile, 'Offensive bolcheviste contre la Géorgie' başlıklı bir makalesinin içermektedir.

Kapitalizm ve Sosyalizm

PROLETARYANIN politik erki tarafından desteklenen sosyalist bir hükümet için, kapitalist sanayileri teşvik etmek zorunda kalmak ne denli güç bir görev olsa da, her Avrupa ülkesindeki sosyalistlerin karşısında bulunan bir görevdir. Bu uzak bir perspektif değildir, ergeç olacaktır. Çünkü en önemli devletlerde proletarya artık öylesine güçlenmiş ve özbilinci de öylesine artmıştır ki, politik erke ulaşmasına -demokrasiye karşın değil, kesinlikle, demokrasi onun gücünü beslediği için- çok kalmış olamaz.

Kuşkusuz, bolşevik anlamda bir dünya devrimine bel bağlamış değildir. Böyle bir devrim, tek başına tüm silahları ve silahlı güçleri denetlediği için ve proleter olmayan tüm sınıflara ve proletaryanın komünist olmayan kesimlerine silah vermeyi reddettiği için erke gelen bir komünist partinin diktatoryası demektir. Bu konjonktür önce Rusya'da, sonra Macaristan'da, askeri çöküşün ardından ortaya çıktı. Proletaryanın bir azınlık olarak, silahlardaki tekeli yoluyla değil; ancak bir çoğunluk olarak, bir demokrasideki ezici sayısıyla muzaffer bu konjonktür yinelenmeyecektir.

Teslim edildiği üzere, sosyal demokrasinin demokratik perspektifleri şu anda elverişli değildir. Her devrimi izleyen gerginlik ve yanılsamalardan-kurtulma dönemi bu kez de yer alıyor. Dünya devrimi yerine, genel bir gericilikle (reaction) karşı karşıyayız.

Ama uygar Avrupa'da hiçbir yerde sosyalizm, burjuva devriminin 1849'da ve Paris Komünü'nün 1871'de yaşadığı gibi, ezici bir yenilgiyi bugün yaşamış değildir. Bütün bu yenilgilerden sonra gericilik ancak 10-12 (a dozen) yıl sürmüştü; bu kez daha da kısa, belki de yalnızca 2-3 yıl olacaktır. Yalnızca bugünkünden daha güçlü değil, aynı zamanda, şimdiki devrimlerin dersleri ve proletaryanın yeteneklerinin sekiz saatlik iş günü, fabrika konseyleri ve gericiliği bile hareketsiz bırakacak başka kazanımlar dolayısıyla, daha iyi geliştirilme olanakları sayesinde, çok daha basiretli ve olgun da olacak bir sosyal demokrasinin tüm uygar devletlerdeki zaferi ancak geciktirilebilir. Birkaç yıl içinde sosyal demokrasi, kendi etkinlikleri için bugün olduğundan çok daha iyi bir ekonomik temel bulacaktır, zira savaşın en olumsuz etkilerinin üstesinden zamanla gelinebilecektir.

Zamanla, tüm sosyalist hükümetler Gürcistan hükümetinin karşılaştığı güçlüklerin aynısıyla karşılaşacaklardır. Devrimden almış oldukları ders nedeniyle, kapitalizmin bir darbede ortadan kaldırılmayacağını bileceklerdir. Sosyalist üretim ancak, dikkatli bir hazırlıktan sonra, kerte kerte uygulanabilir. Üretimin çarkları bir engelle karşılaşmaz ve böylece, toplumun tümünü özellikle proletaryayı, en korkunç

yoksulluğa sürüklemezse, kapitalist üretim henüz toplumsallaştırılmamış üretim dallarından ve bir kuşak boyu ayakta kalabilecek kimi sanayi kollarında yürütülmeye devam ettirilmelidir.

Bu yüzden, her yerde, koskoca üretim dallarında kapitalist üretime izin verecek, hatta onu teşvik edecek sosyalist hükümetler göreceğiz.

Ama, bu koşullarda proletaryanın yönetimi kendisini nasıl anlatabilir?

Kâr dürtüsü, alınan işgücünden artı değer sızdırılması sermaye ile emek arasındaki uzlaşmazlığın biricik nedeni değildir. Bu uzlaşmazlığı üretim araçlarındaki tekeliyle, emeğin karşısındaki sermayeye verilen erk de beslemiştir. Her tür toplumsal işbirliğinin yönlendirilmesi gerekir. Ancak, işçiler ya da tüketiciler yönetenlerin yetenek ve bilgisine güven duydukları için değil, üretim araçlarına sahip olduğu için kapitalist, sanayinin kaptanı durumuna gelir. Kapitalist işletmede patron başlangıçta, yalnızca işletmeyi yönetmekle kalmayıp, ona kişisel olarak hakim olan ve yasalarını da belirleyen bir otokrattı. İşçi ise, bu yasaların yalnızca nesnesiydi, öznesi değil.

İşçinin sermayeye karşı savaşımı yalnızca sömürüye karşı değil, yani artı değer yaratılmasına karşı değil, aynı zamanda girişimcinin fabrikadaki sultasına, 'evdeki patron'un tutumuna da karşıdır.

Her iki tür savaşım da ayrılmazdır ve birbiriyle sıkıca bağlantılıdır. Ama, elde edilen ilerleme herbir durumda çok farklıdır. Bir durumda, sermayenin sultasının kısıtlanmasında, kapitalizm var olmaya devam ederken de görünür bir ilerleme yapılabilir. Öbür durumda, işçilerin sömürülmesine karşı savaşımda ise, ancak kapitalist üretim alanına yönelik çıkışları artırarak ve toplumsallaştırmanın genişletilmesiyle ilerleme yapılır. Birincisi açısından, ilerleme yüzyıl önce başladı; ikincisi ise, şur'da bur'da henüz başlamış bulunuyor. İşverenin fabrikadaki erki işçi örgütlerinin ve devletin gücünün artmasıyla, giderek daha çok kısıtlanıyor. Ama işçilerin sömürülmesi pek azalmıyor, hatta artma eğilimi bile gösteriyor. Her emek-koruma yasası, her fabrika denetmeni, her başarılı grev, öne çıkan her sendika işverenin fabrikadaki erkini hafifletiyor. Devrim bu kısıtlamaları önemli ölçüde artırmış ve hatta, bunlara, fabrika konseyleri biçiminde bir yenisini bile eklemiştir. Böylece, geçen yüzyılda fabrika, giderek daha fazla, bir otokrasiden bir anayasal monarşiye dönüştürülürken, aym zamanda da, artı değer haddi yükselmiş ve böylelikle, kâr haddinin düşme eğilimi tekrar tekrar frenlenmiştir.

Bu bir rastlantı değildir. Sanayi kapitalizminin dünya çapındaki büyük tarihsel görevi emeğin üretici gücünü muazzam ölçüde artırmaktan ibarettir. Kapitalizm, kapitalizm öncesi üretim yöntemleri kar-

şısındaki muzaffer gücünü de buradan türetir. İşverenin erkine, ancak, emeğin üretkenliğine zarar vermeyen kısıtlamalar getirilebilir ve sürdürülebilir. Burada akılda tuttuğumuz önlemler ve kurumlar emeğin üretkenliğini düşürmez, yükseltir. İşçinin işgücünü ve zekasını artırır, çoğu kez onda bir çalışma coşkusu, ait olduğu fabrika ve dalın başarısına yönelik bir ilgi doğrurur. Bunlar yalnızca işçi üzerinde değil, işveren üzerinde de eğitsel bir etki yapar. Her karşıtlığa hakim olmak için kafa yormaya gerek duymayan diktatoryal erkten daha uygun ve daha yalın hiçbir şey yoktur. Bir kuşatma altında bir budala hükümet edebilir şeklindeki, Cavour'un ünlü deyişi, bir kuşatmanm yalnızca bir başka adı olan bir diktatoryanın bugün coşkulu taraftarları olan öğelerin oluruyla, aktarılabilir.

Bir işveren bir diktatör gibi davaranabileceği ve buyruk verebileceği zaman, fabrika yönetiminde yeteneksizliğinin, dikkatsizliğini ya da pintiliğinin tüm sonuçlarının sorumluluğunu (kokuşmuş yöntemler ve akıldışı iş idaresi nedeniyle) daha da köleleştirilmiş olması gereken işçilere ve eldeki yetersiz malzemeye yıkabilir. İşçiler ve devlet işveren karşısında güçlü oldukları ölçüde, onların işverenden istemleri ve ona karşı direnme yetenekleri artar; daha dikkatlice ve daha akıllıca iş idaresi yürütülebilir; işveren en üretken donanım ve yöntemleri kullanmak için daha çok çabalar; sızdırılan artı değerin daha çoğu, iyileştirmeler yapmak üzere kapitalist tarafından biriktirilir. Böylelikle, proletaryanın sermayeye karşı attığı, ekonomik sağduyuya dayanan ve bu yüzden makineleri parçalamayı ya da benzeri önlemleri amaçlamayan her ilerleme adımı emeğin üretici güçlerini artırma için güçlü bir dürtü sağlar ve bu da, artı değerin ve sömürünün artma eğilimi demektir.

Paradoksal gözükse bile, işçi sınıfının işveren karşısında gücünün büyümesi işçi sınıfmın sömürülmesinde eşzamanlı bir artışı dışlamaz hatta, buna yol bile açabilir.

Böyle bir büyümenin üretimin ilerlemesini ve gelişmesini engellemeyip, teşvik etmesinin nedeni budur. Kapitalist üretim sürdükçe, sermayenin sanayide bir kâr çıkarması gerekir, yoksa, aksi halde bir durağanlığa girer ve bu, kapitalistten daha da fazla işçiye zarar verir, çünkü işçi kendi meta-işgücünün kesintisiz satışına bağımlıdır. Bunalımlar ve işsizlik işçinin en kötü düşmanlarıdır ve üretimi sabote ederek, bunalımı her türlü sınırın ötesinde artırarak, proletaryayı kurtarmayı amaçlayan 'devrimciler'den daha aptalcası olamaz. Fabrika konseyleri, aym emek koruma yasalarının ve sendikaların başardığı gibi, emeğin üretkenliğini artırmayı başardıkları zaman, üretim sürecinde etkili olacaklar ve kuvvetli bir güç durumuna geçeceklerdir. Onu düşürmeyi ve üretim sürecini sürekli engellemeyi amaçlarlarsa,

derhal kendi sonları da gelecektir.

Üretim zorunlulukları toplumun en karşı-koyulmaz gereksinimleridir. Bunlar en kanlı terörizmden daha güçlü olduklarını kanıtlamışlardır.

Kapitalist üretim sürdükçe, belli bir kâr düzeyi zorunluluğu ve sömürüyü artırma eğilimi de var olmaya devam edecektir.

Ancak, kapitalist üretimin yerini sosyalist üretim ve üretim araçlarındaki özel mülkiyetin yerini de toplumsal mülkiyet aldığı zaman, bu zorunlulukları ve bu eğilimleri ortadan kaldırmak mümkün olacaktır. Bu geçiş olanağı ise ancak kapitalizmin ileri bir aşamasında ortaya çıkar; üretimin tüm kesimleri için aynı zamanda değil. Demiryolları, madenler ve ormanlar, doğaları gereği, toplum mülkiyeti ve sorumluluğu altında olmaya daha uygundurlar; daha lüks sanayiler ancak daha sonra buna uygun duruma geleceklerdir. Bu yüzden, toplumsallaştırma yoluyla sömürünün kaldırılması bütün sanayi için birden değil, ancak kerte kerte sağlanabilir. Öte yandan, işverenin erki üzerindeki sekiz saatlik işgünü, fabrika konseyleri gibi birçok kısıtlama sanayiin bütününde, bir anda getirilebilir.

İşçilere dönmek ya da toplumun genel çıkarları için kullanılmak yerine kapitalist sınıf tarafından sahiplenilen toplumdaki artı değer kitlesi, kapitalist üretim sürecinde işçi sınıfının güç kazanmasıyla azalmayacak; yalnızca, kapitalist sömürü alanının giderek daha çok, bireysel sanayi kollarının toplumsallaştırılması yoluyla sınırlandırılması ölçüsünde azalacaktır. Üretim araçlarında kapitalist mülkiyet ortadan kaldırılmazdan önce, kapitalist üretimin yerinden sökülmemiş ve belki de, henüz sökülememiş olduğu yerde, sayıca sürekli azalan bu sanayi kollarında kârı ve sömürüyü kaldırmak bütünüyle olanaksızdır. Kârın kaldırılması, hatta önemli ölçüde kısıtlanması bu kesimlerde genel bir üretim duraklaması anlamına gelecektir. Üretimi terörist eylemlerle harekete geçirmeye çaba harcanması durumunda, işler yalnızca daha kötüleşecektir. İşverenin fazlalık olduğu yerde, sanayi toplumsallaştırılmalıdır. Ondan hâlâ vazgeçilemediği yerde ise, tıpkı ücretli işçinin iyi çalışmaya zorlanamayacağı gibi, o da kendi işini coşkulu ve makul bir tarzda yönetmeye zorla mecbur bırakılmamaz. Zor değil, yalnızca sonuca yönelik ilgi daha iyi kalitede çalışmayı güvenceye alır. Bu hem işveren, hem de ücretli işçi için geçerlidir.

Bütün bunlar çok devrimci gelmeyebilir, ama eğer işçi sınıfının kurtuluşu için salt erk tasarrufu yeterli ve kapitalist ekonominin yasalarını bilmek gereksiz olsaydı, Marks yaşamının en iyi yıllarını *Kapital*'i yetkinleştirmeye harcamaz ve bu da, işçi sınıfının İncil'i olarak alkışlanmazdı.

Sosyalist bir hükümet bile bu yasaları dikkate almalıdır. Bu bakımdan sosyalist ve sosyalist olmayan bir hükümet arasında ayrım yapmanın tek yolu şudur. Bir sanayi kolunun toplumsallaştırılmasının iki yönü vardır. Birincisi, onun ekonomik gelişme düzeyi (sermayesinin ve fabrikalarının toplulaşması, işveren ya da hizmetlilerce yönetiminin niteliği) ve koşullardır. İkinci, çok belirleyeci olan yön toplumsallaştırılmada bir çıkarı olan sınıfların gücüdür. Bir dizi yeni meslek ve sanayi kolu uzun bir zamandır toplumsallaştırılma açısından olgunlaşmışlardır ve ivedilikle -yalnızca proletaryanın değil, toplumun çıkarına uygun olarak- bunu gerekli kılmaktadırlar. Ama, taraftarları güçten (erkten) yoksun olduğu için, toplumsallaştırılma olmaz.

Öte yandan, sermayenin erki üzerinde, emeğin üretkenliğini azaltmayıp, artıracak bir dizi kısıtlama vardır. Proletarya zorunlu güçten yoksun olduğu sürece, bunlar uygulamaya konulmaz.

Proletarya sosyalist bir hükümeti erke oturtmaya yetecek güçte olduğu zaman, hem tüm zorunlu toplumsallaştırma önlemlerini yürürlüğe koymak, hem de işverinin istencine tüm makul kısıtlamaları getirmek olanaklı olacaktır. Ama, fazla gücün (erkin) sonucunu abartmaktan ve yalnızca erke tasarruf etmenin tüm istekleri karşılamaya yettiği, tüm gereksinimlere bir anda çare bulmaya yettiği gibi bir düşünceye kapılmaktan her zaman sakınılmalıdır. Sosyalist bir hükümet, ekonomik bakımdan zorunlu ve olası olanla kendisini sınırlandırması gerektiğini ve toplumu, proletaryayı, onun daha yüksek yaşam biçimlerine doğru ilerlemesini tehlikeye atmaksızın, bu sınırları gözardı edemeyeceğini her zaman bilmelidir. Her uzmanlaştırma önlemi için, sanayi kolunun durumunu, onun elindeki kaynakları ve kapasiteleri tam olarak irdelemelidir. Her sınırlandırma için, işverenin istencine dayatma yapmalı, bunun emek üretkenliğini azaltıp, azaltmayacağını dikkate almalıdır. Ülkenin üretici güçlerini sürekli geliştirmeye çabalamalı ve bunun, sosyalist araç ve yöntemlerle henüz mümkün olmaması ölçüsünde, bu amaca ulaşmak için kapitalist önlemlere izin verilmeli, hatta belli koşullarda bunlar teşvik edilmelidir.

Gürcistan sosyal demokrat hükümeti bu ilkeleri kılavuz edinmiştir ve böylece, büyük ustalarımızın, Marks ve Engels'in zeki bir öğrencisi olduğunu kanıtlamaktadır. Sosyal demokrat bir hükümet erke geldiğinde, aynı ilkeleri izlemek durumunda kalacaktır ve Gürcistan deneyiminden çok şey öğrenebilir.

Sosyalist bir hükümetin biricik görevinin sosyalizmi uygulamaya sokmak olduğu düşüncesi marksist değil, önmarksist (premarksist), ütopik bir ülküdür. Sosyalizmi, yetkin bir toplumun ideal bir görünümü olarak temsil eder. Tüm ideal anlayışlar gibi, bunun da doğası çok

yalındır. Bir kez düşünüldüğünde, her yerde ve her koşulda bu ideali gerçekleştirmek için ancak zorunlu erk gerekir. Erk hemen bu sonucu üretmediği zaman ise, bu ya ihanetten ya da korkaklıktan ileri gelir. Sosyalist bir hükümetin biricik görevi ideal sosyalizm anlayışını uygulamaya koymaktır. Erki mutlak olduğu ölçüde, derhal böyle davranabilecektir.

Sosyalizmin görevlerine ilişkin bu anlayış marksizm tarafından bütünüyle dönüştürülmüştür. Marksizmin hareket noktası kapitalist üretim koşullarında, sanayi kapitalizminin ürünü olan proletaryanın verdiği sınıf savaşımıdır. Sosyal demokrasinin görevi proletaryanın fiziksel, düşünsel, ahlaki ve örgütleyici güçlerini yükseltmek ve ayrıca, bireysel proleter savaşımlara yöntem ve plan getirmektir. Bu ise, proletaryanın, kendisini tek başına doyumsatabilecek ve savaşımlarına bir son verebilecek toplumsal ve ekonomik amaçlarla tanışmasını gerektirir: üretimin salt bir aleti olmaktan efendisi durumuna gelecek olan işçi sınfımn kurtuluşu. Çahşan sınıflar yalnızca sanayi proletaryasını değil, ayrıca köylüleri, zanaatçıları ve entelektüelleri de kapsar. Ama yalnız proletarya bu gelişmedeki en güçlü ve en güvenilir itici gücü oluşturur.

Bu amaç sosyalist hareketin sonul ereğidir. Yürürlükteki üretim biçimlerine, sınıfların göreli gücüne, onların örgütlenme düzeyine, zeka ve eğitimine, vb. bağlı olarak, bu çeşitli biçimlerde gerçekleştirilebilir. Sosyalizmin biçimleri farklı ülkelerde, farklı zamanlarda ve farklı üretim kollarında önemli ölçüde değişebilir. Bunlara hep var olan üretim biçimleriyle ve bunların daha da geliştirilmesiyle ilintili olmalıdır. Bunların hepsinde ortak olacak tek şey; üretim araçlarımn özel sahipliği ve özel kâr etmek için, pazara yönelik özel üretim yerine, topluluğun -bu ister devlet, ister belediye, isterse tüketici kooperatifleri olsun- gereksinimlerini karşılamak amacıyla üretim araçlarının kamusal sahipliği ve kamu kuruluşlarınca yönetim olacaktır. Sosyalist üretim baştan tasavvur edilmiş yetkin bir topluma ilişkin ideal bir anlayışın gerçekleştirilmesi değil, dalgalanan bir gelişme sürecinin sonucudur; başka bir gelişmeyi dışlayan ya da gereksiz kılan bir sonuç değil, yalnızca, yeni bir tür toplumsal gelişme için hareket noktası oluşturan bir sonuçtur.

Bugün bile, yakınlaşan sosyalist üretim tarzını görüntülemeye çabalayabiliriz ve çabalamalıyız; ancak, gerçekliğin her zihinsel imgeden bütünüyle farklı olacağı dâ her zaman anımsanmalıdır. En tüketici araştırmalar bile, geleceğin gelişmesine katılacak tüm etkenleri ortaya koymayı ve bu öğelerin (agents) herbirinin ne denli büyük bir önem taşıyacağını kesin olarak değerlendirmeyi asla başaramayacaktır. Şim-

diki durumun daha temelli araştırılması geleceğin daha iyi anlaşılmasına yol açacaktır. Ama gelecek toplumun biçimleri olasılıkla öngörebildiğimizden hep daha çeşitli olacak ve sürekli bir şekilde bugün hiç tasavvur edemediğimiz yeni etkenler ortaya çıkacaktır. Bu alanda büyük sürprizler yaşayacağız.

Ancak, sosyalizmin sonul ereği bizim için büyük bir önem taşıyor. Proletarya davasının savunuculara kendi gündelik politik ve ekonomik pratiklerinde çelişkilerden ve güç kaybından kaçınmaya ne denli hazır olurlarsa ve çalışan halkın durumunun iyileştirilmesini ve kurtuluşunu ne denli hızlı ve daha az özveriyle gerçekleştirirlerse, kendi istem ve önlemlerinden herbirisine, bunlardan bekledikleri dolaysız sonuçlarla değil, bunların sonul ereğe katkı yapıp yapmaması ölçüsünde, o denli daha çok ulaşacaklardır.

Belirtilmiş olduğumuz gibi, emek üretkenliğinin gelişimi üretim araçlarında mülkiyet ilişkilerinin dönüşümü sonul ereğiyle ve çalışan kitlelerin en geniş özyönetiminin, anlatım ve örgütlenme özgürlüğünün yaratılmasıyla, örtük bir şekilde ilintilidir.

Bu anlayış açısından, sosyalistlerin sosyalizm karşısındaki görevi önmarksist sosyalizm açısından çok farklı bir biçim alır. Sosyalist bir üretim sisteminin ve toplumun yapılandırılması şimdi sosyalistlerin ne biricik, ne de bu dönemde, birinci görevidir. Bunun yerine, böyle bir sistem onların eylemleri sonunda ortaya çıkar, onların tüm etkinliğinin sonucu olur. Her durumda onların görevi proletaryayı yükseltmek ve güçlendirmek, onun ekonomik sürece ve ereklerine ilişkin öngörüşünü doruğuna çıkarmak ve emek üretkenliğini genişletmektedir.

Her sosyalist partinin görevi budur. O nedenle, sosyalist partiler her yerde, hatta her sanayi proletaryasına halihazırda sahip olmaları koşuluyla, sosyalist üretimin önkoşullarının henüz bulunmadığı ülkelerde bile zorunlu ve olası duruma gelmektedirler.

Bir sosyalist parti politik erki kazandığı ve sosyalist bir hükümet oluşturmayı başardığında, bu konum hiçbir şekilde düzeltime girmeyecektir. Böyle bir hükümetin dolaysız görevi de proletaryanın erkini, gücünü ve anlayışını artırmak, kapitalistleri devletin denetimine sokmak ve emek üretkenliğini geliştirmek olacaktır; ama her durumda, kapitalizmi bütün olarak derhal ortadan kaldırmak ve sosyalizmi kurmak olmayacaktır. Sosyalizmin ne ölçüde getirilebileceği, ülkenin ulaştığı olgunluk düzeyine bağlıdır

Sosyalist bir hükümetin görevleri böyle anlaşılırsa, o zaman, ekonomik bakımdan zayıf olan ülkelerde bile böyle bir hükümetin varlığı marksist kuramla bağdaşır bir durum alır; bu kurama göre, sosyalizmin önkoşulları yalnızca, oldukça gelişmiş kapitalizmde bulunmak

durumunda değildir. Ekonomik bakımdan geri koşullarda bile, eğer devlet demokratikse, eğer sanayi proletaryası zeka ve örgütlenme bakımından, kendi erklerini demokrasi içinde ve demokrasi yoluyla yürüten öbür sınıflar karşısında üstünse, eğer sosyalist hükümet her zaman kendi erkinin sınırlarının farkında olursa, eğer kendi elindeki güç ve kaynaklarla başarabileceğinden fazlasına çabalamazsa ve son olarak, eğer üretici güçleri, proletaryayı güçlendirecek şekilde gelişmeye hevesliyse, sosyalist bir rejim olasıdır. Böylelikle proletaryanın özel çıkarlarının savunucusu olmaktan, bir bütün olarak toplumun çıkarlarının savunucusu durumuna gelir. Böylece de, ulusun çoğunluğunun desteğini arkasına alabilir ve koruyabilir.

Böyle bir hükümet, usta olan (master) smırlandırmayla kendisini ortaya koyar ilkesini kılavuz edinmelidir. Etkinliğini ekonomik açıdan zorunlu ve olası olanla sınırlandırmayıp, yalnızca, proletaryanın gereksinimlerinin ve birçok yoldaşın taşıdığı erk hırsının etkisinde kalan, böylece de, aşırı radikalizme düşen bir sosyalist hükümet, bu tür bir sosyalist hükümet proletaryanın kalıcı kurutuluşuna ve üretici güçlerde bir artışı asla başaramayacaktır. Her zaman yeni bir kullukla, üretici güçlerin tam olarak parçalanmasıyla sona erer bu ve sonul ereğin de belirsiz bir süre eretelenmesi anlamına gelir.

Gürcistan hükümeti ustaca sınırlandırma yöntemini seçmiş, ülke ve proletarya da bundan kazançlı çıkmıştır.

Ekonomik bakımdan geri bir ülkenin sosyalizm biçimlerinin gelişiminde asla bir öncü durumuna gelemeyeceği doğrudur. Bu bakımdan, marksizmin düzeltilmesi gerekmiyor. Ancak, İngiltere ve Almanya gibi, oldukça gelişmiş ülkeler, öğrettikleri ders nedeniyle, geri ülkelerde hızla kabul görecek ve taklit edilecek kamu işletme modelleri geliştirebilirler. Ancak, oldukça gelişmiş ülkeler sosyalist bir rejime ulaşabilirlerse, onların yardımı geri ülkelerdeki üretici güçlerin daha çok gelişmesinin kapitalist değil de, yalnızca sosyalist biçimler almasını sağlayabilir ve kapitalist sömürü alanının genişletilmesini engelleyebilir. (...)

Terörizm ve Komünizm

Mülksüzleştirme ve Örgütlenme

DEVRİM SAVAŞIN bir sonucu olarak doğdu. Askerler yorulmuşlardı ve artık savaşmak istemiyorlardı. Bolşevikler savaşı sürdürmek karşısındaki bu gönülsüzlüğün en kararlı temsilcileri oldular. Alman askeri otokrasisine yardımcı olup olamayacağına bakmaksızın, ordunun elindeki tüm araçlarla birlikte dağıtılması için çalıştılar. Aslında, bu sonuncusunun (Almanya) savaşı kazanmaması ve sonuçta, Alman-

ya'da bir devrimin çıkmasından bolşevikler sorumlu tutulamazdı.

Ordunun toptan çökmesi alt sınıflara tam bir özgürlük verdi. Dolayısıyla, köylüler büyük özel malikanelerin derhal parçalanması ve özel mülkiyet olarak kendi aralarında dağıtılması isteminde bulundular. Bu büyük malikaneleri köylülüğe devretmekten kaçınmak olanaksızdı; ama bu, sistemli ve büyük-ölçekli işletmenin teknik kazanımlarını asgarileştirmeyecek bir biçimde yapılabilirdi. Oysa bu, zaman gerektirecekti ve köylüler ise beklemeyi reddediyorlardı.

Bolşevikler kırsal alanda anarşinin saltanatını başıboş bırakarak ve her topluluğa özgürlük vererek, köylülerin desteğini kazandılar; sonuçta, topraklı malikaneler en kaba tarzda parçalandı. Bu ise teknik gerilmelere ve daha üretken donanımın parçalanmasına yol açtı. Ne var ki, buna karşılık köylüler de kentlerde bolşevikleri serbest bıraktılar ve onlar, işçi kitlesinin desteğini benzeri bir şekilde, yani gerçek koşullardan çok, salt onların isteklerine kulak vererek kazandılar.

Proletarya açlık çekiyordu. Kendisini ezilmiş ve sömürülmüş olarak duyumsuyordu. Kapitalist boyunduruğun derhal kırılmasını ivedi bir şekilde talep ediyordu. Bu istemlerin karşılanması araştırma ya da düşünme için zaman bırakmıyordu. Rus kapitalizminin bütün çatısı, birkaç ağır darbeyle parça parça edildi.

Kapitalist üretim sisteminin yerini sosyalist bir sistemin alması iki soruyu getirir: *Mülkiyet ve örgütlenme*. Üretim araçlarının özel sahipliğinin kaldırılmasını ve kamu, komünal ya da kooperatif sahiplik biçiminde, ortak sahipliğe geçilmesini gerektirir. Ama ayrıca, işin ve bunun işlevlerinin kapitalist örgütlenmesinin yerini, sıkı bir ekonomik birlik içerisinde, toplumsal örgütlenmenin almasını da gerektirir.

Bu iki dönüşümden en yalını mülkiyetle ilintili olanıdır. Bir kapitalisti mülksüzleştirmekten daha kolay birşey yoktur. Bu salt bir erk sorunudur ve başka temel toplumsal gereksinimlerle ilintisizdir. Sanayi kapitalizminin varlığından çok önce, hatta kapitalizmin yalnız ticaret ve tefecilikten ibaret olduğu zamanlarda bile tüccarların, bankerlerin ve para-tacirlerinin feodal ağalar, prensler ve hatta halkın kendisi tarafından mülksüzleştirilmesinin örneklerine rastlanabilir. (...)

ÖRGÜTLEMEK ise mülksüzleştirmek kadar kolay değildir. Bir kapitalist bireysel kapitalistin ya da onun temsilcisinin zekasıyla yönlendirilen özenli bir yapıya ilgi duyar. Kapitalizm ortadan kaldırılırsa, o zaman böyle bir kılavuzluk olmadan da, daha iyi olmasa bile, o denli iyi çalışabilecek bir örgütlenme biçimi kurulmalıdır. Bu ise IV. Philip'in yahut Stenka Razin'in kullandığı yöntemler kadar yalın değildir; çünkü, bir dizi temel maddesel ve zihinsel önkoşul ile, yalnızca üretim

alanında değil, dağıtım alanında ve hammaddelerin ithalinde de oldukça gelişmiş bir kapitalist örgütlenme gerektirir. Sosyalizmin örgütlenmesi de, yalnızca en yakın yoldaşlarına karşı değil, bir bütün olarak topluma karşı sorumluluklarının bilincinde olup, kitle örgütlerinde geçirdiği birçok yılın sonucunda, özdisipline ve özerk davranmaya alışkın olan bir proletarya gerektirir. Son olarak, olanaklıyı olanaksızdan ve ahlaki güce sahip, bilimsel anlamda eğitimli önderi de vicdansız ve cahil bir demagogtan ayırt edecek ölçüde zeki bir proletarya gerektirir.

Bu koşullar yoksa, kapitalizmin yerini, sürekli ve başarılı bir şekilde sosyalizm alamaz. Bu temel koşulların halihazırda yeterince gelişmiş olduğu yörelerde ve sanayi kollarında bile, gerçek koşulların ayrıntılı incelenmesiyle, işin sosyalist örgütlenmesi için dikkatli bir hazırlık yapılması gerekmektedir. Bunun nedeni, yeni örgütlenmenin o anda, tüm sanayi kolları, tüm ülkeler ve tüm zamanlar açısından, zorunlulukla en iyi olmayan biçimler almış olmasıdır. Ne 'hazır ütopyalar', ne de ölümsüz 'ülküler' vardır. Belli durumlarda bu biçimler büyük ölçüde farklılaşabilirler ve eğer başarılı olacaklarsa, yürürlükteki koşullara, olabildiğince ve en uygun tarzda uyarlanmaları gerekir. (...)

SOSYALİST doğrultuda bunları örgütlemenin nerede olası olduğunu keşfetmek yönünde hiçbir çaba harcanmadan, şirketler ve sanayi kolları mülksüzleştirildi. Böylesi bir örgütlenmenin olası olacağı alanlarda bile, bolşevikler önce, mülksüzleştirmeler yapmakla yetindiler; çünkü bu pekala hazırlıksız yapılabiliyordu ve işçiler artık beklemeyeceklerdi.

Bunun sonucu çok çabuk ortaya çıktı. Tarıma göre sanayiin ancak nüfusun küçük bir kısmını istihdam etmesi bakımından, Rus ekonomik yaşamı geri kalmıştır. Ne var ki, en modern büyük-ölçekli manüfaktür biçimlerine Rus sanayiinde esas olarak rastlanmamaktadır. Bunlar, Paris sanayiinin 1871'de varmış olduğu aşamayı çoktan aşmışlardır. Bu sonuncusu bakımından, toplumsallaştırma sorununun ortaya atılması ölçüsünde, tartışılan tek konu üretici örgütlenmenin, elverişli olacak türü idi. Rus fabrikaları ise, birçok durumda, büyük-ölçekli şirketlerdi ve bu yüzden de, kapitalizmin ortadan kaldırılmasından sonra, en iyisi, bunları ulusallaştırmak gibi gözüküyordu.

Bir üreticiler kooperatifi toplumunda, bir işçinin ücreti onun ve işçi arkadaşlarının çıktısına bağlıdır. Onların ücreti, piyasaya çıkardıkları malların niceliğiyle belirlenir. Hammadeler sağlanmasının yanısıra, kendi ürünlerinin pazarlanmasına da bakmaları gerekir. Ulusallaştırılmış fabrikalarda işçiler ücretlerini, şimdiki kapitalistler-

den değil de devletten almaları dışında, önceki gibi aldılar. Onların ücret düzeyi kendi üretici etkinliklerine, devlete yapabildikleri baskıdan daha az bağlıydı; ayrıca, hammadde sağlanmasının yanısıra, ürünlerin pazarlanmasını da yönetmek durumunda olan, artık devlet otoriteleriydi.

Bu durumda üretimi başarıyla götürmek için gerekli olan şey, iyi disiplinli ve oldukça akıllı işgücüydü. Toplumun refahının ve kendi refahlarının kendi emeklerinin üretkenliğine bağlı olma ölçüsünü kabul eden bir işgücüne gerek duyuluyordu. Yalnızca işçilere değil, devlet otoritelerine ve tüketicilere de tekil fabrikalar ve bütün sanayi kesimi üzerinde, zorunlu ölçüde denetim yetkisi verecek gerekli örgütsel önlemler alınmış olsaydı, ancak o zaman, böyle bir işgücünden daha etkili üretim beklenebilirdi. Kapitalist çalışma dürtüsü yerine konulacak uygun bir dürtü bulunana dek de, etkili üretim beklenemezdi.

O sırada, ne böyle bir örgütlenme vardı, ne de zeka ve disipline sahip işgücü. Savaş sonuçlarının, o zamana dek en cahil ve en az gelişmiş olan proletarya kesimleri içinde en vahşice ajitasyonu doğurmuş olması, bu durumu daha da vahimleştiriyordu.

Rus işçisinin köyünden güçlü bir dayanışma duygusu almış olduğu doğrudur. Ama bu, köyün sınırlarıyla ve onun küçük kişisel dost çevresiyle sınırlıdır. Bir bütün olarak toplum konusunda o ilgisizdir. (...)

BOLŞEVİKLER yeni bir çözüm buldular. Bu oldukça öfkeli olan çalışan kitlelerin 'kollektif' istencine uyuyordu, ama sosyalist ilkelere uygun düşmüyordu. Hemen, bir *zorunlu emek* planı getirdiler. Ne var ki bu, o zamana dek ücret karşılığı çalışmış olan insanlara uygulanmayacaktı. Yeni koşulların etkisiyle, hammadde ya da yakıt kıtlığı nedeniyle, yahut da, ulaşım güçlükleri nedeniyle, fabrikaların birbiri ardına kapandığı ve sonuçta iş bulamayan işçilerin sayısının arttığı bir zamanda, bu işçiye çalışma görevi neden dayatılacaktı ki?

Hayır, bu plan; herhangi bir iş yapmaya hiç alışkın olmaması gerekçesiyle, haklarından yoksun edilmiş olan 'burjuvazi'ye dayatıldı yalnızca.

Aslında, Sovyet Cumhuriyeti evrensel 'biçimsel' demokrasi yerine proleter demokrasiyi ikame etti. Yalnızca çalışanların politik hakları olacaktı, yalnızca onlar uygun şekilde beslenecek ve devletin koruması altına gireceklerdi. Asalaklar tüm haklardan yoksun edilecekti.

Görünüşte, bu iyi bir sosyalist düşünceydi. Ancak, küçük bir kusur vadı. İşçi Konseyleri Cumhuriyeti yaklaşık iki yıldır zaten vardı ve yalnızca işçiler oy vermekteydiler. Oysa, anahtar soru henüz yanıtlanmamıştı: *Kim işçidir*? Farklı komünistlerden farklı yanıtlar alıyoruz.

Başlangıçta, işçi konseyleri büyük fabrikalardan gelen ücretli emekçilerin temsili organlarından başka birşey değillerdi. Böylelikle, özgül, iyi tanımlanmış örgütlerdi ve devrim için de çok önemliydiler. Daha sonra, bu 'konsey düşüncesi' genel oyla seçilmiş Ulusal Meclisin yerini bir İşçi Konseyleri Merkez Konseyi'nin almasına yol açtı. Ne var ki, büyük fabrikalardan gelen işçilerle sınırlı kalırsa, bu Merkezi Konsey çok dar bir temele sahip olacaktı. İşler gemi azıya aldığında, merkezi konseyin tabanını genişlettiler ve aym zamanda da, 'burjuvazi'nin oy hakkından yoksun edilmesi isteminde bulundular.

Burjuvazi ile işçi arasındaki ayrım çizgisi asla sağlıklı bir şekilde çizilemez. Bu ayrımla ilgili hep keyfi birşeyler olacaktır ve konsey fikrini despotik bir diktatorya için çok iyi bir taban; akıllıca ve sistemli bir şekilde yapılandırılmış bir politik bünye hazırlamak için de en elverişsiz duruma getiren de, işte bu keyfiliktir.

Tikel olarak, entelektüellerin burjuvaziye dahil kabul edilip edilmemesi bütünüyle Sovyet görevlilerinin yetkisi içindedir. Onların oy hakkına ve zorunlu çalışma yükümlülüklerine de aynı keyfi yoldan karar verilmektedir.

Sovyet Cumhuriyeti'nde, yalnızca üretim ve tüketim araçları 'burjuvazi'den hiç tazminatsız alınmakla kalınmamış, onlar yalnızca politik haklarının tümünden yoksun bırakılmakla kalınmamış, aynı zamanda, baskının kurbanı da olmuşlar ve salt onlar zorunlu çalışmadan yükümlü tutulmuşlardır. Hiç çalışmadıkları gerekçesiyle, Rusya'da çalışmaya zorlanan biricik insanlar ve oy hakkından yoksun edilen biricik insanlar onlardır. Sovyet Rusya'da, insan şimdiki işi temelinde değil, daha çok, devrimden önceki mesleğiyle bir işçi ya da bir burjuva şeklinde sınıflandırılıyor. Sovyet Cumhuriyeti'nde burjuvazi, karakteristiklerinin kökü kazınamaz, eşsiz bir insan soyu türü olarak ortaya çıkıyor. Tıpkı, görünüşü ve giysileri ne olursa olsun, bir Moğol'un bir Moğol, ya da bir zencinin bir zenci olarak kalmaya devam etmesi gibi, burjuvazi de, bir dilenci durumuna gelse de, kendi geçimi için çalışsada da bir burjuva olarak kalmaktadır.

'Burjuvazi' için çalışmak zorunludur, ama yapmayı bildiği ya da kendi yetilerine en iyi uyan işi arama hakkı yoktur. Tam tersine, en pis ve en tatsız işleri yapmaya zorlanmaktadırlar. Artan gıda tayınları almak yerine, gerçekte, açlıklarını pek karşılamayan en dükşük tayını alırlar. Onların tayınları, devletin işlettiği fabrikalarda çalışan işçilere ve askerlere verilenin yalnızca dörtte birine denktir. Bunların bir pound ekmek aldıkları yerde, burjuvazi yalnızca dörtte-bir pound; asker ve devlet işçilerinin 16 pound patates aldıkları yerde yalnızca dört pound patates almaktadırlar.

Bütün bu düzenlemelerde, proletaryayı daha yüksek bir gelişme aşamasına yükseltme, ya da yeni, 'daha yüksek bir yaşam biçimi' kurma çabalarına ilişkin bir fısıltı artık duyulmuyor. Algılayabildiğimiz tek şey, proletaryanın en kaba biçimiyle intikama susadığıdır. Proletarya, kendi refahının kendisinden daha iyi giyinme, daha iyi barınma ve daha iyi öğrenim görmüş olma yazgısını taşıyan insanları dilediğince ezme yetkisinde yattığını düşünmektedir.

Proletaryanın Olgunluğu

(...) Son olarak, demokrasi en iyi özelliklerini sınıf savaşımına armağan eder; çünkü bir demokraside, herbir parti bütün nüfusa çağrı yapar. Herbir parti özgül sınıf çıkarları için savaşır, ama bu çıkarların bütün topluluğun genel çıkarlarıyla ilintili yönlerine dikkat etmek zorundadır. Bu araçlarla, modern demokratik devlet, profesyonel politikanın elit niteliğinin yanısıra, mahalle politikasının darlığının da üstesinden gelir. Modern bir demokratik devlette, kitlelerin zihinsel ufukları onların politikaya katılımıyla büyük ölçüde genişlemiştir.

Sovyet Cumhuriyeti'nde olduğu gibi, bir işçi konseyleri otokrasisi -her 'burjuva'yı haklarından yoksun eden ve basın özgürülüğünü ortadan kaldıran bir otokrasi- lehine demokrasi bir yana atıldığı zaman, bütün bu halkı eğitme fırsatları derhal ortadan kaybolur. Bu ise, ücretli emekçinin özgül çıkarlarının genel toplumsal çıkarlardan ayrılmasıyla sonuçlanır. Aynı zamanda işçi, sınıflar ve partiler savaşımından ortaya çıkan savları bağımsız çözümlemekten de yoksun kalır. Çünkü, bu çözümleme onun adına, onun gereksinimlerini sağlayan ve Sovyet sisteminin ilahi doğası konusunda onun kuşkulanmasına neden olabilecek her düşünce ve bilgi kırıntısından onu uzak tutmaya özenen bir hükümet tarafından zaten yapılmış durumdadır.

Hakikat yararına yapılması gereken, tam da budur. Yoksul ve cahil halk, muazzam ve güçlü örgütleriyle burjuva basının yalan ve zehirinden korunmalıdır. Ama bugün Rusya'da, burjuva gazeteleri bolşevik gazetelere üstün kılacak böyle bir örgüt nerede bulunacaktır? Üstelik, bolşevik basın-sansürü çabaları yalnızca burjuva basına karşı değil, şimdiki hükümet sistemine bağlılık andı içmeyen tüm gazetelere yönelmiştir.

Bu sistemin aklanması yalın bir şekilde, mutlak doğru diye birşey vardır ve bu da salt komünistlerin tasarrufundadır gibi, nahif bir varsayıma denk düşer. Ayrıca, tüm yazarlar yalancıdır ve yalnızca komünistler doğruluk tutkunlarıdır gibi, bir başka varsayıma denk düşer. Gerçeklikte ise, kendi tikel doğrularını destekleyen yalancı ve fanatikler kuşkusuz her yerde vardır. Ne var ki, bir yalan en iyi, korkuyu de-

netlemediği ve tek bir politik inancın, basının sesini duyurmak gibi bir özel hakka sahip olduğu yerde yeşerir. Sonuçta, bu inanç yalanlar yayma konusunda koşulsuz bir yetkiye sahip olur ve bu etken de, buna eğilimli olanları aldatmayı teşvik eder. Erktekilerin konumu umutsuz olduğu ölçüde, onlar bu koşulsuz yetkiyi daha çok kullanır ve hakikatten daha çok korkarlar.

Doğru haber hiç de basın özgürlüğünü kaldırarak teşvik edilmez. Tersine, bundan en ciddi biçimde yara alır.

Doğru görüşler söz konusu olduğunda, 'Doğru nedir?' diyen Pontius Pilate'yle aynı düşüncede olmak gerekiyor. Mutlak doğru yoktur. Ancak, bir bilgi süreci vardır. Bu süreç ve insanların bilgi edinme yetkisi; bir parti kendi görüş açısını tek ve biricik doğru olarak ilan etmek ve tüm ötekilerini de ezmek için kendi erkini kullandığında, her bakımdan zarar görür.

Bellibaşlı bolşevikler arasında, yalnızca kendilerinin doğruya tasarruf ettiklerini ve ancak çılgınların başka türlü düşünebileceğini ilan ederken iyi niyetli davranan idealistler, kuşkusuz vardır. Ama o zaman, İspanya'daki Kutsal Engizisyon üyelerinin aym iyi niyetini de teslim etmemiz gerekir. Bu rejimde, 'kitlelerin kültür ve eğitiminde yükselme' hiç zemin kazanmadı. Elbette, engizisyoncular ile Sovyet Cumhuriyeti'nin önderleri arasında bir fark vardır. Birinciler kitlelerin yazgısının maddesel olarak iyileştirilmesini ve onların bu dünyada tinsel bakımdan yükselmesini hiç istemediler. Yalnızca, kitlelerin ruhlarının öbür dünyadaki güvenliğini sağlamayı istediler. Sovyet önderliği ise, Engizisyon yöntemlerini kullanarak, kitlelerin durumunu her bakımdan iyileştirebileceğine inanıyor.

Yüksek bir öğrenim standartına ek olarak, kitleler arasında yüksek bir ahlak düzeyi de sosyalizmin önkoşuludur: Kendisini yalnızca güçlü toplumsal içgüdülerde, dayanışma duygusunda ve özveride bulunmaya hazır oluşu değil, aynı zamanda, bu duyguların dar bir yoldaş çevresi ötesine, genelde başka insanlara da genişletilmesinde ortaya koyan bir ahlak. Böyle bir ahlakın Paris Komünü proletaryasında güçlü bir şekilde gelişmiş olduğunu görmüş bulunuyoruz. Bugün, bolşevik proletaryasının saflarındaki kitlelerde ise buna rastlanmıyor. (...)

Bolşevizmdeki Değişiklik

SON GELİŞMELERİ kısaca özetleyelim. Bugün, bolşevik Rusya'da kısıtsız özel mülkiyetle ve yaygın meta üretimine dayalı bir köylülük görüyoruz. Köylüler, kente dayalı sanayilerle herhangi yapısal ilişkiler kurmadan kendi yaşamlarını götürüyorlar. Bu sanayiler kırsal alanda kullanılmak üzere bir artı üretmediğinden, tarımsal ürünlerin kent-

lere kendiliğinden ve yasal sevkiyatı azalmaya devam ediyor. Bunu telafi etmek için, bir yandan tazminatsız zoralımlar ve zor yoluyla el koymalar; öte yandan da kaçak ticaret yapılmıştır. Bu son etkinlik kentlerin son kalan sanayi üretim stoklarını da tüketmekte ve bunların kırsal alana aktarımıyla son bulmaktadır.

Büyük malikanelerin parçalanmasından sonra, bolşevizmin köylülere sunacak hiçbir şeyi kalmadı. Onların bolşeviklere yönelik sevgisi de, birdenbire nefrete; çalışmayan ve sonuç olarak da, köylülerin ürün istemlerini karşılayamayan işçilerden nefrete, gıdayı zorla almak üzere köylere asker gönderen yetkililerden nefrete dönüştü. Onların sevgisi her tür hileli takas işlemleriyle köylülerin fazlalık stoklarını ele geçirmeye çabalayan üçkağıtçı ve kaçakçılardan nefrete dönüştü.

Kırsal alandaki bu katışıksız küçük burjuva ekonominin yanısıra kentlerde, sosyalist olduğunu ileri süren bir toplum da yetişmiştir. Sınıf farklılıklarının kaldırıldığı iddia edilmektedir. Bu toplum üst sınıfların ezilmesi ve parçalanmasıyla başlamış, *üç sınıftan* oluşan bir sınıflı toplumla sona ermiştir.

Bu üç sınıftan en altta yer alanlar eski 'burjuvazi', kapitalistler, küçük burjuvazi ve rejime muhalefet etmeleri ölçüsünde, entelektüellerdir. Bu insanlar tüm politik haklarından yoksun edilmişler ve paraları zorla alınmıştır. Zaman zaman, en itiraz edilecek türden zorunlu çalışma yapmaya zorlanmışlar ve bunun karşılığında, aslında açlık tayınına denk olacak kadar, acınacak oranda tayın almışlardır. Bu kölelik cehennemi kapitalizmin ulaştığı en kötü aşırılıklarla karşılaştırılabilir. Bu durumun yaratılması net bir şekilde bolşeviklere bağlanabilir ve onların insan soyunun kurtuluşuna yönelik ilk büyük adımlarını temsil etmektedir.

Bu en alt sınıfın üstünde bir ücretli-emekçiler orta sınıfı vardır. Bu sınıf politik ayrıcalıklara sahiptir. Anayasadaki aktüel sözlere göre, yalnızca onların kentlerde oy verme, basın ve dernekleşme özgürlüğü bulunmaktadır. Onlar kendi işlerini seçebilir, çalışma koşullarını denetleyebilirler ve yeterli ücret alırlar ya da daha çok, durumun böyle olması gerekir; zira hemencecik ortaya çıkmıştır ki, Rus ücretli emekçilerinin büyük kitlesinin gelişme düzeyi nedeniyle, bu düzenlemeler altında sanayi giderek daha fazla işlevsizleşmektedir.

Sanayiyi kurtarmak için, yeni bir memurlar sınıfı oluşturulmuş ve işçiler üzerinde yetkiye sahip kılınmıştır. Bu yeni sınıf gerçek erki giderek kendisi için ele geçirdi ve işçilerin özgürlüğünü de bir özgürlük yanılsamasına dönüştürdü. Doğal olarak bu, işçilerden bir karşıtlık gelmeksizin ortaya çıkmış değildir. Bu karşıtlık yalnızca, ulaşımın yanısıra sanayideki genel gerileme nedeniyle değil ayrıca, kırların kent-

lerden giderek daha fazla yalıtlanması nedeniyle de arttı. Sonunda, kentlerdeki gıda sorunu işçiler için, artan ücretlere karşın, giderek daha çok umutsuz bir durum aldı.

İşçi grupları, birbiri ardına, bolşeviklerden düş kırıklığına uğradılar; ama işçilerin yükselttiği karşıtlık örgütsüz, dağınık ve cahilceydi, daha iyi eğitilmiş bir bürokrasinin sık saflarıyla karşı karşıya geldi. Ona üstün gelemezlerdi.

Böylece, yeni bürokrasinin rolü işçi konseylerinin rolünden evrimleşti; kısmen onlardan doğdu, kısmen onlar tarafından atandı, kısmen de onlara yukardan dayatıldı. Bu bürokrasi kentlerde, üç sınıftan en yükseğini oluşturmaktadır; eski kömünist idealistlerin ve savaşçıların önderliği altında kendisini öne çıkaran yeni yönetici sınıf budur.

Eski bürokrasinin mutlakiyetçiliği yeni, ama gördüğümüz gibi hiç de iyileştirilmiş olmayan bir biçimde, yeniden yaşama dönmüştür. Üstelik, doğrudan canice uygulamalarla, erken sanayi kapitalizminin derinlemesine altında yatan yeni bir kapitalizmin tohumları bu yeni mutlakiyetçilikten ve bu yeni mutlakiyeçilik içerisinden yeşermiştir.

Artık var olmayan, yalnızca eski feodal büyük toprak mülkiyetidir. Rusya'daki koşullar bunun ortadan kaldırılması için olgunlaşmıştı, ama kapitalizmin kaldırılması için olgunlaşmış değildi. Kapitalizm şimdi, bir kez daha, ama proletarya için eskisinden daha baskıcı ve rahatsız edici biçimlerde yeniden dirilişini kutluyor. Özel kapitalizm, daha yüksek sanayileşmiş biçimler almak yerine, en rezil ve en aşağılık karaborsacılık ve para-spekülasyonu biçimlerini almıştır. Sanayi kapitalizmi devlet kapitalizmi olma yönünde gelişmiştir. Eskiden devlet memurları ile özel sermayenin memurları birbirlerine karşı çok eleştirel, genellikle düşmandılar. Sonuçta, çalışan insan da kendi çıkarının şurada ya da burada yattığını görüyordu. Bugün ise, devlet bürokrasisi ile kapitalist bürokrasi birleşmişlerdir. Büyük sosyalist devrimin bolşevikler tarafından yaratılan sonucu budur. Bu, Rusya'nın şimdiye dek yaşadığı tüm despotizmlerin en baskıcısını oluşturmaktadır. Mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesi için kurulan işçi konseylerinin keyfi yönetiminin demokrasinin yerini alması, şimdi yeni bürokrasinin yönetimiyle sonuçlanmıştır. Bu yer-değiştirme demokrasinin işçiler için bile boş bir söz durumuna gelmesine olanak vermiş bulunuyor; çünkü, aynı zamanda onlar da öncekinden daha büyük bir ekonomik bağımlılığa tabidirler. (...)

Terör

KUŞKUSUZ bolşevikler bu gelişmeleri ortaya çıkarmak niyetinde değillerdi. Tersine, bu gelişmeler onların niyetlerinden farklı oldu. Elle-

rindeki tüm araçlarla, bunların yayılmasını denetim altına almaya çalıştılar. Ama sonunda bu araçlar, bolşeviklerin baştan beri kullandıkları aynı fomüle, yani zor kullanımına, en ufak bir eleştiriye bile dayanamayan birkaç diktatörün keyfi erkine gelip dayanıyordu. Komünistlerin kullandığı yöntemlerin kaçınılmaz sonucuydu Terör Saltanatı. Bu yöntemin sonuçlarını önlemek ise umutsuz bir çabadır. (...)

BOLŞEVİZMİ savunanlar, onların karşıtları olan Fin beyazmuhafızları, Baltık baronları ve karşı-devrimci çarlık general ve amirallerinin de kötü olduğuna işaret ederek, bunu yapıyorlar. Ama, başka insanların hırsızlık yapması hırsızlık için bir gerekçe oluşturur mu?

Üstelik, onların karşıtları erkte kalmak için keyfi olarak insanları öldürürlerken, kendi ilkelerine karşı birşey yapmadılar. Bolşevikler ise, insan yaşamının kutsallığı ilkesine karşı düşmeyecek şekide davranmak zorundadırlar. Bu ilke onların kendilerinin ilan ettikleri bir ilkedir ve bununla erke geldiler. Üstelik, kendi eylemlerini haklı çıkarmak için başvurdukları bir ilkedir. İnsan yaşamını böylesine ucuz tuttukları , bunu yalnızca kendi amaçlarına ulaşmanın bir aracı gibi gördükleri için, kesinlikle bu nedenle, herkes baronlara ve generallere karşı çıkmıyor mu?

Belki de, sonuçlar farklı denilecektir. Erktekiler tarafından kullanılırsa, tiksindirirci sonuçları nedeniyle vicdansızca olacak araçları daha soylu amaçların haklı kıldığı söylenmiştir. Oysa kesindir ki, amaçlar tüm araçları değil, ancak onlarla bağdaşabilenleri haklı kılar. Uygun olmayan araçlar kendi amaçları tarafından haklı çıkarılmazlar. Tıpkı, yaşama içerik ve amaç kazandıran şeyleri kurban ederek yaşama hakkı savunulamayacağı gibi; ilkeler de, bir yana atılarak savunulamazlar. İyi niyetler ters araçlar kullananları bağışlatabilir, ama yine de , araçların kendileri kınanacak araçlar olarak kalırlar. Verilen zarar büyük olduğu ölçüde, bu araçlar daha fazla kınanır. (...)

Dünya Devriminin Perspektifleri

MOSKOVA'DA, 'Üçüncü' Enternasyonal'in son kongresindeki tartışmalarda yeniden ortaya çıkmış olan iddiadan daha hatalı birşey olamazdı. Bu; parlamentarizm ve demokrasi doğaları gereği burjuva kurumlarıdır iddiasıdır. Onlar, hizmet ettikleri insan tipine ve sınıfına göre en değişik içeriğe sahip olabilecek biçimlerdir. Eğer bir parlamentoda burjuva partiler çoğunluktaysa, o zaman 'parlamentarizm' burjuvadır. Bu burjuva partiler iyi değillerse, o zaman onların parlamenterizmi de iyi olmayacaktır. Ama, parlamentoda sosyalist bir ço-

ğunluk varsa, iş köklü bir şekilde değişecektir.

Şimdi deniliyor ki, kapitalistler basını denetlediği ve işçileri satın aldığı için, en kısıtlandırılmamış ve yetkin gizli oyla bile sosyalist bir çoğunluk olanaksızdır. Ne var ki, eğer şimdiki gibi bir devrimden sonra bile kapitalistler işçileri gerçekten bu tarzda satın alabiliyorsa, o zaman, onların işçi konseylerinin seçmenlerini de etkilebileceğinden kuşku duyulmaz.

Kapitalistlerin işçiler karşısındaki mali gücü nedeniyle, en özgür gizli oyla ve nüfusun çoğunu oluşturan ücretlilerle bile, bir parlamentoda çoğunluğu ele geçirmenin sosyalistler için olanaksız olduğu ileri sürülebilir. Bu, proletaryayı ücretli ve korkak bir cahiller güruhu diye nitelendirmekle ve proletaryanın davasının iflas ettiğini söylemekle birdir. Eğer proletarya gerçekten böylesine dokunaklı olsaydı, o zaman, onun ahlaki ve düşünsel güçsüzlüğü karşısında, ne denli iyi kurulursa kurulsun, hiçbir kurum onun muzaffer olmasına yardım edemezdi.(...)

EĞER KOMÜNİSTLER demokrasinin burjuvaziyi erkte tutma aracı olduğunu ileri sürüyorsa, buna yanıt; demokrasinin seçeneği olan diktatoryanın ancak, daha *burjuvazi* erke gelmezden *önce* var olan, vahşi orman yasasına yol açtığı şekilde olacaktır. Genel ve eşit oy hakkıyla demokrasi burjuva yönetimin bir karakteristiği değildir. Burjuvazi, kendi devrimci döneminde bile, sayımlara dayalı bir oy hakkına sahip olan İngiltere, Fransa ve Belçika dışında, bu oyhakkına sahip değildi. Başlangıçta, proletarya genel ve eşit oy hakkını, uzun ve sert bir savaşımla kazandı. Bu, komünistlerin ve onların tüm dostlarının bütünüyle unutmuş gözüktükleri, iyi bilinen bir olgudur. Genel ve eşit oy hakkıyla demokrasi sınıf savaşımını, fiziksel düzeyde yapılan bir savaşımdan zihinsel düzeyde yapılan bir savaşıma dönüştürebilme yöntemidir. Bir sınıf, ancak, karşıtlarıyla aynı düşünsel ve ahlaki düzeye sahipse, böyle bir savaşımı kazanabilir. Demokrasi; uygar bir insan için sosyalizmi oluşturan, daha yüksek yaşam biçiminin gerçekleştirilebilmesinin biricik aracıdır. Diktatorya ise, yalnızca, Asyatik sosyalizm diye bilinen sosyalizm türüne yol açar: ama bu, bize Konfüçyüs ve Buda'yı veren Asya'ya haksızlıktır. Daha iyisi, bunu *Tatar sosyalizmi* diye nitelemektir.

Asıl sorumluluğu taşıyan dünya savaşının amansız sonuçlarından ayrı olarak, Alman işçi sınıfının kendi zaferinden şimdiye dek böylesine az şey kazanmış olması ve demokrasiyi nasıl kendi kurtuluşunun bir aracı durumuna getireceğini yeterince anlamamış olması, büyük ölçüde, komünistlerin bölücü ve yıkıcı etkinliklerinden, proletaryanın

gücünü sonuçsuz maceralar içinde israf etmelerinden ileri gelmektedir.

Demokrasi Batı Avrupa ve Amerika'da, sosyalizm için çok daha iyi perspektifler sunuyor. Bu bölgeler, özellikle Anglo-Sakson olanlar, dünya savaşından ekonomik bakımdan daha az zayıflamış olarak çıktılar. Böyle ülkelerde, proletaryanın gücündeki her ilerleme ve artış dolaysız bir şekilde, onun yaşam koşullarında bir iyileşme getirmeli ve 'daha yüksek yaşam biçimleri'ne yönelik bir işlev görmelidir.

Ama, aynı zamanda da, proletaryanın savaşımı, savaştan öncekinden daha yoğun biçimler almalıdır. Savaşın ve bunun ardından da, zaferin ürettiği yurtseverce coşku dönemi hızla sonuna yaklaşıyor. Bu dönüşüm halihazırda başlamıştır ve barış geri geldiğinde de, karşı durulmaz bir güçle ilerleyecektir. Barış Antlaşması'nın yenilen ulusa getireceği yük ne denli büyük olursa olsun, bu, muzaffer halkların kurbanlarını belirgin bir şekilde azaltmaz ve artık, her yerde ana ilgi dış sorunlardan iç politika sorunlarına dönecektir.

Proletaryanın özbilinci muazzam ölçüde arttığından, onun karşıtlığı da giderek daha etkili biçimler alacaktır. Bu bakımdan, Alman ve daha da çok Rus Devrimi büyük bir esinlendirici işlev görmüştür.

Bolşevik yöntemler konusunda ne düşünülürse düşünülsün, büyük bir devlette bir proleter hükümetin yalnızca erke gelmekle kalmayıp, en zor koşullar altında, yaklaşık iki yıldır da kendisini koruyabilmesi olgusu tüm ülkeler proletaryası arasında güç duyumsamasını arttırmaktadır. Bu yüzden, bolşevikler, dünya devrimine devrimi ilerletmekten çok, proletarya davasına zarar vermiş olan ajanları (emissaries) eliyle yapmış olduklarından çok daha fazla hizmet etmişlerdir.

Bütün dünya proletaryası devinim durumundadır ve onun uluslararası baskısı, tüm ekonomik ilerlemenin kapitalizm yönünde değil de, sosyalizm yönünde gelişmesini sağlayacak ölçüde güçlü olacaktır.

Bu şekilde, dünya savaşı kesinlikle bir dönemi damgalamış bulunuyor: Kapitalizmin gelişiminin sonu ve sosyalizmin başlangıcı dönemi. Biz kapitalist bir dünyadan sosyalist bir dünyaya bir hamlede sıçrayamayacağız. Sosyalizm önbelirlenmiş bir plan göre yapılandırılabilecek ve bir kez işlemeye başladığında da, düzenli bir tarzda gidecek bir mekanizma değildir. Her tür toplumsal etkinlik gibi, belirli yasaları olan bir toplumsal işbirliği sürecidir. Bu yasal çerçevesinde, çok değişik biçimler alabilir ve kuşkusuz bugünden öngöremeyeceğimiz bir gelişme gösterebilir.

Bugün bile, 'halk kararıyla uygulanacak hazır ütopyalar'a sahip değiliz. Şimdi olup biten şey, sosyalizmin gelişiminin başlangıcını belirleyecek olan 'öğelerin kurtuluşu'dur. Bütün dünya çapında olduğu için

buna dünya devrimi demek istiyorsanız o zaman, dünya devrimiyle karşı karşıyayız. Ama buna bir diktatorya doğrultusunda değil, toplar ve makineli tüfeklerle değil, politik ve toplumsal karşıtların yok edilmesiyle değil, ancak demokrasi ve insanlıkla ulaşılacaktır. Ancak bu yolla, proletaryanın tarihsel görevi olan, bu daha yüksek yaşam biçimine ulaşmayı başaracağız.

BİBLİYOGRAFYA

BİYOGRAFİLER

K. Kautsky, 'Mein Lebenswerk', bkz. Kautsky, B. (ed.), Ein Leben für den Sozialismus. Erinnerungen an Karl Kautsky (Hannover, 1954); daha önce şurada çıktı. D: F. Meiner (ed.), Die Volkswirtschaftslehre der Gegenwart in der Selbstdarstellung (Leipsiz, 1924).

K. Kautsky, Erinnerungen und Erörterungen, (ed.) B. Kautsky (The Hague, 1960).

B. Kautsky, 'Persönliche Erinnerungen an meine Vater', Arbeiterkalender (Vienna, 1954) pp. 106-22.

YAZIŞMALAR

11.00 kalemden fazla mektup ve kişisel not Amsterdam, Uluslararası Toplumsal Tarih Enstitüsü'ndedir. Hoover Enstitüsü'nde (Stanford, California) de, Nicolaevsky koleksiyonu içinde Rus sosyalistlerine ve onlardan gelen mektuplar vardır.

Friedrich Adler, (ed.), Karl Kautskys Briefwechsel mit Victor Adler (Vienna, 1954).

B. Kautsky, (ed.), Friedrich Engels Briefwechsel mit Karl Kautsky (Vienna, 1955).

Jr. Karl Kautsky, (ed.), August Bebels Briefwechsel mit Karl Kautsky (Assen, 1977).

Luise Katustky, (ed.), Rosa Luxemburg. Letters to Karl and Luise Kautsky from 1896 to 1918, çev. Louis P. Lochner. (New York, 1925).

KAUTSKY'NİN YAZILARI: SEÇİLMİŞ BİBLİYOGRAFYA

Tam bibliyografya şudur: Werner Blumenberg, Karl Kautskys Literarisches Werk. Eine bibliographische Übersicht ('s-Gravenhage, 1960); bu çalışma şununla tamamlanmıştır: Bert Andreas, Review of Blumenberg, with Addenda to the Bibliography of Kautsky's Writings (Milan, 1961).

(Kısaltmalar: E, birinci İngilizce versiyonunun tarihini gösterir. NZ, Die Neue Zeit'in kısaltılmışıdır.)

1880

Der Einfluss der Volksvermehrung, auf den Fortschritt der Gesellschaft untersucht (Vienna).

Irland. Kulturhistorische Skizze (Leipzig).

1883

'Die sozialen Triebe in der Tierwelt', NZ, I, pp. 20-7, 67-73.

1884

'Die sozialen Triebe in der Menschenwelt', NZ, II, pp. 13-19, 49-59, 118-25.

1887

Karl Marx' okonomische Lehren. Gemeinverständlich dargestellt erläutert (Stuttgart), (E, 1925).

1888

Thomas More und seine Utopie (Stuttgart).

1889

Die Klassengegensätze von 1789. Zum hundertjährigen Gedenktag der grossen Revolution (Stuttgart).

1890

Der Arbeiterschutz, besonders die internationale Arbeiterschutzgesetzgebung und der Achtstundentag (Nürnberg).

1892

Das Erfurter Programm in seinem grundsatzlichen Teil erläutert (E, 1910).

Grundsätze und Forderungen der Sozialdemokratie. Erläuterungen zum Erfurter Programm von Karl Kautsky und Bruno Schölank (K. Kautsky: I. Grundsätzlicher Teil, pp. 3-27) (Berlin).

1893

Der Parlamentarismus, die Volksgesetzgebung und die Sozialdemokratie (Stuttgart).

1895

Die Vorläufer des Neueren Sozialismus. I. Teil: Von Plato bis zu den Wie-

derstäufern; 2. Teil: Von Thomas More is zum Vorabend der französischen Revolution (Stuttgart) (E, 1897: Yalnızca Kısım 2).

Friedrich Engels. Sein Leben, sein Wirken, seine Schriften (Berlin) (E. 1899).

'Darwinismus und Marxismus', NZ, XIII. 2, pp. 709-16.

'Die Intelligenz und die Sozialdemokratie', NZ, XIII. 2, pp. 10-16, 43-9, 74-80.

'Über die Agrarfrage auf dem Parteitag der SPD' (Breslau, 1895) Protokoll, pp. 124-7, 149, 167.

1987

Konsumvereine und Arbeiterbewegung (Vienna).

1898

'Ältere und neuere Kolonialpolitik', NZ, XVI. 1, pp. 769-81, 801-16.

'Kiaotschau', NZ, XVI. 2, pp. 14-26.

1899

Die Agrarfrage. Eine Übersicht über die Tendenzen der modernen Landwirtschaft und die Agrarpolitik der Sozialdemokratie (Stuttgart).

Bernstein und das sozialdemokratische Programm. Eine Anti-Kritik (Stuttgart).

'Reden zur Bernstein-Debatte auf dem Parteitag der SPD' (Hannover, 1899) Protokoll, pp. 165-71, 218 ff.

1901

Handelspolitik und Sozialdemokratie. Popüläre Darstellung der handelspolitischen Streitfragen (Berlin).

1902

Die soziale Revolutian. I. Sozialreform und soziale Revolution II. Am Tage nach der Revolution (Berlin) (E, 1903).

1903

Die Sozialdemokratie und die katholische Kirche (Berlin) (E, 1903).

1905

'Patriotismus, Krieg und Sozialdemokratie', NZ, XXIII. 2, pp. 343-8, 364-71 (E, 1905).

1906

Ethik und materialistische Geshichtsauffassung. Ein Versuch (E, 1907).

'Leben, Wissenschaft und Ethik', NZ, XXIV. 2, pp. 516-29.

'Reden über den politischen Massenstreik auf dem Parteitag der SPD' (Mannheim, 1906) Protokoll, pp. 256-9, 303 ff.

1907

Patriotismus und Sozialdemokratie (Leipzig).

Sozialismus und Kolonialpolitik (Berlin) (E, 1975).

'Triebkräfte und Aussichten der russischen Revolution', Der Kampf (Vienna), I, pp. 284-90, 324-33.

'Rede über die Kolonialpolitik auf dem Internationalen Sozialisten-Kongress' (Stuttgart, 1907) Protokoll, p. 34 ff.

1908

Der Ursprung des Christentums. Eine historische Untersuchung (Stuttgart) (E, 1917).

Die historische Leistung von Karl Marx. Zum 25. Todestage des Meisters (Berlin).

1909

Der Weg zur macht. Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution (Berlin) (E, 1909).

1910

Vermehrung und Entwicklung in Natur und Gesellschaft (Stuttgart).

'Was nun?', NZ, XXVIII. 2, pp. 33-40, 68-80.

'Eine neue Strategie', NZ, XXVIII. 2, pp. 332-41, 364-74, 412-21.

1911

Taktische Strömungen in der deutschen Sozialdemokratie (Berlin).

'Finanzkapital und Krisen', NZ, XXIX.1, pp. 620-7, 652-62, 684-97.

1912

'Die Aktion der Masse', NZ, XXX.I, pp. 43-9, 77-84, 106-17.

1914

Der politische Massenstreik. Ein Beitrag zur Geschichte der Massenstreik diskussionen innerhalb der deutschen Sozialdemokratie (Berlin).

'Der Krieg', NZ, XXXII. 2, pp. 843-6.

'Die Vorbereitung des Friedens', NZ, XXXII.2, pp. 876-82.

'Der Imperialismus', NZ, XXXII. 2, pp. 908-22 (E, 1970: 4. kesim New Left Review, C. 59, s. 41-6'da çevrildi).

1915

Nationalstaat, imperialistischer Staat und Staatenbund (Nürnberg).

Die Internationalität und der Krieg (Berlin). Ayrıca: NZ, XXXIII. l, pp. 225-50.

'Die Sozialdemoktarie im Kriege', NZ, XXXIII.1, pp. 1-8.
'Zwei Schriften zum Umlernen', NZ, XXXIII. 2, pp. 33-42, 71-81, 107-16, 138-46.

'Nochmals unsere Illusionen', NZ, XXXIII.2, pp. 230-41, 264-75.

1916

Die Vereinigen Staaten Mitteleuropas (Stuttgart). Aynca: NZ, XXXIV.1, pp. 423-9, 453-68, 494-504, 522-34.

1917

Serbien und Belgien in der Geschichte. Historische Studien zur Frage der Nationalitäten und der Kriegsziele (Stuttgart). Aynca: NZ, XXXV. 2, pp. 289-99, 313-19, 340-9, 364-72, 390-9, 433-42, 481-91, 529-37, 553-66.

Elsass-Lothringen. Eine historische Studie (Stuttgart).

Die Befreiung der Nationen (Stuttgart). Aynca: NZ, XXXV.2, pp. 145-53, 177-89, 193-200, 228-34, 241-9, 273-81.

'Der imperialistische Krieg', NZ, XXXV.1, pp. 449-54, 475-87.

'Imperialismus und reaktionäre Masse', NZ, XXXV. 2, pp. 102-15.

Manifest, beschlossen auf dem Gründugs-Parteitag der USPD (Gotha).

Protokoll (1921) pp. 79-82.

1918

Kriegsmarxismus. Eine theoretische Grundlegung der Politik des 4. August, in Marx-Studien, IV, Bd. 1, Halbbd (Vienna).

Sozialdemokratische Bemerkungen zur Übergangswirtschaft (Leipzig).

Demokratie oder Diktatur (Berlin).

Die Diktaturs des Proletariats (E, 1919).

1919

Terrorismus und Kommunismus. Ein Beitrag zur Naturgeschichte der Revolution (Berlin) (E, 1920).

Die Sozialisierung der Landwirtschaft (Berlin).

Was ist Sozialisierung? Referat, auf dem 2 Reichskongress der A.-, S.- und B.-Räte am 14 April 1919, Protokoll (Berlin).

Wie der Weltkrieg entstand. Dargestellt nach dem Aktenmaterial des Deutschen Auswärtigen Amts (Berlin) (E, 1920).

Die deutschen Dokumente zum Kriegsausbruch. Zusammengestellt von K. Kautsky Im Auftrage des Auswärtigen Amtes nach gemeinsamer Durchsicht mit K. Kautsky hrsg. von Graf Max Montgelas und W. Schücking, 4 vols (Charlottenburg) (E, 1924).

1920

Die Internationale (Vienna).

Delbrück und Wilhelm II. Ein Nachwort zu meinem Kriegsbuch (Berlin).

1921

Von der Demokratie zur Staatsklaverei. Eine Auseinandersetzung mit Trotzki (Berlin).

Georgien. Eine sozialdemokratische Bauernrepublik. Eindrücke und Beobachtungen (Vienna) (E, 1921).

Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht, Leo Jogiches. Ihre Bedeutung für die deutsche Sozialdemokratie. Eine Skizze (Berlin).

Die proletarische Revolution und ihr Programm (Berlin-Stuttgart) (E, 1925).

Mein Verhältnis zur Unabhangigen Sozialdemokratischen Partei. Ein Rückblick (Berlin).

1923

Die Marxsche Staatsauffasung im Spiegelbild eines Marxisten beleuchtet (Jena).

1925

Die Internationale und Sowjetrussland (Berlin).

'Das Heidelberger Programm. Grundsätzlicher Teil', pp. 5-26, bkz. Das Heidelberger Programm. Grundsätze und Forderungen der Sozial demokratie (Berlin).

1927

Die Materialistische Geschichtsauffassung, 1. Band: Natur und Gesellschaft; 2, Band: Der Staat und die Entwicklung der Menschheit (Berlin).

1928

Wehrfrage und Sozialdemokratie (Berlin).

1930

Der Bolscheweismus in der Sackgasse (Berlin) (E, 1931).

1931

'Sozialdemokratie und Bolschewismus', Die Gesellschaft, VIII. 1, pp. 54-71.

'Die Aussichten des Funfjahresplanes', Die gesellschaft, VIII, 1, pp. 255-64.

'Das bolschewistische Kamel', Die Gesellschaft, VIII.2, pp. 342-56.

'Die Aussichten des Sozialismus in Sowjetrussland', Die Gesellschaft, VIII.2, pp. 420-44.

1932

Krieg und Demokratie. Eine historische Untersuchung und Darstellung ihrer

Wechselwirkungen in der Neuzeit. Erstes Buch. Revolutionskriege (Berlin). kommunismus und Sozialdemokratie (Berlin).

1933

Neue Programme. Eine kritische Untersuchung (Vienna-Leipzig).

1934

Grenzen der Gewalt. Aussichten und Wirkungen bewaffneter Erhebungen des Proletariats (Karlsbad).

1937

Sozialisten und Krieg. Ein Beitrag zur Ideengeschichte des Sozialismus von den Hussiten bis zum Völkerbund (Prague).

KAL KAUTSKY ÜSTÜNE YAZIN

Notlar:

1. Okuyucu, Kautsky'nin çalışmasının tikel yönlerinin incelenmesi için başvuru olarak, Giriş'e ve (İngilizce'ye) çevirenin herbir bölüme yazdığı girişlere bakmalıdır.
2. Sıralanamayacak ölçüde çok olduğundan, Lenin'in Kautsky üstüne makaleleri burada yer almıyor.
3. Werner Blumenberg'in Karl Kautsky's Literarisches Werk.....'i, o zamana dek (1960) Kautsky üstüne yazılmış yazıların çok geniş bir bibliyografyasını da içermektedir.

KİTAPLAR

Karl Kautsky zum 70 Geburtstage. Die Gesellschaft özel sayısı, ed. R. Hilferding (Berlin, 1924).

Karl Kautsky, der Denker und Kampfer. Festgabe (of Der Kampf) seinem siebzigsten Geburtstag (Vienna, 1924).

Der lebendige Marxismus. Festgabe zum 70 Geburtstage von Karl Kautsky, ed. O. Jenssen (Jena, 1924).

H. Arenz, et al., Kautsky. Marxistische Vergangenheit der SPD? (Berlin, 1976).

N., Bukharin, Karl Kautsky und Sowjetrussland. Eine Antwort (Vienna, 1925).

H. F. Helmolt, Kautsky der Historiker. Eine kritische Untersuchung (Charlottenburg, 1920).

W. Holzheuer, Karl Kautskys Werk als Weltanschauung. Beitrag zur Ideologie der

Sozialdemokratie vor dem ersten Weltkrieg (Munich, 1972).
John H. Kautsky, The Political Thoughts of Karl Kautsky, Tez (Harvard, 1951).
Karl, Korsch, Die materialistische Geschichtsauffassung: Eine Auseinandersetzung mit Karl Kautsky (Leipzig, 1929).
R. W. Reichard, Karl Kautsky and the German Social Democratic Party, 1863-1914, Tez (Harvard, 1951).
Massimo L. Salvadori, Karl Kautsky and the Socialist Revolution 1880-1938, çev. Jon Rothschild (London, 1979).
Gary P. Steenson, Karl Kautsky 1854-1938: Marxism in the Classical Years (Pittsburgh, 1979).
Marek Waldenberg, Polityczna Karola Kautsky'ego w okresie sporu zu revizjonizmem (1898-1909) (Karl Kautsky'nin, Revizyonizmle Tartışması Dönemindeki Politik Düşünceleri, 1898-1909: İngilizce özet) (Cracow, 1970).
Wolfram Wette, Kriegstheorien deutscher Sozialisten. Marx, Engels, Lasalle, Bernsein, Kautsky, Luxemburg. Ein Beitrag zur Friedensforschung (Stuttgart, 1971).

MAKALELER

H. Brill, 'Karl Kautsky, Zeitschrift für Politik (1954) pp. 211-40.
R. Hilferding, 'Karl Kautsky und sein Werk', Vorwärts (16 October 1924).
John H. Kautsky, 'J. A. Schumpeter ve Karl Kautsky: Koşut Emperyalizm Kuramları', Midwestern Journal of Political Science (1961) pp. 101-28.
G. Lukács, 'Bernstein'ın Zaferi: Karl Kautsky'nin 70 Yaşgünü Şerefine Yazılmış Denemeler Üstüne Notlar, Die Internationale (1924) pp. 21-2; bkz. Political Writings 1919-1929 (London, 1972) pp. 127-42,
E. Matthias, 'Kautsky und der Kautskyanismus. Die Funktion der Ideologie in der deutschen Sozialdemokratie vor dem ersten Weltkrieg', bkz. Marxismus-Studien, Zweite Folge (1957) pp. 151-97.
Ulla Plener, 'Karl Kautsky's Opportunismus in Organisationsfragen (1900-1914). Zur Entstehung des Zentrismus in der deutschen Sozialdemokratie', Beiträge zur Geschischte der deutschen Arbeiterbewegung (1961) pp. 349-70.
Ursula Ratz, 'Karl Kautsky und die Abrüstungskontroverse in der deutschen Sozialdemokratie, 1911-1912', International Review of Social History (1966) pp. 197-227.
M. Rubel, 'Le magnum opus de Karl Kautsky', La Revue Socialiste (1955) pp. 4-14, 275-91.

Proletarya Diktatoryası ve Dönek Kautsky'-yi, ya okumuş ya adını duymuşsunuzdur. Lenin'in sivri oklarını yolladığı Kautsky'den şimdiye kadar bir tek satır okudunuz mu? Bu soruya, hemen tüm dünyadan gelecek yanıtlar üç aşağı beş yukarı benzerdir: Hayır.

Ya, Lenin'in revizyonist, Kautsky'nin marksizmi savunur olduğu yorumunu duysanız tepkiniz ne olurdu? Artık birçok şeyin değişmekte olduğu 2000'lere doğru, silinmiş tartışmalar'a da, hiç gün ışığına çıkamamış düşüncelere de ihtiyaç var.

ISBN 975-366-000-6

125000 Kitaplık (KDV dahil)